تیمار بیمار نیمار

الکحل و قیقال الطی اسیلم یا سلق

طیرة فالیه
کاهن فال گیرنده

اصمعی شاعر اسمه
عبد الملک ابن قریب
مات ۲۱۴ او ۲۱۵ و ۲۱۶
ش ز ز ۵ در بصره

بدانکه یقین را سه مرتبه است

یکی علم الیقین که دانستن امری یا چیزی باشد بکمال یقین بکیفیت و ماهیت آن که اصلا شک دران نباشد دوم عین الیقین و آن دیدن چیز است بچشم خود مثل دیدن آتش از دور و این به نسبت اول اقوی است سوم حق الیقین و آن داخل شدن است دران چیز یا خود آن چیز گردیدن و دران محو شدن

مثال اول دیدن دود دوم آتش سیم خود بمیان رفتن عیاناً و غیر للمثال از حقیر است

جهة یادداشت روزگار و زمانه غدار اینکه درین سنه ۱۳۶۲ قمری در شهر ربیع الاول بعد از عید نوروز ۱۳۲۲ از قدرت نمای حق تعالی خرم و بارندگی زیاده و فوق از طاقت بشری از برف و تگرگ و باران و بار نازل شد مردمان بی اندازه در رنج و هم و غم و اضطراب و ماتم غرقه بودند سبب اینکه یک بی علفی باری سی تومان و جهل مانگاه بدست نمی آمد و گندم یک سیر یک تومان و حتی گرم مرغ خدای یکدانه یک قران و قس علی هذا سایر اشیاء مختصر حشر بقیامتی برده روزها الحکم لله الواحد القهار یا رب برحمت خود رحم

۱۳۲۲   ۱۳۶۲

فی الحقیر عبد الرحمن چهارشنبه ۱۸ ربیع الثانی مطابق ۴ حمل

تاریخ یوم پنجشنبه ۲۴

از ماه و ۲۴ عقرب ... ۱۳۲۱

از صبح ... حق تعالی باران ... برف و باران ...

ابن ابی سفیان

خلفاء بنی امیه معاویه یزید

خلفاء مروانیه عبد الملک ابن مروان سلیمان

ابن عبد الملک هشام ابن عبد الملک عمر ابن عبد العزیز

خلفاء بنی العباسیه ابو عبد الله سفاح

ابی جعفر المنصور مهدی اسمه محمد ابن المنصور

موسی الهادی ابن محمد هرون الرشید ابن محمد المهدی

ماموں ابن هارون الرشید معتصم ابن هارون

الواثق بالله المتوکل علی الله المعتصم بالله احمد

بر لب دریا گیاهی هست آن را خر خورد
گر بدست شاه افتد تا بهفت اقلیم برود
می خورد خون سیاه و سر هر راه سفید
گر ز رفتن باز ماند بر رگش خنجر کشند

خلفاء بنی امیه معاویه ثم یزید ابن معاویه ثم
مروان بن الحکم ثم عبد الملک ابنه ثم الولید ابنه
ثم سلیمان ابن عبد الملک ثم عمر ابن عبد العزیز ابن مروان
ثم هشام ابن عبد الملک ثم یزید ابن الولید ثم ابراهیم
ابن الولید ثم مروان ابن محمد فهولاء کلهم کانوا من بنی
امیه وکانوا من الشام ثم انتقلت الولایة الی ولد العباس
فصار مقامهم بالعراق وبنوا بغداد فولی ابو العباس واسمه
عبد الله ابن محمد ابن علی ابن عبد الله ابن العباس ابن عبد المطلب (سفاح)
ثم اخوه ابو جعفر یقال له المنصور الدوانیقی ثم ابنه المهدی و
اسمه محمد ثم موسی الهادی ابن محمد ثم ابنه الاخر یقال له هرون
الرشید ثم ابنه المامون واسمه عبد الله ثم ابنه الاخر
ابراهیم المعتصم ثم الواثق بالله ثم المتوکل علی الله ثم المعتصم بالله
احمد وکلهم من بنی العباس

روی عن النبی صلی الله
علیه وسلم انه من سبق العاطس
بالحمد لله رب العالمین امن من الشوص
واللوص والعلوص یعنی اذا قال غیر العاطس
الحمد لله قبل حمد العاطس امن من وجع السن
ووجع الاذن ووجع البطن فسئل العارفین
لابی اللیث السمرقندی اسمه النثر نصر ابن
محمد ابن ابراهیم

اسماء الله الحسنى

٥ هو الله الذى لا اله الا هو ؛ الرحمن الرحيم ؛ الملك ؛ القدوس ؛
٤ السلام ؛ المؤمن ؛ المهيمن ؛ العزيز ؛ الجبار ؛ المتكبر ؛
٤ الخالق ؛ البارئ ؛ المصور ؛ الغفار ؛ القهار ؛ الوهاب ؛
٤ الرزاق ؛ الفتاح ؛ العليم ؛ القابض ؛ الباسط ؛ الخافض ؛
٨ الرافع ؛ المعز ؛ المذل ؛ السميع ؛ البصير ؛ الحكم ؛ العدل ؛ اللطيف
٧ الخبير ؛ الحليم ؛ العظيم ؛ الغفور ؛ الشكور ؛ العلى ؛ الكبير ؛
٧ الحفيظ ؛ المقيت ؛ الحسيب ؛ الجليل ؛ الكريم ؛ الرقيب ؛ المجيب ؛
٤ الواسع ؛ الحكيم ؛ الودود ؛ المجيد ؛ الباعث ؛ الشهيد ؛
٧ الحق ؛ الوكيل ؛ القوى ؛ المتين ؛ الولى ؛ الحميد ؛ المحصى ؛
٧ المبدئ ؛ المعيد ؛ المحيى ؛ المميت ؛ الحى ؛ القيوم ؛ الواجد ؛
٤ الماجد ؛ الواحد ؛ الصمد ؛ القادر ؛ المقتدر ؛ المقدم ؛
٤ المؤخر ؛ الاول ؛ الآخر ؛ الظاهر ؛ الباطن ؛ الوالى ؛
٧ المتعالى ؛ البر ؛ التواب ؛ المنتقم ؛ العفو ؛ الرؤف ؛ مالك
٣ الملك ؛ ذو الجلال والاكرام ؛ المقسط ؛ الجامع ؛ الغنى ؛
٤ المغنى ؛ المانع ؛ الضار ؛ النافع ؛ النور ؛ الهادى ؛
٥ البديع ؛ الباقى ؛ الوارث ؛ الرشيد ؛ الصبور ؛ تمت

مسئلة فمن ارتضع وامرأة صاحبيع بناتها اخوات له من الرضاع سواء التى ارتضع عليها والتى قبلها والتى بعدها وانما نبهنا على ذلك مع وضوحه لان جهلة العوام يسألون عن ذلك كثيرا ويظنون ان الاخت من الرضاع هى التى ارتضع عليها دون غيرها باجورى

(فائدة) نوافج التبتى نوع رقاق والحجازى ضعف فى الرقة والرائحة والقينو متوسط بينهما والصنوبرى دون ذلك ويجلب فى قوارير متفرقات فى نوافجه وكلما بعد حيوانه عن البحر كان مسكه الذ وازكى حيوة الحيوان في حرف الظاء فى الظبى ١

قال في عجائب المخلوقات المغناطيس
اذا اصابه رائحة الثوم بطلت
جاذبيته واذا غسلته بالخل عادت اليه
خاصيته عجائب

عن علي بن ابيطالب رضى الله عنه انه قال سمعت حبيبى رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول هبط على جبريل فقال يا محمد ان لكل شئ سيدا فسيد البشر آدم وسيد ولد آدم انت وسيد فرس الروم صهيب وسيد فارس سلمان وسيد الحبش بلال

انت كالماء ونحن كالرحى
انت كالريح ونحن كالغبار

در کتاب حیوة الحیوان در باب شین معجمه در کلمهٔ شق چنان است که جماعت
کاهنان و اختر شناسان کسری را گفتند که شاه کشته خواهد شد
کسری که انوشروان است گفت هر آینه قاتل خود را خواهم کشت پس
شاه حقهٔ از زهر قاتل پر کرد و درش محکم ساخت و بر آن حقه
نوشت که این دوا از قوه مجامعت است و خیلی مجرب و آزموده است
پس حقه را در میان خزانه گذاشت بعد از چند روزی پسرش
او را کشت و در آن روز قیامت اثر عجالة بدرون خزانه
رفت یا حقه را دید که بر آن نوشته که این دوا جماع هر گاه که وزن
یک نخود از آن استعمال نماید چندین مرتبه جماع خواهد کرد و مجرب است پس
پسرش او را کشت و در خزانه را گشود و همان حقه را بدید گفت پدرم
با این دوا با زنان این همه رفاقت میکرد پس باندازه یک نخود از آن
بخورد فوری بمرد پس مرده که پس از مرگ خویش قصاص گرفت شاه
کسری بود در حیوة الحیوان اول کلمه

لغز در ماه است

ترازو ست ما را ای برادر ٭ چهار و بیست و شش دارد برابر

تکابیه

فهد الفهد واحد الفهود وفهد الرجل اشبه الفهد في كثرة نومه وتمرده
وزعم ارسطو انه يتولد بين نمر واسد ومزاجه كمزاج النمر وفي طبعه مشابهة
لطبع الكلب في ادوائه ودوائه ويقال ان الفهدة اذا اثقلت بالحمل حنّ عليها
كل ذكر يراها من الفهود ويواسيها من صيده فاذا ارادت الولادة هربت الى موضع
قد اعدته لذلك ويضرب بالفهد المثل في كثرة النوم وهو ثقيل الجثة يحطم ظهر
الحيوان في ركوبه ومن خلقه الغضب وذلك انه اذا وثب على فريسة لا يتنفس حتى
ينالها فيحمى لذلك ويمتلئ رئته من الهواء الذي حبسه فاذا اخطأ
صيده رجع مغضبا وربما قتل سائسه قال ابن الجوزي ان الفهد يصاد
بالصوت الحسن قال ومتى وثب على الصيد ثلاث مرات ولم يدركه
غضب ومن خلقه انه يانس لمن يحسن اليه وكبار الفهد اقبل
للتاديب من صغارها واول من اصطاد به كليب بن وائل واول
من حمله على الخيل يزيد بن معاوية ابن ابي سفيان واكثر من اشتهر
باللعب بها ابو مسلم الخراساني حياة الحيوان في حرف الفاء

قال السعدی علیه الرحمة بوستان
آن مرد کنست در زمان بود
دمادم زبان پیام زنش دور دور

در صفحه ۲۱۸ فی لفظ الجواد فی حیوة الحیوان

روی ان مرثد ابن عبد كلال قفل من غزاة غزاها بغنائم عظيمة فوفد
عليه زعماء العرب وشعرائها وخطبائها يهنئونه فرفع الحجاب عن الوافدين واوسعهم
عطاءً واشتد بهم سروره فبينما هو على ذلك اذ نام يوماً فرأى رؤيا في المنام
اخافته واذعرته واهالته في منامه فلما انتبه انساها حتى لم يذكر منها شيئاً
وثبت ارتياعه في نفسه فانقلب سروره حزناً واحتجب عن الوفود حتى اساؤا به الظن
ثم انه حشر الكهان والسحرة فجعل يخلو بهم واحداً بعد واحد ويقول اخبرني عما اريد ان
اسئلك عنه فيجيبه الكاهن بان لا علم عنده فلم يجد عندهم خبراً فيئس من مطلوبه
وسلا عنها ثم انه بعد ذلك ذهب يتصيد فاوغل في طلب الصيد وانفرد عن
اصحابه فرفعت له ابيات في ذرى جبل وكان قد لفحه الهجير فعدل الى الابيات
وقصد بيتاً منها كان منفرداً عنها فبرزت اليه عجوز فقالت له انزل بالرحب
والسعة والامن والدعة والجفنة المدعدعة والعلبة المترعة فنزل عن
جواده ودخل البيت فلما احتجب عن الشمس خفقت عليه الارواح نام
فلم يستيقظ حتى تصرم الهجير فجلس يمسح عينيه فاذا بين يديه فتاة لم ير
مثلها قواماً وجمالاً فقالت له أبيت اللعن ايها الملك الهمام هل لك في الطعام
فاشتد اشفاقه وخاف على نفسه لما رأى انها عرفته وتصامم عن كلمتها فقالت
لا حذر فداك البشر فجدك الاكبر وحظنا بك الاوفر ثم قربت اليه ثريداً وقديداً
وحيساً وقامت تذب عنه حتى انتهى اكله ثم سقته لبناً صريفاً وضريباً
فشرب ما شاء وجعل يتاملها مقبلة ومدبرة فملأت عينيه حسناً وقلبه هوى
فقال

فقال لها ما اسمك يا جارية فقالت اسمي عفيراء فقال لها يا عفيراء من الذي دعيته
بالملك قالت مرثد العظيم الشان حاشر الكواهن والكهان لمعضلة بعد
عنها الجان فقال يا عفيراء اتعلمين تلك المعضلة قالت اجل ايها الملك انها
رؤيا منام ليست باضغاث احلام قال الملك اصبت يا عفيراء فما تلك الرؤيا
قالت رأيت اعاصير زوابع ✤ بعضها لبعض تابع ✤ فيها لهب لامع
✤ ولها دخان ساطع ✤ يقفوها نهر متدافع ✤ وسمعت فيما انت سامع
✤ دعاء ذي جرس صادع ✤ هلموا الى المشارع ✤ فروي جارع ✤
وغرق كارع فقال الملك اجل هذه رؤياي فما تاويلها يا عفيراء قالت
الاعاصير الزوابع ملوك تبابع والنهر علم واسع والداعي نبي شافع
والجارع ولي تابع والكارع عدو منازع فقال الملك يا عفيراء أسلم
هذا النبي ام حرب فقالت اقسم برافع السماء ومنزل الماء من العماء انه
لمطل الدماء ومنطق العقائر لطوق الاماء ✤ فقال الملك الام يدعو يا
عفيراء ✤ قالت الى صلوة وصيام وصلة ارحام وكسر اصنام وتعطيل ازلام
✤ واجتناب آثام ✤ فقال الملك يا عفيراء من قومه قالت مضر بن نزار
ولهم منه نقع مثار ✤ ينجلي عن ذبح واثار فقال الملك يا عفيراء اذا ذبح
قومه فمن اعضاده قالت اعضاده غطاريف يمانون طائرهم به ميمون يغزيهم
فيغزون ويدمث بهم الحزون والى نصره يعتزون فاطرق الملك يؤامر نفسه في
خطبتها فقالت ابيت اللعن ايها الملك ان تابعي غيور ولامري صبور

ونلكحي مشبورة والكلف بي ثبورة فنهض الملك وجال في صهوة جواده وانطلق فبعث
اليها بمائة ناقة كوماء قال محمد بن ظفر اوغل في طلب الصيد اى بالغ في ذلك وامعن
والوغول الدخول في الشئ بقوة وذرى جبل بفتح الذال المعجمة الكن المدعدعة هي التي
ملئت بقوة ثم حركت حتى تراص ما فيها ثم ملئت بعد ذلك والعلبة بضم
العين المهملة وسكون اللام اناء من جلد والارواح هي الرياح وصريفا اللبن المحض
وضريبا اللبن الرائب ونكل عنها الجبان اى جبنوا عنها ولم يطيقوها ؛
واعاصير زوابع هي من الرياح ما يثير التراب فيعليه في الجو ويديره و
وساطع اى مرتفع ودعاء ذى جرس صادع الجرس الصوت والمشارع المداخل
الى النهر وجارع اى من شرب جرعا من وكارع اى من امعن غرق ؛
تش كننده
وتبابع جمع تبع لقب ملوك اليمن والغماء هو الغيم والغمام منطق العقائل هن
الكرائم من النساء اى يبيعهن نيشد دون النطق على اوساطهن كالاماء المهنة
للخدمة ونقع مثار النقع الغبار يثير المحاربون والاعضاد الانصار
والغطاريف السادة ويدمث اى يسهل ويؤامر نفسه يراد به تعارض
بزركان
الرأيين المتضادين في النفس وجال في صهوة جواده جال اى وثب والصهوة
مقعد الفارس من ظهر فرسه والكوماء الناقة العظيمة السنام حبوة الحبو
في لفظ الحى اد

(فائدة)

اعلم ان الناس كثر كلامهم في وصف المحبة ونعت العشق فسلك كل
منهم مذهبا اداه اليه نظره واجتهاده وسأختصر من اقوالهم قدرا
يسيرا كافيا ؛ قال عبد الرحمن بن نصر ان اهل الطب يجعلون العشق
مرضا يتولد من النظر والسماع ويجعلون له علاجا كسائر الامراض البدنية
وهو مراتب ودرجات بعضها فوق بعض فاول مرتبة منه تسمى الاستحسان
وهي المتولدة من النظر والسماع ثم تقوى هذه المرتبة بطول الذكر في محاسن
المحبوب وصفاته الجميلة فتصير مودة وهي الميل اليه والتالف بشخصه
ثم تتاكد المودة فتصير محبة والمحبة هي الائتلاف الروحاني فاذا
قويت هذه المرتبة صارت خلة والخلة من الادميين هي تمكن
محبة احدهما من قلب صاحبه حتى تسقط بينهما السرائر فاذا
قويت هذه المرتبة صارت هوى والهوى هو ان المحب لا يخالطه
في محبة محبوبه تغير ولا يداخله تلون ثم يزيد الحال فيصير عشقا
عشقا والعشق هو افراط المحبة حتى لا يخلو المعشوق من
تخيل العاشق وفكره وذكره لا عن خاطره وذهنه فعند ذلك
تشتغل النفس عن تنبيه القوى الشهوانية فيمتنع من الطعام
والشراب لاشتغال النفس عن تنبيه القوى الشهوانية ويمتنع
من الفكر والذكر والتخيل والنوم لاستضرار الدماغ فاذا قوى العشق
صار تيما وفي هذه الحالة لا يوجد في قلبه فضل لغيره صورة

ولا ترضى نفسه سواها فاذا تزايد الحال صار ولهاً والوله هو
الخروج عن الحد ودد الترتيب فتتغير صفاته ولا تنضبط احواله ويصير موسوساً
لا يدري ما يقول ولا اين يذهب فحينئذ تعجز الاطباء عن مداواته و
تقصر آراؤهم عن معالجته لخروجه عن حد الضابط اه حيوة الحيوان
في لفظ الفاختة

(فائده)

قال البوني في اللمعة النورانية من السر البديع اذا كان الانسان
يخاف على نفسه من قتل او عذاب او غيره فليذبح كبشا سمينا
سليما من العيوب كما في الاضحية ويذبحه في موضع خال
ذبحا سريعا موجها الى القبلة ويقول عند الذبح اللهم
هذا لك ومنك اللهم انه فداءي فتقبله مني ويحفر له
حفرة ويدفنها بالتراب حتى لا يطاء احد على دمه ويضعه
ستين جزأ الجلد جزء والرأس جزء والبطن جزء الى ان
ياتي على الستين جزأ ولا ياكل منه شيئا لا هو ولا من
تجب عليه نفقته ويفرقه على الفقراء والمساكين فانه
يكون فداء له ولا يناله مكروه من جهة الامر الذي
يخشاه وهو متفق عليه مجرب معمول به والله تعالى
المحسن لعبيده المنعم عليهم قال وان كان يخاف من امر
دون ذلك فليطعم ستين مسكينا من افضل الطعام ويشبعهم
ويقول اللهم اني استكفي هذا الامر الذي اخافه بهم
هولاء واسئلك بانفسهم وارواحهم وعزائمهم ان
تخلصني مما اخاف واحذر فانه يفرج عنه الضر
وهذا متفق عليه معمول به مستفيض عند اهل الطريقة
حياة الحيوان الكبرى في لفظ الكبش

ادر اما بعد

یکنفر از اهل ایران بنام حاجی محمد امین بیان کرد که در شهر استانبول
در قهوه خانه با جمعی نشسته بودیم و یکنفر حاجی افغانی در آنجا
با ما بود بعضی و مذمت و غیبت اهل ایران حضور
اهل اکراد آغاز کرد حاجی نام برد گفت من هم از
سخنان طعن آمیز افغانی بدم آمد گفتم اگر
حاجی افغانی شیخ سعدی علیه الرحمه در بیت
اثر وصف و اخلاق مردمان کوه را فرموده آیا شما
بقول شیخ سعدی قناعت میکنی و اصرار میکنی
قبول میکنم و هیچ اصراری ندارم گفتم ببین

عدیا روز از الحسن به ترکان دادند
عقرو

ازین بقیهٔ حرف سین با ش و ص و ض و ط و ظ
و ع و غ و ف و ق و ک و ل دربن مجلد است
در نوشتن بواسطهٔ بی کاغذی چنین اتفاق افتاد

عن ابن عمر رضی الله عنه ان النبی صلی الله علیه وسلم قال یاتی علی امتی زمان
یحسد فیه الفقهاء بعضهم بعضا ویغار بعضهم علی بعض کتغایر التیوس بعضها
علی بعض الحدیث وفی الحلیة عن مالک ابن دینار انه قال تجوز شهادة
القراء فی کل شیٔ الا شهادة بعضهم علی بعض فانهم اشد تحاسدا من التیوس
فی الزرب حیاة الحیوان فی لفظ التیس

بسل آمات ارسطالیس بقراط با فلیج
ولقمان بسرسام وجالینوس مبطونا
یعنی ارسطالیس بدرد سل که قرحه است در شش بهم رسید و بقراط
بدرد افلیج و لقمان بدرد سرسام مردند

بقیهٔ منتخب اللغات

سَرسام راندن سگ و بضم دهان روده که مخرج ثفل است و بفتحتین درد مقعد ساسم
درختی است که ازان کمان سازند و بعضی گفته اند آبنوس است سِطام تیزی تیغ و لجه
بدان سرشته به بند سَقام بیماری و بالکسر بیماران جمع سقیم و بضم و الفتح وادی است
سقم بالفتح و بفتحتین بیماری سَلم دلو که یک طرف حلقه دارد چنانکه دلو سقایان
و نام مردی است و گزیدن مار و دباغت چرم بپوست درخت سلم کردن و فارغ
شدن از سخن دلو و محکم کردن آن و بالکسر آشتی کردن و آشتی کننده و بالفتح
نیز آمده و سلام کردن و اسلام آوردن و بفتحتین پیش دادن بها و گردن نهادن و
درختی است خاردار و بالضم و الفتح و تشدید لام مفتوح نردبان و سبب و وسیله
بسوی چیزی سَلام گردن نهادن و سلام گفتن و تحیت و برگزیدگی و پاکی
از عیب ها و نامی است از نامهای حق تعالی و درختی است و بدین معنی بکسر
نیز آمده و دار السلام بهشت و مدینة السلام بغداد و نهر السلام دجله و بالضم موضعی است
و بالکسر آبی است و سنگها جمع سلمة و بالفتح و تشدید لام نام مردی است سالم
رهنده از آفت و عیب و نام مردی است و پوست میان بینی و چشم سلیم
ساده و درست و مار گزیده و بضم سین و فتح لام نام قبیله ایست سلجم
دراز و تیر دراز پیکان و شلغم و بدین معنی بشین معجمه نیز آمده سلالم بالضم
و کسر لام قلعه ایست به خیبر سلتم بکسر سین و تا غول و سختی و قحط سال و شتری
که هیچ دندانش نمانده باشد سَمّ بالفتح و تشدید میم زهر دادن و زهر در طعام
کردن و قصد کردن و صلح کردن میان دو کس و سرشته را استوار کردن و صلاح
کردن چیزی و سوراخ و زهر و بدین دو معنی بکسر و ضم نیز آمده و چیزی سفید مانند مهره

سفید که از دریا برون آید و نام دور که است در بینی اسپ و سم الخیاط سوراخ سوزن و سم الفار
مرگ موش که آن را عوام سنبل خار گویند و سم الحمار خر زهره سموم باد گرم کشنده
و بالضم زهرها و سوراخها جمع سم سمسم بکسر هر دو سین کنجد و نام ریگی است و بفتح
هر دو سین روباه و بالضم والکسر مورچهای سرخ سمسمه واحد سمسام چالاک و سبک
سنام کوهان و سنام الارض میان زمین و درختهای زمین سنم بالفتح
و کسر نون گیاه بلند که شکوفه و بر آمده باشد و شتر بزرگ کوهان و بلفظ بزرگ کوهان شده
شتر سهم تیر و تیر چوب که در سقف خانه کنند و تیری که بدان قرعه زنند و فال
گیرند سهام بالکسر جمع و بهره و نصیب سهمان بالضم جمع و نام قبیله است
و گرداگرد خانه و مقدار شش گز در مساحات و معاملات مردم و سنگ در خانه
که برای شکار شیر سازند سهام بالضم تاریک و تغیر روی و بالکسر وادی است
وادی است در یمن و بالفتح گرمی و سموم و شدت حرارت تابستان و تارها
مانند تار عنکبوت که در گرما میان هوا ظاهر شود سهیم بالفتح و کسر
ها خداوند بهره و حصه و شریک سهوم بالضم ترش روی و بالفتح
عقاب پرنده باب السین مع النون سبحان
بالضم پاک کردن و خدا را به پاکی خواندن سجن بالکسر زندان
و باز داشت و بالفتح باز داشتن و در زندان کردن سجان زندان
بان سجین بالفتح زندان کرده شده و بالکسر و تشدید جیم دائم و شدید و موضعی است
که در وی نامهای فجار و کفار بود و وادی است در جهنم و زمینی است در طبقه
هفتم زمین سخن جمع کثیر سحبان نام مردی است که بر هرچه سلک شت
ان را تحسین میکرد و لکن وقتی چیزی بگفت و نام فصیحی است که بفصاحت و بلاغت ضرب المثل است
و آن را سحبان وائل گویند و وائل قبیله ایست و بالضم تری بود در عرب که شتر ماهها را بدان کشتی
سید الدند سخن گرم سخین آب گرم سخون شوربای گرم کرده سدین و
سدن پیه و خون و صوف و پرده سادن خادم کعبه و بتخانه سرجین و سرقین
بالکسر معرب سرگین سرطان خرچنگ و نام برجی است و ورمی سوداوی و چون
آن ورم بزرگ شود بواسطه عروق سرخ و سبز نشو بر شود به پایهای خرچنگ علتی است
که در سر سند دستهای چارپا شود و تیز رو و بزرگ لقمه کننده سریان رفتن چیزی در
جمیع اجزای چیزی سرحان گرگ و شیر درنده و نام سگ است سروان دهی است
لبنان سعن چربی و پیه گوشت و بالضم خیک و مشک که نیمه اش ببرند و در نیمه
اش نبیذ سازند و گاهی بان آب خورند چون دلو و گاهی ریسمان و پنبه در آن کنند
سفن بالفتح پوست باز کردن از درخت و جز آن و خاک رو فتن باد از زمین و بلفظ
تیشه چوب تراش یا هرچه بان چیزی تراشند و پوست درشت ماهی و نهنگ بر قبضه شمشیر
و کارد کنند و بلفظ کشتیها و همچنین سفائن هر دو جمع سفینه سفان خداوند کشتی و موضعی
است سفون باد خاک روب سوافن بادهای خاک روب جمع سافنه
سفین موضعی است بمشرق سکون آرمیدن و بالفتح قبیله ایست از یمن
سکان دنباله کشتی و ساکنان و باشندگان بجای و بالفتح و تشدید کاف کارد گر
و همچنین سکاکین سکین قبیله ایست از عرب و خر چالاک و چست و بالکسر و تشدید
کاف مکسور کارد سکن بالفتح اهل خانه و بلفظ آتش و هرچه بوی آرام گیرند چون زن
و فرزند و جز آن و نام مردی است و رحمت و برکت سلطان والی و حجت و قدرت

وبضم لام نیز آمده سُلْوان تسلّی شدن و دارویست بغمگین دهند تا فرح یابد یا آبی که باو بنوشند
تا تسلّی شود یا خاک گور مرده که در آب کرده بخوردن عاشق دهند تا عشق او زائل شود و وادی بنی سلیم
و چشمه ایست در قدس سَمْن روغن و روغن کردن در طعام و بالکسر و فتح میم فربه شدن
سِمَن و سامن فربه سِمان فربهان و سَمّان روغن فروش ساهین دهی
است بهمدان سامان دهی است بری و محله ایست باصفهان و نام مردی است که
ملوک سامانیه بدان منسوب اند سِنّ دندان و سال و مقدار عمر و گاو وحشی و کوهی است
بمدینه و موضعیست بری و شهری است بر کنار دجله و دندانه قلم و دانهٔ سیر و شاخ
چارپا و لبیا خوردن و بالفتح سنان در نیزه کردن و مسواک کردن و سخت راندن شتر
و بیان کردن چیزی و گل را سفال ساختن و نیزه زدن کسی را و گزیدن و شکستن دندان
کسی و نیک چرانیدن و بجا فرستادن و صورت چیزی کردن و صفا دادن و آب بر روی
ریختن و خاک بر زمین ریختن و بلند کردن و تیز کردن و جلا دادن تیغ و جز آن و گنده
و بدبو شدن چیزی سَنُون داروی که بر دندان بمالند) و در احمدیه سفرنامه
سِنون زیرهٔ بهم هنگوینه یعنی زیره است و هم بمعنی عل سِنان فان دیه
نیزه و سر عصا و تیزی هر چیزی سُنَن بفتحین شتران تیز رو و روش و طریق و بضمتین
و کسر سین و ضم آن با فتح نون اول نیز آمده و بالضم و فتح نون جمع سنت یعنی سیرتها و
عادتها سَنین آنچه از سنگ آهن در وقت سائیدن بیفتد و بالکسر سالها جمع
سنه سَوسَن گلیست معروف و آن دو قسم است سفید که آن را آزاد گویند و
کبود که آن را ابرسا گویند سینین درختیست واحد سینه و طور سینین و
طور سیناء کوهی است بشام سَیحان نهری است بزرگ در شام و نهریست
دیگر

دیگر ببصره که آن را ساحین نیز گویند سَیحون نهری است بما وراء النهر و نهریست
بهند سیروان بکسر سین و فتح را قصبه ایست و قریه است بمصر و موضعی است
بفارس و موضعی است نزدیک ری و رودخانه ایست در آذربایجان
باب السین مع الواو سَأْو نیت و وطن و دور شدن غم و کشش بچیزی
سُجُوّ آرمیدن و دائم شدن و ناله کشیدن ناقه سَجْو گل کشیدن به بیل سَخْو برای
آتش جا وا کردن تا آتش افروخته شود سَدْو دست دراز کردن و گام فراخ نهادن
ستور سَرْو درخت معروف سروة واحد و بالکسر شهریست قریب دمیاط و دهی
است ببلخ سَطْو دست در رحم ناقه کردن راعی تا آب فحل را برون کشد و بر
نهادن اسپ گام را و بسیار شدن آب و سخت گرفتن و حمله بردن و قهر کردن و سطوة
یکبار حمله کردن سَعْو ساعتی از شب سلو بالفتح و بضمتین و تشدید واو خورسند
شدن و زائل شدن اندوه و فراموش کردن سمو بالکسر بلند و بضمتین و تشدید واو
بلند شدن سَهْو فراموش کردن و غافل شدن و دل بسوی چیزی رفتن وارسیدن
باب السین مع الهاء سَبَه رفتن عقل از پیری و خرف شدن
سته بالفتح و بضمتین مقعد سَفاه و سَفَه سبکی و نادانی سفیه
نادان و سبک عقل سُمُوه رفتن ستور چنان که مانده نشود سَنَه سال
باب السین مع الیاء سَبْی اسیر کردن و اسیر کرده شده سابری
بکسر باء موحده نوعی از جامه های گرانمایه و باریک و بهترین خرما سامری
نام مردی است که بحکمت گوساله از طلا ساخت و جمعی کثیر العبادت آن
خواند سُباعی مرد بهفت اندام درست و کلمه بهفت حرفی ساحی

سنجری منسوب بسنجان معرب سنگری واین کلمه با یاء نسبت استعمال شده سحی به بیل
گل از زمین کشیدن سخی جوانمرد سادی ششم مرادف سادس سدی
لقب مرد دانشمند که بر سده مسجد کوفه معجز زنان سفروخت سری بالفتح درشت وفتح
و بالفتح وتشدید یا مهتر و مرد بزرگوار وجوی خورد و سری سقطی نام بزرگیست معروف
ساری درونده همه اجزا چیزی سریجی شمشیر خوب منسوب به سریج آهنگر
سعی کوشیدن وقصد کردن وکار وکسب کردن ودویدن وشتاب کردن ورفتن
وخراج وباج گرفتن ساعی والی بر قومی وکاری وباج ستان وانکه کاری
بر کسی افکند وسخن چین وعیب جوی ورئیس یهود ونصاری سقی آب دادن
و فراهم آمدن زرد آب در شکم وعیب کردن وبالکسر آبی که داده شود یکبار زراعت
آب داده و پوستی که دران اب زرد باشد ساقی آب وشراب دهنده
سامی بلند سمی همنام ومانند سنی بلند وروشن ساهی
غافل وفراموش کننده باب الشین مع الالف شتاء
زمستان شتی پراگنده ها جمع شتیت شراء بالفتح والکسر خریدن وفروختن
شری بالفتح کوشه زمین ومال زبون ومال نیک وبیشه شر شرفاء
بالفتح گوش دراز وانکه گوش او دراز وبرون باشد خلاف شکاء بتشدید
کاف چنانکه گفته اند کل شکاء تبیض وکل شرفاء تلد یعنی هرچه گوش
او اندرون باشد تخم میدهد وهرچه گوش او برآمده باشد می زاید وشرفاء برکه
جمع شریف شرقاء ستور گوش شکافته شرکاء شریکان جمع
شریک شطاء خوشه وبرگ کشت ونهال درخت
شاطی

شاطی کنار دریا وجوی شعری دو ستاره روشن که بعد از جوزا برآید یکی
شعرای عبور خوانند ودیگری را شعرای غمیصا ومشهور شعرای عبور است وابو کبشه
جد مادری حضرت رسول صلعم او را در جاهلیت می پرستیدی وبا قریش دیگر در
پرستش اصنام مخالفت نمودی ازین جهة حضرت رسول صلعم را قریش بعد از ظهور
اسلام ابن ابی کبشه گفتندی یعنی مخالف است در پرستش اصنام شعراء نوعی
از شفتالو وزمین پر درخت وپوستین ومگس کبود وسرخ که بر شتر وخر وسگ افتد
وچیز منکر ودرشت وسختی وبلاء عظیم وسخت وبالضم وفتح عین جمع شاعر
شفاء داد تندرستی وشفا کنار وطرف هر چیز شفعاء درخواست
کنندگان گناه مردم وشفعه کنندگان در بیع شقاء بدبخت شدن وبدبخت
شده بهمزه وبغیر همزه آمده شکوی گله کردن شلاء دست خشک شده
شانیء دشمن دارنده قال تعالی ان شانئک هو الابتر شوری مشورت
شوها زن بد شکل وزشت رو وزن خوب رو واسپ تنک دو وفراخ دهن
وبینی وکوچک دهن شهلا زن میش چشم شهبا اسپ واشتر که سفیدیش
بر سیاهی غالب باشد واو را سرخنگ گویند شیء چیز اشیاء جمع یا اسم
جمع شی بالضم والکسر وفتح یا چیزک تصغیر شی وشوی بالضم چنانکه مشهور است خطا
است باب الشین مع الباء شؤبوب یکدفعه باران و
طرف هر چیز وشئب جمع شاب مرد جوان شباب جوانی وجوانان
واول هر چیز وبالکسر نشاط ودو دست برداشتن اسپ از روی نشاط وچیزی که بدان افروخته
شود آتش وشباب جوانان وهمچنین شبان هم جمع شاب شب برافروختن
آتش وجنگ وبلندی هر چیز وجوان شدن وزاک سفید که آن را بلند رهگیر گویند

وبهترینش یمنی است که ان را شب یمنی گویند شبوب برافروختن آتش وگرم شدن
جنگ و بالفتح آنچه بوی آتش افروزند و نیک کننده وبدی کننده واسپی که مرد دست بردار
شجاب سربند شیشه وچوبی چند ایستاده که بران جامه نهند شجب اندوهگین شدن
وهلاک شدن وهلاک کردن واندوهگین کردن ومشغول کردن وبفتح جیم نیز آمده واستوار
کردن رشته بشجاب وحاجت واندوه شدن خانه ومشک خشک که در آن سنگریزها را
حرکت دهند وشتران را بدان بخوانند ونام پدر قبیله ایست ومشکی که نیمه اش ببرند و
نیمهٔ دیگرش دلو سازند وبفتحتین اندوه ورنجی که بسبب مرض یا قتال رسد وبضمتین
سرچوب که راعی دلو را بدان اویزند شجوب بالضم هلاک شدن وستونهای خانه جمع شجب
شحوب بالضم لاغر شدن ودیگرگون شدن از لاغری وگرسنگی وسفر وزمین را کندن
به بیل شخب بالفتح خون وبیک کشیدن پستان شتر فرود آمدن وبضم آنچه
بیک کشیدن پستان فرود آید از شیر وقت دوشیدن وبفتحتین قلعه ایست شخاب
شیر وقتی که دوشیده شود شذب بالفتح وذال معجمه راندن وبفتحتین شاخهای بر کنده
درخت که آن را ببرند شذبه واحد ومتاع خانه از قماش وغیران وپوست شاخها
بریدن وپوست دور کردن شاذب دور شونده از جای خود شراب
آب وحصهٔ از آب وبالفتح آشامندگان جمع شارب وبهر سه حرکت آشا
میدن وخوردن آب ومانند ان وبعضی گفته اند که بالفتح مصدر است وبالضم والکسر
اسم مصدر است یعنی آشامیدن وخوردنی وبفتحتین حوضها خورد گرد درختان که درختان
ازان آب خورند وسبز وتازه بمانند وبسیار خوردن آب شارب بروت است
خورنده شراب آشامیدنی وخوردنی از مایعات شروب بالضم

وزاء معجمه

وزاء معجمه باریک شدن شازب درست وخشک لاغر شصب سختی وقحطی شصوب
سخت شدن عیش شاصب سخت شعب شکافتن ودرز وفراهم آوردن درز
وشکافتن جدا کردن از هم وبهم پیوستن واصلاح کردن وافساد کردن وشکافتن وپراگنده شدن
ونام گروهی است به یمن وشعبی دانشمند مشهور ازان گروه است وقبیله بزرگ گفته اند اول شعب
است بعد ازان قبیله بعد ازان فصیله بعد ازان عماره بعد ازان بطن بعد ازان فخذ وبالکسر دره
کوه وراهی که در کوه باشد وجای روان شدن آب در زمین ونشان شتر شعاب بالکسر جمع
وبفتحتین دوری میان شاخهای چهارپا از یکدیگر ودوری میان دو دوش از یکدیگر وبضم شین وفتح عین
گردن اسب وبال وسر اسب وهرچه ازان بلند باشد وگردها جمع شعبه است وشعب
اربع دو دست ودو پا باشد شعیب توشه دان ونام پیغمبر است ومشک کهنه
شغب بالفتح وبفتحتین برانگیختن فتنه وفساد وتباهی وبفتحتین نام زنی است شقب
بالفتح والکسر زمین پست وجای فرود آمدن سیل در کوه وبالکسر شکاف کوه وسوراخ در زمین
وکوه که مرغان در ان آشیانه کنند ودر احمدیه سیفزاید شقب کواره یعنی چوزه
لکلک شنب تیزی وخوبی دندان شوارب رگهای چند در حلق ومجاری آب
وموهای بروت شوب آمیختن وشوربا وعرب گوید ما عنده شوب ولا روب
یعنی نزد او شوربا ونه شیر ماست شده شهب بالفتح سفیدی بر سیاهی چیزی غالب
آمدن وکوهی که بالای او برف باشد وبالضم موضعی است وبفتحتین سفیدی بر سیاهی غالب
آمدن وبضمتین کواکب روشن وسه شب از آخر ماه شهاب شریکه در حصه اش آب
وبالکسر شعله از آتش بلند شده ومرد گذرنده در کار شیب موی سفید وسفیدی موی
وبالکسر دوال تازیانه وکوهی است وآواز لبهای شتر بوقت آب خوردن

باب الشین مع التاء شبعة بالضم یک بار سیری خوردن از طعام شباعه
آنچه بعد از سیر شدن بماند و نام زمزم شبکة دام صیاد شبهة پوشیده و مشتبه
شده شبث ترة معروف که آن را شود گویند بهندی سویا شتة وشتات
پراگنده شدن شتیت پراکنده و دندان کشاده شتی جمع شجاعة دلیر شدن
و پر دلی نمودن در کارزار و در جای خوف شجعة دلیران شجة جراحت
و شکستگی سر شجنة بهر سه حرکت و فتح نون نام مردی است و رگها و
بیخهای درخت درهم شده و شجنة الرحم قرابت و خویشی نزدیک بغایت پیوسته
و فی الحدیث الرحم شجنة من الله یعنی رحم ماخوذ است از رحمن و قرابتی است بخدا
شحنة دشمنی ورانیدن و طایفه از اسپان که در جای بسته باشند برای جهاد و گاه و دائم
که شبانروز برای جهار پاسپند شود و مردی که برای ضبط کارها و سیاست مردم در
شهر پادشاه نصب کند شحمة اندک پیه و چربی و شحمة الاذن نرمه گوش
و شحمة الارض سماروغ شحامة فربه شدن شخت بالفتح باریک و لاغر شدن
شدة سختی و بالفتح یک بار حمله بردن شربة بالضم مقدار یک
خوردنی و آن مقداری از آب و جز آن و سرخی رو و موضعی است و بفتحتین آبدره و بالفتح
یک بار آشامیدن و درخت خرما که از دانه روید و بالضم و فتح را مرد بسیار آشامنده و بفتحتین
بسیار آشامیدن و حوض خورد گرداگرد نخل که او را سیراب کند و تشنگی و شدت حرارت
و بتشدید با زمین بسیار گیاه که در آن درخت نباشد و موضعی است و طرز و طریق
شراکة انباز شدن و بفتحتین دام صیاد شرشرة شکافتن و پاره کردن چوب
و جز آن و کرانه شرار جمع شرة حرص و نشاط جوانی و بد شدن
شرارة

شرارة بد شدن و پاره آتش که بجهد و همچنین شرره شرفة کنگره و شرفة المال گزیده ترین مال
شرعة راه و بعضی گفته اند راه ظاهر و مستقیم و آنچه شرع کرده حق تعالی برای بندگان و دام مرغ
سنگ خوار و رود ساز و زه کمان و بفتحتین آنست شریعت راه ظاهر و رست و شرع
و دین حق تعالی که برای بندگان کرده و آبخور شرقة جای نشستن در آفتاب و جانب
شرق و آفتاب وقتی که روشن شود و از شرق برآید و بالضم اندوه و بفتحتین نشانی که بدان نشان
کنند بر گوش گوسفند را شرقیة موضع شرق رو و قوله تعالی من شجرة مبارکة زیتونة
لا شرقیة و لا غربیة یعنی نه شرق روست و نه مغرب رو یعنی نه همیشه در آفتاب است
و نه همیشه در سایه و این چنین درخت تازه تر و میوه اش پخته تر و پاکیزه میشود و بعضی
گفته اند یعنی در ملک شام است که نه مشرقی و نه مغربی است بلکه در میان واقع شده و اما معنی
اول اصح است شراسة بدخلق و بدخو شدن شرذمة جمعی اندک از مردم
و پارهٔ از میوه به و جز آن شرحة پاره گوشت بدراز ابریده شریحة
سبدی که از برگ خرما بافند و در آن خربزه و جز آن بردارند و پی پاشنه که بان پر به تیر می
می چسپانند و خانه کبوتر که از نی میسازند و کمان که از چوب شریح راست کنند و آن
چوبی است که چون بشکافند دو پاره و چوب خم شود و نشکند شریطة تعلیق چیزی
بچیزی و پیمان و شرط و رسن از پوست خرما بافند شرطة چاوش و کوتوال
و پیاده کوتوال شظیة پاره از هر چیزی و دندانه کوه و جز آن شعلة
درخش و زبانه آتش شعوذة معرب شعبده شعیرة یک دانه جو و دسته
کارد و شمشیر و جز آن و قربانی حج و عبادت و آنچه بروشنی باشد شعبة بالضم
پیوند کاسه و ظرف و گروهی و طایفه از هر چیز و جدای شعشعة با آب آمیختن
شراب را و خلط کردن چیزی بچیزی و اندک ماندن از ماه و پرتو آفتاب

شفاعة خواهش کردن شُفعة همسایگی خانه و زمین شَفَة لب و
خفیف الشفة کم سؤال و بنت الشفة سخن و شِفاه جمع شأفة ریشی که در
پا برآید و آن را بعد از داغ علاج نباشد شُفرة پلک چشم که مژه بر وی روید و بالفتح
دندانه گرده کفشگران و تیزی شمشیر و خادم شفقة مهربانی شُقرة سرخی با
آمیخته شِقوة و شقاوة بدبختی شُقّة جامه پیش شکافته خلاف
دیگر و دوری و ناحیه و مشقت و بدین معنی بکسر نیز آمده و بالکسر پاره از لوح و عصا و جا
و غیر آن شقیقة یکطرف سر و برق که در افق منتشر شود و مرضی است و باران بزرگ قطره
و درد نیم سر و نام جده نعمان ابن منذر و گلنار گی سیاه کوه از رنگ که در وی علف باشد
شقائق جمع شَقشَقة بانگ کردن شتر نر و گنجشک و شکافتن هیزم و سخن خوب
راندن و بالکسر لخچه شتر مانند شش از کام بوقت مستی بیرون آرد و خطبه شقشقیه خطبه
منسوب بعلی ابن ابیطالب رض زیرا که چون حضرت امیر المومنین پاره از آن خوانده
مردی برخواست و سوال مسئله کرد حضرت بجواب آن مشغول شد و دیگر بر سر آن
خطبه نرفت ابن عباس گفت کاشکی این خطبه را با تمام میرسانیدی حضرت فرمودند
هیهات تلک شقشقة هدرت ثم قرت این شقشقه بود که آواز کرد و باز
بجای خود قرار گرفت یعنی از سر حال سخنی چند بر زبان آمد و در آن اختیاری نبود
شُکلة سرخی و سفیدی چشم شاکلة خوی و خرد و تهیگاه و روش و راه و ناحیه
و سفیدی بناگوش شَکاسة بدخو شدن شِکایة گله و شکوه شکیمة دهنه
لگام و گوشه دیگ و طبیعت درشت شماتة شادمانی کردن بمکروه که بکسی رسد
شامة شادی کننده بمکروه کسی شَمّة یکبار بوی کردن و بوی اندک شامة
نشان سیاه در بدن و زمین و شتر ماده سیاه و بوی دهن و بالفتح و تشدید میم قوت بو
کردن

بوکردن شأمة شومی شَمامة بوی خوش که بوی کرده شود شناعة زشت شدن
و زشتی شُنعة بالضم زشتی شَنارة دشمنی شِنشِنة عادت و طبیعت
شَهامة بزرگ شدن و روان شدن حکم و چست و توانا شدن و شادمان شدن شهقة
نعره زدن شهادة حجت درست و گواهی راست و شهید شدن شُهرة آشکارا کردن
و شمشیر برکشیدن از نیام شَوصة ورم و بادی که در پهلو و اضلاع پیدا شود و آن را ذات
الجنب نیز گویند شوکة خار و قوت و سلاح و تیزی آن و شدت هیبت کارزار
و جراحت دشمن و سرخی که بر بدن ظاهر شود و شوکة العقرب نیش کژدم و شوکة الحائک
چیزی است که جولاهه بدان روی جامه را هموار کنند شَولة دم کژدم که برداشته
باشد و دو ستاره که بر دم برج عقرب واقع شده و آن منزل قمر است و نام زنی است
نادان شِیمة طبیعت و بهره نیز آمده شائبة آمیزش و آلودگی شوائب جمع
شَیخوخة از پنجاه سالگی تا هشتاد سالگی یا تا آخر عمر شَیخة ریگی است سفید
به بلاد بنی اسد و بنی حنظله و بالکسر جمع شیخ شَیبة موی سفید و سفیدی موی و پیری و
بالکسر نشان و رنگ غیر از رنگ اصل چیزی شِیعة اتباع و انصار و گروه علیحده و بر خود و
غالب شده در عرف این اسم بر جمعی که دوست دارند علی بن ابیطالب و فرزندان او را
و متابعت و متابعت کنند در واحد و کثیر استعمال یافته باب الشین مع الثاء
شِبث تره ایست و بالفتح چنگ در زدن و در آویختن از چیزی و بالفتح و کسر با چنگ
در زننده و بعضی عنکبوت و کرمی است که پایهای بسیار دارد و نام مردی است
شَثّ گیاهی است خوشبو تلخ مزه که بدان دباغت کنند و مثل انگبین و شکنک کرده
که مانند کنگره نماید شَرث نعلین کهنه و بعضی سطبری پشت دست و شکافتن

شرنبث بروزن غضنفر سطبری دست و پا و شتر درنده و مرد نادان شعث ژولیده
و گرد آلوده موشدن و پراگندگی کار و عرب گوید لمّ الله شعثک یعنی حق تعالی جمع
کند کار پریشان و پراگندهٔ تورا باب الشین مع الجیم شأج پی افکندن کار را
شاهدانج تخم کنب کران راحبّة الخضرا گویند معرب شاهدانه شاهترج
گیاهی است معروف معرب شاهتره شجّ سر شکستن و شکافتن کشتی وجز آن
آب دریا را و قطع کردن راه بیابان و آمیختن شراب با آب شجیج مرد سرشکسته و میخ سر
شکسته شجاج بانگ کردن زاغ و شتر و مرغ و بالکسر شکستگیهای سر جمع شجه بالفتح
و یکدیگر را سر شکستن و بالفتح و تشدید جیم کره خر و ازین جهت استرها را بنات الشحاج
گویند تشاج جای روان شدن آب از سنگستان بر زمین نرم و وادی است یمن
و نام آبی است و مانند گرده و انباز شدن و فراهم آوردن و دروغ گفتن و بر یکدیگر
چیدن و خزه کردن خشتها را و استوار بستن جز لطه و بفتحتین کهکشان و وراجی وادی
و شکاف کمان و سبد حنیه و یک جایه از جایه دیگر بزرگ شدن شطرنج بازیست
معروف و بسین مهمله نیز آمده شفارج بالضم طبقی که در وی پیالها گذارند معرب
پیشاره شمج بالفتح آمیختن و شتاب نمودن و دور و دور بکبنده نزدن جامه را
شماج چیزی که بعد از خوردن انگور از دهان بیندازند و بمعنی جز نیز آمده
الباب الشین مع الحاء شنج بفتحتین دور کشیدن و در هم شدن پوست
شبح بفتحتین کالبد و سواد شخص که از دور بنظر آید و بسکون باز آمدن شحّ بهر سه
حرکت حرص و بخل شحیح بخیل و حریص شحشح بیابان فراخ و ملازم هر
چیزی و بدین معنی هست شحشاح و بدخلق و خطیب بلیغ و شجاع و غیور و بدین

معنی ار

[illegible]

معنی است شحشاح و نیز شحشح زنی که گویا مرد است در قوت شدح فربه شدن شرح
بیان کردن و آشکارا کردن و بریدن و کشادن و دانستن و کشاده کردن چیزی را و بکارت گرفتن
شریح پارهٔ گوشت و همچنین شرحه و بالضم و فتح را نام قاضی است معروف
شارح نگهبان زراعت از مرغان شطح بحیائی کردن و باصطلاح صوفیه چیزهایی
مخالف ظاهر شرع گفتن شطاح بی‌حیا و باصطلاح صوفیه کسیکه مخالف ظاهر شرع
سخن گوید و این هر دو صیغه در کتب معتبرهٔ لغت یافت نشده و ظاهر است که فارسی هم
نیست اما بر زبانها مذکور و در کلام عرب مشهور شقیح بقاف مرادف قبیح شیح
بالکسر گیاهی است که آن را بفارسی درمنه ترکی گویند و بروزیست یمنی و مرد بجد در
کارها باب الشین مع الخاء شنخ آواز شنیدن شر شلخ شکستن
چیزی و سیر کردن و پهن شدن و دراز شدن و سفید پیشانی و بفتحتین بچه شکم نا تمام
از شکم بیفتد شراخ بالفتح بیخ و ریشه و طرف برآمده از چیزی و اول جوانی و اول کار
و نتاج هر ساله شتر و شیغی که هنوز او را سبد و دسته نکرده باشند و آب نداده باشند
و همزاد و مانند و جوانان جمع شارخ و جوان شدن و برآمدن دندان شتر شلخ
بالفتح اصل و نسل مرد و نطفه و اندام زن شالخ جد ابراهیم علیه السلام شمخ
بلند شدن و تکبر کردن و نام پدر قبیله‌ایست شامخ مرد متکبر و چیز بلند
شمّاخ نام چند شاعری است شموخ بلند شدن و تکبر کردن و بالفتح
بیابان دور شمراخ شاخ که بر وی انگور و خرما باشد و سر کوه و سپیدی پیشانی
اسپ که تا بلب او رسیده باشد و طرف بالای ابر شیخ پیر و خواجه و آنکه
سن پیری در وی ظاهر شود یا آنکه از پنجاه سال گذشته باشد و بهشتاد نرسیده

با آخر عمر شیخه و شایخ و شیخته بالکسر جمع

باب الشین مع الدال

شد دویدن و بلند برآمدن آفتاب و استوار کردن و نیرو دادن شدیل
سخت و دلیر و بخیل و شیر درنده و نام مردی است شد بالضم و فتح دال نام شاعری است شداد
چیزهای استوار و محکم و جمع شدید و شداد نام پادشاه کافر مشهور که بعد از شدید برادر خود پادشاه
شد و ضحاک تازی خواهرزاده او بود شرود و شراد رسیدن و قافیه شرود
بالفتح قافیه منتشر و مشهور در جهان شرد بفتحین و بضمتین رسندگان جمع شارد
و شرد بالفتح شکد بالضم عطا و شکر و بالفتح عطا کردن شهد شیدان
و انگبین و بالضم نیز آمده و بعضی گفته اند شهد عسل با موم شهود حاضر شدن و حاضر
و گواهان جمع شاهد شهید بالفتح و الکسر گواه و آنکه در شهادت و کشته در راه خدا
و آن که از علم او هیچ چیز غائب نباشد و نامی است از نامهای حق تعالی شاهد
گواه و نامی است از نامهای پیغمبر صلعم و زبان و ملک و روز جمعه و پردین و نیک
رفتن اسب که شاهد باشد بر خوبی اسب و آنچه از شکم مادر همراه طفل برون
آید مانند آب بچه و صلوة شاهد نماز مغرب و مشهود روز جمعه یا روز عرفه
یا روز قیامت شید آنچه دیوار بدان اندایند از آهک و گچ و جز آن
و بالفتح گچ و جز آن اندرون دیوار

باب الشین مع الذال

شبذ دهی با بیورد شحذ بالفتح تیز کردن کارد و شمشیر و مانند آن
و تافتن گرسنگی شکم را و راندن کسی را و چشم زدن چیزی را و سخت راندن و غضب
کردن و ستم کردن و الحاح کردن در سؤال شحاذ تیز کننده شمشیر و کارد
و الحاح کننده در سؤال که عوام آن را شحات گویند شذ تنها شدن
و برآمدن

و برآمدن از میان قوم و هم چنین شذوذ شذوذ پراگنده و یک یک شدن و پراگندگان شاذ
جدا شده و تنها مانده شقذ بچه حربا و بفتحین چشم زدن چیزی را و دور شدن و رفتن و بکسر قاف
آنکه در خواب نشود و چشم زننده چیزی را شمذ و شماذ آبستن شدن ناقه و دم برداشتن
آن

باب الشین مع الراء

شبر وجب کران را بدست نیز گویند و بالفتح
وجب کردن و بخشیدن و عطا کردن و کشتی بجهت کشتی دادن و شمشیر دادن و نکاح کردن و عمر و
بکسر نیز آمده و دوال چرم و بفتحین عطا و نیک و چیزیکه ترسایان دهند از قسم قربانی شبر و
شبیر و مشبر بر سه نام فرزندان هارون علیه السلام شتر بریدن و نام مردی
و بفتحین بریده شدن و برگشتن پلک چشم از بالا و پایین یا شکافتن پلک زیرین یا فرو هشتن پلک
زیرین و نام قلعه الست بر آن میان گنجه و بردع و نوعی است از تصرف عروض در بحر
هزج که بدان تصرف مفاعیلن را فاعلن سازند تشجر باز گردانیدن و دور کردن
و به نیزه زدن و خانه را ستون دادن و خلاف افتادن میان گروهی و جامه و جز آن بر شجر
یعنی بر چوب بستن یا افکندن و گشادن دهن و لگام زدن چارپا را برای باز داشتن و دهان باز
کردن و شکاف دهن و کاریکه در آن خلاف و نزاع واقع شود و بالضم کرانها و بفتحین درخت
یعنی آنچه ساق دارد از رستنی و آنچه ساق ندارد و آن را نجم گویند شجیر مردم و شتر بیگانه
و نیز قداح بیگانه در آورده در میان قداح خود و زمین پر درخت شجار بالکسر
چوبی که پایه تخت بدان محکم کنند و چوب بالای جاوه و داغ اشتر و چوبی که در دهان
بزغاله کنند تا شیر نخورد و موضعی است شحر گشادن دهان و کنار دریا میان عمان
و عدن و بکسر نیز آمده شخیر بانگ کردن خر از بینی و بانگ کردن از حلق
یا از بینی و آواز اسب و هم چنین شخر و بالکسر و تشدید خا بسیار آواز کننده از بینی

شذر ریزهٔ زر که از معدن چیده شود و مروارید های ریزه شذره واحد شر
بالفتح والضم وتشدید را بدی و بد و بالضم عیب و چیزی که کراهیت از آن آید و بالفتح ابلیس و بت
فقر و عیب کردن و ستردن جامه و گوشت و پنیر نهادن با فتاب تا خشک شود شری بدو
کنار دریا و درختی است که در دریا روید و بالکسر و تشدید را بسیار بد شراشر نفس و محبت
اثقال و جمع بدن جمع شرشره و موضعی است شرار پاره های آتش شراره واحد شزر
بدنبال چشم نگریستن از غضب یا از تکبر و چپ و راست نیزه زدن و چشم رسانیدن کسی را و
گردانیدن آسیا بسوی دست راست و تافتن ریسمان از چپ براست و بازگونه تافتن
ریسمان یعنی سر را بالا تابیدن چنانکه از بالا تافته بسوی شکم آید شصر بالفتح دور را
دور و ریختن چیزی و دوختن چشم باز نو گرفته و شاخ زدن گاو و نیزه زدن و بفتحین آهو
بره که بشاخ زدن رسد یا آنکه یک ماه از و گذشته باشد شطر نیمه و پاره از چیزی و جهت
وطرف و قصد کردن و دو پستان پیش یا پس از چهار پستان شتر و گاو و گوسفند و دوشیدن
و دو نیمه کردن چیز را شطیر دور و نزدیک شاطر شوخ و بی باک و آنکه
مادر کند و برنج آرد اهل خود را به بدخوی و خبث شعر سخن موزون و مقفی
و دانستن و بالفتح چیره شدن شعر بر کسی و موی غیر پشم شتر شعره واحد شعور جمع
شاعر شعرگوی و دریابنده و داننده شعار جامه که زیر جامه دیگر پوشند
و آن جامهٔ بالا را دثار گویند و نشان اهل حرب که یکدیگر را بدان شناسند و بالفتح درخت
شعائر عبادتها و قربانهای حج و چیزها که بر آنها نشان باشد جمع شعیره یا شعاره
شعیر جو شعور دریافتن و دانستن شغر و شغور پای
برداشتن سگ بوقت شاشیدن و خالی ماندن شهر از مردم و بیرون کردن

که را از جای شغار بمبادله نکاح کردن دو کس با دختر یا خواهر یکدیگر بی مهر و آن نکاح
در ایام جاهلیت بود و در اسلام حرام گشت شفر بالفتح والضم و شفیر بالفتح طرف و ناحیه هر
چیز و محل برآمدن موی مژه و شفیر الرحم و شفر الرحم کرانهٔ آن شقور بالضم حاجت و کار
مهم شکر اندام زن و بالضم سپاس داشتن و ثنا گفتن منعم را بسبب نعمت و بفتحین
پر شیر شدن پستان و از بن درخت روییدن شاخ شکیر شاخی که از بن درخت روید
و موی زهار شاکر سپاس دارنده شکور سپاس داشتن و سپاس دارندگان
جمع شاکر و بالفتح ثنا کننده و جزا دهنده در مقابر آن و نامی است از نامهای حق تعالی
و بسیار شکر گذارنده و ستور باندک علف بسنده کننده و اندک پذیرنده شمر
خرامیدن و رفتن شمیر تیز رو شناتر انگشتان و گوشوارها و دو شناتر
نام پادشاهی است از پادشاهان یمن شنار عیب و عار و کار شنیع شور
انگبین چیدن و عرض کردن ستور بفروختن شوار رخت خانه و اندام زن و مقعد
مرد و هیئات و لباس شهر آشکارا کردن و شمشیر برکشیدن از نیام و هلال و قمر
وقتی که نزدیک بکمال رسد و دوازده ماه یعنی دوازدهم حصهٔ سال شهور بالضم جمع شهر
شهیر مشهور شهرزور نام شهریست بنا کردهٔ زور ابن ضحاک از آنجا است
شمس الدین محمد شهرزوری صاحب تاریخ الحکماء شیار روز شنبه

باب الشین مع الزاء

شأز بالفتح و سکون همزه بی آرام شدن و درشت
و سخت شدن و بلند شخز اضطراب کردن و رنج و مشقت کشیدن و بدرایی
کردن میان گروهی شرز درشتی کردن و دشواری و سختی نمودن و بریدن
شکز بالفتح خراشیدن بانگشت و آزردن بزبان و نیزه زدن و جماع کردن

شمس نفرت نمودن از چیز نکروه شیان بالکسر ماست که آب ازان برآورده باشند
شواریز جمع و نام شهریست بنا کرده شیراز بن طهمورث شیزی چوب سیاه که ازان
کاسه سازند و بعضی گفته اند آبنوس است و ناحیه ایست باذربیجان شونیز و
شونیز سیاه دانه و شونیز گورستانی است به بغداد باب الشین مع السین
شأس بالفتح و سکون همزه درشت و بفتحین درشت شدن شخس درختی است
شخس اضطراب و اختلاف کردن شرس بدخو و درشت و همچنین شرس
و بالکسر شوره گز و بفتحین بدخو شدن شکس محاق یعنی یک روز و دو روز
آخر ماه و بالفتح و ضم کاف و سکون آن دشوار خو شکس بالضم جمع و بالفتح
و کسر کاف بخیل شمس آفتاب و نوعی از گردن بند و بتی بود در قدیم و
و پدر قبیله ایست که آن قبیله را عبد الشمس میخوانند و آفتابناک شدن روز و
دشمنی پدید کردن و شماس یکبرنز باین معنی آمد شموس شراب است
سرکش و مرد بدخو و بالضم سرکشی کردن و سواری ندادن اسپ و همچنین
شماس شمّاس مهتر ترسایان که سار سر تراشد و در عبادت خانه
بنشیند شوس بگوشه چشم نگریستن از تکبر یا از خشم
باب الشین مع الشین شاش شهریست بماوراء النهر
شوش موضعی است و قلعه ایست نزدیک موصل باب الشین مع الصاد
شبص خشونت و هم درآمدن درختان شحص بحاء مهمله ستوری که از شیر باز
ایستد و اصلا شیر نبود و آنکه نز براو نکشیده باشند و آنکه بار دار نشود مفرد و جمع برابر آمده
شخص کالبد و جز آن و نمونه چیزی که از دور دیده شود و ستاور شدن شخیص
جسیم

جسیم و ستاور شخوص بلند برآمدن و چشم باز ماندن و از شهری بشهری رفتن و گنده شدن
و اماسیدن زخم و بلند شدن تیر از نشانه و برآمدن ستاره و بلند شدن کلمه از دهان و بی آرام شدن
شاخص مرد چشم گشاده داشته و تیری که از بالای نشانه بگذرد و بلند برآمده از هر چیز
شصّ آهنی سر کج که بدان ماهی را شکار کنند بفارسی قلاب ماهی گوسفند و شصت
دوشیز و بالفتح برآمده و دزد استاد و ماهر در دزدی که هر چه به بیند بدزدد و کم شدن
شیر ناقه و گوسپند و دشوار شدن معیشت شقص حصه و نصیب و پاره از زمین
و از هر چیز شقیص شریک و اسپ نیک رفتار و اندک از بسیار شوص
شستن و نیک پاک و پاکیزه کردن و مسواک کردن و بدست مالیدن و درد دندان و شکم و چیزی را
بدست ایستاده کردن و راست کردن و پا زدن بچه در شکم مادر شیص خرمای که
هنوز استخوانش سخت نشده باشد و خرمای زبون و درد دندان و شکم و نوعی از ماهی
و ابو الشیص شاعری است از خزاعه باب الشین مع الطاء
شباط ماهی است از ماههای رومی و بلین برزانه شحط و شحوط
دور شدن شرط لازم گردانیدن و لازم شدن چیزی در بیع و مانندان و نشتر زدن
و عهد و پیمان و لئیم و دون و بالضم و فتح را سرهنگان و پیادگان شحنه شهر واحد شرطه
و شرطی و بفتحین نشان و ستور کوچک و مال زبون و مرد بزرگوار اشراط جمع و اشراط
الساعه نشانهای قیامت شطّ دور شدن و کرانه رود و جوی و کناره کوهان
شتر شطوط دور شدن و جمع شط و بالفتح ناقه بزرگ کوهان شطاط
دوری و راستی قامت شطط از اندازه درگذشتن در هر چیز و جور کردن
شمط در آمیختن چیزی بچیزی و بفتحین سپیدی موی بسیاهی در آمیخته و توابع

وبکسر اول وفتح دوم وسکون سیم بز آسه شمیط آمیخته وصبح وفرزندان که بعضی از ایشان پیر باشند
بعضی دختر وگرگ سیاه وسفید وگیاه که پاره‌اش سبز و پاره‌اش خشک باشد شماطیط مردم متفرق و پراگنده
وجامهٔ کهنه و پاره شده شوط تک و گشت و شوطه یک تک و سبعه اشواط یعنی هفت گشت
شیط هلاک شدن وتمام قیمت کرده شدن شتر قمار تا آنکه نصیبی از وی نماند و آمیختن خون
به چیزی و باطل شدن خون و سوختن روغن و جوش شدن روغن و سوختن دیگ و چسبیدن
در دست بر دیگ باب الشین مع الظاء شواظ زبانهٔ آتش

باب الشین مع العین شبع سیری و سیر شدن از طعام و بالکسر آن قدر طعام که
کنند و بالفتح و کسر با سیری و مقدار سیری از طعام شبیع جامهٔ بسیار ریسمان و مرد بسیار عقل
ورسن بسیار موی شبلیع زبان و گردم و سختی و بلا شتع نالیدن و زاری کردن
از مرض و گرسنگی شجاع دلیر و پردل و بالکسر و الضم مار یا مار نر یا مار خورد و نوعی از
از مار و بالکسر دلیران شجع بفتحین سبک برداشتن ستور دست و پا برا در رفتن و بضمتین
ریشهای درخت و لگامهای چوبین که در جاهلیت می ساختند و بالفتح و کسر جیم ستوری که دست
پا را سبک بر دارد و نیز دلیر شروع بکاری در آمدن شرع راه راست نهادن و در آمدن
بر راه کشادن و با آب در آمدن شتر و پوست کندن و راست شدن نیزه و بسیار بلند کردن
چیزی را در راه راست که حق تعالی پیدا کرده برای بندگان و بدان امر نموده و بالکسر زه کمان و رود
ساز و شراک نعل و نام موضعی است شراع چله که بر کمان بسته باشند و بادبان کشتی
گردن شتر و زهها کمان و تارهای ساز جمع شرعه و بالضم نام مردی است که نیزه‌ها
نیزه خوب میساخت و رمح شراعی بدان منسوب است شارع راه بزرگ
پیدا کننده راه دین و عالم و عامل ربانی که تعلیم دین بمردم کند شسع دوال

نعل

نعل و بالفتح دوال کردن نعل را شعاع روشنایی آفتاب و بالفتح پراگندن و پراگنده شدن
خون و جز آن ورای پریشان و همت پراگنده و مرد پریشان رای و دانهای خوشه و شراب بسیار آمیخته
شعشا مرد پریشان و دراز و نیکو اندام شفع جفت و روز اضحی و جفت کردن و خواهش
کردن چیزی را و بچه شدن در شکم ناقه و میشی که بچه در پس خود دارد شفیع خواهش گر و درخواهنده
خواهندهٔ گناه مردم و خداوند شفعه در بیع شافع شفاعت کننده و ناقه و بز با بچه
که در شکم او بچه دیگر باشد و جد امام شافعی و بز نری است که بجفت جفت بچه ماده را [illegible]
آبستن گرداند شقع عیب کردن کسی را و بدهان خوردن آب از ظرف شکع بفتحین
دردمند شدن و خشمناک شدن و بسیار دانه شدن کشت و بسیار نالیدن و بالفتح و کسر لام بخیل و مرد
دردناک شمع بازی کردن و بفتحین موم و سکون چنانکه مشهور است مولد است یعنی
بعد از اختلاط عرب بعجم بهم رسیده و اصل لغت فتح میم است شماع موم ریزه
شموع بازی کردن و بالفتح زن بازی کننده و خندنده شنع زشت شمردن
شنوع بالضم زشتی و قباحت شنیع زشت شوع درخت بان یا ثمر آن
و بفتحین پراگنده شدن موی سر و درشتی آن چنانکه مانند خار گردد شیع بالفتح آشکار شدن
و فاش شدن و همچنین شیوع و مقدار و اندازهٔ چیزی و پس از چیزی و بچه شیر در تنه شیاع
ریزهٔ هیزم که بدان آتش افروزند و بالفتح نیز آمده و نی شبان و خواندن شبان رمهٔ پس مانده را
و آواز کردن آن شائع فاش و آشکار و حصهٔ آمیخته بحصهای دیگر و قیمت نکرده شده
وان را شاع نیز گویند باب الشین مع الفاء شرسوف بالضم استخوان
پهلو که سوی شکم باشد شراسیف جمع و استخوان نرم که در پهلو باشد و شتر بسته شده و بلا و اول
سختی شرف غالب شدن بر کسی به بزرگی و بفتحین بلندی و جای بلند و بزرگی و علو حسب

یا بزرگی که از جهة پدران باشد و کوهان شتر و تازیانه و مشرف شدن بر چیزی از خرد و شرف بالضم و فتح را ا
کنگرهای و مالهای پسندیده جمع شرفه است شریف مرد بزرگ قدر و شرفا و اشراف جمع شارف
شتر ماده کهن سال و پیر کهنه شاروف معرب جاروب و نام کوهی است شریاف
برگ کشت که دراز و انبوه باشد و بیاء و نون هر دو آمده شسوف خشک شدن از آن
چیزی شاسف خشک شده شطف رفتن و دور شدن شظف بالفتح دور کردن
و برآوردن خصیه گوسفند و پارچه از عصا و بالکسر نان خشک و چوب خورد مانند بیخ و بالفتح
دگر ظا بد خو و سخت کارزار کننده و بفتحین در آمدن تیر میان پوست و گوشت و سختی و تنگ عیش
شظاف دوری و بالفتح تنگ و سختی و تنگ عیشی شظیف درخت خشک از بی آبی
شعف بسیار دوست گردانیدن دوستی کسی را و تمام گرفتن دوستی دل را و قطران
مالیدن شتر را و سر کوهان شتر و پوست درختی است و بیماری است که شتر ماده را
میشود و موی بریزد شعاف دیوانگی و بالکسر موی سرخ باشد شغف
رسیدن چیزی به پرده دل و بفتحین در آویختن چیزی به چیزی شغاف غلاف
و پرده دل و سویدای دل یا حجاب اندرون دل و بالفتح و الضم درد دل و بیماری
است که زیر استخوان پهلو از طرف راست پیدا شود شف بالفتح و الکسر
جامه تنگ و فزونی و سود و نقصان و بالفتح نزار کردن غم تن را و تنک و باریک
بودن جامه و زاید شدن و ناقص شدن شفوف بالضم لاغر شدن شفیف
گزیدن سرما کسی را و تنک بودن جامه چنانکه مانع نظر نشود و بارانی که با سردی
باشد و باد سرد و شدت گرمی آفتاب و چیز اندک و باین معنی است شفف
شفاف چیز تنک که از پس آن چیز دیگر توان دید شقف سفال بطلق

یا سفال

یا سفال شکسته شقیف نام چهار موضعی است شقدف محفه ایست معروف
بحجاز شنف بالفتح و الضم گوشواره که بالای گوش آویزند و آنچه در زیر گوش آویزند
آن را قرط گویند شنوف جمع و نظر کردن بچیزی از روی اعتراض و تعجب و بفتحین دشمن و ناپسنده
داشتن و انکار نمودن چیز را شوف زدودن دینار و جز آن و آراسته کردن دختر و جلا
کردن شتر بقطران و بیلی که بدان زمین زراعت را هموار سازند شیاف داروی چند
که یکجا کرده در چشم و جز آن کنند

باب الشین مع القاف

شبق بسیار
آرزومند شدن بجماع شدق کنج دهن و عرض کناره وادی و بفتحین فراخ شدن
کنج دهان شرق آفتاب و تابان و روشن شدن و برآمدن آفتاب جای برآمدن آفتاب
و روشنی که از سوراخ در بخانه در افتد و بکسر نیز آمده و گوش گوسفند شکافتن و بفتحین شکافته شدن
گوش ستور بدرازی و گوش شکافته ستور و اندوه و غصه ناک شدن و در گلو ماندن چیزی
و گوشتی که چربی نداشته باشد و نزدیک شدن آفتاب بغروب و ضعیف شدن روشنی آن و
سرخ شدن چشم بخون شروق برآمدن آفتاب و شکافتن گوش گوسفند و جز آن
شارق آفتاب و نام بتی است که در ایام جاهلیت بود و لقب شخصی است شرناق
بکرو نون گوشت سرخی که در کنار چشم ظاهر شود شفق مهربان شدن و بفتحین سرخی
افق بعد از غروب آفتاب و تباه و زبون از هر چیز شفیق مهربان شق شکاف
و صبح و شکافتن و برآمدن دندان و دشوار آمدن کار بر کسی و چشم باز ماندن مرده و جدا شدن
از اقوام و در رنج انداختن کسی را و پراگنده کردن و بالکسر نیمه چیزی و بالفتح نیز آمده و کرانه چیزی
و برادر و درشت و نام کاهنی است که در زمان کسری بود و نوعی است از جن و موضعی است
به خیبر و سختی و شدت و هر دو بفتح نیز آمده و پاره از چوب و تخته شقیق برادر

وبچه گاو که قوی شود و هر چیز که دو نیمه شود و هر نیمه را شقیق گویند شِقاق یکطرف گرفتن و مخالفت
و دشمنی کردن و شُکاف و بالضم شُکاف بند دست ستور شاقّ کار دشوار و مرد رنج
کشنده شقائق جمع شقیقه و معنی آن گذشت و نوع لاله ایست که آن را شقائق النعمان
گویند به جهت آنکه نعمان ابن منذر بصحرا گذشت که در آن لاله بسیار بود و چون بغایت
خوب در نظرش آمد فرمود که آن را حمایت کنند و محافظت نمایند شِقراق مرغی است که
نشانهای سرخ و سبز و سپید دارد و ازین جهت او را اخیل گویند شَنق ایستاده کردن
شتر را بکشیدن مهار بوقتیکه بر آن سوار و بستن مشک را برسن و بدست گرفتن رسن
و بستن سر اسپ و شتر بدرخت یا به میخ و جز آن و بفتحتین مال میان دو نصاب از زکاة که آن
معاف است و مال کم از دیه شِناق دراز و رشته که سر خیگ را بدان بندند و بالفتح
گرفتن زکاة چیزی از میان دو نصاب و منه الحدیث لا شِناق یعنی جایز نیست شناق
شَوق آرزومند گردانیدن و میل کردن نفس بچیزی و اشتیاق و آرزومند شدن و بالضم
عاشقان و مشتاقان جمع اشوق شَهیق آخرین آواز خر و زفیر اول آن شُهوق
بلند شدن شاهِق کوه بلند و بنا بلند و مانند آن و نبض که در حرکت میل به
بلندی داشته باشد و ذو شاهق کسی که غضبش سخت نباشد شُهاق بالضم گردیدن
گریه در سینه و نام کوهی است شَیق سر کوه و کرانه چیزی و موی دم اسپ و کوه
دراز و نوعی از ماهی است و موضعی است و بالفتح و تشدید یای مکسوره شیّاق

باب الشین مع الکاف

شَبک در آمیختن با یکدیگر و چیزها
در یکدیگر در آوردن شابِک راه در آمیخته براههای دیگر و مشتبه شده
بر راه رونده و در شیر چنگال خود در یکدیگر افگنده شِباک دامها جمع شبکه ه

شرک

شِرک انباز شدن و اعتقاد انباز بخدای تعالی و شریک شدن با کسی و بفتحتین دام صید و میانه راه و راه
آشکار و بزرگ که بر کسی مخفی نباشد و موضعیست بحجاز شِراک دوال نعلین که بر عرض آن باشد
و دو دوال دیگر که بر طول آن می باشد هر کدام را شراک گویند شرائک زنانی که انباز یکدیگر
باشند جمع شریکه شَکّ گمان خلاف یقین و گمان کردن و لنگیدن شتر و چسپیدن بچیزی
و داروییست کشنده موش شَکول ناقه بسیار موی که لاغری و فربهی او پیدا نباشد و
بسیار شک کننده و بالضم گمانها جمع شک شاکّ گمان برنده شَوک خار و قوت و
تیزی سلاح و خلیدن خار و خلانیدن خار و در میان خارها افتادن و پیدا آمدن پستان دختر و دندان
شتر بر آمدن شتر را و بر آمدن پرهای مرغ و سخت و درشت شدن بروت جوان و بر
آمدن موی سر بعد از تراشیدن شائک درخت خاردار و شائک السلاح و شاکی السلاح
تیز سلاح و قوی السلاح

باب الشین مع اللام

شِبل بچه شیر که تواند شکار
کرد اشبال و شبال جمع شُبول پرورده شدن و جوان شدن در نعمت و بچهای شیر در رسیده
جمع شبل شاذِل نام شخصی است و شاذله دیهی است بمغرب زمین از آنجاست شیخ
ابوالحسن شاذلی رض که طایفه شاذلیه بدو منسوبند شَعَل سپیدی دم اسپ و
سپیدی ناصیه و پس گردن اسپ و هم چنین شعله و بفتحتین جمع شعله شُغل بالضم
و الفتح و بضمتین و فتحتین کار و ناپروایی ضد فراغ اشغال و شغول و بالفتح والضم مانع شدن و باز
داشتن و مشغول کردن کار کسی را شَقاقُل زردک دشتی و بهترین آن شقاقل مصری است
شاقُول چوبی که برزگران بصره دارند و در آن آهن خمیده سکنند و در کتب هیئت
و اهل هندسه سنگی را گویند که بریسمان از گونیا بیاویزند تا همواری زمین را معلوم کنند
شَقل مجامعت کردن و سنجیدن دینار و درم شَکل مانند و بکسر زن آبدار و آنچه لایق

وشایسته وموافق کسی باشد وصورت چیزی اشکال وشکول جمع وپای چارپا برسن بستن وحرف را
اعراب دادن چنانکه اشکال ازان برطرف شود وبالفتح والکسر ناز وکرشمهٔ زنان وبالضم بر
بر قبیله ایست وتهیگاه سپید بودن گوسفند وسرخ وسفید بودن چشم وجزان شِکال پای بند
اسب وجزآن ورسن که بر پالان شتر بندند تا پالان پس نگردد واسپی که سه پای او سفید
ویکی برنگ دیگر یا برعکس آن شاکل سفیدی بناگوش شَل راندن ودوختن وخشک
کردن جامه وخشک شدن دست یا رفتن ان ازکار شِلال پراکندگان شَلَل
داغ سیاه برجامه که بشستن نرود وراندن چیزی وتباه وخشک شدن دست شلیل
پیراهن که در زیر زره پوشند وزرهٔ کوتاه وپلاس که برپشت شتر پوشند زیر پالان و
مجرای آب در وادی شُلشُل مرد سبک گوشت وباران وخون که پی درپی چکد شمول
واگرفتن چیز را وبهمه رسیدن وبوی دست چپ برگشتن باد ووزیدن آن برکسی وبالفتح شراب
یا شراب سرد شده شامل فراگیرنده شَمَل پراگنده وجمع شده وفراگرفتن وگذاشتن
شراب در باد شمال تا سرد شود وبالضم فراگرفتن وآبستن شدن ناقه ازکشن دیگری ورسیدن
خیر وشر بکسی واندک از هرچیز شِمال دست چپ وخو طبع وکیسه که در و پستان گوسفند
کنند وغلاف نخل نورس وبالفتح بادی که از مابین مشرق وبنات النعش وزد شمائل
عادتها ودستها چپ شَوَل برداشتن ناقه دم را وبرداشته شدن دم وچیز سبک
وبقیه آب درمشک وآب اندک دلو شوّال ماه عید فطر ودهم است بمر و
شواکل روشها وطرزها جمع شاکله شَهَل میش چشم بودن شائل شتر ماده که
دم بردارد جهة آبستنی باب الشین مع المیم شام ملکی است معروف
بنا کردهٔ شام بن نوح که عربان را سام بسین مهمله گویند وبزبان سریانی شین

بجهٔ است شؤم بد فالی نقیض یمن شَبَم سرما وسرد شدن وبکسر یا چیز سرد شبام کنایه
است وبالکسر چوبی است که در دهان بزغاله کنند تا شیر نخورد وقبیله ایست وموضعی است
بشام شبشم کوتاه وبخیل ودرختی است خاردار وگیاهی است که دانه اش مانند عدس
است وبیخش سطبر وشیره دارد وشیرهٔ آن مسهل گشته شَتم دشنام دادن شتیم
زشت رو وشیر درندهٔ ترش رو شَحم پیه وبالضم پیه خوردن وبالفتح وکسر حا پیه خوار
وانگور کم آب شحیم فربه شحّام پیه فروش شَخم فاسد وتباه شدن طعام
وجزان شَرم درختی است میان دریا وشاخی ازان وشکافتن چیزی وبریدن ما بین
دو طرف بینی وگیاه بلند که سرآن خورده شود ومیان ان حاجت نباشد وبالضم شکاف بینی
شُکم بالضم پاداش عطا کردن وعطا وبالفتح جزا دادن شَلجم معرب شلم شَلَم
بفتحتین بیت المقدس شَمّ بوییدن ونیکو بینی شدن وبالضم چیزهای بلند جمع اشم
شمیم بوییدن وبوی وچیز بلند شَمَم دوری ونزدیک وبلندی کوه وبلندی
وراستی بینی وخوبی آن شمّام خربزهٔ الیت خورد که خطوط سرخ وزرد وسبز دارد
وبفارسی ان را دستنبویه گویند شوم چیزهای سیاه شَهیم جلد وتیزفهم
واسپ تیز رفتار وتوانا وپیشوای نافذ الحکم شاه سپرم وشاه سفرم
ریحان شَشیم شمشیر در نیام کردن وبرکشیدن شمشیر ونگریستن بامید باران در برق وجز
آن وبالکسر ماهی است وبفتحتین مرزمینی که ان را بکنند باشند وبرصلابت وسختی
مانند باشد وبالکسر وفتح یا طبیعتها وخاکها که از زمین بکنند جمع شیمه باب الشین مع النون
شان کار وحال ومجرای آب اشک از سر بسوی چشم شؤون جمع ورگی از زمین
در کوه که در آن نخل وجزآن نشانده شود وباک نداشتن وآگاه نشدن از چیزی وقصد

چیزی شُبّان بالضم جوانان جمع شابّ شَتّان اسم فعل است بمعنی بعد یعنی
دور شدن شَثَن درشت انگشتان و بفتحین درشت و سخت شدن دست شَجو
باز داشتن حاجت کسی را از کار روا ندوهگین کردن و راه وادی یا راه در اعلای
وادی و شُجون بالضم جمع و بفتحین اندوهگین شدن و اندوه غم و حاجت و
شاخ درهم شده با شاخ دیگر و شعبه و شاخ هر چیز شُجون جمع و فی المثل الحدیث ذو شجون
الحدیث ذو شجون یعنی خداوند شاخها و راهها است انوری گوید
ذو شجون شد حدیث و در وادیم قصهٔ چرخ ازرق زرّاق شُجعان و [illegible]
دلیران و مار لین کشنده جمع شجاع شَحو بالفتح پر کردن و راندن و لستن و دور
کردن شَدَون قوت گرفتن آهو برّه و جزان و بی نیاز شدن از مادر شُدان
درختی است که شکوفهٔ آن بیاسمین ماند شِریان رگی که در و روح می
باشد شرائن جمع شَرطین بفتح هر سه حرف اوّل تثنیهٔ شرط یعنی علامت
دو ستاره ایست در اول حمل و آن منزلی است از منازل قمر شَران
شکاف در سنگ سخت و بفتحین نهری است بطبرستان شَزَن بالفتح و بفتحین استخوان
کعب و شتالنگ که بدان بازی کنند و آن را بجُل گویند و بفتحین نشاط کردن و سخت
مانده شدن از حفا و شدّت و درشتی زمین و دوری و کرانه و ناحیه و بضمتین نیز آمده
شَطَن بر ریسمان بربستن و مخالفت کردن از قصد و در آمدن بزمین و بفتحین رسن دراز
یا رسن مطلق اشطان شاطن خبیث و بدکار شُطون دور شدن و بالفتح
چاه عمیق یا چاهی که بالایش فراخ باشد و تهش تنگ باشد شَعن بفتحین و
عین مهمله آنچه از برگ گیاه ریزد بعد از خشک شدن شَفَن زیرک و دانا و هم
چنین

چنین بکسر فا و رقیب حافظ میراث و انتظار کشیدن و بضم و فتح فا سخت تیز نگرنده
شُفون بگوشه چشم نگریستن و بالفتح بگوشه چشم تیز نگرنده و هم چنین شافن شَقَن کم کردن
عطا و چیز اندک و هم چنین بکسر قاف شَمَن دهی است باسترآباد و بفارسی شمن بت
پرست را گویند و شمونه نهریست باندلس شَن پاشیدن آب و پراگنده کردن
و ریختن لشکر بجای از هر طرف و مشک کهنه و دریده شِنان جمع شَنین قطرات
و آب و شیر که بران آب ریزند شَنآن دشمنی و بالضم آب سرد و آب پاشیده
شده و چکیده از مشک و از درخت و بالکسر وادیست بشام شَنَآن بالفتح و مد همزه
دشمن داشتن شَنون فربه و لاغر شَوکران و شَیکران گیاهی است
کشنده و بعضی سیکران بسین مهمله و ضم کاف نیز گفته اند شاهین مرغ شکاری
معروف و عمود ترازو شَیبان روزیکه در و سرما و ابر باشد و نام دو قبیله است و
هر کدام را شیبانی گویند شَیطان دیو و هر متمرّد سرکش را از جن و انس و چارپا
شیطان گویند و مار و داغی که بر ران شتر بدراز کشند و روث الشیاطین گیاهی است
شَین عیب و زشتی و عیب کردن ضد زین و بالکسر اسم حرفی است از حروف
هجا باب الشین مع الواو شَاو نهایت و پایان و ته چیزی و
زنبیل و پیشی گرفتن و درگذشتن و کشیدن خاک از چاه و خاک کشیده شدن از چاه و مهار ناقه
شَجو حاجت و اندوه و اندوهگین کردن و شاد کردن شَحو دهن باز کردن و باز
شدن و گام زدن اسپ شَدو راندن و شعر خواندن بآواز و ترنّم کردن و دو
بیت خواندن و تعلیم گرفتن پاره از آداب و آهنگ بچیزی کردن و مانند کردن
چیزی بچیزی شَذو مشک یا بوی آن یا رنگ آن شَصو واشدن چشم

شیصبان [illegible] جنود الشیطان

و بلند شدن ابرو و پر شدن شک شَطو جانب و ناحیه شَقو بدبخت شدن شَکو شکایت
کردن شِلو عضو و تن از هر چیزی اشلاء جمع و بالفتح سیر کردن و بلند کردن چیزی را
شَمو بلند شدن کار کسی باب الشین مع الهاء شِبه مانند و همچنین
شَبیه اشباه و شُبه بروزن محاسن و بالفتح مانند و مانند بودن و برنج و کوز شبه و بالفتح
و بالفتح کوزه برنجین شَدَه شکافتن و مجروح کردن سر و مدهوش کردن و بالضم و
و بالفتح دهشت شَرَه غالب شدن حرص و بکسر الراء حریص شَفه مشغول
کردن و الحاح کردن در سوال شِفاه لبها جمع شفه که در اصل شفهه بود و منسوب بدان
شفهی است نه شفوی چنانکه مشهور است و می تواند بود که شفوی از تغیرات نسبت باشد چنانکه
منسوب شهر غزنه را غزنوی گویند و حروف شفوی با و فا و میم است شَوه زشت شده
روی و بالفتح درازی کردن و کوتاهی آن شَیه چشم زدن کسی را
باب الشین مع الیاء شادی رانده و آنکه بعضی از ادب آموخته
باشد و با آواز خوانده شُرطی بالضم پیاده کوتوال و سرهنگ شحنه ۲۷
باب الصاد مع الالف صِبا کودکی و بالفتح باد یکه از جانب
مشرق وزد و بالفتح و مد همزه بازی کردن با کودکان صَبو و بالضمین بر آمدن
دندان کودک و دندان نیش شتر بچه و از دینی بدینی شدن صابی از دینی
بدینی شونده و صابئون جمع و ایشان از اهل کتاب اند صَحراء زمین هموار نه نرم و نه
درشت و زمین فراخ که گیاه نداشته باشد صحاری بالفتح راء و کسر آن جمع صَحناء بالکسر
و همزه و بغیر همزه نان خورشی که از ماهی در مصر سازند و آن را ماهیابه گویند و آن را چنان
سازند که ماهی فربه پاره پاره کرده سه روز بغیر نمک نگاه دارند و بعد از آن
به نمک

به نمک ظرفی کنند و در آفتاب نگاه دارند و بچوبی حرکت دهند تا نمک و ماهی آمیخته شود بعد از آن
استخوان او از گوشت جدا کنند و بخورند صَدأ زنگ آهن و مس و زنگ گرفتن و بالضم
قبیله ایست بیمن صَداء بروزن حمراء بزغاله سرخ و جز آن که بسیاهی زند و لنگری
که بروز رنگ آهن نشسته باشد و چاهی است یا چشمه ایست که آب آن شیرین باشد و بهتر از آن آب
در عرب یافت نشود صدا بالفتح مرد لطیف جسم صدی بالفتح بوم نر و آواز کوه
و گنبد و جز آن و مرد لطیف تن و تن مرده و بیابان سرد و ماغ و تشنگی صَراعی اندا اختگان
جمع صریع صَعَداء دم سرد که دراز کشیده شود و مشقت صَغراء بالفتح خردان
جمع صغیر و بالضم خوردتر تانیث اصغر صفا پاکی و بی غش شدن و سنگ سخت بزرگ
و نام کوهی است صَفراء خلطی است از اخلاط اربعه که آن را تلخه خوانند و زرد و
زرد رنگ و ملخ که خالی از تخم باشد و نام گیاهی است که برگ آن به برگ کاهو ماند و نام
آبی است و وادی است میان مکه و حرم و نام دختر حضرت شعیب که در خانه موسی علیه السلام
بود صفورا و صفوریا نام دختر حضرت شعیب و صاحب قاموس گفته
که این دختر در خانه بود و مشهور همین است اما از احادیث ظاهر میشود که دختر بزرگ او
در خانه موسی بود صفایا برگزیدها و غنائم که پیش از قسمت سردار برای خود اختیار
کند صِلاء بریان صَلعاء واقعه و امر مشهور و بلا و سختی و زمین و ریگ
که در آن گیاه نباشد و درخت خار دار که سرهای شاخ او ریخته باشد صُلیعاء عورت
مردم که مکشوف باشد و سختی و بلا صَمّاء زن کر و سختی زمانه و سنگ سخت
صَنعاء قصبه ایست در یمن بسیار آب و بسیار درخت و نسبت بدان صنعانی
بنون گویند بخلاف قیاس صَهباء شراب افشرده از انگور سفید و نام موضعی است

درخیر صیلکاء زمین درشت و شهریست بکنار بحر شام و نام چاهی است خوش آب که آنرا
صداء نیز گویند و نام زنی که ذو الرمه شاعر عاشق او بوده و نوع سنگی است که از آن
دیگ سازند باب الصاد مع الباء صبّ ریختن و ریخته شدن آب
و آب ریزان و عاشق و بالضم آنچه ریخته شود از طعام و جز آن صبیب عاشق شدن
و زمین نشیب و ریگ منجمد شده از بالا به پائین و منجمد شدن جوی آب صبیب
عصفر و برف و خون و عرق و درختی است مانند سداب و سنا و آب برگ کنجد و عصاره
برگ حنا و عصاره بقم و رنگی است سرخ و آب ریخته شده و شهد خوب و طرف شمشیر و بو
صمغی است و بدین معنی بضم صاد و فتح با نیز آمده صاحب یار صحاب بالکسر و صحب بالفتح
جمع اصحاب جمع الجمع و نیز صحب قبیله ایست صخب بفتحتین بانگ و زبار صخاب
بانگ و زبار کننده صرب و بفتحتین شیر ترش و صمغی است سرخ و شیری که در مشک نگاه
دارند و جمع کردن شیر در مشک تا ترش شود و نگاه داشتن بول و بستن شکم کودک از روان
شدن ناف به شود و بالضم شیرهای ترش جمع صریب و بالکسر خانهای اندک از اعراب ضعیف و
ناتوان صعب دشوار و تند و سرکش و شیر درنده صغب خود سر از مردم و غیره
صقب دراز از هر چیزی و بچه شتر ماده و ستون خانه یا ستون دراز میان خانه و
زمینی که نزدیک و متصل بخانه کسی باشد و زدن کسی را به تمام مشت دست و بلند کردن بنا
و جز آن و جمع کردن و آواز کردن مرغ و زدن هر چیز خشک صلب بفتحتین نزدیک
شدن و دور شدن صقلاب شهریست سردسیر بطرف شمال و بالکسر بسیار خوار و خر
سفید و خر سرخ و شتر بسیار خوار صُلب بالضم سخت و قوت و حسب و استخوان پشت
و زمین درشت سنگلاخ و موضعی است و بالفتح بردار کردن و سخت آمدن تب

ودائم شدن

ودائم شدن و بگداختن و از استخوان چربی برآوردن و دو چوب بصورت صلیب کردن بر بو
و بریان کردن گوشت و بفتحتین سخت و چربی استخوان و بالضم و تشدید لام مفتوح سنگ سخت
و سنگ فسان صلیب سخت و بردار کرده شده و چربی استخوان و چوبی است که ترسایان
دارند بدین شکل X بفارسی آن را چلیپا گویند صلب بضمتین و صلبان بالضم جمع
و داغی است که بر ران شتر نهند و علم دراز و چهار ستاره است پس نسر طایر و واقع شود
نزد پس نسر واقع چنانکه صاحب صحاح گفته و عود الصلیب چوبی است که بستن و بو
و بو کردن آن مصروع را نافع بود و آن را در گردن طفلان کنند و بزبان روم آنرا
فاوانیا گویند و بالضم و فتح لام موضعی است و کوهی است صالب تب گرم با
لرزه خلاف نافض صناب دراز پشت و شکم و نوعی است از نانخورش
که از خردل و مویز سازند و صنابی اسپ کمیت یا اشقر صوب فرود آمدن باران
و راستی ضد خطا و ریختن و راست و میانه رفتن و بیدر قبیله ایست صواب راست
ضد خطا صائب راست و میانه رونده صهب سرخی یا رنگ تیره مائل
بسرخی چون رنگ اسپ کمیت صهیب نام یکی از کبار صحابه رسول صلعم از روم
آمده بشرف اسلام مشرف شد صیب رسیدن بچیزی و بالفتح و تشدید یای مکسوره ابر
بارنده صیهب شدت گرما و روز گرم و مرد دراز و سنگ سخت و جای سخت
و زمین هموار در سنگها و هر جا که آفتاب گرم بر آن تابد چنانکه گوشت بر آن قلیه کرد
باب الصاد مع التاء صاخة آواز سخت که گوش را کر کند
و قیامت صُبابة بقیه آب در ظرف و بالفتح گرمی و سوزش عشق و دل
تنگی از عشق و شوق و نام دیوانی است که اشعار عاشقی و محبت در آن جا جمع

کرده چنانکه حماسه در بیاشجاعت دلیری صُبرة انبار غله نا پیموده و نا سنجیده و بالفتح بول و سرگین و پشک که در حوض بر هم دیگر افتد و بیان فصل زمستان و شهرت بمغرب
صَباحة خوبی و جمال صُبحة وقت چاشت و بالفتح بر آمده و انچه در وقت چاشت بباشامند صِبغة رنگ و دین و ملت و صبغة الله فطرة که بان ام
کرده حق تعالی به محمد صلعم و امت او صُبّة گله از اسب و رمه از شتر و بز ما
بین ده تا چهل و بقیه آب در ظرف و پاره از هر چیز صَبوة آرزومند شدن و میل کردن
و نادانی وقت جوانی صَتّ کوفتن صُحبة یاری صَحابة یار شدن
و یاران صِحّة درست شدن و پاک شدن از عیب صِحناءة بمعنی صحنا
که گذشت صحیفة کتاب صُخرة یا صخره بالفتح سنگ بزرگ صَدارة
بالا نشین شدن صداقة دوستی و راستی صُدقة و بالفتح و ضم دال دست
پیمان و کابین و بفتحین انچه بفقرا داده شود در راه خدا صُدرة سر سینه و پیراهن
خرد که سینه را بپوشد صَدمة یک نوبت بهم دیگر کوفتن و آسیب رسیدن
صدحة بالضم و بالفتح و بفتحین مهره که زنان بدان افسون کنند مردان را صَرصرة
بانگ کردن باز و باشه صِرّة سرما و شدت سرما و آواز و فریاد و بالفتح بانگ
و فریاد و جماعة مردم و سختی و اندوه و گرما و بالضم همیان صردرة انکه گرد زن نگردد
و حج نگذارد صَرخة عرصه سرا و بخار بعجم فغان کردن و بانگ و عذاب
صریمة عزیمت و قطع کردن کاری و پاره از توده ریگ و پاره از شب
صِرمة گله شتر از بیست تا سی یا از چهل تا پنجاه و پاره از ابر و نام مردی
است صَرفة ستاره ایست روشن و آن منزل قمر است پس منزل

زهره

زهره که طلوع ان سرما برد و سیگر دد و افزونی و گردانیدن چیزی صِرعة نوعی از افتادن و
بالضم و فتح را اینک بر زمین انداز نده صَعقة بیهوش شدن صاعقة مرگ و عذاب
هلاک و بانگ عذاب و تازیانه که در دست ملک ابر است و بدان میراند بحکم الهی
ابرها را و آتش صُعوبة دشواری صَعوة مرغی است کوچک سرخ سینه بقدر
گنجشک صَعصَعة بفتح هر دو صاد جنبانیدن و جدا کردن و پدر قبیله ایست از
هوازن صغانة سازی است معروف معرب چغانه صافنات اسپان
که بر سه پا و سم چهارم ایستاده شونده صافات بتشدید فا صف زدگان مراد از
ان در قران فرشتگان اند که در درگاه الهی صف زده ایستاده اند برای حکم صُفرة
زردی و سیاهی و موضعی است بیمامه و بالفتح گرسنگی و گرسنه صَفوة بهر سه حرکة بر
گزیده و انچه صاف باشد از تیرگی و غش صِفَة بیان کردن حال و نشان چیزی و نشان
و علامت چیزی صفات جمع و بالضم و تشدید فا ایوان خانه که بالا پوشیده باشند و اهل
صُفّه جمعی از غریبان اسلام که خانه نداشتند در موضعی از مسجد که بالایش پوشیده
بودند سکونت داشتند صَفحة یک جانب ورق و روی چیزی و صفحة الوجه بشره
روی صفیحة شمشیر پهن و روی سنگ پهن و روی هر چیزی که پهن باشد
صَفاقة سفت بافتن جامه صَفقة یکبار دست زدن در بیع صَقالبة
مردم ملک صقلاب جمع صقلابی باشد صاقورة اندرون کاسه سر و آسمان
سیم صُقعة بالضم سپیدی میان سر از جانور و چارپا صالحة نیکی و اعمال
نیک و زن صالحه و نام کوهی است در دمشق که ان را جبل صالحه خوانند و در انجاست
قبر شیخ محی الدین ابن العربی صالحیة محله ایست به بغداد و دهی است ببغداد و بدمشق و مصر

صلابة سخت شدن صلاية بالفتح وتشدید لام وتخفیف آن سنگی که بدست گیرند
و بدان داروها سایند و سنگ پهن که بر سر آن داروها سایند صلعة سر کل که دران موی نروید
صلوة دعا و رحمت و آمرزش خواستن و نماز صلوات جمع و نیز صلوات عبادتگا
ههای یهودان و اصل آن بعبرانیه صلوتا صلاحية بالفتح و تخفیف بروزن کراهیت
نیکو بودن و نیکوکار بودن صلت کشاده پیشانی و چیز آشکار و هموار و شمشیر برنده و زدوده
و کارد بزرگ و بالضم نیز آمده مرد برآورنده کارها و حاجتها و نام مردی است و بالکسر زدن
و بالفتح والضم به شمشیر زدن و ریختن آنچه در جام باشد و تاختن اسپ صلة پیوستن
و عطا دادن و پیوند و خویش صمت و صموت و صمات خاموش بودن صموت
زره گران و شمشیر بران و نام اسپی است صامت خاموش و شتر بسته و زر و سیم چنانکه
ناطق چهارپا از اموال و مقدار بیست شتر صمّة دلیر و مار صنعة کار و پیشه کردن
و صنعة الفرس تیمار کردن اسپ صناعة پیشه و بالفتح و تشدید نون چوبی که در سر
آب کنند تا آب نگاه دارد صنيعة نیکوی و هنر صولة حمله بردن صورت
پیکر و نقش و نمونه چیزی صوفة اند که از پشم و پدر قبیله الیاس از بنی مضر صوت
آواز و آواز کردن صومعة عبادتخانه ترسایان که سر آن باریک بلند سازند و عقاب
و کلاه دراز و باریک بلند سر بنا صيانة نگاه داشتن صیرورة گردیدن
از جای بجای صیصیة بکسر هر دو صاد و سکون یاء اول و فتح یاء ثانی خار چنگال خروس
و قلعه و کوشک و بدین را نیز حجازا گویند و آنچه بدان پناه برده شود و شاخ گاو و آهو
و آلت جولاهان که بدان تار و پود جامه را هموار و درست سازند و آن را شوکة الحائک
گویند و شبان تیمار چارپایان خوب کند صیدلة خوشبوی فروختن صیادلة

خوشبوی

خوشبوی فروشان جمع صیدلانی است صياغة زرگری صيغة نوعی ریختن در قالب
و کلمه که متصرف باشد و جامد نباشد در اصل صوغة بود مأخوذ از صوغ و خلقت و طریقت
صیت آوازه ذکر خیر صيحة بانگ و عذاب **باب الصاد مع الجیم**
صجّ آواز زدن آهن بر یکدیگر صاروج آهک آمیخته با خاکستر و جز آن معرب
سارو صلج گداختن و زدن و بفتحتین گرتی و بضمتین درهم درست و سره و بالضم
و تشدید لام بلیه عطاران معرب سله صنج قندیلها واحد صنجة و این کلمه رومی است
صنج دو طبق روئین که بیکدیگر بزنند و سازیست معروف معرب چنگ و صنجة المیزان
سنگ ترازو و بفتحتین کاسها که از چوب سیاه می سازند صهاریج حوضی که در وی آب
جمع شود **باب الصاد مع الحاء** صبح بامداد یا اول روز و بفتحتین
درخشندگی آهن صبوح شراب بامداد صباح بامداد شدن و بامداد و خوب
و جمیل و به تشدید با صاحب حسن و شعله قندیل و نام مردی است صبیح خوب و جمیل
صحیح شد رست و پاک از عیب و راه سخت و درشت صحاح تن درست
شدن و پاک شدن از عیب و بالکسر تندرستان جمع صحیح و صحاح نام کتابیست
در لغت عربی صحصوح و صحصح هر دو بضم صادین آنکه تتبع دقائق
کند و بداند و ضبط کند صحاصح برهات و ترهات صحاصح باضافت یعنی
باطل صحصاح و صحصح زمین هموار صلاح بلندی و آواز بلند
کردن مرغ و آواز کردن مرد برود و بانگ کردن زاغ و خروس و بفتحتین علم
و جای خالی و نشته زنگ خورد و سنگ لاخ و میوه ایست سرخ تر از عناب
و سنگی است پهن و چیز سیاه صرح قصر هر بنای که عالی باشد و نام قصر

بخت نصر نزدیک یا بر واشکارا کردن چیزی و خالص شدن نرمه و بفتحین خالص هر چیز و شیر درخ
برگرفته و مرد پاکیزه که نسب او بد نگردد بنا پخته باشد صراح والفتح خالص و بالضم
والکسر رو بر و شدن و بالضم رو برو شدن شرابی که باک بنا پخته باشد صفح کرانه چیز
و پهلوی آدمی و دامن کوه و پهنای روی و شمشیر و بالضم نیز آمده و صفاح جمع و نام مردی
از قبیلهٔ بنی کلب و درگذشتن از گناه و روی گردانیدن و سائل را رد کردن و شتر را
بر حوض گردانیدن و نوشاندن شراب و آب و پهن گردانیدن چیزی را و ورق مصحف
کتاب دیدن و نظر کردن در کاری و ترک کردن چیزی صفائح تختهای در و شمشیرهای
پهن و سنگهای پهن و تنگ و شتران بزرگ کوهان صفاح جمع صفح و بالضم و تشدید فا
سنگ پهن او صفوح کریم و عفو کننده و زن ترک کننده و رو گردانیده از شوهر و
بالضم کم شدن شیر ناقه صفیح آسمان و روی هر چیز عریض صلوح نیکو شدن صلاح
نیکی ضد فساد و نام مکهٔ معظمه و بالکسر با هم آشتی کردن و همچنین مصالحه صلح آشتی کردن
و بالکسر مرد نیک و نام نهری است صمح که احتن تابستان دماغ را از گرمی و زدن بتازیانه
صماح خوی گنده و بوی بغل و دماغ صوح شکافتن و بالفتح والضم دیوار رود و حائط و
پایین کوه یا روی آن که چون دیوار قایم باشد صواح خوی اسپ و شیر که از
بسیار دوشته باشد و شکوفه نخل و زمین بلند صیح آواز بلند کردن صیاح آواز بلند
و بالکسر والضم سخت آواز کردن و بالفتح و تشدید یا بوی خوش و شهد و نام مردی است

باب الصاد مع الخاء

صخ کر ساختن آواز گوش را و زدن چیزی سخت
بر چیزی که میان خالی نباشد و آواز سنگ و همچنین صخیخ صراخ آواز یا آواز
سخت و بالفتح و تشدید را طاوس صریخ و صارخ فریادرس و فریاد خواه و

ز بن

و نیز بمعنی خروس آمده و صریخ بمعنی آواز نیز آمده صلخ کر شدن چنانچه هیچ نتواند شنید
و گرگین شدن صلوخ سختی و بلا که هلاک کننده باشد صماخ گوش و سوراخ گوش اندکی
از آب و لبین نیز آمده و بالضم نام آبی است صمخ چیزی بسوراخ گوش رسانیدن و سخت
تافتن آفتاب بروی کسی و زدن چشم کسی را بتمام دست و بالکسر چیزی است خشک که در پستان نیز
یافته میشود بعد از ولادت چون آن شکافته شود شیرش روان شود

باب الصاد مع الدال

صاد روی و مس یا نوعی از آن و رگی است میان دو چشم شتر که از آن بیماری عارض او میشود
و حرف معروف صخد سوختن آفتاب چیزی را و آواز کردن مرغ خورد و بانگ موش
کور و بفتحین سخت گرم شدن آتش صخود شنیدن و گوش دادن بچیزی و بالفتح سخت
از سنگ و جز آن صدّ باز داشتن و برگردانیدن صدود روی گردانیدن و بالفتح
لبالب گردانیده و آنچه بسیار بمالند و در چشم کشند صدد نزدیک و مقابله و برابر چیزی صدید
زرد آب جراحت و آب گرم که جوش نده شود و غلیظ گردد صداد پرده که زن را بدان
بپوشند و بالضم و تشدید دال مار یا جانوری است یا سام ابرص و راه بسوی آب صرد
ساده و خالص و معرب سرد و جای باندازه کوه و میخی که سر نیزه را بدان در نیزه محکم
کنند و لشکر عظیم و بفتح را نیز آمده و بفتحین برد و سرما یافتن و زخم شدن موضع زین و بالضم و فتح
را مرغی است بزرگ که سر گنجشک را صید کند و سفیدی پشت اسپ که بعد از به شدن جراحت
پیدا میشود صرّاد ابر تنک بی باران صعود بالا بر آمدن و بالفتح بلندی ضد هبوط و عقبه
دشوار و کوهی است بدوزخ و ناقه که بچه ناقص خلقت بزاید صعید خاک یا روی
زمین صعدات جمع و راه کوه و شهریست بمصر یازده روز راه بطول و موضعی است
نزدیک وادی القری که در آنجا مسجد پیغمبر است صم صعدة نام موضعی است

وبفتحتین عذاب سخت و بالفتح وکسر علی بلند شونده و هم چنین صاعد صغد بالضم موضعی است
بسمرقند که باغهای دلکش دارد و آن را از جملهٔ چهار بهشت شمرده اند و موضعی است بحجاز
صفد بند کردن و محکم بستن و بفتحتین بخشش و بند و شهری است بشام ازانجا است صلاح الدین
صفدی صفاد دوال و بند و غل که اسیران را بدان ببندند صلد بالکسر سخت و هموار
از سنگ و جز آن و هر چیزی که چیزی نکند و دست زدن اسپ بر زمین در دویدن و برآمدن بالای
کوه و آواز کردن دندان وقت بهم زدن صلود آواز کردن چقماق بی جستن آتش و بالفتح
سخت و هموار و هر چیزی که چیزی نکند و تنها و دیگی که دیر بجوش آید و ناقهٔ کم شیر و مردی که از ترس بالای
کوهی رود صمد آهنگ کردن و بستن سر شیشه و زدن و جای بلند درشت و تا [illegible]
آفتاب در روی و بفتحتین مهتر و آنکه آهنگ او کنند در مهمات و حاجات و بی نیاز و بلند
و دائم و مصمت یعنی میان نه پر و مردی که تشنه و گرسنه نشود در جنگ و گروهی که پیشه ندارند و نه چیزی
دارند که بدان معیشت کنند صماد سر بند شیشه و جلاد و زننده و خرقه و مندیل که زیر دستار
بر پیچند و یکدیگر را تازیانه زدن و شمشیر زدن صندید مهتر پر دل و باران بزرگ قطره
و گران بار و جوان مرد شریف و بحذف یا نیز آمده و باد و سرمای سخت غالب بر کسی
صنادید سختیها و بلاها و مهتران و گروهی از لشکر صهد سوختن گرمی آفتاب
صهود جمع و تنور صید شکار و شکار کردن و بالکسر و بفتحتین بیماری است که شتر را
میشود و بفتحتین سر بلند داشتن از کبر صیود شکار کننده و بتشدید یا [illegible]

باب الصاد مع الراء

صبر شکیبائی کردن و بند کردن کسی را
و چیز ندادن تا بمیرد و حبس کردن تا سوگند بخورد و بالضم والکسر کرانه و ناحیهٔ چیزی و ابر
سفید و بالضم قبیله ایست از غسان و بالضم و بفتحتین زمین سنگریزه و بفتحتین شتر و بالفتح
دگر با

دگر با عصاره درختی است تلخ و سکون با جایز نیست مگر در ضرورت شعر و کوهی است مشرف بر شهر
تعز صبیر کفیل که آن را بفارسی پذرفتار گویند و سردار قوم و کوه و ابر سفید و بر هم نشسته که نبارد
صبار راستی و صبر کردن باهم و بار درختی است ترش و بالضم و تشدید با و تخفیف آن تمر
هندی صبور بردباری که تعجیل بعقوبت نکنند و شکیبا و نامی است از نامهای حق تعالی
صحر پختن و رسیدن گرمی آفتاب بدماغ و بالضم نام زنی است که در برابر جان
با و عقوبت کردند صخر سنگ بزرگ صخور جمع صخره واحد صدر سینه و اول
بالای هر چیز و آنچه رو بروی کسی باشد و طرف بالای ریگ سبز و بالانشین و پیشگاه خانه و طائفه
و بازگشتن و بفتحتین بازگشت از آب و بازگشت از حج و روز چهارم از روزهای قربانی
و نام جمعی که از حج برگردند صدار پیراهن خورد و داغ که بر سینهٔ شتر نهند جهة
نشان و پیش بند ستور و بالضم موضعی است نزدیک مدینه صادر بازگردنده و راه
بازگشت از آب صر سرما و باد سخت و آواز و سخت سرد و هم چنین صرصر
و بالضم رسیدن سرما بگیاه و بالفتح بستن سر همیان و بانگ کردن و بستن سر پستان ناقه
و گوش راست داشتن اسپ و خر صریر بانگ در و بانگ قلم و ملخ و بانگ
کردن ایشان صرار بند سر پستان شتر ماده و نام کوهی است و موضعیست بنجد و
و جاهای بلند و بالفتح وادیست بحجاز صرصر باد سخت و جانوریست و شتران
عظیم صعر رخساره کج کردن از کبر و کجی در روی یا در یک لب و بیماریست در
شتر که گردن او را کج کند و خوردی سر و خوردن فله صعرور صمغ رقیق
که در هم پیچیده باشد صعتر همان سعتر که در باب سین مع الراء گذشت
صغر خوردان و بالضم خواری و ستم و بفتحتین خوار شدن و بالکسر و فتح غین

خوردی خلاف کبر صغیر خورد صغار خوردان و بالضم خورد و بالفتح خواری
و ستم صاغر خوار و راضی بخواری و ستم صفر روی و چرهای خالی و چیزهای زرد
جمع اصفر و بالکسر تهی و دائره خورد که اهل حساب جهت حفظ مرتبه عددی می نویسند
و بهر سه حرکت نیز گفته اند و بفتحین خالی شدن و ماه پس از محرم و بیماری شکم که رنگ
و روی زرد کند و پس انداختن ماه محرم تا ماه صفر و مار در شکم که با ستخوانهای پهلو می چسپد
و میگزد یا کرمی است دراز که در شکم می باشد و گرسنگی و عقد و اعتقاد دل بے
صفیر بانگ مرغ و بانگ کردن مرغ و مانند آن صافر هر مرغی که شکار
نکند و یک تن صفار گیاه خشک و بالضم آواز مرغ و کرم شکم و آب زرد که در شکم
جمع شود و بعضی بتشدید فا گفته اند و بالفتح و تشدید فا روی گر و لیث صفار نام پادشاهی
که در اوایل صفار بوده و صفریه بالضم و الکسر طائفه از خوارج منسوب بعبید بن صفار ۲
صقر چرغ و هر مرغ شکار کننده از باز و شاهین و شیر ترش و دوشاب و شکستن هیزم
و سنگ و جز آن بصاقور یعنی بکلند و تیر بزرگ و گرم تافتن آفتاب و بفتحین آبی که در
حوض بماند و در ان سگ و روباه لیس شد و بالفتح و کر قاف خرما که از وی دوشاب زنند
و بالضم و تشدید قاف دیوث صقّار سخن چین و بسیار لعنت کننده و کافر
و دوشاب فروش صمم بخل کردن و منع نمودن و هم چنین صمور و روان
شدن آب از بالا بپائین و گندگی و بوی مشک تازه و بوی گوشت و بالکسر جای
جمع شدن آب و بالضم آب ظرف و پر آن صنار معرب چنار به تخفیف و تشدید
نون اما تخفیف نون افصح است و سردوک صور شاخ حیوان که می نوازند
و پیکرها جمع صورت و آنچه اسرافیل روز محشر بدمد جهت میرانیدن و زنده کردن
خلق

خلق و نام شهری است بکنار دریای شام که مولد اقلیدس صاحب اقلیدس صاحب اصول
هندسه است و بالفتح نخل خورد و فراهم آمده و قلعه ایست نزدیک بماردین و میان جوی
و بیخ نخل و کج کردن و میل دادن چیزی را بجهتی و گردانیدن و بریدن و جدا کردن قال
الله تعالی فصرهن الیک و بفتحین کجی صوار بالکسر و الضم رمه گاو و صیران بالکسر
جمع و بوی خوش و اندکی از مشک صهر خسر و خویش زن و خویش شوهر را نیز گویند
و شوی دختر کسی و شوی خواهر کسی و اصهار اهل خانه زن و اهل خانه مرد و بالفتح چیز
گرم و گداختن و تافتن آفتاب دماغ کسی و چرب کردن سر به پیه و مغز و جز آن
صیر گشتن و میل دادن و هم چنین صیرورة و بالکسر پایان و بازگشت و طعامی
است که از ماهی سازند و ان صحناه است که گذشت و شکاف در و بالکسر و فتح یا
خطرهای گوسپند و گاو و جمع صیرة بالکسر

باب الصاد مع الصاد

صیصی خرما که دانه اش سخت شود و دانه حنظل بی مغز ۲

باب الصاد مع الطاء

صراط راه و سراط و زراط بسین و
زاء نیز آمده و پلی است که بر دوزخ باشد و صفت ان در حدیث مسطور است
و بالضم شمشیر دراز و بسین نیز آمده

باب الصاد مع العین

صاع زمین
پست و چوگان و جای که جاروب کنند و در ان بازی کنند و جای رسیدن سینه
شترمرغ بر زمین وقتیکه او را بر زمین افکنند و پیمانه ایست و ان چهار مدست
بمدی دو مشت دست آدمی مستوی الخلقه چون دست را کشیده دارد
صبع اشارت کردن بانگشت و دلالت کردن کسی بانگشت بسوی کسی و انگشت بر کنار
کوزه نهادن و از طرف دیگر آب در ان کوزه ریختن صتع بفتحین گردش و

وسختی و محکمی نارک شتر مرغ صدع شکافتن چیزی را چنانکه دو پاره شود یا آنکه بشکافد
وجدا شود و آهنگ کردن بسوی کسی جهت کرم او و رسانیدن کار بموقع خود و برین بیابان و پیدا
کردن چیزی را و سخن حق آشکارا گفتن و جدائی در چیزی و شکاف در چیزی سخت و مرد سبک
گوشت و بفتح دال نیز آمده و گیاه و بالکسر جماعتی از مردم و پاره از چیزی و بفتحین جوان و
قوی از آهو و بز کوهی و شتر و مانند آن و بسکون دال نیز آمده و میانه در درازی و کوتاهی
و جوانی و پیری و چیزهای دیگر و زنگ آهن صُداع درد سر صُدوع میل
کردن و برگشتن از چیزی و دو گروه کردن گوسفندان را صدیع صبح و پاره
نو در جامهٔ کهنه و گلهٔ شتر و رمهٔ گوسپند صَرع افکندن بر زمین و بکسر نیز آمده
و شعر را دو مصرع گردانیدن و در خانه را دو طاق گردانیدن و بیماریست معروف
و گونه و نوع از هر چیزی و مانند و محکمی رسن و بهره و بمعنی بکسر نیز آمده صِراع با هم
کشتی گرفتن و همچنین مصارعه صَریع آنکه اقران خود را انداز و افکنده و افتاده
و تازیانه و کمان ناتراشیده و چوب بر درخت خشک شده صَعصَع متفرق
و پراگنده صَفع طپانچه زدن و شت زدن بر قفای کسی صَقع سیلی زدن یا بر
کسی زدن و بانگ کردن خروس و گریستن و بر زمین انداختن و رفتن و از راه میل
کردن یا از راه خیر و کرم دیدن و بفتح قاف نیز آمده و شبنم بر زمین افتادن و بیهوش
و بالضم کرانه و گوشهٔ زمین و بفتحین فرو ریختن چاه و افتادن کنارهای آن و بیهوش شدن
و سفید شدن میان سر اسپ و مرغ و حزن و اندوه که نفس را گیرد و تاسه و ملالت از
شدت گرمی صَقیع شبنم که شبهای تیره بر زمین افتد مانند برف و نوعی است
از زنبور صِقاع خرقه که بالای معجر افکنند تا معجر چرکین نشود و ردی بندد

وانچه ماقه را بدان بینی بندد و داغ پس گردن شتر و آهنی که بجای دهنهٔ لجام کنند صَکع سوی
پیش سر رفتن و سوی رفتگی پیش سر و بالضم و تشدید لام مفتوح زمینی که در آن گیاه نروید و سنگهای بزرگ
پهن و هم چنین صُلّاع مرد و جمع صلاعه صَمع زدن بعصا و گذشتن بر گروهی و سخن ایشان
را در مانده کردن و صمع الکعوب سگان که شتالنگ پای ایشان خورد باشد و بالکسر گوشهای
خورد و خورد گوش شدن و بفتحین در سخن حفظ کردن و بیباک بر سر چیزی سوار شدن صُنع نیکوی
کردن با کسی و بدی کردن و احسان و پیدا ایش حقتعالی و بالکسر سیخ و آنچه ساخته شود از سفره و غیر
آن و درزی و برپایی و جامه و دستار و جای گرد آمدن آب باران و موضعی است و بفتح
کرمی است یا طائری است صَنیع اسپ نیکو تیار کرده شده و تعهد کرده شده و شمشیر زدوده
و تیز کرده و احسان و کار و پیدا کرده حق تعالی و رَجُل صَنیع الیدین بالکسر و بفتحین صنیع
الیدین و صناع الیدین بالفتح چرب دست بکار و پیشهٔ خود صانع پیشه ور صُنّاع
جمع صَوع پراگنده و جدا کردن و لصاع پیمودن و ترسانیدن و پیمانه است که آن را
صواع گویند و بالضم نیز آمده صُواع جام بزرگ که بدان شراب خورند و پیمانه است
معروف که آن را صاع گویند و بعضی گفته اند صواع پیمانه است غیر صاع
باب الصاد مع الغين صَبغ رنگ کردن و دست بآب فرو بردن و بالکسر
رنگ اصباغ جمع و نان خورش صباغ جمع صُبوغ بر شدن پستان از شیر و خوش رنگ شدن
آن و اشارت کردن بکسی صِباغ نان خورشها و آنچه بدان رنگ کرده شود و بالفتح
و تشدید بار رنگ رز صَدغ دوش بدوش برابر رفتن با کسی و کشتن مورچه و کردا
شدن از کاری و بالضم میان چشم و گوش و موی پیچیده و آویخته بر آنجا صِداغ
نالی که بر صدغ باشد صُلوغ دندان نیش سال گی افکندن گاو و گوسفند

/ ٦٧

صمغ شلم درخت یعنی شیره که از میان درخت چکد چون صبر و بهترین آن صمغ است که او را صمغ عربی
خوانند و آن شلم درخت قرظ است بفتحتین و صمغ درخت طلح چنانکه صاحب صحاح گفته
صوغ در بوته ریختن گداخته را و در زمین نشستن آب و گوارا شدن آب و آفریدن و آماده
کردن چیزی را بر نمونه درست و برابر و همزاد صواغ ریختن چیزی در کالبد و بالضم و
تشدید واو زرگر و تراشندهٔ دروغ صائغ و صیاغ زرگر صیغ ناحیه
ایست بخراسان و بالکسر و فتح یا جمع صیغه و معنی آن گذشت و بالفتح و تشدید یا مکسور
دروغگو یکه دروغ بیاراید باب الصاد مع الفاء صحف
و صحائف کتابها هر دو جمع صحیفه صحاف جاهای جمع شدن آب و بالفتح
و تشدید حا کتاب فروش صدف روی گردانیدن کسی را و بازگشتن و میل کردن
و بفتحتین آنچه در مروارید باشد و آن مشهور است و هر چه بلند از دیوار و مانند آن و جای
استخوان بازو از دوش و دیهی است نزدیک قران و راههای نزدیک و سمها دور نهادن
اسپ و بیرون میل کردن سم ستور و کرانه و نهایت کوه و جای تمام شدن آن و بضمتین و
بضم اول و فتح ثانی و ضم ثانی نیز آمده و بالضم و فتح دال مرغی است یا درنده است و
بالفتح و کسر دال قبیله ایست کوچک از قبیله کنده صدوف بازگشتن و میل کردن
و بالفتح زنی که بسوی کسی رو کند و بازگرداند صرف سرخی که شراک نعل بدان
رنگ کنند و خالص هر چیز و بالفتح توبه و حیله و حادثه و گردش زمانه و شب و
روز و نام علمی است مشهور و گردانیدن و زیادتی کردن در سخن و واژگون کردن
چیزی را و سره کردن درهم و دینار و زیادتی بعضی بر بعضی صراف سره کننده
سیم و زر و هم چنین صیرفی دانندهٔ علم صرف را نیز گویند ازان فتح صریف آواز چرخ
ودلو

ودلو و بانگ درگاه و بانگ دندان شتر و سیم خالص و شیر تازه دوشیده صراف ؛
گردشهای روزگار و دنیا سیمحق شراب با آب و آرزومند تر شدن سگ ماده و شتر ماده
و هم چنین صراف و بالفتح شتر ماده که دندان بر یکدیگر زنند صعف مرغی است کوچک
و نوعی است از شراب اهل یمن که از عسل و انگور سازند صف دسته و قطار
بقطار ایستادن و گوشت در سیخ و صفه ساختن زمین را و راست کردن شتر قوائم
خود را و دوشیدن شیر شتر ماده در یک قدح و سه قدم و باز کردن و گشاده داشتن مرغ بالهای
خود را و دیهی بمعره صفوف جمع صف و بالفتح ناقه که چند قدح شیر
بیکبار دوشیدن صفیف گوشت بسیخ درکشیده و بر سر آتش گذاشته جهت بریان
کردن و گوشت که در آفتاب انداختن تا خشک شود صفف آنچه زیر زره پوشند
و بالضم جمع صفه صفصاف درخت بید صفصف زمین هموار صفاف
بتشدید فا صف کشنده و بتخفیف فا صافی است صلف لاف زدن و از
اندازه بیرون رفتن و بی بهره شدن زن از شوی و سخن کردن بکلامی که مخاطب را
ناپسند آید و خود را ستایش کردن بچیزی که نباشد و کم برکت شدن طعام و بالفتح
و کسر لام طعام بی مزه و ظرفی که آب کم گیرد و ظرف گران و ابر بسیار رعد کم باران و لاف
زننده و خودستاینده صلیف کرانهٔ گردن و پهنای گردن و چوب که بر جانب بالان
شتر باشد که بر روی محمل را نهند و هر دو چوب را صلیفان گویند صنف بالفتح
و الکسر گونه و نوع اصناف و صنوف جمع و بالکسر صنفه و بالضم شترمرغان که از ساق انها پوست
رفته باشد جمع اصنف و بالفتح موضعی است که عود صنفی بدان منسوب و آن زبون ترین
عودها است و بهترین آن قماری است و میانه قاقلی و درختها که دو نوع باشد خشک و تر

صوف پشم گوسفند و پوست گردن و موهای آویخته بر گردن و رسن که در گردن چارپایان کنند
و بالفتح تنگ شدن و بکسو رفتن تیر از نشانه و روگردانیدن صیف زمان گرما و فصل تابستان
و در تابستان بجای اقامت و بالفتح و تشدید یاء مکسوره باران تابستان و به تخفیف یا و سکون آن
نیز آمده و بکسو افتادن تیر بلند از هدف صیرف مرد حیله‌گر و تصرف کننده در کارها

باب الصاد مع القاف صدق راستی خلاف کذب و ثنا و نام نیک و
بعضی گفته‌اند بالفتح راست گفتن و بالکسر راستی و بالفتح نیزه راست و سخت و مرد راست و
کامل از هر چیزی و بالضم راست گویان و بضمتین جمع صدوق صداق دست پیمان و کابین
صادق راست گوینده صدوق بسیار راست گوینده صدیق دوست و دوستان
مفرد و جمع آمده‌اند و مذکر و مونث استعمال یافته و بالکسر و تشدید دال بسیار راست گو و لقب
خلیفهٔ اول است صعفوق لئیم و دهی است بیمامه صعق بیهوش شدن و مردن
و انداختن آسمان صاعقه را و بیهوش کردن صاعقه کسی را و نام کسی است لیکن و بفتحتین
سختی آواز و بالفتح و کسر عین سخت آواز و کسی که متوقع صاعقه باشد و بالضم و فتح عین موضعی
است صفق چوب یکطرف درگاه و بالفتح دست بر همدیگر زدن تا آواز برآید و
دست بر دست کسی زدن در بیع و بیعت و باز گردانیدن و رد کردن و در فراز کردن
و باز کردن و تار عود و رباب جنبانیدن و گردانیدن و چشم پوشیدن و هر دو بال جنبانیدن
مرغ چنانکه آواز برآید و رفتن و حرکت دادن باد درخت را و پیاله پر کردن و شمشیر زدن
کسی را و کرانه چیزی و بالضم و بضمتین نیز آمده جانب کوه یا روی کوه و طرف گردن و رخساره
اسپ و آب زرد که از چرم نو که بر روی آب ریخته باشند برآید و بفتحتین نیز آمده و بفتحتین
آبی که از سنگ نو بو گرفته و زرد شده باشد صفیق جامه سفت و ستبر و درست که

جامه نشسته

جامه نشسته باشد صفوق کوه بلند که بر آن نتوان رفت و کمان نرم و سنگ بزرگ
و سخت که هموار و بلند باشد صفاق پوست تنگ زیر پوست سطح که بروی موی روید و
پوستی که بر گرد رودها و احشاء باشد و بالفتح و تشدید فا مرد بسیار سفر و بسیار تصرف در تجارت
صلق سخت آواز کردن و بعصا زدن و خوابانیدن زن و بدان جماع کردن و واقعه
لشکر گروهی را واقع شدن و گرمی آفتاب بکسی رسیدن و بفتحتین زمین هموار صلائق
گوشتهای بریان و نانهای تنک جمع صلیقه صلیق شهریست بواسط و چیز هموار صندوق
بالضم و بالفتح صندوق چوبین صنادیق جمع و بزاء معجمه و سین مهمله نیز آمده صنق
شدت بوی بغل و بالفتح و کسر نون چیز بسیار کننده صوق راندن و بالضم بازار و موضعی
است نزدیک مدینه صواعق آتشها که از آسمان افتد جمع صاعقه صیق بالکسر
گرد که حائل شود چیزی را و بلند شدن و پیچیدن و غلیظ شدن آن و آواز و عرق و بوی گنده
چارپا صیق بالکسر و بفتح یا جمع و گنجشک و قبیله‌ایست از عرب صیدنق امین و ستاره
قطب

باب الصاد مع الکاف صاک بفتحتین عرق کردن چنانکه
از و بوی بد ظاهر شود و بسته شدن خون و چسپیدن صعلوک محتاج و درویش
جمع صعالیک سعدی گوید من و چند صعلوک صحرانورد برفتیم قاصد بدیدار مرد
صک کوفتن و سخت زدن و در بستن و در را پیش کردن و نامه و قباله معرب چک
صکوک جمع صکاک قبالها و بالضم هوا و بالضم و تشدید کاف قباله نویس صکیک
ضعیف و ناتوان صوک اول هر چیز و جنبش و چسپیدن زعفران و خوشبوی و بوی
خوش گرفتن جامه و اندام و جز آن صیک چسپیدن بوی خوش بجامه و جز آن

باب الصاد مع اللام صحل بحاء مهمله گلو گرفتگی و درشتی و خشونت سینه

صعل باریک سر و گردن از مردم و شترمرغ و نخل و چیز دراز و خز پشم و موی ریخته و بعضی باریک
سر کردن صقل تهیگاه و پهلو و چارپای سنگ و بالفتح زدودن شمشیر و آینه و لاغر کردن
ناقه و زدن بعصا و بالفتح و کسر قاف مختلف رفتار و اسپ سبک گوشت صقال زدودن
شمشیر و آینه و شکم و تهیگاه و نگاه داشت و تیمار اسپ صقیل زدوده شده صلصل
بقیه آب در حوض و بقیهٔ روغن و زیت و موی پیشانی اسپ و سفیدی موی یال اسپ
و قدح با قدح خورد و نام مرغی است و بعضی گفته‌اند که آن فاخته است و شبان ماهر
در شبانی و موضعی است براه مدینه و نام آبی است نزدیک یمامه صلصال گل باریگ
آمیخته و گل خشک خام که هرگاه دست بر او زنند از غایت خشکی آواز از آن برآید و چون
بپزند آن را فخار گویند صلیل آواز کردن دریا و آواز کردن آهن و آوازی که از شکم تشنه
که روده اش از تشنگی خشک شده باشد برآید و خشک شدن شک صلول بالضم گنده
شدن گوشت و بمیره شدن آب صل مار خورد و زرد که افسون نپذیرد و بلا
و سختی و شمشیر تیز و بالفتح صاف کردن شراب صمل زدن بعصا و درشت و سخت
شدن چیزی و هم چنین صمول و سیراب شدن درخت و درشت ماندن آن از
خشکی و باز ماندن از طعام صامل و صهیل خشک صندل شتر و خر بزرگ
و سخت سر و چوبی است خوشبو و آن دو قسم است سفید و سرخ معرب چندل و
و یوم الصندل نام روزی است که در آن روز جنگ عظیم واقع شده بود میان عرب
صول زیارت کردن و برجستن و حمله کردن و بالضم نام موضعی است صائل
حمله کننده صهیل آواز اسپ صهال آواز اسپ و بالفتح و تشدید ها اسپ
آواز کننده صهل گلو گرفتگی و درشتی آواز و بعضی تیزی آواز با گرفتگی

صاهل

صاهل شتری که دست و پا زند صیقل زداینده آینه و جز آن و تیز کننده
شمشیر صیاقل و صیاقله جمع و صاحب کنز اللغات گوید صیقل بمعنی آلت زدودن و
صیقل کردن نیز آمده و تحقیق آنست که صیقل صیغهٔ صفت است بمعنی زداینده زنگ
لکن آلت زدودن را نیز مجاز گویند چنانکه کارد را قاطع گویند و ازین جهت صیقل
کننده را صیقلی نیز گویند و صیاقله نیز می‌باید که جمع صیقلی باشد نه صیقل
صیال بر یکدیگر حمله کردن

الباب الصاد مع المیم

صأم بالفتح و سکون همزه دلالت کردن کسی را بر کسی و بعضی بسیار خوردن آب صائم
تشنه و روزه دار صتم درشت و سخت و بفتح تا نیز آمده و مردی که به پیری
نزدیک رسیده باشد و چیز تمام و صتم جمع صدام کوفتن و زدن چیزی سخت
به چیزی سخت و رسیدن بچیزی و باز داشتن صدام بیماری است که در سر ستور شود
و عوام بضم صاد گویند و این سماع نشده اگر چه قیاس همین است صرم معرب
چرم و بریدن و سخن را قطع کردن و بریدن درخت خرما و جز آن از بن و بالضم کوتاهی
و بریدگی و بالکسر جماعت مردم و خانهای مجتمع و یکجا و موزهٔ نعل دار صرام سختی و بلا
و جنگ و باقی ماندهٔ شیر که بار دیگر دوشیده شود و مرد قوی و بریدن و بالفتح والکسر زمان
درخت بریده و هنگام رسیدن بریدن بار نخل و بالفتح و تشدید را جرم گر صارم
شمشیر برنده و مرد دلیر که در کارها برنده باشد صلدم شیر درنده و چارپا که چاق و
صلب و شدید باشد و هر چیز صلب و سخت و سم گاو صمصام شمشیر برنده و مرد
قوی در برندگی صریم صبح و شب و پاره از شب و چوبی که در دهن بره گذارند
کشته تا شیر نخورد و زمین سیاه که در آن چیزی نروید و موضعی و نام مردی است

دوزدیده و بریده شدن و پارهٔ از تودهٔ ریگ صکم زدن و باز داشتن و سخت کوفتن
صلم گوش از بن بریدن صمصام تیغ برّان که باز نگردد و نام شمشیری
است صِمصِم مرد درشت و کوتاه و مرد دلیر کاردان و وسط میان قوم و
بفتح هر دو صاد بجیل صمیم خالص و مغز چیزی و استخوان که بدان قوام اعضاست و
شدت گرمی و سردی و پوست خشک بالای تخم مرغ و مرد خالص جمع و مفرد آید صَمَم کری
و کرای گوش و بالکسر و فتح میم مردان دلیر و شیران درنده و مار نر جمع صمه صَمّه ناشنودن
و بالضم ناشنوندگان و سنگهای سخت هر دو جمع اصم و بالکسر مرد دلیر و شیر درنده صِمام
چیزیکه بدان سر شیشه به بندند صَنَم گندگی بوی و بت و صاحب قاموس گوید
بدین معنی معرب شمن است و این محل تأمل است چه شمن در فارسی بت پرست را گویند
نه بت را و بالفتح و کسر نون مرد گندهٔ بوی صَوم روزه و روزه دار و روزه
داران جمع و مفرد آید و درخت و کلیسای ترسایان و سرگین شترمرغ و ایستادن باد
و خاموش بودن و از طعام و آب و جماع خود را باز داشتن و ایستادن بکار و ایستادن
ستور بی علف و سرگین افکندن شترمرغ و راست ایستادن روز وقت نصف النهار
صائم روزه دار و روزه داران جمع و مفرد آید صیام روزه داشتن

باب الصاد مع النون

صَبن باز داشتن و منع کردن نیکی و هدیه از
کسی و راست کردن مقامر کعبین در کف خود بعد از آن انداختن او صابون
معروفست صِنبیان کودکان صَحن نیکو کردن و صلح کردن میان قوم و
زدن و طبق بزرگ و دادن چیزی در طبق و میانه خانه و آلت روئین مانند طبق که
بر طبق دیگر هم زنند و بنواز وان را سنج گویند و هر دو طبق را صحنان گویند صغانیان

نهری است

نهری است بماوراء النهر نزدیک حصار شادمان معرب چغانیان و نسبت بدان صغانی و صاغانی گویند
صُفن سفره و ظرفی که از چرم سازند و در آن آب کنند و وضو سازند و انبان شبانان و شتربانان
که زاد و اسباب خود در آن نهند و بالفتح پوست خایهٔ مردم و جز آن و بفتح فا رِه آید و زردی
و شقشقهٔ شتر و بفتین از گیاه آنچه در او خوشه باشد و خانه که زنبوران و مانند آن ترتیب
دهد برای خود صِفّین موضعی است نزدیک موضع رقه بر کنار آب فرات که در
آنجا جنگ عظیم میان امیر المؤمنین علی و معاویه واقع شد و چون این واقعه در غره صفر
واقع شده مردم سفر در صفر بد و نامبارک میدانند و از آن احتراز میکنند صُفون
برگرفتن با و سم پای چهارم ایستادن اسب و برابر داشتن مرد هر دو قدم و زدن آن بر زمین
صافن رگ ساق و اسپی که بر سه پا و کناره سم چهارم ایستد صَفوان سنگ هموار
و نام مردیست که منافقان تهمت ام المؤمنین عائشه بدان نسبت کرده بودند
خاقانی گوید این سویدای دل حرز که حمیرا صفت است صافی از تهمت صفوان زنان بجز
بابهم صِنو بول گوزن و اول ایام عجوز و زنبیل سر پوشیده که در آن نان
گذارند صُنان بوی بغل صِنوان برادران مادری و پدری و درختهای که از یک
بیخ باهم بر آمده باشند و بالضم نیز آمده جمع صنو است بالکسر و الضم صنوین و صنوان
دو چاه و دو جوی که نزدیک یکدیگر باشند و آب هر دو از یک چشمه باشد و دو درخت
خرما که از یک بیخ بر آمده باشند تثنیهٔ صنو است صولجان بفتح صاد و لام معرب
چوگان صَون نگاه داشتن و بر طرف ایستادن اسب جهت سودگی سم از بیخ
نعل صوان بهر سه حرکت جامه دان و تخته که در آن رخت نگاه دارند و هم
چنین صیان بهر سه حرکت و صوان بمعنی غلاف کمان نیز آمده و بالفتح و تشدید واو
نوعی است از سنگ صوانه واحد صیحان نام گوسپندی که در مدینه بود و پهلوی

ان درخت خرما بهم که خرمای نفیس دهت وان را خرمای صیحانی گویند و بعض بانک کر
صین ملکی است در شرق زمین از بلاد ترک معرب چین و موضعی است بکوفه و بکفه
باب الصاد مع الواو صبو بضمتین و تشدید واو نازانی و بی خردی
و میل کردن بکودکی و وزیدن باد صبا صحو هوشیاری و هوشیار شدن از مستی و
شدن ابر و گذاشتن کودکی و گذاشتن چیز باطل صعو مرغی است کوچک مانند گنجشک
صغو میل کردن و مائل شدن بیکطرف جنگ و مائل شدن آفتاب بغروب صفو
صفا و عدم تیرگی و صاف و ببغش صنو برادر مادری و پدری و ابن عم و شاخ درخت
با شاخ دیگر از یک تنه برآمده باشد و بالفتح آب اندک که میان دو کوه باشد یا سنگ
میان دو کوه باشد باب الصاد مع الهاء صه اسم فعل است بمعنی امر یعنی
خاموش باب الصاد مع الیاء صبی کودک که از شیر باز نشده باشد و مرد
چشم و استخوان پائین نرمه گوش و تیزی شمشیر و جران و سردار قوم و طرف استخوان لحیه
صابی میل کننده از دینی بدینی صاحی هوشیار و روز بی ابر صلی بریان
کردن و بآتش درآوردن و دست بآتش گرم کردن و فریب دادن صفی برگزیده و
دوست صافی و از غنیمت آنچه سردار پیش از قسمت برای خود اختیار و خالص هر چیز
و ناقه بسیار شیر صافی صاف و ببغش صیرفی صراف صیاصی
بالفتح جمع صیصه و بیان آن در فصل تا گذشت
باب الضاد مع الالف ضیئ ی بالکسر و سکون
همزه و بیا بدل همزه نیز آمده قسمت ناقص ضیضئ بکسر هر دو ضاد و
سکون همزه اول اصل و معدن و کثرت نسل و برکت آن ضحی چاشتگاه
ضحاء و بالمد چاشت بلند و طعام چاشت ضحیاء مادیان سفید و نام

البی

ایبات ضراء سختی و گزند ضنا لاغری ضنوء بسیار بچه شدن زن و
بسیار شدن مال و بالکسر اصل و جایگاه و بالفتح والکسر فرزند ضوء والضم روشنی و نام چنین
ضیاء و ضواء بالکسر ضواء و ضوء روشن شدن ضهیاء درختی است
و زنی که او را حیض نیاید و زنی که او را شیر نباشد ضیاء روشنی
باب الضاد مع الباء ضب بر زمین چسپیده و اگنده و پر گوشت شده
بغل و روان شدن خون و آب دهن و بتمام کف دست گرفتن و شامل بوده بر
چیزی و خاموش بودن و بسیار شدن سوسمار در جای و سوسمار و خشم و کینه و بکسر نیز آمده
و آماس آرنج و سم شتر و بیماری که در سینه شتر میشود و بیماری که در لب میشود و پیدا
خون روان میشود و شکوفه خرما ضباب جمع ضبیب روان شدن آب و
خون ضبب بعضی درد سم و سینه پیدا کردن شتر ضباب ابرهای تنک و
تر بهار که مانند شبنم افتد ضبابه واحد ضرب زدن و بیان کردن و
آمیختن چیزی بچیزی و تیز رفتن و خوابانیدن و شنا کردن و رفتن در
زمین بطلب روزی و مانند ان و مردی که در کار برابر باشد و سبک گوشت و باران
سبک و مانند و نوع از هر چیز و عسل سفید و بفتح را مشهورتر است و از خربت شعر
ضریب مانند و در بعضی نسخ ضریب بمعنی زننده و زده شده و یخ شده
و شیری که از یکصد ناقه دوشیده باشند و تیر ثالث از ده تیر و قسم هر چیز و لعیث
و موکل بر تیرها ضراب باکسی شمشیر زدن و برجستن نر بر ماده ضارب
زمین پست پر درخت و شب و شتر ماده که دوشنده را لگد زند و رفتن
فراخ در وادی و زننده و رونده باب الضاد مع التاء

ضبابة ابر تنک که چون شبنم روی زمین را بپوشاند ضبّة نام مردی و این مثل
ضجرة دل تنگی ضجعة خواب و بالضم سستی در رای و بالفتح نیز آمده و بیماری و بپهلو
خوابیده شده و بالکسر کسل و نوعی از خوابیدن بپهلو و هیئت اضطجاع و بفتحین به پهلو خوابنده
و بالضم و فتح جیم بسیار خسپنده و ملازم خانه که از خانه هرگز برون نیاید ضجّة بانگ
ضحوة چاشتگاه ضحکة یکبار خندیدن و بالضم آنکه مردمان بر او خندند و بالضم
و فتح حاء خندنده بر مردم ضاحکة زن خندنده و دندان که در وقت خندیدن
ظاهر شود ضخامة بزرگ جثه و سطبر شدن ضرارة نابینا شدن ضراعة
خواری و زاری نمودن ضریبة طبیعت و خوی و شمشیر و تری شمشیر و زده شده شمشیر
و پاره از پنبه و پشم درشت کردن برای رشتن ضرّة بالفتح و تشدید را زنی که بر زنی
آورده شود ان را انباغ و سنی گوسپند و هر کدام را ضرّه دیگر گوسپند و مال بسیار و گوشت
بن انگشت نر و پوست باطن کف و پستان و بیخ پستان و سختی حال و ایذا و یک سنگ
آسیا و هر دو سنگ را ضرّتان گویند و پاره از مال و اسپان و شتران ضرورة
معلوم است یعنی احتیاجی ضراوة خوگر شدن و عادت کردن ضعة
نهادن چیزی و بز و ماده شدن ضغطة یک بار فشردن و ضغطة القبر فشار
گور و بالضم سختی و شقت و تنگی و فشارش ضغاطة سست رای و ضعیف
عقل شدن ضغینة کینه ضفیرة موی پیچیده و جمع کرده بر ضفوة
بسیاری و تمامی ضفّة کناره جو و دریا ضلالة گمراهی ضالّة به
تشدید لام چیزی گم شده ضلاعة قوی بازو و قوی پهلو شدن
ضمادة پارچه که بر جراحت بالا دارو ببندند ضنّة بخل و نام

شیخ قبیله

ونام شیخ قبیله است ضهوة برکه آب ضیقة تنگدستی و درویشی و بدحالی ضیق
و منزلی است از منازل قمر و زبینی است بیا طائف و حنین ضیافة بمهمانی نزد
کسی آمدن ضیعة ضائع شدن و هلاک شدن و آب و زمین که در و غله شود و تجارت
و حرفت و پیشه باب الضاد مع الثاء ضبث بکف و پنجه گرفتن چیزی
ضغث آمیختن سخن و جز آن و بدست مالیدن کوهان شتر و بالکسر یک مشت از
گیاه خشک و تر بهم آمیخته ضغاث جمع و اضغاث احلام خوابهای پریشان که تعبیرش
درست نباشد باب الضاد مع الجیم ضجّ و ضجیج بانگ کردن و
ضجاج بانگ پوست و علاج و مهره است و بالکسر بر یکدیگر بانگ کردن ضجوج و
ضجیج شتر ماده که بوقت دوشیدن و بار کردن فریاد کند ضرج شکافتن و اندو
ختن و آلودن ضریج سخت ضارج موضعی است ضمج جانوری است
گنده بوی و بفتحین هیجان علت انبه و علتی است دیگر ضوج خم وادی اضواج
جمع و میل کردن تیر از هدف و فراخ شدن ضیج و ضیجان میل کردن و عدول
نمودن باب الضاد مع الحاء ضبح آواز نفس اسپ در وقت دویدن
و شنوانیدن اسپ آواز خود را و نوعی از رفتار اسپ و گردانیدن آتش و آفتاب
گونه چیزی را اندک نه بغایت و بالکسر خاکستر و بعضی گفته اند بفتح نیز آمده ضباح بانگ
روباه و موضعی است ضحضاح ناب آب و تنک و آبی اندک که تا کعبین و نیمه
ساق باید و چیز بسیار ضحّ آفتاب و روشنی آن و زمین صحرا که گیاه نداشته
باشد و آفتاب بر آن تابد ضرح دور کردن و جرح کردن گواهی کسی و دور کردن
آن از خود و رها دادن و گور کندن برای میت و بفتحین مرد فاسد و میت و درد

لکدزدن چارپا ضِراح لکدزدن و بالضم بیت المعمور که قبلهٔ ملائک است در آسمان چهارم
ضرایح دور و گور یا مغاکی که در میان گور سازند برای مرده و لحد آن است که در یکطرف گور
سازند ضَرّاوح ستور لکدزن و اسپ دست و پازننده و کمان سخت که تیر را سخت
جهاند ضَیح شیر باب آمیختن و عسل و نقل که پخته و رسیده باشد و شیر تنک باب آمیخته
و بالکسر مرادف ضیح که معنی آن مذکور شد ضَیاح شیر تنک باب آمیخته و بتشدید یا
نام مردی است

باب الضاد مع الخاء

ضَخّ و چکیدن آب و در پاشیدن ضَمخ آلودن تن به بوی خوش چنانکه بچکیده باشد

باب الضاد مع الدال

ضاد حرف ضاد معروف که مخصوص لغت عرب است
ضاد و بسکون همزه خصومت کردن و اندام زدن ضُؤد بالضم و بالضمتین زکام
ضُؤاد و مد همزه زکام شدن ضَبد آمیختن تر و خشک بهم و غوره خرما و بضم
چشم ضَدّ بالفتح و تشدید دال پر کردن مشک و جز آن و غالب شدن در
خصومت بر کسی و باز گردانیدن چیزی را از کسی و بالکسر مانند و مخالف ضدید
مانند و مخالف ضَغد گلو فشردن و خفه کردن ضَفد بالفتح زدن کسی را
بکف دست ضَمد عصا بر سر زدن کسی را و مرهم بر جراحت بستن و دو دوست
گرفتن زن و برابری کردن با کسی در چیزی و بفتح میم بر آمده و خشک و تر و فربه و لاغر و کو
خوب و زبون و بالکسر دوست و بضمتین خشک شدن و کینه گرفتن و بقیه حق کسی از
از دین و دیت ضِماد بستن چیزی بر جراحت و چیزی که بر جراحت بندند
و درختی که آن را عرفج خوانند ضَهد قهر کردن

باب الضاد مع الراء

ضَبر گروه غازیان و چهار مغز و انار دشتی و درخت چهار مغز دشتی و بکسر
بازآمده

باز آمده و پوست که بالای چوبها کشند و در پناه آن مردان بقلعه نزدیک و جنگ کنند و جوز
بویا و پشتاره کردن کتابها و برهم نشاندن سنگ و جز آن و بالکسر نعل و بکسرتین و تشدید را
اسپ جهنده و شیر درنده ضُبّار درختی است شبیه بدرخت بلوط و نام مکی است
ضَبور شیر درنده ضَجَر جای تنگ و بکسر جیم بر آمده و بفتحتین دل تنگی و بی آرامی از غم
و طپیدن دل و بانگ کردن شتر ماده در وقت دوشیدن و بکسر جیم دل تنگ ضَجور
دل تنگ و شتر ماده بانگ کننده وقت دوشیدن ضَرّ گزند و بعضی گفته اند بالفتح
گزند رسانیدن و بالضم گزند و سختی و بد حالی و لاغری و نقصان و نام آبی است و بالضم
و کسر زن خواستن بر زن پیش ضَرَر گزند و تنگی و تنگی و کرانه غار ضریر آنکه
بینای او رفته باشد و بیمار و لاغر و آنکه باو ضرر رسیده باشد و کرانه وادی و نفس و بقیه
تن و رنگ و عزت و مرد شکیبا و ستور ساکن و لقب دانشمندی است ضِرار و بالکسر
ضرر رسانیدن و نام چند صحابی است و مسجد ضرار مسجدی است که منافقان ساخته
بودند و حق تعالی بهدم آن امر کرد چنانکه در قرآن مذکور است ضَفر دویدن و بر
جستن و موی بافتن و رسن تافتن و تنگ ستور بافتن و انداختن علف در دهان
ستور و رسنی که بدان ستور را بندند و ریگ توده جمع شده و بنای سنگ که بی گچ و
گل ساخته باشند و جمع کردن و پیچیدن موی ضفیر کرانهٔ دریا و کوهی است
بشام ضَمر مرد هموار شکم لطیف بدن نازک اندام و اسپیکه ابروانش باریک
باشد و بالضم و بضمتین لاغری و چسپیدن شکم به پشت ضامر باریک اندام
ضمیر راز و نهان و درون دل و شهری است بعمان و بالضم و فتح میم کوهی
است بشام و موضعی است بدمشق ضِمار مال رفته که امید بر گشتن آن

نباشد و وام و وعدهٔ که امیداز ان نتوان دهست و مکان و زمان ان معلوم نباشد
ضوس گرسنگی سخت و بالضم ابر سیاه و گزندرسانیدن ضهر سنگ پشت و بالای
کوه ضیز گزند باب الضاد مع الزاء ضاز و سکون همزه کم کردن
حق کسی و جور کردن ضمز بالفتح سخن ناگفتن و خاموش بودن و چسپیدن بچیزی ضامز
خاموش و آهسته و شتر که شقشقهٔ از دهان برون نیاورد ضوز خائیدن خرما و
جور کردن در حکم ضیز مرادف ضاز که گذشت باب الضاد مع السین
ضبس دشوار خو شدن و بلند شدن و بکسر با دشوار خو و پلید ضرس بالکسر دندان
اضراس و ضروس جمع و بسیار ایستادن در نماز و در سنه و چراگاه شتر و سنگ که بان چاه را
بکرند و لثهٔ درشت و باران اندک ضروس جمع و بالفتح سخت گزیدن و بدندان نرمی
و سختی چوب آزمودن و سخت شدن روزگار بر کسی و خاموش بودن تا شب
و بفتحتین کندی و کند شدن دندان از ترشی و بالفتح و کسر را بدخو و غضبناک از
گرسنگی ضروس گزنده و ماده شتر که در نوزادن بگزد و بالضم سنگهای گرداگرد
چاه ضریس چاه سنگ برآورده و مهرهٔ استخوانهای پشت و سخت گرسنه
ضنبوس خیار و بادرنگ و مرد ریزه ضمس بالفتح خاویدن خفیه و پنهان
ضوس خوردن طعام ضهس گزیدن به پیش دهان
باب الضاد مع الطاء ضاط بفتحتین جنبانیدن دو دوش وقت
ضبط نگاه داشتن به حزم و هوش و بفتحتین بهر دو دست کار کردن و از اینجا
گویند اضبط کسی را که بهر دو دست کار برابر کند ضابط نگاه دارنده به حزم و
آگاهی ضرط تیز دادن و تیز و بفتحین سبکی ریش و تنکی ابرو ضراط تیز
دادن

دادن و تیز و بالفتح و تشدید را تیز دهنده ضعط گلو بریدن ضغط فشردن و تنگ
کردن و بدیوار و جز ان سخت مالیدن و بالضم تنگی و اکراه و سختی ضاغط نگهبان
و شرف و امین بر چیزی و گشادگی و شکافته شدن بغل شتر و شتر و سوسمار ریگ گوشت
دو شانه ضغیط چاه کنده در پهلوی چاه خوش آب که ان را بهم بوناک و بد
مزه گرداند و سست رای و ضعیف عقل ضاغوط کابوس که ان را عبد
الجنه گویند و در شرح نصاب گوید کابوس سکاچه و ضاغوط نیز لال ان
جاثوم هم مشدد و بشال پرده در یعنی کابوس و ضاغوط و نیز جاثوم
یعنی بخت و ان چیزی است که میافتد در شب بر آدمی که مقدور نشود بسبب آن
حرکت و بکردن شود باب الضاد مع العین ضبع بازو یا میان
بازو یا بغل و راه را بخش کردن و بخشی از ان بکسی دادن و جور کردن و دست دراز
کردن برای زدن و برای دعا کردن و دست بشمشیر دراز کردن و دراز کردن ستور بازوها را
در رفتار و میل با کشتی و قسمت کردن چیزی و سخت رفتن شتر و حرکت دادن بازو را
و بالضم ناحیه و بهره و حرکت نیز آمده و بالفتح و ضم با سال قحط و موضعی است و کفتار
و بسکون با نیز امده ضبوع بالضم و ضبعان بفتحتین دراز کردن ستور بازو
ها را در رفتار ضباع ستارهٔ بسیار پایین بنات النعش و کفتارها ضجع
بر پهلو خفتن و پهلو بر زمین نهادن و چیزی است که بدان جامها را بشویند و نام گیاهی
است و بالکسر و فتح جیم موضعی است ضجوع بالضم پهلو بر زمین نهادن و قبیله‌ایست
از بنی عامر و بالفتح مشکی که از گرانی بردارنده میل کند و راست نتواند رفت و
زمین فراخی است مر قبیلهٔ بنی بکر را و دلو فراخ و زن مخالف شوهر و ضعیف رای

وابرآهسته رو از بسیاری آب و شتر ماده که بکنار می چرد ضجیع هم‌خوابه ضاجع وادی است
و نادان و ستاره مایل بغروب ضَرْع پستان شتر ماده و گاو و گوسفند و مانند آن یا اینکه
ضرع مخصوص بقر و غنم است و پستان شتر ماده را خلف میگویند و بالکسر مانند و همواری سن
و بفتحتین سست و ناتوان و کره اسب که قوه دویدن نداشته باشد و چیز خورد و خورد سال
و خوار و فروتن شدن و بالفتح و کسر را خوار و زبون و ضعیف ضارع نزار و ضعیف
و خورد از هر چیز و خورد سال ضُروع نزدیک شدن حیوان درنده به چیزی و فرو رفتن
آفتاب و نزدیک شدن بغروب ضریع گیاهی است که از غایت بدمزگی و سمیت
او چارپا نزدیک آن نتوانند شد و آن را شبرق نیز گویند یا ضریع خشک آن و شبرق تازه آن را
گویند یا گیاهی است که بالای آب گنده می روید یا گیاهی است گنده که دریا آن را
برون اندازد یا چیزی است در دوزخ گرم تر از آتش و تلخ تر از صبر و گنده تر از جیفه و آن طعام
اهل دوزخ خواهد بود ضَعضاع و ضَعضَع سست و ضعیف از هر چیزی و مرد
ضعیف رای و سست کار ضِفدِع وزغ که آن را غوک و چغز نیز گویند و بکسر
ضاد و دال استخوانی است که میان سم فرس میباشد ضلع میل کردن و جور کردن و زدن
در پهلوی کسی و میل و دوستی و بالکسر استخوان پهلو و بفتح لام نیز آمده ضلوع و اضلاع جمع
و بفتحتین کج شدن در خلقت و کج شدن شمشیر و جز آن و بسکون لام نیز آمده و توانایی و بر
داشتن بار گران و گرانی دام و بالکسر و فتح لام کوهی خورد جداگانه و موضعی است بطن
و چوبی که در آن کجی باشد چون استخوان پهلو ضالع ستم کننده و جور کننده
ضلیع کج و سخت بازو و آنکه استخوانهای پهلوی او سخت و محکم باشد و اسب تام
خلقت سطبر رین بسیار عصب بزرگ میان و فراخ دهان و بزرگ دندان و کلان

کدر

که در چوب آن کجی باشد ضَوع جنبانیدن و بی آرام کردن و ترسانیدن و راندن و لاغر کردن
سفر چارپا را و طعمه دادن مرغ بچه را و جنبانیدن باد شاخ را و جنبیدن مشک و جز آن و دمیدن و منتشر شدن
بوی آن و هم چنین دمیدن بوی بد را نیز گویند و بالضم و الکسر و فتح واو مرغیست از مرغان شب یا
مرغیست سیاه مانند غراب که خوش گوشت باشد و بعضی گفته اند نوعی است از
وزغ که همه شب بانگ کند و آن را چوکک خوانند ضُواع بانگ مرغ ضوع ضوا جمع
جمع ضاجع و لیشها و موضعی است ضَیع بالفتح و الکسر ضائع و هلاک شدن و بالکسر و فتح
یا جمع ضیعه و معنی آن گذشت ضیاع بالفتح هلاک شدن و عیال و آنکه اعتقاد ندا
باشد و نوعی است از بوی خوش و بالکسر جمع ضائع و ضیعه باب الضاد مع الفاء
ضُعف بالفتح و الضم سستی و ناتوانی خلاف قوت یا آنکه بالفتح سستی رای و نقصان عقل
و بالضم ناتوانی و سستی بدن و بالکسر مانند دو برابر چیزی و زیاده بر چیزی و بفتحتین جامهای ناکرده شده
ضعیف سست و ناتوان و نابینا ضعف بفتحتین کثرت عیال و کثرت دستها بر طعام
و خوردن طعام با مردم و تنگی و سختی حال و حاجت و شتاب و انبوهی کردن مردم بر آب
و نزدیک به پر شدن پیمانه ضَفّ دوشیدن ناقه بهمه کف دست ضفوف بالفتح
شتر ماده بسیار شیر که نتوان دوشید الا بتمام کف دست و بالضم جانوریست گزنده
ضَیف مهمان و مهمانان مفرد و جمع آمده و مهمان داشتن کسی را و نزدیک شدن آفتاب بغروب
و به یک سو رفتن تیر از نشانه و فرود آمدن غم بر کسی و بالکسر پهلو باب الضاد مع القاف
ضِیق تنگ و تنگی و تنگ شدن و بالکسر تنگ شدن هر چیز و بالفتح و تشدید یا ریکنور بخیل
و تنگ باب الضاد مع الکاف ضِحک بالکسر و الفتح و بکسرتین و
بفتح اول و کسر دوم خندیدن و بالفتح شکوفه و برف و مسکه و عسل و شگفت و دندان

سفید و سیار شدن راه و بکسر حائض شدن و شکفته آمدن چیزی و ترسیدن و درخشیدن برق از ابر و آواز کردن
بوزینه ضاحك خندنده و ابر بارق و سنگ سخت سفید که در کوه نمایان باشد ضحوك بسیار
بسیار خندنده و راه آشکار و فراخ ضحّاك بسیار خندنده و راه روشن و آشکار و پادشاهی
از عرب جد اهر زاده شد او که روی زمین را بگرفت ضریك فقیر و بد حال و محتاج
و نابینا و زمن و کرگس نر و نادان ضرائك جمع ضُواك شیر درنده و درشت و غلیظ
ضواحك دندانها که وقت خندیدن ظاهر گردد یا چهار دندان که میان انیاب و اضراس
است ضنك فشردن و تنگ کردن ضنك تنگی و تنگی در هر چیز ضناك زن
آگنده گوشت و بالضم زکام و بالکسر استوار خلقت و درخت بزرگ و گران کفل
ضیك یا ضنك تنگ عیش و ضعیف رای و ضعیف تن

باب الضاد مع اللام ضئیل بروزن خلیل نزار ضال به تخفیف لام
درخت کنار دشتی و بتشدید لام گمراه ضحل آب اندك ضلال گمراهی و ضائع شدن
و هلاك شدن و گم شدن و مغلوب شدن کقوله تعالی ان ابانا لفی ضلال مبین یعنی پدر
ما مغلوب است در محبت یوسف و برادر او و قال الله تعالی فعلتها اذاً و انا من الضالین یعنی از
مغلوبان در تعصب دین بعدم ضلل بفتحتین گمراهی و آب جاری زیر سنگ که آفتاب
بر آن نتابد یا جاری میان درختان ضلول بسیار گمراه ضلیل گمراه و لقب
امراء القیس و بالکسر و تشدید لام بسیار گمراه ضُل هلاك و ضل بن ضل بکسر مرد و ضم
آن فرو رنده در گمراهی و آنکه پدر او را نشناسند و آنکه در وی خیر نباشد
ضهل آب اندك و باز گشتن بوی کسی بوجه مقابله و مغالبه ضهول بالضم
کم شیر شدن شتر ماده و بز و اندك تنگ شدن شراب و بوی کسی باز گشتن و باطل کردن
و ناقص

و ناقص کردن حق کسی و بالفتح چاه اندك آب و ناقه و بز کم شیر باب الضاد مع المیم
ضجم بفتحتین کجی در دهان و گردن و زقن و جز آن ضخم بالفتح سطبر از هر چیز و
و بفتحتین نیز آمده و سطبر شدن و راه فراخ ضخام بالفتح بزرگ جثه و بزرگ هر چیز
ضرام هیزم ریزه که بآن آتش افروزند و بفارسی آن را فروزینه خوانند ضریم
هیزم سوخته ضَرم بالضم و الکسر درختی است خوشبو که ثمره اش چون بلوط و شکوفه
اش چون شکوفه خرما و بعضی گفته اند که بوی نافه آن را اسطوخودوس گویند و بالفتح
سخت شدن حرارت چیزی و سخت شدن گرسنگی داو و جز آن و سخت غضبناك شدن
و بالفتح و کسر را گرسنه و بچه عقاب و سپ تیز رفتار و بفتحتین چیزهای نیم سوخته ضرسه و آمده
ضرغام و ضراغم شیر درنده ضغم گزیدن یا گزیدن چیزی که بدریدن
نرسد ضمّ فراهم آوردن چیزی بچیزی و حرکت پیش در کلمه مبنی و بالکسر بلای سخت
و بعضی آن را بصاد مهمله تصحیح نموده اند ضمام بالکسر و الضم چیزی که بدان چیزها را بهم فراهم
فراهم کنند چون رشته و جز آن ضمضام چیزی که بر چیزی دیگر مشتمل باشد ضیم نقصان
کردن حق کسی و ستم کردن و بالکسر کنار و ناحیه کوه و موضعی است ضیغم بالفتح گزنده
و شیر درنده

باب الضاد مع النون ضان میش و بالکسر مشك بزرگ از
پوست میش ضائن میش نر جمع ضان بالفتح و بفتحتین ضبن مابین تهیگاه
و بغل کمان را بفارسی کش گویند و اول جنب ابط است بعد از آن ضبن و بعد از آن
حضن است و آنچه کنند آن مانده کند گروهی را و بالفتح آب شکافته و روان شده
که در روز یا دی نباشد و بکسر با نیز آمده و بفتحتین نقصان ضبعان گفتار نر ضبعانه
ماده و بفتحتین دراز کردن ستور بازوها را در رفتار ضجن کوهی است ضحن

بفتح شهری است ضِغن کینه و بفتح شتر و کنار و شوق و میل و بفتح کینه گرفتن و میل کردن
وآرمیدن ضناغن اسپی که تا نزنی نیکو نرود ضَغف دست انداختن شتر و سرگین
انداختن و بار کردن بر شتر و آمدن و نشستن بگروهی و پا زدن بر سرین یکبی و جمع کردن
ناقه برای دوشیدن و قضا کردن حاجت کی و نکاح کردن زن ضمران بالفتح وادی
است بنجد و درختی است باریک و بالضم نام سگی است ضمان پذیرفتن و کفیل
شدن و برجا ماندگی ضامن و ضمین بدرفتار و کفیل ضِمن شکستن و نوردن
کتاب و جزآن و بفتح برجا ماندگی و برجا ماندن و بالفتح و کسر سیم عاشق و برجا مانده و مبتلا
شدن بمرض ضِنّ بخیلی کردن ضنین بخیل ضومران و ضیمران نوعی از
از ریحان دشتی و ریحان فارسی ضَیزن نگاهبان معتمد و اولاد و عیال مرد و شر[?]
یکان او و آن که پدر را مزاحمت در باب زن رساند و با زن پدر یکی باشد و آنکه بر سر
چاه هنگام آب خوردن زحمت دهد و انبوهی کند و بت ضَیزن گربه نر ضَین
کوهی است عظیم بصنعاء یمن باب الضاد مع الواو ضَحو هنگام
چاشت باب الطاء مع الالف طاطاء بروزن سلسال
زمین پست که هر که دران باشد ننماید و پوشیده ماند طباطبا لقب اسماعیل
ابن ابراهیم ابن الحسن ابن علی رض زیرا که قاف را طا میگفت با آنکه قبای با
داده بودند پس گفت طبا طبا یعنی قبا قبا طرفاء درخت گز طوء و طوق
آمدن از جای و برآمدن از جای طَسا و بفتح ناگوار شدن طعام و دل زدن
از روغن و چربی طَغوی از حد درگذشتن طَفوء بضمتین فرو مردن
آتش یا چراغ طِلاء بالکسر قطران و هرچه آن را بمالند و شراب و دشنام و سیکی

کمان را

کمان را می پخچ[?] خوانند و رسنی که بدان پای بره ببندند و بالضم خون و پوست تنک که بالای خون
باشد و بضم و تشدید لام نیز آمده و بالفتح و بی همزه شخص بقطران اندوده و مرد سخت بیمار و بچه آهو و
گاو و گوسفند و هر ستور که سم او شکافته باشد و شوخ لبتن[?] دست و پا و قطران مالیدن و بالکسر لذت
و بالضم گردنها و یا بیخ گردنها جمع طله بالضم طِلنوء باقی جان و منزل و بط و میل و هوا و چیزی و
زمین روشن و سفید و مرغزار و بقیه آب در حوض و بفتح چسپیدن سپرز شتر بپهلوی آن طُوی
بالضم و الکسر وادی است در شام که آن را وادی مقدس و وادی ایمن گویند و بالفتح گرسنگی
طوبی درختی است در بهشت و خوشبو و خوبی و خوشتر و پاکتر تانیث اطیب و چیزهای پاک
جمع طیبه طَیء بروزن سید پدر قبیله ایست از یمن منسوب بدان است طائی
باب الطاء مع الباء طاب پاک و لذیذ و بوی خوش طبیب پزشک یعنی آنکه علاج
بدن و جان کند و ماهر و استاد در کار طب بهر سه حرکت پزشکی و علاج جسم و جان و نرمی و سحر
و بالکسر شهوت و اراده کار و عادت و جادوی کردن و بالفتح دانا و ماهر بکار و چارپای نر
حاذق در کار رجاج[?] و پوشیدن درزهای مشک بدوال طبطاب چوبی است پهن که
بدان گوی بازند و بفارسی آن را تخته گوی بازی میگویند و مرغی است که گوش دراز دارد
طحاب موضعی است طُحلب سبزی که بر آب ایستاده جمع شود و آن را بفارسی جامه
غوک و جیر[?] وزغ گویند طَرب بفتحتین خفت و نشاط و شادی و حزن و حرکت و شوق
و بالفتح و کسر را نام اسپ پیغمبر صلعم طرطب بضم هر دو طا و فتح طاء دوم نیز آمده پستان
کلان افتاده طَلَب بفتحتین جستن و جستجو در رسیدن و بالضم و تشدید لام مفتوح به
جویندگان و هم چنین طلّاب بالضم و تشدید لام هر دو جمع طالب طالب جوینده
طُنُب طناب خیمه و جزآن و میخ اطناب جمع و دوالی که بجلد کمان وصل کنند و بیخ درخت

و بی تن و لطفن کجی نیزه و درازی پشت و درازی مرد و با یاستی و استرخا و آن معیوب است
طوب خشت پخته بلغت اهل مصر طیب خوشبوی و بوی خوش و بالفتح لذیذ و پاک
شدن چیزی و بالفتح و تشدید یاء مکسور پاک و حلال و لذیذ خلاف خبیث طیاب درخت
خرمای است در بصره و طیّاب بسیار پاک و خوب

باب الطاء مع التاء

طاءة دور رفتن ستور بچراگاه و گل و لای طأطاة بر وزن زلزله سر در پیش افکندن
و اسراف کردن در مال طابة خمر و خرما طاقة توانای طاغیة باریک سه
و جبار و متکبر و صاعقه و از حد درگذشتگی و صیحهٔ عذاب طالوت نام مردی
است از بنی اسرائیل که سقا بود و حق تعالی او را سردار بنی اسرائیل کرده بر سر جالوت که
فرستاد تا آنکه داود علیه السلام که از جمله لشکر او بود او را بکشت و انتقام بنی اسرائیل را
بگرفت طاغوت لات و عزی و کاهن و شیطان و هر که سردار و مقتدای
گمراهان باشد و بت و هر چه غیر خدا را پرستند ما خوذ است از طغیان طاحونه
آسیا و خانه آسیا نیز گویند طارقه تخت خورد و خویشان و نزدیکان طارمه
خانه از چوب معرب تارم طائفه پارهٔ از چیزی و گروهی از مردم طایه سطح
و جای که خرما نگاه دارند و خشک کنند و سنگ بزرگ در زمین ریگی طائلة عداوت
و فضل و قدرت و توانگری و فراخی طامة سختی و بلا و قیامت طاحجة
حادثهٔ هلاک کنندهٔ مرد هلاک شده طباخة رجوش دیگ و بالکسر حرفت پختن
پزی طبة زیرکی طبطابة همان طبطاب که گذشت طبطبة آواز
آب و آواز موج زدن سیل طبابة دوالی که درزهای مشک بوی گیرند و دوزند
و هم چنین طبه بالضم و جامه و ابر و زمین دراز و پوست چیزی و هم چنین طبه بالکسر

طشرة

طشرة لای و آب غلیظ و چربی بالای جغرات و فراخی عیش و سبزی که بر سر آب
می‌باشد و آن را جامهٔ غوک خوانند طراوة تازگی طرّة موی پیش
و علم جامه و کرانه و وادی و کرانه هر چیز و توشه دان و طرتان دو خط بر
پشت خر و گاو دشتی طرفه نو و شگفت و نام شخصی است و بالفتح یکبار چشم
بر هم زدن و چیزی بر چشم زدن که آب از آن روان شود و نقطهٔ سرخی که در چشم پیدا شود
از زخم و نام ستاره الیث و نام چند شاعری است و نام صحابی است که بینی او در جنگ افتاده
بود و چون از نقره ساخت بینی او گنده شد حضرت او را رخصت داد که از طلا سازد
و بمعنی زیبا طریدة تنهٔ درخت کج شده و بی برگ و شاخ مانده و آن را عرجون
عرجون نیز گویند و شکاری و کاروان شتر طریقه روش و مذهب و نخل
بسیار بلند و تهالی دراز که از پشم و جز آن بافته باشند و برگزیدگان و اشراف
قوم و بالکسر و تشدید راستی و ناتوانی طرقه بالضم خطی که بر کمان باشد طرق
بالضم جمع و صفت و خود تاریکی و طمع و سنگها که بعضی بر بعضی چسپید باشد
طست طشت و آن در اصل طس بود طعمة خورش و وجه کسب و
بالکسر روش در خوردن و بالفتح یکبار چشیدن طعنة یکبار نیزه زدن و طعن
و عیب کردن طفرة برجستن طفاوة بالضم دائره گرد آفتاب
و گرد ماه و اکثر استعمال آن در دائره که گرد آفتاب پدید آید کنند و دائرهٔ
گرد ماه هاله گویند و کفی که بالای دیگ ظاهر شود و گروهی است از قبیلهٔ
قیس غیلان طفیة بالضم برگ درخت مقل و ماری است خبیث که
بر پشت او دو خط باشد طلاقة گشاده روی و گشاده زبان شدن

طلعة دیدار و دیدن و روی و بالضم و فتح لام بسیار واقف بر چیزی و زن بیا
خویشتن نماینده و نهان شونده طلیعه گروهی که پیش فرستند تا از دشمن واقف
و آن را طلایه گویند طلاوة بهر سه حرکت خوبی و بهجت و قبول و پذیرای
دل و سحر طلیه و طلاوته بهردو بالضم گردن طلبة بفتحتین جویندگان
جمع طالب و بالفتح طا و کسر لام مطلوب و طلبة الطلبه نام کتابی است طلقة یکبار
طلاق دادن طلحة درختی است و نام مردی است طماعه و طماعیه
بالفتح و تخفیف یا طمع داشتن طمأنینه آرام طنطنة حکایت آواز
طنبور و مانند آن طنجة بالفتح و سکون نون و فتح جیم بتابه بریان کردن
گوشت و مطبخه از این ماخوذ است طنفسه بهر سه حرکت طا و فا و بکسر طا
و فتح فا و بعکس آن بساط و جامه طنافس جمع و مصلای مانند حصیر که از برگ
خرما سازند طویله رسنی که پای چارپا بدان بندند و رسنی که پای چارپا
بیک طرف آن بندند و سرش دهند تا بچرد و بمعنی رشته مروارید نیز گویند
طویه ضمیر و نیت و چاه طهارة پاک شدن طینة اندکی از
گل و سرشت و خوی طیبة پاک و حلال شدن و خوشطبعی و بالفتح و
الکسر مدینه مشرفه حضرت رسول صلعم طیّة نورد و پیچیدگی نامه و ضمیر
و نیت و موضعی که قصد آن داشته باشند طیرة خفت و سبکی و دهی
بدشگون و بالکسر و فتح یا فال بد باب الطاء مع الثاء طث
بازی است کودکان را و آن چنان است که چوب مدوّر می اندازند و از هم می
ربایند و آن چوب را مطثه گویند طهموث بجا و تهورهای

بوتزر

بوتز است نام پادشاهی است از پادشاهان فرس که هفتصد سال پادشاهی کرد و
طرثوث گیاهی است که آن را بخورند طوثیث دهی است به نیشاپور
طوث نگاه کردن و هر بنای که تازه باشد طرموث جاهل طمث
بکارت بردن و دست به چیزی رسانیدن و حائض شدن زن و چرکین شدن
و فاسد شدن چیزی طامث زن حائض باب الطاء مع الجیم
طبج بالفتح نادان بودن و محکم شدن آن و زدن بر چیزی میان خالی چون سر و
مانند آن طسوج کرانه و ناحیه و ربع دانگ که مقدار دو حبه است
معرب تسو طساسیج جمع طیهوج معرب تیهو باب الطاء مع الحاء
طحّ کوفتن چیزی را و با پاشنه پای مالیدن طحطاح شکستن و پریشان کردن
و هم چنین طحطحه طوح انداختن و دور کردن و بالکسر انداخته شده و هم چنین
طریح و بعضی جای دور طروح کمانی که سخت بلند کرده و کشیده شود برای انداختن
تیر و نخلی که شاخهای دراز داشته باشد طواح دور طرماح عالی نسب و مشهور
و ممتاز در کارها و نام پسر عدی ابن حاتم که نامه حضرت علی پیش معاویه برد و مناظره
او با معاویه مشهور است و نام پسر جهم که شاعر بود طفح و طفوح لبالب و پر
شدن ظرف طافح مست گداز و پر شده از شراب طلح درختی است
بزرگ خاردار در ریگستان طلحه یکی و شکوفه خرما و درخت کیله و خالی شکم از طعام
و بالکسر ستور مانده شده و بعضی درد شکم ستور از خوردن درخت طلح و نعمت
و موضعی است طلاح تباهی و فساد ضد صلاح و بالکسر درختان بزرگ طالح
بدکار خلاف صالح طموح بلند شدن طامح بلند طماح سرکشی کردن

وجماع وبالفتح وتشدید میم شره وحرص ونام مردی است طموح هلاک شدن یا شرف
بر هلاک شدن وسرگردان وحیران شدن ودر زمین افتادن ورفتن ونام مردی است
طوائح حوادث ووقائع که هلاک کننده باشند باب الطاء مع الخاء
طبخ پختن طبیخ شراب نیم جوشیده وچیزی جوشانده وگچ وخشت
پخته وبالکسر وتشدید باء خربزه مرادف بطیخ طابخ تب گرم سخت طباخ
بالفتح والضم قوت وفربهی واستواری وبالفتح وتشدید با پزنده طخ انداختن
ودور کردن وجماع کردن طلخ پشه وسیاه کردن وآلودن به پلیدی و
ضائع کردن نوشته طمخ تکبر کردن طنخ دل گرفتن از چیزی
وخورش ناگوارا شدن طوخ تهمت کردن بچیزی بد از گفتار وکردار
وبالضم نام چهارده موضع است از مصر طلیخ آلوده کردن کسی را بچیزی
بد وآلوده شدن وتکبر کردن وفرو رفتن در باطل وبالکسر حکایت

باب الطاء مع الدال طرد وبفتحتین راندن ودور کردن وجمع کردن
شتران از اطراف ونواحی وبفتحتین شکار کردن وبالفتح وکسر را آنکه در آنجا چهار
پایان غوطه خورند وفرو نشینند طرید رانده شده وشاخ خرما کج شده و
بی برگ مانده وروز دراز طراد بر یکدیگر حمله آوردن ونیزه است کوتاه
وبالفتح وتشدید را کشتی کوچک تیز رو وجای فراخ ورودی چیزی هموار گشاده
وبالضم وتشدید را موضعی است طود کوه یا کوه بزرگ وتوده بلند از
ریگ ونام کوهی است مشرف بعرفه ونهری است بصعید مصر

باب الطاء مع الذال طبرزذ نوعی است از شکر معرب تبرزد

تبرزد

وتبرزد از آن گویند که از غایت سختی گویا نواحی واطراف او را به تبر تراشیده اند
طنبذ دهی است به مصر باب الطاء مع الراء طبر بر جستن وپنهان شدن
وبالکسر یک رکن خانه طباشیر داروی است سفید مفرح دل که در میان نی خالی
میان که او را هندی بانس گویند می باشد با آنکه آن دارو خاکستر بیخ آن نی است
طبش گروهی از قبیله ازد وبسته شدن تیر طحر برون انداختن چشم وچشمه
خاشاک را از خود طحور بالفتح چشم وچشمه برون اندازنده خاشاک را وشتابنده
وشتابنده وکمان تیر دور اندازنده طرور بالضم دمیدن گیاه وسبلت
کودک وتیز کردن کارد طر تیز کردن وبریدن وشکافتن وبگل اندودن
حوض را وسخت راندن شتر وگرد آوردن ستور بوقت راندن از دو جانب
وافتادن دست بزخم شمشیر وبر غلتیدن وربودن وطبانچه زدن وافتادن وبالضم
همه وجمیع طر بتشدید را کیسه بر طرایر مرد خوش منظر وخوب صورت
وسنان وجز آن که تیز باشد طرطور دراز باریک ونوعی از کلاه برای
بهیات وبز کوهی ناتوان طعر نکاح کردن وجبر کردن قاضی کسی را بر
حکم طغی دفع کردن وبالضم وفتح غین مرغی است طفر وطفور بر
جستن وجر پی شیر طمر در زیر خاک کردن وپوشیدن وبر جستن ببالا یا بپائین وآماس
کردن زخم وپر کردن مطموره یعنی ته خانه از طعام وجز آن وبالکسر جامه کهنه وگلیم
کهنه غیر صوف وبفتحتین آماسیدن دست وبکسرتین وتشدید را اسپ تازی وآماده
جستن ودویدن وگرد اندام ودراز وبالضم وتشدید میم اصل طمور جستن ورفتن وسیر
کردن در زمین طامر گیاهی است وکیک وطامر ابن طامر آنکه او را وپدر او را

نداننده وشناسنده طَماح برجستن وبفتح را وگران جای بلند وبلا وسختی طنبور وطنبار
سازی است معروف
طنجیر پاتیله واین در اصل فارسی است
معرب تنجیر بالفتح طَور یکبار اطوار جمع وانچه برطرف چیزی یا بمقابل چیزی باشد
فاصله میان دو چیز واندازه وگردیدن گرد چیزی وبالضم کوه وفنای خانه وکوهی است
نزدیک ایله که آن را طور سینین گویند وکوهی است بشام وبعضی آن را طور سینا گویند
وکوهی است بقدس از راست مسجد الاقصی وکوهی است دیگر از طرف قبله که در آنجا
قبر هارون است علیه السلام طِوال فراخی ودرازی خانه طُومار نامه وصحیفه
طوامیر جمع طُهر پاکی از حیض وجز آن طاهر پاک طَهور پاک شدن
وچیزی که بدان پاک کرده شود وپاک کننده چیزی طیفور نام حضرت بایزید
بسطامی ومرغی است خرد طائر پرنده وکردار ودماغ وانچه بدان فال
نیک یا بد گیرند وخط طیر جمع طیور واطیار جمع الجمع طیر مرغ ومرغان مفرد وجمع
آمده طیّار بسیار پرنده وتیز فهم وبرادر کار ولقب جعفر ابن ابی طالب برای
آنکه در بهشت با ملائکه طیران مینماید باب الطاء مع الزاء طِبز
جانب کوه وشتر وکوهان وبالفتح جماع کردن وپر کردن چیز طحز بجای مهمله کنایه
از جماع است طَخز دروغ طِراز علم جامه معرب ترز وموضعی است که در آن
جامهای خوب می بافند وبسط وجامه که برای پادشاهان بافند ومحله ایست بمرو
وباصفهان وشهریست بماوراء النهر وبفتح نیز آمده طَرز هیئت چیزی ونورد
ونهاد وبفتحین خوش خلق شدن بعد از بدخوئی ولباس فاخره پوشیدن طَنز فسوس
وسخریه وفسوس کردن طنّاز فسوس وسخریه کننده باب الطاء مع السین
طاوس

طاوس مرغی است معروف ومرد خوب وصاحب جمال بلغت شام ونقره وزمین سبز
که هر قسم گیاه داشته باشد ونام شخصی است طاس ظرفی که در آن آب وشراب خورند ج
طبرس وفتح طا دروغگو طبس سیاه از هر چیز وبالکسر گرگ وبفتحین شهری است
طیس دریای بسیار آب طَحس جماع کردن بزن طِخس اصل ونهایت در چیزی
طِرس کاغذ وصحیفه وکاغذی که نبشته او محو کرده باز بنبشته باشند طرسوس
نام شهری است که ارمنیان داشته اند آخر در حکم اهل اسلام درآمد وسکون را نیامده الا در
شعر طرابلس بالضم وضم با ولام شهری است بشام وشهری است بمغرب طُرموس
تکاج طَسّ طشت طسوس وطساس جمع طَسّاس سازنده طشت طعس
جماع کردن بزن طِغرس شیر گوارا طَفس جماع کردن بزن وبفتحین چرک بدن وجامه
وبالفتح وکسر فا چرکین وپلید طَفوس مردن طَلس محو کردن وطیلسان واوردن
چیزی چنانکه هست ورفتن بینائی وانداختن کسی را در زندان وبالکسر کهنه ورنگی که بسیاهی
زند از غایت سرخی وهمان طرس که مذکور شد وچرک جامه وپوست ران شتر که موی او رفته
وگرگی که موی او ریخته باشد طِمرس وطُمروس دروغگو طُموس
ناپدید شدن وکهنه شدن ومحو کردن طَمس ناپیدا کردن ونشان چیزی بردن
ونظر دور کردن ودور شدن وهلاک شدن طمیس نابینا طِنفس بد وزبون
طوس ماه وخوبی روی تازگی آن بعد از رستن از بیماری ووزیر پای مالیدن
وبالضم دوام وشهریست معروف دارویی است که جهت حفظ آشامیده شود طَواس
موضعی است وشبی از شبهای محاق طُوَیس نام مخنثی است که در مدینه
بعد واول او را طاوس می گفتند چون علامت مخنثان در او ظاهر شد او را طویس

گفتند واو میگفت ای اهل مدینه منتظر خروج دجال باشید مادام که من در میان شما هستم و چون بمیرم
هر آینه از خوف این بلیه در امان باشید زیرا که مار من در میان زنان انصار تمامی کردی و چون مرا بزاد حضرت
رسول وفات کرد و روزی که مرا از شیر بازگردانید خلیفه اول فوت کرد و روزی که بحد بلوغ رسیدم
خلیفه ثانی کشته شد و روزی که کدخدا شدم خلیفه ثالث کشته شد و روزی که در خانه من فرزند
شد خلیفه چهارم کشته شد پس کنیت شوم و ازین جهت در عرب شوم است ضرب المثل گشت
و گویند اشأم من طویس باب الطاء مع الشین طبش مردم و هم چنین طمش
طحش تاریک شدن چشم طرش کر زیک و بفتین کری و کر شدن
طش و طشیش باران ریزه و باریدن طشاش بیماری ست مانند زکام طفش
نکاح و پلیدی طوش سبکی عقل طهش برهم زدن کاری و درهم شدن مرد
در کار و برهم زدن ان بدست خود طیش سبکی و سبک شدن و رفتن عقل و خطا
شدن و در گذشتن تیر از نشانه طیاش سبک و انکه قصد یک چیز نداشته باشد
و سرگردان و حیران باشد باب الطاء مع الطاء طاءط مرد سخت
خصومت و دلیر و دراز و شتر نر که برای کشتی مست شده باشد طرط نادانی
تنکی موی مژگان و بکسر را نادان طوط مار و پنبه و دراز و باشه و شره و
خورد و شدید الخصومت و دلیر و شتر مست بیقرار برای کشتی طیط نادان
و دراز طیوط سختی و برانگیخته شدن نر در وقت کشتی
باب الطاء مع العین طبع سرشت مردم که بران افریده شده و نمونه
و نوعی از ریختگی در قالب و مهر کردن سیم و زر و مهر نهادن بر نامه و گل و مانندان و ساختن
شمشیر و درم و ساختن سبو از گل و پر کردن مشک و دلو و قادر شدن بر قفا زدن و بالکسر
جای روان

جای روان شدن آب و پری پیمانه و مشک و جوی آب و نام جوئی است و زنگ و چرک و بدین
معنی بفتح با نیز آمده و عیب و درشتی و بفتین زنگ شمشیر و جز آن و زنگ گرفتن ان و چرکین شدن
و کاهل شدن و بالفتح و کسر با دون همت طباع سرشت مردم که از ان نشود و بالفتح و تشدید با
کوزه گر و شمشیر گر طابع سرشت و مهر زننده و بفتح با انگشتری و هرچه بدان مهر کنند و
آلت داغ که بدان چارپایان صدقات را نشان کنند و بکسر با نیز آمده طسع نکاح
کردن و رفتن در شهرها طلوع بر آمدن آفتاب و جز آن و دانستن و اشکار شدن و آمدن پیش
و غائب شدن و بر آمدن دندان کودک و بر آمدن شکوفه خرما و رسیدن بر زمین و بر آمدن بر کوه
و جز آن طلع اندازه و مقدار و شکوفه نخستین که از درخت خرما بر آید و بالکسر راز و اطلاع
و وقوف بر چیزی و دیدار و ناحیه و کرانه و جای که آفتاب از انجا بر آید و بدین معنی بفتح
نیز آمده و زمین پست و زمین که پشتهای خاک دارد و مار طلاع پری چیزی طلع بالضم
جمع و بالفتح و تشدید لام انکه اراده کارهای بزرگ کند و مرتکب امور عظیم گردد و کارها آزموده
طالع بر آینده و صبح کاذب و تیر که ورای نشانه افتد و ماه نو و باصطلاح منجمین طالع
برج و درجه که هنگام ولادت یا وقت سوال چیزی از افق نمودار باشد و اول را طالع
ولادت و ثانی را طالع مسئله گویند طلائع پیش روان لشکر که برای خبر گرفتن دشمن
پیشتر روان شوند جمع طلیعه طمع و بفتین امید و امید داشتن و حرص و بفتین مرسوم سپاه
و علوفه لشکر و بالفتح و کسر میم و ضم آن مرد حریص و طامع طماع بسیار حریص طوع
فرمان بردن و فراخ شدن علف در چراگاه و منقاد و فرمان برنده و طوع العنان اسپ نرم
عنان طائع فرمان بردار باب الطاء مع الفاء طخف غم و هم که دل را
فرا گیرد و ماست طخاف ابر بلند و بجای مهمله نیز آمده و بالفتح و الکسر ابر تنک که آسمان

ورای آن توان دید طرف چشم و چشم مفرد و جمع آمده و نگریستن و دو ستاره است که آن را عین
خوانند و آن منزلی است از منازل قمر و باز گردانیدن و چشم برهم زدن و طپانچه زدن و جوانمرد و کریم و نهایت
هر چیز و بنو طرف قومی است در یمن و بالکسر کریم الطرفین از انسان و غیر آن و بر تقدیر اول جمع اطراف
و بر تقدیر ثانی جمع طروف آمده و اسپ گرامی و نجیب از طرف مادر و پدر یا نجیب که مثل آن در نتاج صاحب
نبوده و مال نو و بالضم نیز آمده گیاهی که هنوز در خلاب باشد و آنکه میان او و جد بزرگ او پدران
بسیار گذشته باشند و بفتحتین کرانه و گروهی از چیزی و مرد کریم اطراف جمع و اطراف الرجل پدر و برادر
و اعمام و خویشان و اطراف بدن دست و پا و سر و اطراف زمین اشراف و علما و اطراف
العذاری نوعی است از انگور و بفتح و کسر را مردی که بیک زن و یک دوست قرار ندهد و ثابت
نباشد و شتری که از چراگاهی بچراگاهی رود و بشگون را نیز آمده و آنکه میان او و جد او پدران بسیار
گذشته باشند و نام موضعی است سی و شش میل از مدینه مشرفه طریف و طارف مال
نو و مردی که میان او و جد بزرگ او پدران بسیار گذشته باشند و میوه و جز آن که غریب
و نادر بود طراف خیمه از ادیم و آنچه از اطراف کشت گرفته شود و شرف و بزرگی و بالفتح
و تشدید را نام مردی است طفیف اندک و ناتمام طفّ پری پیمانه تا اطراف
پیمانه و آنچه در پیمانه ماند بعد از دست کشیدن بر سر آن و موضعی است نزدیک کوفه و زمین
بلند از زمین عرب و کرانه دریا و جانب و پهلو طفاف سیاهی شب و پری پیمانه تا
لبهای آن و آنچه در پیمانه بماند بعد از کشیدن دست بر سر آن و بالضم سر ظرف و آنچه زیادت
آید از پیمانه و بالفتح و تشدید فا ظرفی که تا لبها رسیده باشد و اسپیکه سبک و جلد بود
طفطاف کرانهای درخت طلف و بفتحتین هدر و باطل و بفتحتین دهش
و بخشش و اندک از چیزی و زیاده و فاضل از چیزی طنف بالفتح و الضم و
و بفتحتین

و بفتحتین و بضمتین گردن و آنچه از کردن بلندی و برآمدگی داشته باشد و کرانهای دیوار که بخشت
فرو کوفته باشند و پوشش در سرای که از بنا پیش آمده و از بالای در گذشته و بفتحتین پوستها
و دوالها و سر کوه و تهمت و بهتان و بالفتح و کسر نون کم خور و متهم طوف گرد چیزی
گشتن و پشم گردن گوسفند و مشکی چند که باد در آن دمند و بالکسر بهم استوار بندند چنانکه بصورت
سطح استوار و هموار شود و بر آن سوار شوند و از آب بگذرند و غائط و بیرون رفتن برای قضا
حاجت طواف گرد چیزی گشتن و بالفتح و تشدید واو خادم که به نرمی و مهربانی خدمت
کند و نام مردی است و بسیار طواف کننده طوارف چشمان و خیمه که دامن او بر
داشته شود تا بیرون نظر کرده شود طهف و بفتحتین گیاهی است زبون و بالکسر پاره از
هر چیز طهاف ابر بلند طائف عسس و گاوی که متصل بطرف خرمن باشد و
خانهٔ کلان و طواف کننده و خیال که در خواب بنماید و نام شهری چند از قبیلهٔ
ثقیف در وادی زیرا که در وقت طوفان میگردیدند یا جبرئیل این شهرها را
بدست گرفته گرد خانهٔ خدا طواف نموده بود یا آنکه این شهرها شام بودند حق تعالی بدعای
ابراهیم ع م بر زمین حجاز آورد طیف غضب و دیوانگی و خیال که در
خواب بنماید و آمدن خیال در خواب

باب الطاء مع القاف

طاق بنای که خمیده و گچ سازند چون محراب و نوعی از جامها و طیلسان
یا طیلسان سبز و شهری است بسجستان و قلعه ایست بطبرستان که در آنجا ساکن بود محمد
ابن النعمان امامی که او را اهل سنت شیطان الطاق و امامیه مؤمن الطاق گویند
و یکتا از نعال و ریحان و جز آن و برون آمدگی کوه و چاه و میان هر دو چوب از کشتی
طابق بفتح با و کسر آن خشت بزرگ پخته و عضوی یا نیمهٔ از سبز و ظرفی که
در آن نان و جز آن پزند معرب تابه طبق سریشم که بآن مرغان شکار

کنند و بار درختی است و هر چیز که بپیچد و سختی از روز و گروه مردم و ملخ و بالفتح پیچیده دست
به پهلو و بفتحتین ته و طبقه چیزی و پرده هر چیز و آنچه ساوی و برابر باشد با چیزی و روی زمین
و آنچه بر و طعام خورند و قرنی از زمان یا بیست سال و مردم و ملخ بسیار یا گروهی از آن و هر دو
و استخوان تنگ که میان دو پیوند استخوان باشد و باران عام و اکثری از روز و شب و اندام
زن و پس یکدیگر زاده از بره و کودک و حال کقوله تعالی لترکبن طبقا عن طبق یعنی سوار
خواهید شد روز قیامت بحالی از حالی دیگر و بنت الطبق سنگ پشت و بنات الطبق
سختیها و بلاهای زمانه طباق موافق کردن دو چیز را با هم و طبقات که بعضی بر بعضی
قال الله تعالی خلق سبع سموات طباقا و بالضم و تشدید با درختی است که در کوهستان مکه بعضی
میشود و نافع سموم و امراض دیگر طریق راه و نخلهای بسیار بلند واحد طریقه طارق
بشب آینده و ستاره صبح و بعضی طارق زحل را گفته اند و زحل و شتر ماده که بجد اشتهای نر
و شوهر رسیده باشد و نام لبراهیة بن عبد الشمس که بنات طارق که در عرب بجنگ ضرب المثل شده
اند بدان منسوب اند طروق بشب آمدن و کشتی کردن نر با ماده طرائق جامه کهنه
و اشراف و اقران قوم و گروهی از آن قال الله تعالی و کنا طرائق قددا ای فرقا مختلفه
طرق زدن یا زدن به مطرقه و کشتن و سنگ ریزه زدن کاهن برای فال و جدا
کردن پشم و چوب زدن بر آن تا جدا شود و کشتی گرفتن نر با ماده و بشب آمدن و سختی
کاهن پینه و پشم برای فال زدن و آب سنی نزد سستی عقل و رای و آبی که ستوران
در آن در آیند و بول کنند و نری که در جماع قوی باشد و آواز و نغمه ساز عود و جز آن
و بالکسر قوت و فربهی و پیه و بالضم و بفتحتین راهها جمع طریق و بفتحتین نورد و سستی سنگ و
سستی زانوی شتر و کجی ساق آن و لیکن بعضی پرهای مرغ بالای پرهای دیگر و بول
کردن ستور در آب ایستاده و دام صیاد و نشانهای بار شتر پی یکدیگر و بدین معنی جمع

طرق بالفتح

طرق بفتحتین و انگیرهای بیابان و نام آبی است و بالضم و فتح را خطها و نقشها که بر کمان باشند جمع طرقه
بالضم طراق آهنی که پهن کرده شود بعد از آن گرد ساخته خود مانند آن از آن سازند و دوالی
که بدان نعل دوزند و چرم نعل و پاره از نعل که بر موزه زنند و بریدن از پوست بمقدار سپر
و آن را بر سپر چسپانیدن و بالضم و تشدید را کاهنان طسق پیمانه ایست و خراجی که بر
زمین مقرر کنند و گویا که اهل بغداد بدان تکلم کنند خطاست طفق و طفوق نزدیک
شد و شروع کردن و به موضعی ماندن و بدانجا مقیم شدن طق آواز سنگ و بالکسر آواز
وزغ که بر کنار جوی کنند طلق آهو و سگ شکاری و ناقه رها کرده و روز و شب معتدل
و درد زه که در حین زادن زنان را پیدا میشود و سنگی است سفید براق که آن را ابرک گویند
معرب تلک و چون بر چیزی بمالند آتش آن را نسوزد و اگر حل گردد مانند آب شود گشیر
باشد چنانچه گفته اند من حل الطلق استغنی عن الخلق و بالکسر نیز آمده و بعضی گفته اند بفتح
لام افصح است اگرچه مشهور سکون لام است و بالکسر حلال و رها شده و بر آمده از چیزی و
روده و پالان شتر و شرم که گیاهی است شیره دار قاتل یا گیاهی است که در رنگها بکار دارند
و نصیب و تنگ ستور و بالضم و الفتح آنکه بند نداشته باشد و بضمتین شتر و ناقه بی پای بند
و بفتحتین تک اسپ و بند از پوست خام و هر دو دست یکبار بردن شتر با آن و نصیب و حصه
و طلق الوجه بهر سه حرکت و فتح لام و کسر لام و طلیق الوجه گشاده روی و خندان
و طلق الیدین بالفتح و بضمتین گشاده دست و جوانمرد و طلق اللسان بالفتح و الکسر و
طلیق اللسان گشاده زبان و فصیح طلق بالفتح و بضمتین و بالضم و فتح لام و بالفتح
و کسر لام تیز زبان طلاق رها شدن زن از قید نکاح طالق زن رها شده
از قید و ناقه و بز رها کرده بچرا و طلق جمع طلیق رها شده از بند و رها کرده

طوق وسع و طاقت و توانائی و گردن بند و چنبر و حلقه و هرچه بدور چیزی باشد و گرد چیزی در
آمده باشد طوارق زنان کاهنه و حوادث زمانه که بشب فرود آید باب الطاء مع اللام
طبل نقاره که می نوازند و آن را یکطرف پوست می گیرند و گاهی هر دو طرف نیز پوست
گیرند اطبال و طبول جمع و آویزدگان و مردم و خراج و جامهٔ یمنی و مصری که در آن صورت طبل
می باشد طبّال نقاره زن طحال سپرز و نام سنگی است و موضعی است و بالضم
بیماری است که در سپرز بهم رسد طحل رسیدن چیزی به سپرز و بفتح حا نیز آمده و بعضی بزرگ
شدن و آماس کردن سپرز و تباه شدن و بوی گرفتن آب و تیره رنگ و خاکستری رنگ شدن
و بالفتح و کسر حا غضبناک و پر و مملو طحال ستاره و علامتی که بنا کنند و هر بنای که
عالی و هر پارهٔ کوه و سنگ بلند و بزرگ که از کوه پیش آمده و برآمده باشد و دیوار دراز و بلند
و چینهٔ بالائین دیوار و طرابیل شام صومعهای ملک شام طسل درخشیدن و جنبیدن
سراب در صحرا و آب روان بر روی زمین طعل قدح کردن در نسب کسی طاعل تیر
راست طفل نازک و تازه از هر چیزی و بالکسر خورد از هر چیز یا نوزاده از مردم و حیوان
جمع و مفرد آمده و در آمدن تاریکی شب و میل کردن آفتاب بغروب و برآمدن آفتاب و
برخی مایل شدن آن بوقت غروب و بعضی آخر روز بعد از نماز دیگر و هنگام چاشت و
تاریکی و رسیده خاک و گرد خانه را طفیل آب تیره که در حوض بماند و کوهی است بمکه و
بالضم و فتح فا شاعر کوفی که ناخوانده بمهمانی میرفت و او را طفیل الاعراس و طفیل
العرائس گفتندی و طفیلی بدان منسوب است طفال گل خشک طلّ باران نرم
و ریزه و ضعیف و تری شبنم طلال و طلل بالکسر و فتح لام جمع و چیزی خوب
و شگفت آرنده از شب و آب و شعر و غزال و شیر درنده و مرد کلان سال و جثه و بکسر نیز آمده
و کم کردن

وکم شدن شیر ناقه و بالضم نیز آمده و کم کردن حق کسی را و سخت راندن شتر و تر شدن زمین از شبنم و تر کردن
شبنم زمین را و باطل و هدر کردن خون و بالضم شیر و خون طلل بعضی شخص هر چیزی و نشان خانه و سرای
ویران شده که بجا مانده باشد اطلال و طلول جمع طلیل گلیم و حصیری که از برگ خرما و جز آن بافند
طمل خلق عالم و آویزدگان و سخت راندن ستور و بافتن حصیر و رشتها در آن کردن و سبز کردن رنگ
جامه و پهن کردن نان به مِطْمَله و آن چوبی است که بآن نان پهن کنند و آلوده شدن تیر
بخون و آلوده شدن به خون هر چیز را یا بروغن یا بقیر و بالکسر مرد بدکار که از بدکردن باک ندارد
و آب تیره و جامهٔ سبز رنگ و گلیم سیاه و هر چیز سیاه و گردن بند و نزار و لئیم و دزد و بدکار
و جامهٔ کهنه و گرگ تیره رنگ که رنگش بسیاهی مائل باشد طمیل بزغاله نیز و مادّه
و حصیری و لای تک حوض و پیکان پهن و گردن بند و بالضم و فتح میم برهنه از جامها
طنبل و طنبول هر دو دهی است طول درازی و دراز شدن و بالفتح منّت نهادن
و فزونی کردن بر کسی و غالب آمدن در فضل و منّت و فراخی و توانگری و قدرت و بعضی
درازی در لب بالائین شتر و بالکسر و فتح واو رسنی که بدان پای چارپا بندند و رسن دراز که
پای ستوران بآن بندند و سر دهند که بچرد و بالضم و فتح واو چیزهای دراز و بالضم و تشدید
واو مرغ آبی است دراز پا طویل دراز طیال و طوال بالکسر جمع و نام بحریست از بحور
شعر طوال درنگ و عمر و بالضم دراز و بالضم و تشدید واو بسیار دراز طائل
فائده و فزونی و توانائی و توانگری و فراخی طهل و بعضی بدبو شدن آب و بالضم
و کسر ها آب بدبو و همچنین طاهل طهمل جسم زشت خلقت و زن بارک و چرکین
چون بد و دست رسانند چرک بدو چسبیده باشد طیهل سرآب و باد یا بار سخت
و غبار و شب تاریک و بسیار از هر چیز باب الطاء مع المیم طخم
بالفتح و خاء معجمه تکبر کردن طخوم حدود و اطراف زمین مرادف تخوم است

طَرم سکه و عسل و بالضم کانون آتش و درختی است و بعضی روان شدن شهد از شان طرو
بالکسر و فتح یا ابر سطبر و عسل طَسم قبیله از عاد و ناپدید شدن راه و جز آن و ناپدید کرد
و بعضی ناگوار شدن و گرد و غبار و تاریک طَسوم ناپدید شدن طعام گندم و هر چیز
خوردنی اطعمه جمع طَعم خوردن و چشیدن و اشتهای طعام و آنچه بدان اشتها شود و مزه
طعام و شراب از حلاوت و مرارت و بالضم خوردنی و بالفتح و کسر عین خورنده و چشنده و
آنکه در خورش حال خوش داشته باشد و هم چنین طاعم طَغام مرد فرومایه و مرغان زبون
طَغم دریا و آب بسیار طُلم خوانی که بران نان بگسترند و بعضی چرک دندان
که از ناکردن مسواک بهم رسد طَمّ بسیار شدن آب و پر کردن ظرف و بنگ کردن
چاه و بسیار شدن چیز و بریدن مو و گره زدن و تافتن مو و بر آمدن مرغ بر درخت و بدین
معانی آمده طموم و سبک شدن و بروی زمین رفتن و بالکسر آب و گیاهی که بر آب بود و آ
و را بیرون انداز رود دریا و عدد بسیار و زیرک و شگفت و آنچه از او شگفت آید و شترمرغ
و اسپ نیک تیز رو طَمیم سبک شدن و نرم دویدن و اسپ نیک تیز رو
طمطام میان دریا طِمطِم مرد غیر فصیح که زبانش درست نباشد
طَیم مجبول بودن و مخلوق شدن و نیک بودن کار کسی باب الطاء مع النون
طَبن بهره حرکه جمع کثیر و بعضی نیز آمده و بالضم طنبور یا عود و بالفتح و بعضی زیرک شدن
و زیرک و بالفتح مردم و آتش را پوشیدن تا نمیرد و بالفتح و کسر با زیرک و بالضم و فتح یا بازیچه
الیست و جیفه که بیندازند و بدان گرگها و درندها را شکار کنند و بالکسر و فتح بازیکها
جمع طبنه بالکسر طابن زیرک طابون جای آتش دران نگاه دارند تا نمیرد
طاجن و طیجن معرب تابه طجن بریان کردن طحی آرد کردن و گرد
شدن مار و بالکسر آرد و بالضم و فتح حا کوتاه و جانوری است خورد طحون

مقدار

بمقدار سه صد از غنم و لشکر عظیم و جنگ شتر بسیار طَحّان آسیابان طُرُن جامه خز
طَرخان رئیس و شریف طراخنه جمع و این لغت در اصل خراسانی است طَرخون گیاهی
است معروف که بیخ ریشهای ان عاقرقرحا است طَعن نیزه زدن و قدح و عیب
کردن در کسی و در بیابان رفتن و در شب سیر کردن و عنان کشیدن اسپ را تا تیز رود
طَعین نیزه زده شده و طعن کرده شده و هم چنین مطعون طاعن نیزه زننده و
طعن کننده طاعون وبا و مرگ طواعین جمع طَغن مرگ و بند طُغیان
از حد در گذشتن و هم چنین طغوان بالضم طالقان نام شهری است میان بلخ و مرو
و شهری است میان قزوین و ابهر طَمن ساکن و آرمیده و هم چنین مطمئن طمون
بالضم جمع طِمّین شهری است بروم طَنین بانگ مگس و آواز طشت و طاس
و آواز کوس و مانند آن طَنب رطب سرخ بسیار شیرین و مردن و آواز کردن مگس
و طشت و کوس و جز آن و بالضم بدن انسان و غیره و سر بار میان دو تنگ بار و رسته
و رشته همه طنه واحد طواحن دندانهای بزرگ پس که طعام بدان سائیده
شود و آن را بفارسی آسیا دندان گویند طوفان گرد چیزی گشتن و بالضم باران
سخت و آب که از زمین بر آید و همه را غرق کند و مردن و کشتن و سیل غرق کننده و هر
چیز که بسیار غالب باشد و همه را فرو گیرد طهران سلوم طَین گل طَیّان
گلکار و گرسنه طیران پریدن طَیلسان جامه ایست که بر دوش می
اندازند معرب تالشان و طیلس بحذف الف و نون نیز آمده طیالسه جمع و طیالس
ملک است بزرگ در نواحی دیلم باب الطاء مع الواو طَبو
خواندن طَحو بگستردن و بدر از کشیدن و رفتن و دور شدن و هلاک شدن

وبر پهلوی چپ خفتن وبروی انداختن کسی را طرو آمدن از جای دور طفو بر
سر آب برآمدن چیزی وبرگ بالای درخت ظاهر شدن وسخت دویدن آهو وسبک رفتن
آن برروی زمین ومردن وداخل شدن درکاری طلو آهو بره که نوزاده باشد وبالفتح وتشدید
واو انتظار ودرنگ طمو دراز شدن گیاه وبرآمدن سود وپرشدن آب دریا طهو
بالفتح وبضم وتشدید واو گوشت پختن وبریان کردن ورفتن وکار کردن
باب الطاء مع الیاء طبی بالکسر والضم پستان بهائم وسباع طری
تازه طاری فرود آینده از جای وظاهر شونده برکسی ناگاه طو یالی چیزیکه
دانسته نشود که از کجا آمده طاغی از حد درگذرنده طفیلی آنکه ناخوانده
به مهمانی رود طمی همان طمو که گذشت طامی آب بسیار که از کنار درگذرد
ودریای پر طاهی طباخ طی پیچیدن ونوردیدن وموضعی که
قصد دارند طاوی پیچیده وگرسنه باب الظاء مع الالف
ظباء بالکسر آهوان جمع ظبی ظرفا بالضم وفتح را زیرکان جمع ظریف
ظرباء جانوریست چون گربه که بوی گنده دارد ظلماء شب تاریک و
تاریخ ظماء بالکسر تشنگی ومدت میان دو آب خوردن شتر ظمأ تشنه شدن
ظماء تشنگان جمع ظمآن باب الظاء مع الباء ظاب بالفتح
وسکون همزه بانگ وفریاد وکدخدا شدن وستم کردن وآواز بز هنگام مستی
وکسیکه خواهر زن کسی را در خانه داشته باشد وآن سلفان کس میگویند وبدین معنی
بالالف نیز آمده ظبظاب درد وعیب وآبله که در پلک چشم میشود
ظراب جمع ظرب کوه فراخ ویا کوه خورد وزمین پشته که بلند برآمده باشد و
بفتحتین

بفتحتین وتشدید باء کوتاه قطر پرگوشت ظنب بیخ درخت ظنبوب نهایت استخوان ساق
واستخوان ساق ومیخ که در سوراخ نیزه که در انجا سنان را پیوند کنند زده باشند
باب الظاء مع التاء ظبیة آهو بچه وفرج زن وفرج غزال وانبان وانبان
خورد وخم وادی ظبة دنباله تیر ودم شمشیر وسنان ظرافة زیرک شدن ظعینة
بروزن سفینه هودج وزنی که در هودج باشد ظعائن واظعان وظعن بضمتین جمع ظفرة
ناخنه ظلمة تاریکی ظلمات بالضم وفتح لام وسکون آن جمع وظلمات ثلثه ظلمة
شکم ورحم وشیمه وبعضی گفته اند ظلمت شکم ورحم ولیل ظلة سایه بانی وآنچه سایه
کند وهرچه بدان از حرارت وبرودت پناه برند چون صفه وجزآن وابری که سایه افکند
ظهارة ابره وروی جامه خلاف بطانه وبالفتح قوی پشت شدن ظهیرة نیم روز
گرم ظاهرة چشم برون آمده وچشمه که آب او نیم روز خورند وباب درآوردن شتر در
وقت نیم روز شتر ماهیه قوی پشت ظهرة بازی گر وبعضی رخت ومتاع خانه ومردم
خانه باب الظاء مع الراء ظأر دایه گرفتن برای طفل ومهربان شدن
ظئر دایه از انسان وحیوان که جهت طفل گیرند ومهربان بر طفل دیگری وستون که در
پهلوی دیوار گذارند ویک جانب خانه ودر احادیث سفر مایند ظؤور وظئور دیگری شده
ظئار بالکسر ومد همزه بینی شتر ماهیه بستن بغامه وآن خرقه ایست که بر بینی شتر بندند تا
بوی بچه دیگر را اندازد ظؤار بالضم ومد همزه دیگ پایه ظرر وظرر بمعنی
سنگ ویا سنگ مدور وتیز ظفر ناخن وگوشه کمان بالاتر از سوفار کمان که در
آن زه حلقه گره می زنند وناخنه چشم وقلعه ایست ویک کس وبالفتح دیدن کسی را
وبفتحتین زمین هموار علف ناک وناخنه شدن در چشم وفیروز شدن ظفار

موضعیست در یمن که عود خوب و چرغ خوب بدانجا منسوبست و قلعه ایست بصنعا و قلعه ایست
بشام و قلعه ایست در یمن و بوی خوش که آن را اظفار گویند و اطباء اظفار الطیب گویند و بعربی
آن را ناخن دیو گویند ظهر بالضم زوال و صلوة الظهر نماز پیشین و بالفتح پشت و ستور
سواری و جانب کوتاه از پر مرغ و ظهران بالضم جمع و راه دشت و مال بسیار و موضعیست
و فخر کردن بر چیزی و زمین بلند و درشت و لفظ قرآن و بطن تاویل آن و حدیث و جز و چیزی
که از کسی غایب باشد و بفتحین درد پشت ظهیر هم پشت و یاری ده جمع و مفرد آید و آنکه
پشت او درد کند ظهار جانب کوتاه پر مرغ و بالکسر هم پشت و موافق شدن و
گفتن مرد زن را که تو بر من هم چو پشت مادر منی و باین گفتن زن بر او حرام شود تا کفاره
نه دهد حلال نگردد و بالفتح ظاهر سنگستان ظاهر پیدا و آشکار خلاف باطن و نامیست
از نامهای حق تعالی و چیز زایل ظهور پیدا شدن و بر بام برآمدن ظواهر
بلندیهای زمین و نباتهای زمین و قریش الظواهر آنها که بمکه فرود آمده بودندی

باب الظاء مع العین ظلع لنگیدن شتر در رفتار و تنگ آمدن جا و زمین
بر بسیاری مردم و تهمت زده شدن و بالضم و فتح لام کوهیست بنی سلیم را ظالع
میل کننده و تهمت زده و ستور لنگ و سگی که در شب خواب نکند ظلاع بیماری
است که در پای ستور بهم رسد

باب الظاء مع الفاء ظرف زیرک و
زیرک شدن و آوند که در آن چیزی گذارند ظریف زیرک خوش طبع ظراف
و تخفیف را زیرک ظف بستن و فراهم آوردن پاهای شتر و گرانی پیوسته و زندگانی
ناخوش ظلف سم شکافته چون سم گاو و گوسفند و مانند آن و حاجت و
متابعت در رفتار و جز آن و بالفتح باطل و خون هدر و بفتح لام نیز آمده و برابر زدن

وبالضم

و بالضم و بضمتین چیزهای سخت و شدت معیشت و بفتحین و بفتح اول و کسر دوم جای بلند از آب
و گل ظلیف بد حال و خوار و جای درشت و ناهموار و کار سخت و دشوار و سختی و هیچ کردن چیز
رایگان

باب الظاء مع اللام ظل سایه و خیال و نمونه چیزی و جز آن و پاره از
شب و اول جوانی و شدت گرما و ابری که آفتاب را بپوشد و پناه و تاریکی شب یا آنکه ظل سایه
اول روز باشد فیء سایه آخر روز ظلال و اظلال جمع و بمعنی بهشت نیز آمده ظلیل
سایه دائم و جای سایه دار و آنچه سایه را اندازد و خیمه و امواج دریا ظلال سایه ابر
و جای سایه دار ظلل بالضم و فتح لام سایه بانها و ابرها که سایه کنند و بفتحین آب زیر
درختان که آفتاب بران نتابد ظلول سایه کردن

باب الظاء مع المیم
ظلم ستم کردن و سخت نایاب شدن آب چنان که از کنار دریا گذرد و حق کسی را کم کردن و
گذاشتن چیز را در غیر محل و کندن زمین غیر موضع کندن و کشتن شتر بغیر بیماری و خوردن شیر
از مشک پیش از آنکه ماست شود و کشن کردن خر ماده و بالفتح آب و صفا و سفیدی دندان و
برف و اول هر چیز و بفتحین تاریک شدن شب و شخص و کوه و بالفتح و کسر لام کوهیست ظلام
تاریکی اول شب ظلیم شترمرغ نر و ستم کرده شده و شیری که ماست نشده خورده شود
و خاکی که از جا رفته باشد ظالم ستمگار

باب الظاء مع النون
ظربان جانوریست مانند گربه بغایت بدبو و چون در جامه گوزد بوی آن نرود
تا کهنه شدن ظعن بالفتح و بفتحین بر گردن و رفتن بجای ظاعن مسافر
ظعائن هودجها و زنانی که در هودج نشینند ظعون بالفتح شتری که
بران بار بردارند و بکار برند و هودج بران کنند ظعان رسنی که بار و هودج
بران بندند ظمآن تشنه ظنون بالفتح مرد بدگمان و مرد ضعیف و کم حیله

وچاهی که معلوم نشود که آب دران هست یا نه وچاه کم آب ووامی که معلوم نشود که صاحبش ادا
کرده یا نکرده ظنّ تهمت نهادن وگمان بردن ویقین وگمان ویقین ظنین
تهمت نهاده شده ظانّ مرد بدگمان وتهمت نهنده ظهران بالضم طرفهای کوتاه
ترین پرهای مرغ ظیّان یاسمین دشتی وانگبین وگیاهی است که برگ آن چرمها را
دباغت کنند باب الظاء مع الیاء ظبی آهو ظهریّ شتر آماده
برای حاجت وکاری پس پشت انداخته وفراموش کرده

باب العین الالف عباء بارگران وگرانی از هرچیز وتنگ
بار ومانند آن وبفتح نیز آمده وبالفتح روشنی آفتاب وآماده کردن کاری وساختن وآمیختن
بوی خوش وآمادگی وسختگی وآماده کی لشکر کردن وپاک داشتن عباء بالمد
پوششی است پشمین معروف که آن را عرب پوشند وتاوان گران وناگوار
عتبی بالضم خوشنودی ورضا عجما گنگ بی زبان عداوی آنچه
سرایت کند از گر وجزان وتباهی وفساد کردن وبالضم ستم کردن عدای جمع
وبیگانگان وهر چوبی که میان دو چوب باشد وسنگ تنک که بدان چیزها بپوشند وبالضم
والکسر دشمنان عداء درازی وپهنای هرچیزی ودوری وشغلی که ترا از چیزی
باز دارد وسنگ تنک که بدان چیزها بپوشند وبالکسر صید را در پی یکدیگر
زدن وانداختن عذرای معذور داشتن وعذر خواستن عذرا
زن دوشیزه عذاری بالفتح وفتح را وکسر آن جمع ودر سوراخ نکرده وبرج سنبله
ومدینهٔ مشرفه وموضعی است نزدیک شام ودمشق عراء صحرای بی درخت وگیاه
که هیچ چیز دران نتوان پناه برد عرای ناحیه وآنکه اهتمام بکاری

نداشته

نداشته باشد عرباء عرب خالص عرایا درختهای خرما که بعاریت بشخصی
محتاج داده شود تا میوه برای خود صرف نماید عرفاء شناسندگان جمع عارف
عزاء صبر کردن ودران استقامت ورزیدن وشکایت کردن عزّی
مونث اعزّ است وبمعنی عزیز نیز آمده ونام بتی است وان درختی بود که قبیلهٔ غطفان
او را پرستیدندی ونزدیک آن خانه ساخته بودند حضرت پیغمبر صلعم خالد بن ولید
را فرستاد که آن خانه را شکست وآن درخت را بسوخت عسی امید ونزدیک
است که چنین شود عشاء تاریک واز مغرب تا نماز خفتن یا از زوال تا طلوع فجر
وعشائین نماز مغرب وخفتن وبالفتح طعام وقت خفتن وبهمزه شب کوری و
روز کوری نیز گفته اند عشواء ناقه که پیش خود را نبیند بتاریک عشوراء
وعاشوراء روز دهم محرّم یا نهم عصا چوبی که بدست گیرند ونام ماهی است
وجماعتی است از اهل اسلام وشق العصا مخالفت با اهل اسلام ومعجر زنان وسخوان
ساق عطا بخشش ودادن وبخشنده عطایا بخششها جمع عطیه عفا هلاک
شدن وناپیدا شدن نشان وخاک وسفیدی بر حدقه چشم وبالکسر پر شترمرغ که
بسیار شده باشد وموی دراز عقبی آن سرای جزای کردارها وپس چیزی
عقلاء خردمندان علما زنی که لب بالائین او شکافته باشد وبالضم
وفتح لام دانایان علا بلندی ونام مردی است وموضعی است علیاء
آسمان وسر کوه وجای بلند وهر چیز که بلند باشد از چیزی وکار وکردار عالی علیا بلند
تر تانیث علی علی چیزهای بلند وشهری است بناحیه وادی القری وموضعی
است بدیار غطفان عمی رفتن بینائی چشم ودل عماء

گمراهی و ستیزه و ابر بلند و ابر بطر و غلیظ و ابر تنک و ابر باربند و ابر سفید و ابر سیاه و ابر که باران
او ریخته باشد **عمیاء** پوشیدگی و چیز پوشیده **عنقاء** زن دراز گردن و سیمرغ و سختی
و بلا **عناء** رنج و مشقت **عواء** بانگ سگ و روباه و بالفتح و تشدید واو سگی که فریاد
بسیار کند و بهمزه نیز آمده مقعد و منزلیست از منازل قمر و آن چهار یا پنج کوکب است
و شتربر **عیناء** زن خوب چشم و ماکاو دشتی و سبزه و شکلی که نزدیک بپاره شدن
باشد **عیاء** درد بی درمان و مانده شدن از کار و دراز شدن گیاه
باب العین مع الباء **عبّ** پی در پی خوردن و بدهان پر خوردن آب
و بالضم آستین **عُباب** برگ درخت خرما و معظم سیل و پری و بسیاری و بلندی آب
اول هر چیز و بفتح و کسر بای آخر بر وزن قطام است بمعنی امر یعنی بدهان پر آب بخور
عبعب بفتح هر دو عین جامه صوف و پشم شتر و جامه فراخ و کوت نرم و مرد دراز و بز
کوهی و نام بتی است و نام مردی است **عبعاب** مرد دراز **عنبب** حب کاکنج و عنب
الثعلب و بضمین ابهار سندفق یعنی جهجاع **عتب** خشم کردن و ملامت کردن و بالکسر
بسیار عتاب کننده و بفتحتین میان انگشت سبابه و وسطی یا میان وسطی و بنصر و سختی کار ناپسندیده
و فساد و چوبهای که بر روی ساز عود بعرض گذارند و از آن جا تارها بجانب سر عود بکشند
و درشتی و سطبری زمین و استانها جمع عتبه **عِتاب** ملامت کردن و خشم کردن و
ناز کردن و عتّاب نام مردی است **عتیب** پدر قبیله ایست از یمن **عجب** بیخ
دم و ته دیگ و پایان و آخر کار **عجوب** جمع و قبیله ایست و بالضم خویشتن بینی و تکبر و مردمی
که شگفت آید او را زشت و رخواست کردن با زنان و شگفت آید زنان را زشت و رخواست
با او و بالفتح و الکسر نیز آمده و شگفت و غریب آمدن چیزی اعجاب جمع و بدین معنی بفتحتین نیز
آمده چنانچه

آمده چنانچه مشهور است **عجیب** و **عجاب** کار شگفت و چیز غریب و بدیع عجائب جمع
و عجّاب بسیار شگفت **عذاب** ریگ تنک و باطرف تنک از ریگ **عذوب**
بسیار ریگ **عذب** خوردنی و نوشیدنی خوش و گوارا و نخوردن چیزی از غایت تشنگی
و بازداشتن و دور کردن و گذاشتن و درختی است و رشته که بدان ترازو بردارند و طرف
هر چیز و طرف قضیب شتر و پوست آویزان پس پالان شتر واحدش عذبه و بالفتح و کسر ذال
نعم آبی که سبزی بر سرش جمع شود و آن را جامه غوک گویند **عاذب** و **عذوب** ستور
ایستاده که از غایت تشنگی آب و علف نخورد و آنکه میان او و آسمان پرده نباشد **عذیب**
نام آبیست **عذاب** شکنجه کردن و بالفتح و تشدید لام ذال نام اسپی است **عرب**
نشاط و بفتح را نیز آمده و تازه شدن ریش و جراحت و بالکسر گیاه خشک و بفتحتین تباه شدن
معده و آب بسیار صافی و بکسر را نیز آمده و ناحیه ایست بمدینه و باقی ماندن نشان جراحت
بعد از به شدن و بالضم و بفتحتین مردم تازی یا مردم تازی که در شهر باشند و اعراب آنان
که در بادیه ساکن باشند و عرب عاربه و عرباء عرب خالص و فصیح **عروب**
زنی که شوهر را دوست میدارد و خنده روی باشد و زنی که شوهر او را دوست دارد
عرب بضمتین جمع **عُرَیب** تصغیر عرب و **عَرِیب** نام اسپی و نام مردی است
عراب اسپان و شتران تازی خلاف برزون و بختی **عرقوب** پی سطبر
بالای پاشنه انسان و پی هر دو پای ستور که بمنزله زانو در هر دو دست او و کجی
و پیچیدگی وادی و ساق مرغ سنگ خوار که آن مرغ را قطا گویند و راه تنگ در
کوه و بینی کوه و کار بزرگ و دشوار و دانستن و شناختن حجت و دلیل و حیله
بهانه و نام اسپی است و نام مردی است از عمالقه که بدروغ و خلف وعده

در عرب مشهور است و ازین جهت وعدهای نا راست را مواعید عرقوب گویند و خلف
وعدهٔ او با برادر مشهور است و در کتب مسطور عزب مرد بی زن عزبه زن بی شوهر
عزاب جمع عازب آب و گیاه دوردست و کوهیست عسب کرایه دادن
فحل جهت گشنی و برجستن نر بر ماده و آب منی نر و نسل و اولاد عسیب استخوان دم
جای رستن موی دم و ظاهر قدم و پر دراز و شاخ خرما باریک و راست که برگ از و
دور کرده باشند و یا آنکه برگ نیاورده باشد و آنکه بر و برگ بر آید با شدن را سعف گویند
گویند و شکاف کوه و نام مردیست عساب موضعیست نزدیک مکه عشب
گیاه تر و بفتحتین خشک شدن و عیال عشب عیالی که در آن خورد نباشد عاشب
شهر گیاه ناک و شتر گیاه خوار عصب عصابه بر سر بستن و پیچیدن و داغ کردن و استوار
بستن و فراهم کردن شاخهای درخت بعد از آن چیزی زدن تا برگهای آن بریزد
و سخت بستن خایه‌های بز نر و گوسفند تا بی کشیدن بیفتد و نوعی از جامهای برد و سحاب
سرخ که در قحط سال پیدا میشود و سرخ شدن کنارهٔ آسمان و سخت بستن رانهای شتر ماده تا
شیر بسیار دهد و چرکین شدن دندان از غبار و مانند آن و گرد گشتن بچیزی و رسیدن و گرفتن
و قبض کردن چیزی را و خشک شدن آب در دهن و لازم شدن بچیزی و ساکن کردن لام
مفاعلتن در بحر وافر و نقل کردن آن بسوی مفاعیلن و بسیاری شدن گوشت و بفتحتین
پیها جمع عصبه و برگزیدهای قوم و درخت لبلاب و بدین معنی بفتح و ضم نیز آمده
عصیب شکنبه با رودها در پیچیده و بریان کرده عضب بریدن و دشنام
و شکسته شاخ گردانیدن بز را و شمشیر زدن و نیزه زدن و گرفتن و برگشتن و زمن و ضعیف
کردن کسی را و شمشیر و مرد تیز زبان و جوان سبک سر و بچه گاو که شاخ او دمیده

باشد

باشد و بفتحتین شکسته شاخ شدن گوسفند و بریده گوش شدن ناقه عضوب و عضوبه تیز زبان
شدن عطب بالضم و بضمتین پنبه و بالفتح نرمی و نازکی و هم چنین عطوب و بفتحتین هلاک
شدن و هلاک عطب بالفتح جنبانیدن مرغ دم خود را بشتاب و لازم شدن بچیزی
و صبر کردن بر آن و هم چنین عطوب و بر مال خود اقامت نمودن و ایستادن و خشک شدن پوست
و سطبر شدن دست در کار و بفتحتین فربه شدن عقب رفتار و روش ستور بعد از رفتار
نخستین و فرزند و فرزندزاده و زه بر کمان تافتن از پی و پی بر چیزی پیچیدن و پس چیزی آمدن
و نایب کسی شدن و بر پاشنه زدن و بالضم و بضمتین پایان کار و عاقبت و بفتحتین پی که از آن
چله کمان و رودهای ساز سازند و بالفتح و کسر قاف فرزند و فرزندزاده و پاشنه عاقب
هر چه پس چیزی آید و آنکه نیابت پیشوا و سردار قوم کند بعد از وی و کسیکه نایب کسی باشد
از خیر و نامیست از نامهای حضرت رسول صلعم زیرا که آخر همه انبیا علیهم عقاب شکنجه کردن
و بالضم مرغ شکاری سیاه معروف و سنگ بر آمده میان چاه که دلو را بدرد و سنگ بزرگ بر آمده
از طرف کوه مانند نردبان و جوی آب که از آنجا آب بحوض رود و سنگی که بر آن آب
دهنده ایستد و آب خوراند و پشته خاک و هر چیز بلند که بسیار بلند نباشد و رایت حضرت رسول
و چیزیست که در قوائم چارپایان بر می آید و ستارهٔ چند بصورت عقاب که آن را عقاب
آسمان گویند و ریسمان کوچک که در سوراخ حلقه گوشوار کنند عقرب گوشه دم و دوال نعل و
دوالی که بدان پاردم چارپا و زین استوار کنند و برجیست در آسمان و نام اسپی
عقارب جمع عقرب و سختی چینها و سختیها و شدت سرما عکب گرد و غبار و سبک
و شاد و سختی در رفتار و بفتحتین سطبری لب و ذقن و نزدیکی انگشتان پا و بالفتح و کسر کاف
و تشدید با کوتاه جسم و سرکش و متمرد از جن و انس و آنکه مادر او شوهر دیگر داشته باشد

(جمع شنیع)

ونام زندان بان نعمان ابن منذر **عاکب** و **عکوب** انبوه شدن وایستادن و
جوشیدن دیگ وجمع عاکب نیز آمده وبالفتح گرد وغبار **عکاب** دود وبالفتح
گرد **عَلَب** نشان ونشان کردن واستوار کردن قبضهٔ شمشیر به پی کردن شتر وسخت
شدن گوشت وبالکسر مردیکه اسید چیز ازان نتواند شت وجائیکه همیشه باران دران
نبارد وچیزی نروید وبالفتح نیز آمده جای رستن درخت کنار **علوب** جمع وبفتین نوعی
از بیماری شتر که دراعصاب گردن میشود وسختی ودرشتی وتغیر بوی گوشت بعدا ز
اشتداد ورخنهٔ دم شمشیر وبالفتح وکسر لام چیزی سخت ودرشت وسوسمار وبز کوهی
وجزان که پیر باشد **عِنَب** انگور وشراب **عُنّاب** بزرگ بینی وکوهی است
درراه مکه ولشگر فوج ووادی است ونام بهیمی وکوه خورد وسیاه وکوه دراز گرد
وبالضم وتشدید نون میوه الیست مانند کنار که ان را سنجد گویند وبالفتح وتشدید نون
انگور فروش ونام مردی **عندلیب** هزار دستان عنادل جمع **عیب** و **عاب**
آهو ضد هنر وفرهنگ وعیب ناک شدن وعیب کردن ونشک طارت دار شدن
عائب عیب کننده وعیب ناک وترمات شده **عَیهَب** ناتوان از
طلب حاجت ومرد گران ناگوار وکلیم بسیار پشم **باب العین مع التاء**
عاهة آفت عاهات جمع **عادة** خو عادات جمع ودفی المثل عادات
السادات سادات العادات **عاریة** بتشدید یا وتخفیف آن انچه
بدهند وبگیرند تا نفع گرفته شود عواری بتشدید وتخفیف جمع **عامر** آباد کننده
ومعمور وآباد **عائدة** بازگردنده وسود ونفع واحسان وصله ومهربانی
عاطفة مهر وخویشی عواطف جمع **عاقله** خویشان که دیه برایشان

قسمت

قسمت کنند وقوتی که بدان چیزها را دریابند وزن خردمند **عاصفه** باد سخت
عاصفات جمع **عاقبة** آخر وپایان چیزی وفرزند **عاجلة** اینجهان
وبی مهلت خلاف آجله **عارضة** حاجت عوارض جمع ورنج وبیماری
عُبودیّت بندگی **عِبادة** بندگی کردن وپرستیدن **عبارة** بیان
کردن سخن وتعبیر کردن خواب **عِبرة** پند وپند گرفتن وبالفتح اشک باریدن
وگرمی وسوزش چشم **عَتّ** سخن به تکرار گفتن وبازگردانیدن والحاح کردن
درسوال چیزی **عاتکه** بکسر تا کمان کهنه ونام زنی است ونام نه زن از
جدات حضرت رسول صلعم **عاتیة** از حد درگذرنده وسرکشی کننده
عِتقة حمائل وگردن بند که بعود وعنبر ومشک برشتند وبیامیزند وخوبیها ونیز
ریگان وفرزندان وپارهٔ از مشک ودرختی خورد که ان را مرزنجوش گویند
عَتَبَة چوب پائین در که بر آن پا بگذارند وبعضی گفته اند چوب بالای
در وسختی وامر ناپسندیده وگریه **عتمه** بفتین وقت
نماز خفتن ومقدار غیبت شفق از شب وباقی شیر که بعد از دوشیدن ستور
در پستان وی وا آید **عَتاقه** آزاد شدن **عِثرة** لغزیدگی وبردر
افتادگی **عجوزة** زن پیر عاجزه وناتوان وفصیح عجوز است بغیر تا
عجّه خاگینه بکسر در پیلگه وزن **عُجمة** عجمی بودن وبفتین درخت خرما که از تخم
رسته باشد وسنگ سخت **عَجَلة** شتاب کردن وسنگ ودر لاب عجال وعجل
بالکسر وفتح جیم جمع ونوعی است از گیاه وموضعی است وبفتین آلتی است که ان را گاو
میکشد ودولاب وچرخ بزرگ وچوب استوار ومحکم که بران باردارند وچوب پهنای رحا

که بدان دلو را آویزند و گل ولای ودیهی است بیمن و شتاب عجالة بالضم والکسر هرچه بشتاب حاضر
آورده شود و شیر یکه شبان در چراگاه بشتاب دوشند عجوة بالفتح خرمای ست نیکو در مدینه و
حضرت رسول فرمود که هر که هفت خرمای عجوه صباح بخورد از گزند و آسیب زهر ایمن شود
عدالة شایستهٔ گواهی شدن و عادل بودن و داد دستدن و برابری عداوة دشمنی
و بالضم جای دور عدة ساز و ساخت و آمادگی و بالکسر شمار عدوة کنارجوی و بالضم
جای دور و بالکسر جای بلند عذوبة گوارا شدن آب و خوش و شیرین بودن آب
عذرة درد گلو از غلبهٔ خون و موی پیش نی اسپ عذر بفتین جمع و قبیله ایست از
یمن و ستارگان کاه کشان و دوشیزگی عذرة سرگین مردم دستور عروبة تازی
زبان شد عربدة بدخوی و جنگجوی عرادة ملخ ماده و نام چند اسپ و نام
مردی است و بالفتح و تشدید را آلت جنگ خوردتر از منجنیق و دهی است نزدیک
نصیبین عرصة گشادگی میان خانه عرصات قیامت عرية درخت
خرما که بر او خورده باشند و آنچه از خرما در وقت فروختن درخت خرما نگاه دارند و
نفروشند برای خوردن عرایا جمع عروة دستهٔ دلو و کوزه و جز آن و انگله
پیراهن که دران تکمه کنند عراضة پهناور شدن و بالضم راه آورد از طعام و جز آن
عرضة همت و حیله و فن کشتی گرفتن و در میان انداخته شده که هر کس اورا متعرض شود
و پیش کشد و بالفتح انکار کردن و عرض نمودن عریضة معروض داشته و عرض کرده شده
عریکة طبیعت و نخوت و کوهان شتر یا بقیه کوهان شتر عرافة شناسا شدن
و مهتر گشتن عراقة اصیل و رگ دار بودن عزبة و عزوبة بی زنی و بی
شوهری و دور شدن و دور رفتن ستور بچراگاه عزیمة دل نهادگی و قصد
و بالفتح

والعذرة الصافية السماعي بحاشية البنت

و بالفتح هذا عزهاة مایل زنان و از ملاهی و زنی که پرسنده و مایل باشد بکودکی عزازة
عزیز شدن و گرامی شدن و کمیاب شدن و دشوار شدن و درشت شدن و قوی کردن عزة عزیزی
و قوت و چیرگی و نام زنی و آهو بره ماده عسکرة سختی و لشکری شدن عسرة دشواری و هم
چنین عسارة عسیلة بالضم لذت جماع و آب منی عسالة موضع عسل و بالفتح و
تشدید سین زنبور عسل و خانهٔ عسل عشرة صحبت داشتن و خوش زندگانی کردن و بفتین
ده عدد عشیرة قبیله و تبار و خویشان و سعد العشیرة قبیلهٔ از یمن عشاوة شب
کوری و روز کوری عشوة بالضم و الکسر آتشی که شب دیده شود از دور و مرتکب کاری شدن بی
آنکه دانسته شود و بالفتح تیره آمدن و بالفتح تاریکی میان اول شب تا حصهٔ چهارم شب عصمة باز
داشتن و نگاه داشتن از گناه و خوف کسی را و بالضم گردن بند و حمائل و سفیدی بازوی
آهو و مانند آن عصبة مردان و اسپان و مرغان از بیست تا چهل مرادف عصابه
و بفتین آنان که وارث کسی شوند بسبب پدری و پسری باو نزدیک باشند و در فرائض
عصبه هر کسیکه خویش کسی باشد و اورا حصهٔ معین و فریضهٔ معلوم نباشد و بعد از اهل فرائض
بر حصهٔ باقی آنان را بگیرد و قوم کسیکه برای او تعصب ورزند و نصرت دهند عصابة
آنچه بدان سر و جز آن بسته شود و دستار را نیز گویند و گروهی از مردم و اسپان و مرغان عصارة
ثفل چیزی فشرده و آبی که از فشرده بچکد عصیدة نوع حلوائیست عضادة چوب
در کنار را بازوی در گویند و بالکسر داغی که بر بازوی ستور کشند عضة جزو و بخش
عظة پند و پند دادن عظمة بزرگی قدر و نخوت و تکبر عظموت مرادف آن
عفة پرهیزگاری و پارسا شدن و بالضم بقیهٔ شیر در پستان و عجوز و ماهی سفید خورد که مزه برنج
دهد و بالفتح زن پارسا عفافة پارسا شدن و بالضم بقیهٔ شیر در پستان جمع شده و بقیه
شیر در پستان بعد از پر شده عفریت دیو خبیث ستیزنده و بغایت زشت و زیرک و کار

عُقبة نوبت و بدل و عوض و چیزی از خوردنی که در دیگ عاریتی بخداوند دیگ فرستند
و اثر و هیئت خوبی و جمال و جز آن و بالکسر برآمدن و بفتحین جای برآمدن دشوار از کوه که بدشواری
ازان بالا توان رفت عُقدة گره و حکومت و تصرف بر ملک و آب بسیار و زمین و
جای درخت و نخلستان عُقرة نازاینده که عِقة موی مولود عقیقة موی مولود
و برقی که در میان ابر درخشد و تیری که سوی آسمان پرتاب کنند و گوسفند و جز آن که در
نخست برای مولود قربان کنند و پشم بز و گوسفند که برای مولود قربان کنند عقیلة زن
کریمه و شتر گرامی و سید قوم و بهترین هر چیز و مروارید عُقلة بند و نام شکلی است از
اشکال رمل بدین صورت عُکّة ظرف روغن و جز آن و ریگ تفته گرم که آفتاب
برو تابنده باشد و رنگی که شتر را هم آبستن را هنگام آبستنی ظاهر شود و سختی گرما و بالفتح
نام موضعی است عَلّامة بسیار دانا و بلا تشدید نشانه عُلقة آویزش و قوت
روزگذار و چیز اندک و بالکسر جامه کودک نوزاد و پیراهن آستین و جامهٔ بفتحین درختی است
که بدان دباغت کنند و بفتحین پارهٔ از خون بسته علاة سندان و سنگی که بر گرد
گذارند تا خشک شود علاقة آویزش و خصومت و دوستی لازم بدل و بکسر آمده
و قوتی که بدان روز بگذرانند و بالفتح و الکسر آنچه بر دم در آویزد و بعضی گفته اند که علاقه
بالفتح آویزش و دوستی و جز آن و بالکسر علاقه تازیانه و مانند آن علاقیة بر وزن ثمانیة
آنکه چنگ در زند بهر چیزی که ازان دست برندارد علیقة ستوریکه همراه کسی فرستند تا
خوراک و بار بران بیاورد و خوراک ستور و توبره ستور عُلوفة علف و خورش
چارپا علانیة آشکارا کردن عَلقمة نام مردی است دانشمند تابعی و نهری
است معرب علاوة بلندی و بالکسر بالای سر و گردن و میان دو تنگ بار و هر
چیز که بر سر چیزی زیاده کنند و آن را بفارسی سرباری گویند عُلالة بهانه و بقیهٔ شیر

[illegible]

دباغ

و باقی هر چیز عِلّة بیماری و وجه و سبب چیزی و بالفتح زنی که بر زنی دیگر آورده شود علات
جمع و بنو العلات فرزندان از زنان متعدده آمیزند عِلّیة بلند و بالکسر و تشدید لام و یا
غرفه بهشت و جز آن و چیزی علت چیزی بود عُمدة آنچه بر او اعتماد کرده شود عَمَلة
کار و عمل و بالفتح نیکی و بفتحین کارکنان که بدست عُمرة زیارت یکی از ارکان حج و زفاف
زن هم در خانه زن و عروس را گویند که زن را بخانه خویش آورند و بالفتح هرچه بر سر کشند
و پوشند چون کلاه و دستار و جز آن غَمامة ابر آبدار و ابر کردن و نام قبیله است و بالفتح
هرچه بر سر گذارند چون دستار و کلاه و تاج و جز آن و بالضم نام مردی است عِمامة خود و
مغفر و دستار و هرچه بر سر پیچند عَنوة قهر و دوستی عِنایة قصد کردن و اهتمام داشتن
و اهتمام داشتن بچیز عَنَت گناه و زنا و در کاری دشوار افتادن و فساد و هلاک
عَورة اندام شرم مردم و هرچه از دیدن و نمودن آن شرم آید و رخنه صف لشکر و حصار که
ازان بیم و هراس باشد عَودة بازگشتن عَوذة پناه خواستن عُهدة
نوشتهٔ بیع و شری و نوشتهٔ سوگند و تیمارداری و سستی و ضعف و ریخت و عقل عیشة
عیشه زندگانی عیقة کنار جوی عَیبة زنبیل چرمی و جامه دانی که در
آن جامه و رخت نهند و جای سر و محل راز عَیلة درویشی عِیافة بمرغ فال
گرفتن عیادة بیمار پرسیدن باب العین مع الثاء عبث بالفتح
آمیختن و طعام عبیثه ساختن و آن طعامی است که بپزند و در آن ملخ کنند یا پینه و
ملک باشد با داروهای دیگر آمیخته و بالکسر بازی کردن و بفتحین بازی و بی فایده
عبیث ریحانی است و بالکسر و تشدید یای موحده بسیار بازی کننده
عابث بازی کننده عثّ کرم در پشم افتادن و

والحاح کردن در چیزی وگزیدن عثعث پشت توده ریک که در رو کیا باشد
وزمین نرم وکوهی است بمدینه علث آمیختن وفراهم کردن وشک را دباغت
کردن وآتش بر نیامدن از چقماق ودهی است به بغداد بطرف شرقی که وقف
علویان است وبفتحین سختی جنک وهمیشه بودن بر آن علیث نام گندم وجو
عیث زیان وتباهی رسانیدن گرگ در رمه وزیان وتباهی

باب العین مع الجیم

عاج استخوان فیل وناقه که جای خواب او نرم باشد وسرگین وبکسر جیم کلمه که بدان شتر رانند وبتشدید جیم راه پر ومتلع عجع وعج
آواز برداشتن وبهوا گرفتن گرد عجاج گرد وغبار وناکسان وبالفتح وتشدید جیم اول
بانگ وآواز کننده از هر چیز چون نهر آب وباد وکمان وجز آن وشاعریست معروف
پدر رویه شاعر عروج بر آمدن وبالا بر شدن ورسیدن چیزی بپای وبوسطه آن
لنگیدن عرج شتر که رسته نشده وبالفتح نهریست وموضعی است قبیله هذیل را
ومنزلی است براه مکه وگله شتر وبفتحین لنگ شدن ولنگی که در اصل خلقت وزود رفتن
رفتن ومائل شدن آن بغروب عریج کار نا استوار عرفج درختی است
عز ج دفع کردن ولکاح کردن وبر گردانیدن زمین به بیل عسج دراز کردن
ستور گردن را در رفتار عسلج شاخ درخت نازک ونرم وسبز که اول بر آمده باشد وبضم
علوج وعالیج جمع وبفتح اول وثانی وتشدید لام طعام پاکیزه ونرم ودهی است بمجد
عفج زدن بعصا وجز آن وجماع کردن وبالکسر وبفتحین وفتح اول وکسر فا روده مردم وسباع
وسباع که بعد از استقرار طعام بمعده بدان منتقل شود علج غالب در علاج شدن
بر کسی وبالکسر کره خر وخر بری وگر که دین ندارد ومان سطر نوشته علوج واعلاج جمع

وبفتحین

وبفتحین درختهای خورد خرما وبفتح عین وکسر لام وبالضم وفتح لام سخت وشدید عالج
موضعی ریگ است ببادیه وشتری که علجان خورد وآن گیاهی است علاج درمان کردن
واستعمال الات وجوارح کردن وستیزه کردن در علاج با کسی علمج شتاب رفتن وشنا
کردن وبفتحین وبالضم وتشدید میم مار عموج تر پیچان رونده وشنا کننده عمج کشیدن
مهار شتر را وان نوع ریاضت است که بدان شتر راهوار میشود وبفتحین کشیده مهار
عناج رسن دلو بزرگ که در میان آن بسته بگوشهای دلو محکم کنند ودر دشت وکار وآصل کار
عنوج مقیم بودن ومقیم کردن کسی را وکشیدن مهار شتر بیا یکی خم دادن گردن شتر را بلند
مهار والیستادن وبرگشتن وبالضم نام مردی است معروف که در زمان آدم بهم بوجود آمد وتا زمان
موسی بهم زنده بود وعوج کجی وبعضی گفته اند بفتحین کجی در بالای چیزی ایستاده چون
دیوار ودرخت ومانند آن وبالفتح وکسر واو کجی در دین ومعیشت ورای عواج عاج
فروش عوسج نوع خاری است ونام بهیاست عواسج قبیله است عوهج دراز
گردن از آهو وشتر مرغ وشتر مرغ ومانند آن

باب العین مع الخاء

عهعخ بالضم درختی است که بدان وبرگ آن تداوی کنند وشتران را چرد ودر کتب علم معانی وبیان
تقدیم خاء بر عین واقع است وان غلط است وبعضی گفته اند که هر دو درست نیست بلکه
آن درخت را خعخع گویند

باب العین مع الدال

عاد قبیله ایست که هود
علیه السلام برسالت ایشان آمد وایشان از نسل عاد ابن ارم ابن سام ابن نوح بودند ومردم را
نیز عاد خوانند وعادی یعنی چیز قدیم ومنسوب بقبیله عاد وچیزی که عادت شود دیرا
عبد بنده وانسان خواه آزاد باشد وخواه بنده عبید وعباد جمع وگیاهی است
خوشبو وپیکان کوتاه پهن وکوهی است بنی اسد را وتیز کوهی دیگر است وموضعی

[illegible]

به بلادطی و بفتح خشم و غضب و عار و خارش و کر سخت و اندوه و ملامت نفس و حرص و انکار چیزی
عبادید گروهی از مردم و اسپان که بهر سو روند و راههای دور و پشتها و موضعی است
عِباد بندگان خدا و قبیلهٔ چند که در حیره بر نصرانیه اجماع و اتفاق نمودند و فتح عین
چنانچه صاحب صحاح گفته خطا است و بالضم و تشدید با پرستندگان خدا و صاحب
ابن عباد وزیر معروف بفصاحت و بلاغت عُبَید تصغیر عبد و نام مردی
و اسپی است و بالفتح و کسر با بندگان و غلامان عابد پرستنده و خشم گیرنده و عار
دارنده و منه قوله تعالی و انا اول العابدین عبّود غلامی سیاه که اول
به بهشت خواهد رفت برای اینکه به پیغمبری که او را ... در چاه انداخته بود ایمان آورده بود
پنهان از قوم خود خبر آن پیغمبر بگرفت عتاد آماده کردن و ساختن و آماده گی و شاه
راه و قدح بزرگ عتید حاضر و آماده و نام شاعری است و بالضم و فتح تا نام موضعی است
عتد اسپ مهیا آماده برای رفتار و استوار و محکم و تمام خلقت عتود بزغاله
یکساله و درخت کنار و درخت طلح و عتود بر وزن درهم وادی است عجد مویز
و دانهٔ انگور یا میوه ایست مانند مویز و بالفتح دانهٔ مویز یا زبون ترین آن و بفتحتین عنب
عدّ شمردن و بالکسر آبی که ماده داشته باشد و منقطع نشود چون آب چشمه و مانند آن و کثرت
و بسیاری در چیزی و چاه قدیم و نظیر کسی عداد شمار و شمرده شده و بکسر اول و فتح دوم
پیدا شدن اثر زهر در رگ عدید شمار و شمرده شده و نظیر عداد بخشش و شمار و ماله
زه کمان و پیدا شدن درد و گزیدگی مار بعد از سالی و اثری و تتمه از دیوانگی و
هنگام مرگ عرود بلند شدن گیاه و بر آمدن دندان عرد سخت و محکم و راست
ایستاده و خرانگیز و نعوظ کرده و جای پیوند کردن عراد گیاهی است و هر گیاهی

گوارشت

گوارشت باشد و بالفتح و تشدید دال نام اسپی است و نام مردی است محدث عَسد سیر کردن
و سخت تافتن رسن و جماع کردن عسجد زر و جواهر چون در و یاقوت و شتر بزرگ و عسجدیه
نام اسپی است و نام موضعی است و شتر بچهای بزرگ و شتران که زر بران بار کنند و شتران
سواری ملوک و شتران که برای نعمان ابن منذر بار استندی عَشد فراهم آوردن
عَصد پیچیدن و جماع کردن و کسی را بزور برکاری داشتن عُصود مردن عاصد
شتری که بوقت مردن گردن پیچیدن گیرد عِضید مابون یعنی آنکه علت سائح دارد
عَضد یاری دادن و بر بازو زدن و بریدن درخت به معضد و آن آلتی است و نالیدن
از درد بازو و بالفتح و الضم و الکسر و بالفتح و ضم ضاد و کسران و بضمتین بازو و ناحیه و ناصر
و معین و بفتحتین دردی است که در بازوی شتر میشود و درخت بریده شده و بالفتح و کسر
ضاد کسیکه نزدیک یکبار حرص ناشد و آنکه از درد بازو نالد عضید درخت خرما که
دست بدان رسیده و جبار آنچه دست بوی نرسد عاضد رونده بسوی چارپا
و اشتر که بگیرد بازوی ناقه و خواباند عضاد زن و مرد کوتاه بالا و سطبر بازو و بالکسر
دست برنجن عُطارد نام ستاره است و نام پدر گروهی از بنی تمیم و نام مردی
است که در وقت حضرت رسول جامه و رخت میفروخت عقد برابر کردن هر
دو پا و بر جستن بعزد و یدن و کبوتر یا مرغی است مانند کبوتر عَقد بستن و گره
دادن و غلیظ و انگشت هیچ شدن مایع و حساب کردن و کردن سوی چیزی در آوردن
و ضمان و عهد و شتر قوی پشت و بالکسر گردن بند و رشتهٔ مروارید و بفتحتین گره گرفتن
... زبان و قبیله ایست به یمن و بالفتح و کسر قاف گره گرفته از ... زبان و جز آن و
ریگ توده بسته و بر هم نشسته و بدین معنی به فتح قاف نیز آمده و شتر کوتاه صابر در کار
و بر داشتن بار و بالضم و فتح قاف گرهها جمع عقده عاقد ناقه که دم خود را گره

کنند وان علامت آبستنی است و گرداگرد چاه و عهد کننده و گره زننده عکل میان چیزی
وقادر کردن برکاری و مضطرب ساختن بچیزی و بضمتین فربه شدن شتر و سوسمار و بالفتح دکه
درختان خشک که بعضی بر بالای بعضی باشد عکاد کوهی است نزدیک زبید
که اهل آن بر اصل فصاحت باقی مانده اند و از لغت فصیحه هنوز تغیر نکرده اند عکل پی
کردن و چیزی سخت و استوار و سختی و استواری عمود ستون خانه و پیشوای
قوم و رگ میان جگر و رگ شکم که تا ناف آید و میانه دو طرف سنان و مرد اندوهگین بیمار اندوه
و دو پای شترمرغ و خط دراز صبح عماد بناهای بلند جمع عماده و ستونها عمد
آهنگ کردن و قصد نمودن و ضد خطا و برپا کردن ستون و لاغر کردن و دردناک کردن و گران
کردن و شکستن بیماری و عشق کسی را و انداختن و زدن عمود کسی را و زدن بروی شکم کسی را
و اندوهگین کردن و بفتحتین نمناک و تر شدن خاک و کوفته شدن اندرون کوهان شتر و خشم کردن
و لازم شدن بچیزی و بضمتین و بفتحتین ستونها جمع عمود و بالفتح و کسر میم خاک تر شده و مرد بیمار
احمق و شتری که اندرون کوهانش کوفته باشد و برون درست بود عامد آهنگ
کننده و قصد نماینده عمید پیشوای قوم و شکسته شده از عشق و بیماری عنجد
مویز یا نوعی است از مویز یا مویز سیاه و زبون عنود بالضم خلاف حق کار کردن
و رد کردن دانسته حق را و ستیزه کردن به باطل و میل کردن و روان شدن عرق
چنانکه نه ایستد و چریدن ناقه تنها و بالفتح ابر بسیار باران و ناقه که شبها در ناحیه
بچرد عُنُد بضمتین جمع عناد ستیزه کردن عاند ستیزه کننده و شتری که از
راه میل کند عنید ستیزنده عند بهر سه حرکت ناحیه و نزد و بالکسر نیزه
زدن از جیب و راست و بفتحتین جانب و کرانه عنقود و عنقاد خوشه
انگور و خوشه اراک و جز آن عناقید جمع عود بازگشتن و گردانیدن و رد
کردن

و رد کردن و مریض را پرسیدن و خو کردن به چیزی و بازگردندگان جمع عائد و راه دیرینه و
اثری و سرداری قدیم و شتر و بز کلان سال و نام بیماری است و بالضم چوب عیدان جمع
و سازی است مشهور که آن را بربط گویند و چوبی است خوشبو و خوشبوی است که بدان
بخور کنند و استخوان که در بیخ زبان باشد عوّاد عود نواز عهد زمان و زینهار
و سوگند و پیمان و اندرز و وصیت و امان و نگاه داشت و منزلی که همیشه بوی باز میگردند
از هر کجا رفته باشند و باران پس از باران اول و حیا و رعایت حرمت و ملاقی شدن
و شناختن و دانستن و وفا بچیزی کردن و حذارا و احد دانستن و بالفتح و کسر با آنکه
تعهد ولایت و کارها کند عهید هم پیمان و هم زمان و کهنه و دیرینه عید
هرچه باز آید از اندیشه و بیماری و اندوه و مانند آن و روز جشن مسلمین و درختی است کوهی
و محلی است معروف در عرب که شتران نجیب از نسل او سیند عیاد بیمار پرسی کردن
و بزیارت تا نیز آمد چنانکه مشهور است

باب العین مع الذال

عوذ
پناه بردن و بالضم نوزایندگان از اسپ و شتر و گوسفند و آهو جمع عائذ و بفتحتین
پناه و ملجاء و یک راه است و مردم سفله و دون و بالضم و تشدید واو مفتوح گیاه در بن
خار رسته یا بجای دشوار که ستور بوی نرسد و گوشت که بر استخوان چسپیده باشد و مرغ
پناه برنده بجای عائذ نوزاینده از اسپ و شتر و جز آن و پناه برنده عواذ
گریه داشتن عیاذ پناه بردن و پناه و ملجاء و مرغی که بکوه و جز آن پناه برد

باب العین مع الراء

عبر بیان کردن خواب و خبر دادن از
حقیقت و مآل آن و بآندیشه خواندن بی آواز و بالضم بسیار از هر چیز و گروه و گرمی چشم
و قبیله ایست و زن فرزند مرده و ابرها که بشتاب روند و عقاب و بالکسر لخه
بر عزب کنار فرات تا بیابان عرب گیرند از باج و قبیله ایست و بالضم و الفتح

کرانه جوور و دخانه و بهرسته حرکت شتر قوی بارکش که پیوسته در سفر باشد عبیر
خوشبوی است معروف که از صندل و گل و گلاب و مشک و بعضی گفته اند خوشبوی است باز عفران
آمیخته عبور گذشتن از آب و بالفتح نو ساله از بز و گوسفند و مرد ختنه ناکرده
عابر رهگذر و بفتح با نام پرزاده سام ابن نوح عبقر موضعی است جنیان را و عرب
از مردم و پارچه فروش و جز آن که در غایت حسن و لطافت بود بدان موضع نسبت کنند
و بعضی گفته اند دهی است که جامه و فرش خوب میشود عبهر بوستان افروز و نرگس
و یاسمین و مرد آگنده گوشت و نازک و دراز از هر چیز عتر اصل و گیاهی است از آن
یا درختی است کوچک و بت و هر چارپا که کشته شود براه خدا و بزیکه برای بتان میکشند
و قبیله ایست و دسته بیل و غیر آن و چوبیکه در بیل به پهنا پیوند میکنند بگردانیدن بیل
و هذیان و بالفتح لرزیدن و جنبیدن نیزه و جز آن و برخاستن ابر و بضمتین
فروج برآمده و بفتحتین شدت قوت عتّار دلیر و اسپ توانا و جای درشت که باران
انس نگیرند عثار در افتادن بر عاثور مهلکه و سختی و بدی و چاهی که جهت
شیر درنده و جز آن میکنند تا صید کنند عثور مطلع و دیده ور شدن عثی دیده
ور شدن و دروغ گفتن و شهرت به یمن و بالضم عقاب و دروغ و بفتحتین نیز آمده
و بالفتح و تشدید ثا جائی است که در آن شیران می باشد عثیر خاک و غبار و نشان
مخفی عجز دم برداشتن اسپ در دویدن و بشتاب رفتن اسپ و بشمشیر آهنگ کردن
بر کسی و گردن تافتن و بالضم و الکسر غلیظ و درشت و بفتحتین سطبر و فربه شدن و برآمدگی هر چیزی
و بضم جیم و کسران سطبر و فربه عجیس نامرد و براء معجمه نیز آمده عجلان بهانه و معذور داشتن
و بالفتح فراز هار و لگام کردن بر ستور و ختنه کردن و بسیار عیب گناه شدن و طعام
ختنه کردن و زدن بر پشت کسی چنانکه نشان در آن شود و سرگین بسیار شدن در خانه
رعلا ای

رعلا آمد افار و خطر یش از همه جانب و نشان افسار بر روی ستور و طعامی که برای بنا کردن
و ختنه کردن و هر چیز که نو بهم رسد بپزند عاذر نشان جراحت و رگ و خون استحاضه
و غائط آدمی عاذور بدی و درفش که بچارپا زنند تا راه رود عذیر گرو گرگین شدن
و بالضم قروحی که در گردن شتر پیدا میشود و بیماری است که موی شتر بریزاند و جوان و کوهی است
بعدن عذار بانگ کردن شتر مرغ نر و نام مردیست و بالفتح گلی است خوشبو که آن را گاو چشم
و بهار خوانند و نام گاوی است که با گل نام گاوی جنگ کرده با هم یکدیگر چندان سر در زدند که
هر دو مردند و این مثل شد میان دو حریف که برابر شوند و قصاص و وادی است عذر
کوچکی کوهان شتر عرعر درختی است از قسم سرو و این در اصل فارسی است و نام موضعی است
عذر ملامت کردن و منع کردن و نکاح کردن و بزور بر کاری داشتن و واقف گردانیدن
بر ابواب دین و فرائض و احکام و قیمت گیاه و روده عذور بد خو و دیوث
عزیر نام پیغمبری است عاذر نام مردیست که بدعای حضرت عیسی زنده شد
عسر بالضم و بضمتین و بفتحتین دشواری و دشوار شدن کار و بالکسر قبیله ایست از جن و بفتح
نیز آمده عسیر دشوار و ناقه که رام نشده باشد عسکر لشکر و بسیار از هر چیز و این
فارسی است و تاریکی شب و محله ایست به نیشاپور و بمصر و دهی است بخوزستان و نام
سامره است و از آنجاست امام حسن عسکری و امام علی نقی و عسکران عرفه و منا
عشر بالفتح ده یک گرفتن و دهم شدن و بالضم ده یک و بالکسر میان دو نوبت آب
شتر و آن هشت روز باشد زیرا که چون روز اول و دهم آب دهند مابین ده روز باشد
و پاره از دیگ که ده پاره شده باشد و بالضم و فتح شین درختی است تلخ گشنده و بفتحتین
ده زن چنانکه عشره ده مرد عشار ده ده و بالکسر شترهای ماده آبستن ده ماهه
جمع عشراء بالضم و فتح شین و بالفتح و تشدید شین ده یک گیرنده و ده کننده دهم

عشیر ده یک و نزدیک و دوست و شوهر زن و معاشر و هم صحبت و دهم حصه قفیز
و آواز گفتار عاشورا دهم روز محرم یا نهم روز و آن را عاشوره و عاشوراء نیز خوانند
عصر بهره حرکت و بضمتین روزگار و روز و شب و آخر روز تا سرخ شدن آفتاب
و بفتحتین نیز آمده و باران و بامداد و قوم و خویشان و بند کردن و باز داشتن و بخشیدن و بالفتح نماز
دیگر و فشردن انگور و جز آن و پناه یافتن و رستن و بفتحتین ملجاء و پناه و گرد و غبار عصیر
شیره انگور و جز آن و هر چه افشرده باشند عصار گرد سخت و بالفتح و تشدید صاد روغن
عصفر گیاهی است معروف که جامه را بان رنگ کنند و گوشت را بهر آن اگر دانند و تخم
آن را قرطم گویند عصفور گنجشک و ملخ نر و پاره از مغز سر و چوب هودج که سر چوب
های دیگر در آن پیوند کنند و چوبهای پالان که سرهای شتر بدان محکم کنند و جای بر آمدن
موی ناصیه و استخوان بر آمدن پیش نی اسپ و بیخ کشتی و پادشاه و پیشوا
عصافیر جمع عصفور و درختی است که صورت گنجشکان دارد و در فارس
بسیار است و آن را عرب من رای مثلی نیز خوانند و لبن العصافیر بار
درختی است که آن را بفارسی آمر گویند و آن بار را تخم آمر گویند و زبان گنجشک
نیز گویند و عصافیر المنذر شتران نجیب که نعمان ابن منذر داشت عصمود
دولاب و دلو عصامیر جمع عصر فاش کردن سخن و کردهی است از یمن
عاضر مانع عطر خوشبوی شدن و بالکسر خوشبوی عطار خوشبوی و در بیع
عاطر دوست دارنده بوی خوش عظل گر نزداشتن از چیزی و پر کردن مشک
عفر خاک آلود کردن و در خاک غلطانیدن و بالضم شب هفتم و هشتم و نهم از ماه و مرد
دلیر چابک و درشت و سخت و بالکسر خوک یا خوک نر و مرد خبیث شریر و بفتحتین روی خاک
و بکسرتین فا نیز آمده و اول آبی که کشت را دهند و تارهای مانند لعاب عنکبوت که در

تابستان

تابستان ظاهر شود و آن را لعاب الشیطان گویند و بضمتین زمان تا مدت یکماه عفیر گوشت در
آفتاب خشک شده و پیت بشیرینی آمیخته و نان بی نان خورش و زنی که بهمسایه چیزی نه دهد
عفار درختی که از وی آتش گیرند و کشن و پیراستن درخت خرما و موضعی است میان مکه و
طائف و نان بی نان خورش و پیت بی شیرینی و بالفتح و تشدید فا کشنی دهنده خرما عقر
کوشک و بنای بلند یا بنای ویران شده و بالضم نیز آمده و ابر سفید و ابر که آفتاب و حوالی
آن را بپوشد و فرجه میان دو چیز و منزلی و ما بین پایهای خوان و نام جای است نزدیک
بکوفه و بنیاد و اصل چیزی و خسته و مجروح کردن و پشت ریش کردن ستور را و ریش شدن
و پی کردن ستور را و باز داشتن از رفتن و بالضم کابین زن و زری که بوطی شبهه واجب
شود و نازاینده و عقیم شدن زن و محله قوم و بفتح نیز آمده و پس حوض و جای خوردن
آب از حوض و معظم آتش و جمع شدن گاه آن و میان خانه و بنیاد آن و بفتح نیز آمده و طعمه
بهترین گیاه و بهترین ابیات قصیده و بیضة العقر خایه خروس که در سالی یکبار بعضی
خروسان بنهند و بیضه که زنان بکر را بدان آزمایند و اول تخم یا آخر تخم یا میان و عطیه
و تحفه که یکبار اتفاق افتد از جایی که امید نباشد و این لفظ را در حال ندرت استعمال کنند
اعقار جمع و بفتحتین لرزیدن پایها از دهشت و بالضم و فتح قاف زین و پالان که پشت
ستور ریش کند و از آسیب سواری نگاه ندارد عقور سگ گزنده و گرگ گزنده
و جز آن عقار می و نوعی از جامه سرخ و رنگین و بالفتح آب و زمین و درختها
و رخت و اسباب خانه و نزادن و بالفتح و تشدید قاف گیاه یا بیخ گیاه که برای دارو
بکار برند و بالضم نیز آمده و گیاهی که چارپا را ریش کند و بدین معنی بی تشدید قاف
نیز آمده عقاقیر جمع عاقر ریگ توده بلند که در آن جا چیزی نروید و زن
نازاینده و مردی که او را فرزند نشود عقر نازاد و مرغی که پرهای او را

آفت رسیده باشد و از آن سبب پر برون نیاورد عکی میل کردن بجای و بازگشتن
بجنگ و بازگردانیدن شتر خداوند خود را با جل و وطن خود و بالکسر اصل هر چیز و بیخ زبان و بعضی
دردی زیت و شراب و دردی آب که در تک حوض مانده باشد و دردی ناک شدن
روغن و گله های شتران از پنجاه تا صد و بعضی گفته اند از پنجاه تا شصت یا هفتاد و
زیاده از پانصد و بسکون کاف نیز آمده جمع عکره بعین و زنگ شمشیر و بالفتح دکرکاف
شراب و آب و درد و روغن در دو جزان عکو بالضم برگشتن عکار برگردنده
بجنگ و بد رقبیله است عمر بالفتح و بالضم و بضمتین زندگانی و زلیتن العمار
جمع و بالضم مسجد و معبد ترسایان و یهودان و بالفتح دین و بفتح میم نیز آمده و گوشت
بیخ دندان و بالضم نیز آمده عمور جمع و نام مردی است وان را بواو نویسند در حالت
رفع و جر تا فرق شود میان عُمَر و عَمْرو و در حال النصب ننویسند چه بواسطه زیادتی
الف که علامت تنوین آید در غیر منصرف نیاید فرق حاصل است و بفتحتین مندیلی که زن
اصیل سر خود را بدان پوشد و کوهی است که از انجا آب بسوی مکه معظمه می آید و بالضم
و فتح میم نام حضرت فاروق رضی الله عنه و عمران جمع عمره و معنی آن گذشت و بالضم
و تشدید میم موضعی است نزدیک واسط عامر آباد کننده و آباد و بدین معنی عامر
بمعنی معمور باشد چون دافق بمعنی مدفوق و نام مردی است و بنی عامر قبیله است
عمّار بسیار عمارت کننده و نام مردی است و مرد بسیار نماز و روزه و قوی در ایمان
و ثابت در کار و حلیم و بردبار در سخن و مردیکه اهل خانه و یاران خود را جمع کند
بر آداب رسول صلعم و قایم باشد بر امر و نهی تا دم مردن و بالضم عمارت کنندگان و
عمّار البیت باشندگان خانه عمیر جای معمور و جامه سخت و محکم بافته
و بالضم و فتح میم موضعی است نزدیک مکه و نام مردیست و تصغیر عمر و عمرو
عنصر

عُنصُر اصل و حسب و سختی و بلا و حاجت و آهنگ عُنْقُش بیخ نی و هر چه اول از آن
بروید و تازه باشد و میان درخت خرما و لخ بالخا سفید که از آن بوریا بافند و اصل
مرد و اولاد دهقان عُنْتُق مگس بزرگ که او را خرمگس گویند و نام مردیست
عنبر قبیله ایست از تمیم و بلعنبر فرزندان او مخفف بنو العنبر چنانچه بلحارث مخفف بنو الحارث
و ماهی است در دریای شور پیدا شود و زعفران و اسپرک و سپر که از پوست آن ماهی سازند
و خوشبوی است معروف و گویند آن سرگین جانور بحری است و بعضی گفته اند منبع چشمه
ایست در دریا و صحیح آنست که مومی است خوشبو که در کوهستان چین از زنبور عسل
که انواع گیاه خوشبو میخورد بهم برسد و سیل آن را بدریا می برد و شست و شو می دهد
و اکثر جانور بحری آن را فرو برد و نتواند که هضم کند آن را بیندازد و ازین جهة بعضی
گمان برده اند که سرگین آن جانور است و از بعضی ثقات استماع افتاده که مگس عسل در
درمیان عنبر یافته اند و این نشان ظاهری است که موم باشد و در وقت آتش گذاشتن چون
موم گداخته میشود والله اعلم عَوَر و بفتحتین یک چشم شدن و رفتن بینای یک چشم و
بالفتح و کسر واو بد باطن عوار بهر سه حرکت عیب و شکاف و دریدگی جامه و بالضم
و تشدید واو پرستو و خاشاک که در چشم افتد و کسیکه بینای راه ندارد و ناتوان و بددل عواویر
جمع عُوَیق نام جای و خصلت نکوهیده عوائق گروههای پراگنده عَهَر و بفتحتین
زنا کردن و بالکسر زنا عاهر زناکار عیر قافله شتران که غله بران بار کنند و هر که
که غله آورد و بالفتح خر اهلی و وحشی و بیشتر در گورخر استعمال کنند و نام کوهی است بمدینه و
استخوان که میان آن بر آمدگی باشد و هر چه که بلند باشد در چیز هموار و چوبی که در هودج وضع کنند تا دست
در انجا زنند و پلک چشم و گوشه چشم و هر چه از چشم باشد و بلندی گوش و بلندی پشت پا و بلندی میان

پیکان و تیزی سرکتف و وادی است و موضعی است که در قدیم آباد بود الحال خراب است و لقب کافری است که
کفران نعمای الهی کرده بود و مهتر قوم و پادشاه و طبل و میان پشت و خط سفید میان برگ و مرغی است چون
کبوتر و رفتن اسپ و جز آن و سیر کردن و سبک گوشت شدن ناقه لطلب فحل و بهر سو رفتن آب
بجا کردن عَمَیّاد سنجیدن و چاشنی زر و سیم گرفتن و بالفتح و تشدید یا مرد بسیار آمد و رفت کننده
و مرد بسیار حرکت و شتر بسیار جولان و بسیار حرکت و نام اسپی است باب العین مع الزاء
عَجز ناتوانی و بهر سه حرکت و بالفتح و کسر جیم و ضم آن سرین و پس هر چیز عُجوز ضعیف
پیر شدن زن و بالفتح زن پیر و عامه عجوزة بازیادت تا گویند عجائز و عُجز جمع و ریگ توده
و ایام العجوز ایام سرمای سخت و آن پنج روز است نزد عرب و بعضی هفت روز گفته اند
تعجیز آنکه قادر نباشد بر جماع عِز ارجمندی ضد ذل و بالفتح غلبه کردن و باران سخت
و بکسر نیز گفته اند عزایز کم یاب و آرزومند و قادر و غالب بر کسی عُزوز بالضم
تنگ پستان شدن ناقه و همچنین عزاز بالفتح و بالکسر ناقه تنگ پستان عَزاز زمین سخت
عفز گردکان یعنی گردو و بازی کردن مرد با زن و خوابانیدن شتر عقز
نزدیک پا نهادن و آهسته رفتن مورچه و مانند آن عَکز تکیه کردن بر عصا و نیزه در زمین
زدن و راه یافتن بچیزی و بالکسر بدخو و بخیل و مشئوم علز بفتحین بی آرامی و سبکی
و بی تابی که مریض و حریص و اسیر را بهم برسد و بالفتح و کسر لام دردمند بی آرام که خواب نکند
عنز بز ماده و آهوی ماده و جز آن و نام اسپی و نام تمثالیست و پشته و قبیله از آهوان و
عقاب ماده و ماهی است بزرگ و مرغی است آبی و کرکس ماده و حباری ماده که آن را تعدی
خوانند و نام زنی است از قبیله وطم که آن را در میان هودج کرده باسیری بردند و عدول
کردن و زدن بعنزه و آن نیزه است خورد عَوز دانه انگور و بالضم نام
مردی است

و نام مردی است و درویش شدن و نایافت شدن باب العین مع السین
عَبلوس نام مردی است عُبوس ترش رو شدن و ترش روی و بالفتح
ترش رو و گریه و شیر درنده عَبّاس و عابس ترش رو و شیر درنده عَبس ترش
رو شدن و گیاهی است که آن را سیسبز نیز گویند و کوهی است و وادی است به نجد محله
ایست بکوفه و پدر قبیله از قیس عیلان و بفتحین شاش و سرگین خشک شده و بر دم شتر
چسپیده و خشک شدن و لبتن چرک بر دست و اندام او و نام مردی است عَجس
باز داشتن کسی را از حاجت و گرفتن به پنجه چیزی را و سیر نمودن ناقه از راه و بالفتح
و بهر سه حرکت جیم قبضه کمان و پاره از میان شب تا آخر شب عَجوس ابر گران و
باران پیاپی ریزان عَدس رفتن در زمین و سخت پامال کردن و عدس نمودن و چرا
نیدن شتر و استر و بانگ راندن استر و بفتحین دانه ایست معروف که آن را در فرس
لنگ گویند و بثره ایست که در بدن در آید و آن کشنده است و بالضم و فتح دال نام
مردی عَروس زن و مرد نو کدخدا جمع اول عرائس و جمع ثانی عرس و قبیله ایست به یمن
و نام مردی است و از اینجاست مثل عرب لا عطر بعد عروس عُرس بالضم و بضمتین
طعام عروسی و نکاح کردن و بالکسر زن با شوی و ماده شتر با نر اعراس جمع و ابن العرس جانوری
است که آن را راسو گویند و بالفتح لبتن گردن شتر بیازوی او و عدول کردن از چیزی
و ستون میان خیمه و دیوار کوچک برون قلعه و بالضم نیز آمده و دیوار میان دو دیوار خانه
زمستان تا خانه گرم باشد و بفتحین دهشت داشتن و ملازم بودن و سخت شاد بودن
و بالفتح و کسر راء شیر درنده مدهوش و ملازم به چیزی عِراس بالکسر رسن که گردن و بازوی
شتر بدان بندند عَسس شب گردیدن به پاسبانی و در آمدن خبر و تنها چریدن

شتر و شیر بدادن او پیش مردم و اندک خورانیدن گروهی را و بالضم قدح بزرگ و قضیب
عِباس جمع و جدّ و جهد عَسّاس شب گردنده گرد شهر عسس و عسیس جمع چون
خدم و خادم و حاج و حجیج عَسوس ناقهٔ که پیش مردم شیر ندهد و جوینده صید
و کشب و مرد اندک خیر عَطس عطسه دادن و مردن و دمیدن صبح عاطس
صبح و آهو که پیش رو آید و عرب بدان فال گیرند و عطسه زننده عُطاس عطسه
عاطوس چیزی که بدان عطسه آرند و جانوری که آن را بفال بد گیرند عَفس
بازداشتن و سخت راندن شتر و جز آن و زدن بپای بر سرین و کشیدن بسوی زمین و مالیدن
سخت و مالیدن چرم عِفاس فا ر عَکس بازگونه کردن و برگردانیدن سخن و مهار
شتر بر دست شتر بستن و شیره ریختن بر خوردنی عِکاس رسن که بدان مهار
شتر بر دست او ببندند عکیس شیری که بر شوربا و دیگر خوردنی ریزند و نوعی از طعام
که از شیر و آرد سازند و شاخ رز که بازگونه در زمین بسوی مکان دیگر نشانند عَلس
آشامیدن و چشیدن و نوعی است از مورچه و آنچه خورده و آشامیده شود و بفتحتین کنه
و بالضم مردی و نوعی از گندم که دوگانه در یک غلاف باشد علاس و علوس
چیزی از طعام عَماس جنگ سخت و شب و روز سخت تاریک و کار بی سر و پای
که راهی بآن نتوان برد و همچنین عموس و عموس بمعنی بی راه رونده نیز آمده
عَمس خویشتن را در کاری نادان ساختن و در سر گفتن و پنهان کردن و تجاهل
کردن در چیزی عُمَیش نام مردی عَمواس نام جایست در شام که در اسلام
اول در آنجا طاعون عظیم پیدا شده بود عَنس بالفتح شتر ماده سخت محکم و عقاب
و پدر قبیلهٔ از یمن از آن قبیله است اسود عنسی که در زمان حضرت رسول صلعم

دعوی

دعوی نبوت کرده و در شب وفات حضرت کشته شد عُنوس و عِناس دیر ماندن
دختر بعد از بلوغ در خانه بی شوی چنانکه از حد دوشیزگی بیرون رود عانس دختر که
در خانه دیر ماند و مردی که بی زن مدتی دیر ماند و شتر فربه تمام اعضا عَنبس مردی معروف
عَوس شب گردیدن و گرد چیزی گشتن و گردیدن گرگ در پی چیزی خوردنی و نگاه کردن و بالضم
نوعی از گوسفند و بفتحتین در آمدن دو طرف دهن باندرون وقت خنده و جز آن
عَیس آب کشنی و کشنی کردن و بالکسر شتران سفید که سفیدی او بسرخی آمیخته باشد

باب العین مع الشین

عَرش عرش حق تعالی و کیفیت آن
و بیان حد آن در شرع جایز نیست و گویند یاقوت سرخ است که از نور حق تعالی
درخشان است و تخت و سقف خانه و عزّت و جاه و قوام و درستی کار و جانب قوی
و خیمه و خانه که بر آن سایه سازند و رئیس و سردار قوم و مدبران و چهار کوکب
خورد مابین منزل عوا که آن را عرش سماک گویند و سرین شتر و تنه و جنازه
و چوبی که بدان کنارهای چاه گیرند بعد از آنکه بسنگ گرفته باشند و بلندی و بر
آمدگی پشت قدم و سایه بان که از نی سازند و چوبی که آب دهنده بر آن ایستد
و آب خوراند و آشیانه مرغ و بر آوردن بنا و بجای مقیم شدن و بسنگ
گرفتن چاه و دریغ گردن زدن و لازم شدن و عدول کردن از چیزی و بالضم
گوشت یکطرف گردن و عرشان گوشت هر دو طرف عَریش هودج
زن و کرانه و خانه که از برگ درخت و گیاه سازند برای سایه و نام شهری
است به مصر که اکنون خراب است عَشّ مرد کم گوشت و چیز اندک و کم کردن
ضرو و چیز اندک و طلب کردن و فراهم آوردن و کسب کردن و زدن و رقعه دوختن

پیراهن را ولازم شدن مرغ باشیانه خود و بالضم اشیانه مرغ که از ریزهای چوب
برشاخ درخت سازد و وکر آشیانه که در دیوار سازد و اُفحوص و و
اُدحی خانه که در زمین سازد و نام شاعری است و حق کسی عَطَش تشنه شدن و
تشنگی و بالفتح و کسر طاء تشنه و بفتح طا نیز آمده و بکسر طا و ضم آن جای کم آب عِطاش
تشنگان و بالضم بیماری تشنگی که هرچند آب خورده شود تشنگی نرود عَفش جمع کردن
عَقش فراهم آوردن مال و خم دادن چوب و میوهٔ درخت اراک و اطراف شاخهای
و ترهٔ ایست و بدین معنی بفتح قاف نیز آمده عَکش پیچیده شدن و برهم نشستن موی
پیچیده و انبوه شدن گیاه و موی پیچیده و مهربان شدن برکسی و حمله کردن و بافتن
عنکبوت و فراهم آوردن چیزی و گرد گرفتن سگان لگام و استوار کردن بند کسی
عُکّاش عنکبوت یا عنکبوت نر یا خانهٔ عنکبوت و نام کوهی است و بالفتح نام مردی
است عَمَش زلیتن و زدن بی قصد و چیز ناموافق و بفتحتین ضعف بصر و رفتن اشک اکثر
اوقات بواسطهٔ علتی عَنَش خم دادن چیزی را و از بیخ برکندن و ثابت داشتن
و تیر راندن و از پیش خود راندن عَیش زندگانی و زندگانی کردن و بالکسر نام مردی
عَیّاش خوب زندگانی کننده و نام مردی است باب العین مع الصاد
عَرّاص همواره با رعد و برق بودن هوا و بی آرام شدن شتر و بفتحتین شاداب شدن و تغیر
یافتن بوی خانه و گیاه از تری و جنبیدن برق عِراص ابر با برق و رعد و برق در خشنده
و نیزهٔ لرزان و شمشیر عَصعَص استخوان بیخ دم که آن را دم غزه خوانند و مردانگی جمع
عَصّ اصل و بیخ چیزی و بالفتح سخت و محکم شدن عَفص مازو و بعضی گفته اند درخت
بلوط است که یکسال مازو دهد و یکسال بلوط دهد و سرظرف بپوست پاره بستن و خم
کردن
گردن و برکندن و دست را پیچیدن و بفتحتین پیچیدگی و کجی در بینی و بالفتح و کسر فا چیزی بمزه سخت باشد
عِفاص پوست پاره که سرظرف بان بندند و ظرفیکه در ان چرم و خرقه و آنچه از راه یافته شود نگاه
دارند عَقص تافتن و پیچیدن موی و کلاله کردن آن و بفتحتین بدخو و بخیل شدن و بالفتح و کسر قاف
بدخلق و بخیل و ریگ بسته سخت که در راه نباشد عِقاص موهای پیچیده و گره زده و رشته که اطراف
گیسوها بدان استوار عَکس باز گردانیدن و بفتحتین بدخوی و حرون شدن چارپا عَمیص
غَمص نوعی است از طعام و بالفتح و کسر میم حریص بخوردن چیز ترش عَوَص دشوار
شدن و سخت شدن چیزی و پیچانیدن کار بر خصم عَویص شعر یکه استخراج بمعنی آن
دشوار باشد و سخن غریب و دشوار و بلای سخت و کار دشوار و زمین سخت و جای بلند و
نفس و قوت و حرکت عَیص درخت بسیار درهم پیچیده و اصل و نام پسر حضرت اسحاق
که روسیان از اولاد اویند باب العین مع الضاد عَرَاض
درخت و متاع و بفتح را نیز آمده و هرچه غیر از زر و سیم باشد عروض جمع و ردی کوه و گردا
گردان را افق خوانند و طلخ بسیار و کوه و کنارهٔ کوه و کوهی است بفارس و فراخ و پهناور و وادی
و سیر و گردن کج کرده رفتن اسب در دویدن و لشکر و بکسر نیز آمده و دیوانگی و مردن آدمی بغیر بیماری
و ساعتی از شب و ابر و پیدا شدن و پیدا کردن و در عوض حق کسی چیزی دادن و رسیدن آفت
بستور و عرض کردن چیزی را بر کسی برای فروختن و پیش داشتن نامه و بنشسته و عرضه داشتن
سخن و جز آن و عرضه دادن لشکر را و پیش آمدن ناخوشی و تب و بمکه و مدینه رفتن و پیش
آوردن و نشان کردن بر سرین ستور و بالکسر جسد و نفس و هر موضعی از بدن که عرق کند و بوی
عرق بدن خوش و ناخوش و ناموس و آنچه نگاه داشته شود از عیب و عار از خود و از
پدران و خویشان و آنچه بدان فخر کرده شود از حسب و شرف و نام وادی است بیمامه

علوص وجع البطن

دلکش و وادی که در و درخت و آب بسیار باشد و درخت اراک و درخت گز و جانب وادی و لب
و ابر بزرگ و ملخ بسیار و مردی که مردم را بباطل پیش آید و بالضم شهریست بشام و روی کوه و ناحیه
و جانب و کرانه و میان دریا و جوی و اکثر سخن و اکثر مردم و رفتاریست که در میان پسند
کنند و در شتران نه پسندند و بفتحتین بیماری و گزندی که عارض آدمی شود و مال دنیا و غنیمت
و مالی که جنس باشد نه نقد و آن را خواسته گویند و طمع و آنچه دوام نداشته باشد و هرچه قائم بغیر
باشد عریض پهن و بزغاله یکساله که بجهت کشتی در بانگ و حرکت آمده باشد عروض
بالضم عارض شدن و جمع عرض و بالفتح ناقه که ریاضت نیافته و رام نشده باشد و
معنی و فحوای سخن و جزو آخر مصراع اول از شعر و علمیست که میزان شعر موزون و نا
موزون است و راه کوه و نام مکه و مدینه و نواحی و حوالی آن و شتریکه خار خورد از بی علفی
و کرانه چیزی و حاجت و جای که در هنگام سیر کسی را پیش آید و لب عارض هر چیز و ابر و خوردنی
و بز و گوسفند که او را خار پیش آید پس بخوردن را و نام کوهی است عارض عرض
دهنده لشکر و سالار لشکر و آنچه لاحق چیزی شود و کناره رخسار یعنی جای بر آمدن ریش و ابر سر گسترده
در افق و دندان بعد از ثنایا و شتر ماده بیمار پیر و صفحه گردن و چوب بالای در که بدان در
میگردد و عطا عراض دور شدن از کسی و برگشتن و مکافات کردن کسی با نچه دیگری
کند با او و مقابله کردن کتاب را با کتاب دیگر و بکرانه ها و نواحی شدن و پیش آمدن کسی
در راه و پیش آوردن ناقه را بفحل بجهت کشتی و بدین معانی است معارضه و داغ یا خط
بر پهنای سرین ستور و بالضم پهن و عریض عض گزیدن و زیرک و داهی شدن
و بالضم نوعی از علف ستور چون دانه خرمای کوفته و کنجاره و جز آن و بالکسر رسا و زیرک
و درخت خار و سخت در زننده و توانا بر سفر عضوض چیزی که گزند بود و چه
خورده شود و سخت گزنده و چاه دور تک بسیار آب عضاض چیزی که گزند

لوز

شود و خورده شود و گزنده کی و بلای سخت و زبان و درخت سطر و بالکسر گزیدن سهب کسی را ؛
عضیض ملازم شده کسی را عوارض دندانها بعد از ثنایا و بیماریها و بالضم کوهیست در ؛
دیار طی که گور حاتم در انجاست عوض بدل شدن و بدل دادن و بالضم والفتح و بهر سه حرکت ؛
آخر یعنی هرگز و این مخصوص مستقبل منفی است چنانکه قط خاصه ماضی منفی است و بالکسر و ؛
فتح واو بدل چیزی باب العین مع الطاء عبط کشتن چارپا بغیر علتی و بیماری
و غالب شدن کسی و کندن در زمین موضعی که پیشتر نکنده باشد و افترا کردن و در جنگ افکندن
خود را بی سبب و باعث و بر انگیختن خاک و روان کردن عرق و حزن الم کردن بستان
و شکافتن جامه و جز آن و شکافته شدن و رسیدن سختی و دریافتن سختی کسی را بغیر سبب عبیط
گوشت و خون تازه و چارپای کشته بغیر سبب و بهانه و شکافته شده عوفط بالضم
درختیست خاردار صحرای عضرفوط جانوریست سفید و نرم که انگشتان دختران را بدان
تشبیه کنند و یا جانوری مانند سام ابرص عط شکافتن جامه بطول یا بعرض
و غالب شدن و بروی زمین انداختن کسی را عطاط دلیر جسیم و شیر درنده علاط
کرانه کردن و طوق کبوتر و رسن گردن شتر و داغ بر پهنای گردن شتر علط داغ کردن
بر گردن شتر و به بدی کسی را یاد کردن و به تیر زدن و بالضم گردن بند و حمائل و بفتحتین ناقه
بیداغ و بی مهار عوط بار گرفتن ناقه سال نخست عیط درازی گردن ؛
باب العین مع الظاء عظ بزمین چسپیدن عظاظ شدت جنگ و مشقت
کشیدن و سخت کشیدن و سخت و دشنام دادن عکظ باز داشتن و عزل کردن و قهر
کردن و رد کردن فخر او را باو عکاظ بازاریست در صحرای ناحیه مکه میان نخله
و طائف که در جاهلیت غره ماه ذی قعده از انجا خرید و فروخت شدی و تا بیست
روز باقی ماندی قبائل از هر طرف بدانجا آمده اشعار خواندندی و مفاخرت بآبا

واجداد بر یک دیگر کردندی و در اسلام برطرف شد وادیم عکاظی بدانجا منسوب است
باب العین مع الفاء عِتریف و عُتروف مرد دلیر و کارگذار خبیث
و فاجر ستمکار سخت و شتر سخت و استوار عَتف برکندن موی و جز آن و بالکسر
پارهٔ از شب عَجف خود را باز داشتن از طعام تا گرسنه بخورد و صبر کردن بر رنج بیمار
و قیام بکار او نمودن و برداشت کردن از کسی و گرفت نکردن و بالضم و الکسر لاغری ستور و
بفتحتین لاغر شدن و تنگ شدن سر پیکان و سنان عِجاف لاغران و پیکانهای تنگ
و حنظل و روزگار و بالضم نوعی از خرما عَدَف عطای اندک و خوردن و اندکی از
علف و بالکسر پارهٔ از شب و گروهی از مردم و پارهٔ از چیزی و از ده تا پنج مرد و بالضم
جمع عدوف یعنی آنچه توان چشید و بفتحتین خاشاک که در چشم افتد عُداف چیز اندک
و بر جمیع این معانی بذال معجمه نیز آمده عُذاف زهر قاتل عَرف صبر و شکیب
و بالفتح بوی خوش و ناخوش و اکثر استعمال آن در بوی خوش می باشد و اقرار کردن
بگناه و جزا دادن و تاج سر خروس بریدن و اعراض کردن از چیزی و گیاهی است و
قرحه در میان کف دست پیدا شدن و بالضم شناختگی و نیکوی و احسان و آنچه بخشند و بذل
کنند و موج دریا و اعتراف و موی یال اسپ و بضم را نیز آمده و موضعی است و نام
شخصی است و ریگ توده و جای بلند و بضم را نیز آمده و نوعی است از درخت خرما
نیست بحرین و درخت ترنج و صبر کنندگان جمع عروف است و اسپان و ماران یال
جمع اعراف و گفتارها و شتران که بر گردن موی بسیار داشته باشند جمع عرفاء و بعضی پس
بعضی آینده و منه المرسلات عرفاً عَرّاف بسیار شناسنده و کاهن و طبیب
عَروف صبور و بسیار شناسنده عارف شناسنده و شکیبا عَریف
شناسنده و بالکسر و تشدید بسیار شناسنده و رئیس و سردار قوم و نقیب عَزوف

روی

روی برتافتن از چیزی و دل سرد شدن عَزف مداومت کردن در خوردن و آشامیدن
و بالضم کبوتر پرنده عَزیف و عَزف آواز جن که شب در بیابانها شنیده می شود
عَزّاف ابری که آواز رعد از آن آید و نام قبیله ایست و ریگی است بنی سعد را و کوهی
است بر دوازده میل از مدینه عازف سرودگوی و نوازنده ساز و موضعی است
عَسف بی راه رفتن و از راه راست میل کردن و بیداد کردن سلطان و بخدمت
گرفتن کسی را و چریدن ستور گیاه را و کافی شدن کار کسی را و برای کسی کار کردن و مشرف
شدن شتر بر مرگ بواسطهٔ غده و نفس برزند چنانچه گلوی او می جنبیده باشد و مرگ
و قدح بزرگ عَسوف بی راه و ستمکار عاسف ناقهٔ نزدیک آمده بمرگ
گرم سخت جنبانند عَسیف مزدور و بنده که او را برکاری باری داده شود
عُساف لرزیدن گلوی شتر از نفس شتاب وقت مردن عَصف برگ کشت
و نا رسیده درودن کشت و سخت وزیدن باد و کسب کردن و شتاب رفتن شتر
و هلاک کردن و بردن باد و کارزار کسی را و گردیدن شتر گرد حوض آب و بر عصف
کشتی که دانهٔ او خورده شود و کاه او مانده باشد یا برگی که دانه از آن خورده شود
عاصف باد سخت و تیر میل کننده از هدف و هرچه مایل باشد از چیزی و روزیکه در آن
باد سخت وزد و شتر ماده و شتر مرغ تیز رو عَصوف بالضم سخت وزیدن باد
و بالفتح باد سخت وزنده و سخت جهنده عَطف میل کردن و خم دادن چوب را و دو
تا کردن بالش را و سخن را با سخن باز گردانیدن و میل دادن و مهربانی کردن و باز گشتن
بر چیزی و حمله کردن و بالکسر جانب طرف هر چیزی و میان راه و قبضهٔ کمان و زیر بغل
و بالضم جمع عاطف و بفتحتین درازی پلکهای چشم عَطیف زن و مادر بردار و ملایم که کبر
نداشته باشد و بالضم و فتح طا نام مردی است عَطوف مهربان و ناقهٔ که بر بچه

خود مهربان باشد و دام صیاد که دران چوب خمیده باشد و تیری که بر تیرهای دیگر بپیچد
تا بواسطهٔ ان تیرها برآید چنانکه بازی عرب است و آزار عاطف مهربانی کننده
و برگرداننده و اسپ ششم از جملهٔ ده اسپ که بدان گرو بندند و آهوی که گردن خود کج کند
در وقت نشستن در جای خود عطاف ردا و ازار و نام یکی است و بالفتح و تشدید طا
تیریکه به تیرهای دیگر در قمار عرب بپیچند تا تیریکه مقصود است برآرند یا تیریکه نه زیان
دارد و نه نفع یا تیریکه چند بار در خریطهٔ تیرها بگردانند عفت و عفه پارسائی و باز
ایستادن از حرام عفاف پارسائی و بالکسر دارو عفیف پارسا عفف
خم دادن چیزی را و روباه عقاف بیماری که قوائم ستور را کج کند عکف باز
داشتن و بکسر کاف موی جعد عکوف بر چیزی مقیم بودن و روی بر چیزی آوردن
و گرد چیزی گشتن و در مسجد برای عبادت نشستن و رعایت کردن و اصلاح نمودن و لیس
شدن عاکف بجای مقیم شونده و گرد چیزی گردنده و در مسجد برای عبادت نشیننده
علف بسیار آشامیدن و کاه و دانه دادن چارپا را و بالکسر بسیار خوار و درختی است
در یمن که برگ آن را به برگ انگور مانند و آن را خشک کرده در گوشت به پزند و بالضم
و بضمتین جمع علوفه یعنی آنچه چارپا خورد و بفتحتین خورش ستور و جز آن و بالضم و تشدید
لام مضموم میوهٔ درخت طلح که ان را شتر خورد و شبیه است بباقلای تر و تازه ؛
علاف نام مردی از قضاعه که پالانهای علافیه بدان منسوب است و بالفتح و تشدید
لام علف فروش و نام دانشمند معتزلی عنف و مشهوران ضم است درشتی
خلاف رفق و درشتی نمودن عنیف سخن درشت و رفتار درشت و آنکه سواری
سواری اسپان برفق و ملایمت نکند عوف حال و کار و قضیب و مهمان و بخت
و بهره و مرغی است و حزو و شیر در تنه و کوهی است و گرگ و رعایت و خبرداری

عیال

عیال کردن و گیاهی است خوشبو و نام مردی است و نام بتی است و گرد گردیدن مرغ گرد
آب و جیفه و جز آن عواف آنچه شیر درنده در شب بیابد و بخورد و هر چیزی که یافته شود
عیف بکروه و ناخوش داشتن طعام و شراب و جز آن را و نامهای مرغ بگفتن بیان
کردن و بیان جاهای افتادن او و عرب بدان فال نیک و بد کنند عیاف ناخوش داشتن
طعام و جز آن و عیافه ناخوش داشتن و بالفتح بازیچه است عرب را عائف آنکه فال
گیرد بمرغ و جز آن عیوف شتر تشنه که آب را بوی کند و نخورد و نام زنی است
باب العین مع القاف عبق بوی خوش و چسبیدن بوی خوش ببدن و جامه و
بجای مقیم شدن و بچیزی حریص شدن و نام مردی است و بالفتح و کسر با مرد که اندک خوشبو
بمالد و تا مدتی ان بو بماند عتق کرم و جمال و نجابت و شرف و آزادی و آزاد مردی
و آزاد شدن یا آنکه بکسر آزادی و بفتح آزاد شدن و درگذشتن اسپ از دیگر اسپان و بالکسر و بضمتین ؛
درختی است که از آن کمان سازند و بالضم جمع عتیق و عاتق و بالفتح کهنه و دیرینه شدن
و گزیدن و بصلاح آوردن مال و بصلاح آمدن مال و پیشی گرفتن اسپ و نیک شدن بشره
بعد از کشیدن رنج و جفا عتاق آزاد شدن و بالکسر مرغان شکاری و اسپان نجیب عاتق
دوش یا جای ردا از دوش و آزاد شده و شراب کهنه و مشک فراخ و زن جوان نورسیده
و زنی که هنوز شوهر نکرده باشد و زن میانه سال و کمان کهنه و بچهٔ مرغ که هنگام پریدن
آن شده باشد و سر خود شده باشد و بچهٔ مرغ سنگ خوار و بچه کبوتر که هنوز ناتوان باشد
و مستحکم نشده و دیرین و کهنه از چیزهای غیر جاندار چون خرما و شراب عواتق جمع
عتیق آزاد شده و دیرینه از هر چیز و گرامی و آزاده و گزیده و اسپ نیکو و هر چیز
نیکو و جمیل و شراب و آب و خرما و شیر و لقب حضرت ابی بکر صدیق زیرا که جمیل
و نیکو روی بود یا آنکه حضرت رسالت پناه در شان او فرمود انت عتیق من النار

وبیت العتیق کعبهٔ شریف زیراکه اول خانه ایست که بنا شده یا ایمن بجهت از غرق طوفان یا از
ویران کردن حبشه و از ظلم جبابره یا آنکه کسی مالک او نبوده عَلَق فراهم آوردن و بضمتین
درحوض کردن برای چیزی و گمان بردن بچیزی و رسانیدن فکر به چیزی که بدان یقین نتوان
باشد عَذق درخت خرما با بار و بریدن شاخهای خرما و بخلاف رنگ گوسفند نشانی
بروی بستن بجهت علامت و برآمدن و ظاهر شدن بار گیاه از جزو بیدی کسی را متهم
کردن و بچیزی نسبت دادن و بالکسر خوشهٔ خرما و خوشهٔ انگور و حصاری است بمدینه و هر شاخی
که شاخهای دیگر داشته باشد و بکسر اول و فتح ذال و بضمتین موضعی است بسیار آب و بسیار
درخت کنار و بالفتح و کسر ذال مرد دانا در کار و خوشبوی که بوی او تیز باشد عَرق
گوشت از استخوان باز کردن و استخوانی که گوشت از وی باز کرده باشد و راهی که مردم
نشناسند و بالکسر ریشهٔ درخت و رگ بدن و نهال نشاندن و کشت کردن در زمین غیر
تا آن زمین را متصرف و مالک شود و اصل هر چیز و زمین شوره که چیزی در آن نروید و کوه سخت
که بالای آن نتوان رفت مگر بدشواری و کوه خورد و جبل و موضعی است و شیر خورد نی
و نتاج بسیار و زمین شوره که در آن درخت گز روید و جای بلند و ذات عرق موضعی است
که اهل عراق از آنجا احرام بندند و بفتحین خوی اندام آدمی و سایر حیوان و گاهی بمجاز ترشح از
مسام غیر حیوان را نیز عرق گویند چون ترشح کوزه و مانند آن و رشته بنا و صف اسپان
و مرغان و هر چه صف زده باشد و زنبیل از برگ خرما بافته و بالفتح و کسر راء شیری که مزهٔ او
فاسد شده باشد و بضمتین جمع عراق یعنی کنار دریا عُراق استخوان که گوشت آن خورده باشند
و هم چنین عرق بالفتح و عراق بالکسر جمع و بضم نیز آمده و بعضی گفته اند عرق استخوان با گوشت
و عراق استخوان بی گوشت و نطفه و باران بسیار و بالکسر جانب بر مرغ
و نام آبی است و کنار آب و کنار دریا و شکنج ملک معروف از عبادان تا موصل از روی

طول

طول و از قادسیه تا حلوان از روی عرض زیراکه بر کنار فرات و دجله واقع شده عراقین ÷
کوفه و بصره باشد عُروق رفتن در زمین و جمع عرق و عروق الصفر زرد چوبه و عروق
الحمر روناس و عرق البیض گیاهی است که زنان برای فربهی خورند عَزق شکافتن زمین
و شتاب کردن در دویدن و چیز را باز داشتن و مبالغه نمودن و بسیاری کردن در زدن و بفتحین
پیوستن بچیزی و بضمتین بدخویان و بالفتح و کسر زا بدخو عَسق پیچیده شدن و بدخلق و تنگ
خو و بفتحین حریص شدن و بر چسپیدن و الحاح کردن در طلب چیزی و بضمتین آنان که بر قرض
داران خود شدت نمایند عِشق زیاده از حد دوست داشتن یا چشم پوشیدن از عیوب محبوب
یا بیماری است سوداوی که بر دماغ کسی غالب شود از دیدن صورت کسی و بفتحین بسیار دوست داشتن
و پیوستن بچیزی عِشّیق بسیار دوست دارنده عَفق غایب شدن و بسیار گشتن
و گران خر و تیز دادن و بتازیانه بسیار زدن و اندکی خفتن و کار استوار نکردن و شتر بسیار باب
رفتن و فراهم آوردن و از کاری باز داشتن و منع کردن و زدن بار چیز را و بضمتین مگس ”
عقیق مهره ایست سرخ و مخطط معروف که از جانب یمن آرند و وادی و هر جای که سیلاب
آن را شکافته و نشیب سازد و موضعی است بمدینه و یمامه و نجد و طائف و تهامه و موی
مولود از آن و حیوان که باز کنند عُقوق نافرمانی پدر و مادر کردن و ایشان را آزردن و
بالفتح باردار و گاهی غیر باردار را نیز گویند برای تفاول عاق سرکش با مادر و پدر عقق
بالضم و فتح قاف جمع عَقّ شکافتن و از مولود قربان کردن و موی طفل ستردن و تیر بجانب
آسمان انداختن و بالکسر حفرهٔ عمیق عُقاق آب تلخ و بالفتح و الکسر بار شکم و باریکه بر
پشت بردارند و بالفتح عقوق و سرکشی کردن و بالکسر ستوران آبستن و آنچه از بن انگور و خرما
برآید عقائق جمع عقیق و شمشیرهای درخشان عَق عَق مرغی است سیاه و سفید که
آوازش بلفظ عق می ماند و آن را عکه و زاغ دشتی گویند عِلق چیز نفیس و گران بها

وانبان و بدین دو معنی بفتح نیز آمده و شراب یا شراب کهنه و جامه و سپر و شمشیر و بالفتح در آویختن بچیزی
و جز آن و بار گرفتن زن و در آویختن آهو در دام و خوردن شتر سرهای درخت خار دار و در کام
چسپیدن زلو ستور را بوقت آب خوردن و آویزش و آن قدر از علف که روزگذار باشد ستور را و
گروه بسیار و بفتحتین خون یا خون بسیار سرخ یا خون غلیظ و خون بسته و علقه پارهٔ از آن و کرم سیاه
آبی که خون از جلد بدن انسان می مکد و آن را زلو گویند و هر چیزی که بچیزی در آویزد و گل که بدست
چسپد و محبت و خصومت لازم که دفع نشود و هر گیاهی که چارپایان آن را فرو برد علاق
راه و دولاب آب کش و دلو و رسن دلو و محور آن و رسنی که بدولاب در آویخته بود و محبت
و هوا علوق در آویختن و دوست داشتن و آنچه بدان چیزی آویزند و بالفتح غول و
سختی و بلا و مرگ و هر چه شتران را چرد و درختی است که ناقهای ده ماه آبستن آن را
خورند و هر چه بمردم در آویزد و ناقهٔ که بر بچه غیر خود مهربان سازند تا شیر دهد و درد بوی
کند و بشناسد و شیر ندهد و او را دور کند و زنی که غیر شوهر خود را دوست ندارد و ناقه که با
نر الفت نکند و بچه نخواهد و زنی که غیر فرزند خود را شیر دهد و شیر اندک علائق در
آویزندگان علیق جو و کاه اسپ و بالضم و تشدید لام مفتوح گیاهی است که بدرخت
می پیچد و منافع آن بسیار است عمق بالفتح و الضم و بضمتین تک چاه و مانند آن و
کنارهٔ بیابان که دور باشد از دیدن و بالضم ژرف و عمیق شدن چیزی و بالفتح تعمق
نظر کردن در چیزی و خرمای نارسیده که در درخت پرورند تا خشک شود و وادی است بطائف
و موضعی و شهری و قلعه ایست و بالضم و فتح میم منزلی است در راه مکه نزدیک ذات
عرق و بضمتین نیز آمده و بعضی گفته اند بضمتین غلط است و بفتحتین حق کسی در چیزی
عمیق ژرف و چاه دور تک و راه دور و دراز عمالیق و عمالقه گروهی
از اولاد عملیق که در بلاد منتشر شدند عملیق و عملاق پسر لاوذ بن

بن ارم بن سام بن نوح عنق بالضم و بضمتین و بالضم و فتح نون گردن و گروه مردم
و سرداران قوم و میل کنندگان و پایین شکنبه و پارهٔ از زمان و روزگار گذشته و قدیم و بفتحتین
نوع رفتاری است شتر را و دراز گردن عناق بالکسر دست بگردن یک دیگر کردن و
بالفتح بزغاله و عنوق جمع و سختی و بلا و کار سخت و دشوار و اسپ خوش گردن و نام جانوری
است که آن را سیاه گوش گویند و ستارهٔ سیوم بنات النعش و زکاة دو ساله و نام کسی است
و موضعی است و وادی است عنیق گردن و دست در گردن کسی کننده عوهق
دراز و نام شتری است که شتران نجیب از نسل او باشند و گاوی که رنگش بسیاهی زند و پرستوی
کوهی و کلاغ سیاه و لاجورد یا رنگیست شبیه بلاجورد یا رنگی است کبود بسیاهی مائل
و شتر سیاه رنگ و عوهقین دو ستاره ایست پهلوی فرقدین عونق غول
و ماده سگ و گرگ و گرسنگی و طویل العونق یعنی دراز دم عوق باز داشتن و بر
گرداینیدن و در بند کردن و مردیکه در وی خیر نباشد و بالضم نیز آمده و مردیکه مردم را از خیر
باز دارد و بالضم نام پدر عوج و بالفتح و الضم و فتح اول و کسر واو باز دارنده و مانع و بفتحتین
گرسنگی و گروهی از بنی عبد القیس عوائق موانع و حوادث روزگار عائق باز
دارنده و مانع عیوق ستاره ایست سرخ رنگ روشن در کنار راست کهکشان
که پس ثریا بر آید و پیش آن شود عیق باز داشتن و بهرهٔ از آب و بالکسر کلمهٔ
زجر است **باب العین مع الکاف** عبک آمیختن چیزی
بچیزی عتک باز گردیدن در جنگ و حمله کردن اسپ برای گزیدن و چسپیدن
بوی خوش و جز آن و خشک شدن بول و سرگین بر ران شتر و جز آن و ترش شدن
نبیذ و شیر و میل کردن بجای و کهنه شدن کمان و روزگار و کوهی است عتوک
تنها رفتن بجای و اقدام بر سوگند دروغ نمودن و بیدی یا نیک پیش آمدن کسی را

وبرشوهر خود نافرمانی کردن وکهنه شدن کمان عاتک کریم ورنگ خالص ومرد لجوج
وباز گردنده ازحالی بحالی ونبیذ عتیک روز لغایت کرم وگروهی از قبیله ازد عتک
عثک بفتح وبضمین وبالضم وفتح ثا ریشهای درخت خرما عدک زدن صوف
به مطرقه عرک مالیدن وکوشمال دادن وخراشیدن چیزی چنانکه انچیزرا محو سود نیس
شود وخوردن چارپا گیاه را وحائض شدن زن وبفتحین حاجت روای وکامیابی شتر
ازخوردن درخت خاردار وکارزار کردن وآواز کشتی بانان وماهی گران واحد
عرکه وبالفتح وکسر را آواز سخت ومرد سخت درکارزار وانداز نده مردان درجنگ
عراک انبوهی کردن ونام مردیست تابعی وعرّاك نیک مالنده وکوشمال دهنده
وکارزار کننده عروک حائض شدن زن وبالفتح ناقه بسیار موی که لاغری و
فربهی او پیدا نباشد عسک لازم شدن وچسپیدن عفک وبفتحین سخت گول
ونادان شدن وبالفتح وکسر فا سخت نادان عکّ باز داشتن از حاجت وابهام
ونیابطله کردن حق کسی را ودرباره وسه باره گفتن سخن را وبتازیانه زدن ومکرر
کردن بدی باکسی ودر بند کردن وعجت غالب شدن وقهر کردن برکسی وباز گردانیدن
چیزی وبیان کردن سخن ونام مردیست که اورا علی ابن عدنان گویند شاعی شلشه
علک چاویدن صمغ ومانند ان وخائیدن اسپ لگام را وبکسر نیز گفته اند
وهرچه لزج وچسپنده باشد وبفتحین درختیست در حجاز وان را علاد وعلاک
نیز گویند وعلاک انچه لزج وچسپنده وخائیده باشد وبالفتح وکسر لام طعام متین
وسخت وهم چنین عالک عنک لبته شدن وسطبر وغلیظ شدن ریگ وبسته وسخت
شدن ریگ ونافرمانی کردن زن ورفتن وسیر نمودن در زمین وبرگشتن وحمله
کردن اسپ وبستن دروریک وخون سخت سرخ شدن وسیر کردن شتر وریک

وبدین

وبدین معنی آمده عنوک وبسیار ازهرچیز ودرخانه ونام موضعیست وبالضم تودهای ریگ سخت شده جمع
عنیک وبالکسر اصل چیز وبفتحین نیز آمده وسوم حصه آخر شب یا اول شب یا پارهٔ شب وبدین معنی
بهرسه حرکت آمده وبالضم وفتح نون دهیست ببحرین عانک ریگ تودهٔ لبته وسخت شده
عوک مهربان شدن وبازگشتن وروآوردن بچیزی وبازگشتن زن بخانه خود وخوردن او بچه
دران خانه باشد واول عول وبول یعنی اول چیز وبفتحین جنبش وحرکت

باب العین مع اللام عبل سطبر وبکسر با نیز آمده وعبل الذراعین سطبر بازو
وتافتن رسن وبرگ درخت تراشیدن وپیکان دریتر کردن وبرگ افتادن از درخت وبرآمدن
آن از درخت وباز داشتن وباز گردانیدن وبریدن وبردن چیزی وبفتحین هر برگی که پیچیده ونا
گشاده باشد چون برگ درخت گز وبرگ باریک وبرگ افتاده از درخت وبرگ برآمده
ورستهٔ ناقه وریشه درخت ارطی که سطبر گردد وقابل دباغت چرم شود عبال نوعی از
گلهای کوهی که چون ساق ان سطبر شود وهموار گردد ازان عصا سازند وبعضی گفته اند که
عصای حضرت موسی عم ازان بود وبالکسر سنگهای سفید سطبر جمع عبلاء چون بطحا وبطاح
عتل سخت کشیدن چیزی را وبرداشتن وشتافتن ببدی وببدی شتابنده وبضمین و
تشدید لام بسیار خوار ودرشت وستمکار وسخت کوی ونیزهٔ سطبر عتیل مزدوری که باجرت
باجرت گرفته باشند وخادم عثکول وعثکال خوشهٔ خرما عجل گوساله ونام
قبیله وبالضم چیزی که بشتاب آرند اورا وبفتحین سرعت وشتاب وگل ولای وبالفتح وکسر
جیم وضم ان شتابنده عجول نیک شتابنده وناقه بچه گم کرده وبتشدید جیم گوساله
عجاجیل جمع عدل داد وداد دهنده ومرد صالح وشایسته گواهی وداد نه
دادن وبرابری کردن چیزی بچیزی ومانند ونظیر وفدیه وفریضه وبرابری در راستی
وپاداش دادن وپیمودن ونام مردیست بسیار کشنده وبی رحم وستمکار وبالکسر مانند

دیگطرف بارکه آنرا بفارسی تنگ گویند وبعضی گفته اند که عدل مانند چیزی که نه از جنس او باشد و بالکسر
مانند چیزی که از جنس او باشد   عدیل هم تنگ و هم سنگ و برابر در قدر و مرتبه   عدول
برگشتن از راه و میل کردن و جماع ترک کردن و از کشتی باز ماندن فحل   عادل داد دهنده
و مشرک که غیر حق تعالی را بحق تعالی برابر کند و شریک سازد   عذل نیکو پهلو و ملامت کردن و بفتحتین
نکوهش و ملامت و بضمتین روزهای بسیار گرم   عاذل ملامت کننده و رگ خون استحاضه
و نام آبی است و موضعی است و نام شعبان یا شوال در جاهلیت   عذّال سخت ملامت گر
و عذّال ملامت کنندگان جمع عاذل   عزل بیکار کردن کسی را و جدا کردن و دور
شدن از کنیزک و زن و نخواستن فرزند از آن و بالضم بی سلاحان جمع اعزل و بضمتین بی سلاح و بفتحتین
بی سلاح شدن   عسل طعام بانگبین سرشتن و مدح و ثنای خوب کردن بر کسی و نکاح کردن زن
و سخت جنبیدن نیزه و سخت دویدن و سر جنبانیدن اسپ و گرگ و جنبانیدن باد آب را چنانکه موج زند
و حرکت کند و شتافتن راه نما در بیابان و ناقهٔ تیز رفتار و موضعی است و بالکسر قبیله ایست از
جن و بنو عسل قبیله ایست و بفتحتین چشیدهٔ طعام و شیرین و خوش آینده ساختن حق تعالی کسی را
بوی خلق و حباب آب وقتیکه آب روان شود و انگبین و آن لعاب مگس است   عاسل
عسل گیرنده و نیزه سخت جنبنده و هم چنین عسّال   عسیل مرد سخت زننده و زود گرداننده
دست را در زدن و جاروب عطار و پر مرغ که غالیه را بدان از جای جدا کنند و
قضیب شتر و فیل عُسُل بضمتین جمع و عسل بمعنی مردمان نیکوکار ریزان جمع عاسل   عصل
چیز کج در روده و کجی استخوان و معزهٔ گرگ و کجی بیخ دم اسپ و درختی است که بخوردن
آن شتر را شکم روان شود و کجی دندان   عصال کج و تیر کج شده و موضعی است
عصل جمع اعصل یعنی کج ساق و ملازم هر چیزی   عضل باز داشتن بیوه از شوهر کردن
و تنگ شدن کار بر کسی و سخت و دشوار شدن کار و بالکسر بسیار زشت و بالضم وضم اول

دوم

وفتح دوم سختی ها و بلاها واحد عُضلة و بفتحین موضعی است ببادیه که بیشه بسیار دارد و بفتح نیز
گفته اند و پدر قبیله ایست و کلاک موش و پیها که گوشت سطبر باو باشد واحد عضلة و خداوند
عضله شدن و بالفتح و کسر ضاد مردی که پیهای باگوشت سطبر داشته باشد   عُضال کار
دشوار و بیماری سخت   عُطل و بضمتین مرد بی زر و مال و بی ادب و کمان بی زه و گوش
و بضمتین اسپ و شتر که داغ نداشته باشد و قلاده و رسن نداشته باشد و مردی که سلاح
نداشته باشد و زنی که پیرایه ندارد اعطال جمع و بفتحین بزرگ جثه شدن و بی پیرایه شدن زن
و شخص و گردن و قامت و خوشهٔ خرما عاطل خالی از پیرایه   عظل سوار شدن بعضی از
بر بعضی و بضمتین آنان که علت شانخ دارند   عِظال نوعی است از تصرف
در قافیهٔ شعر و سوار شدن سگ و ملخ بعضی بر بعضی و پیوسته بر جستن ایشان بر ماده
عفل دست زدن میان پای گوسفند بجهت دانستن گرانی و سبکی آن و بفتحین بسیاری
پیه میان دو پای بز نر و گاو نر و خطی که میان مقعد و قضیب باشد و پیه خصیه گوسفند
و نواحی آن   عقل خرد و دانش و تمیز میان نیک و بدی و خیر و شر و گفته اند که
قوتیست نفس را که بدان تمیز اشیا کند و اغراض و مصالح بداند و آغاز آن وقت
ختنه کردن طفل است تا بوقت بلوغ قوت میگیرد و دیت و جامهٔ سرخ که بهودج
بدان پوشند یا نوعی است از جامهٔ مخطط و قلعه و دل و پناه و بستن بازو و ساق
شتر بهم و بستن دارو شکم را و دریافتن و دیت دادن کشته را و گذاشتن قصاص را
بدیه و از جهت کسی دیت و تاوان پذیرفتن و ادا کردن و ببالا رفتن آهو و نیم روز رسیدن آفتاب
سایه و بجای پناه بردن و ساقط کردن یا از مفاعیلن و بفتحین کوفته شدن زانو
و پیچیدگی و بر تافتگی پای شتر و بضمتین جمع عقال   عُقول ببالای کوه رفتن
آهو و پناه بردن بجای و جمع عقل و بالفتح داروی که شکم را ببندد   عاقل خرد
قابض

سند و آهوی بالای کوه رونده و نام کوهی است عِقال رسنی که بدان بازو و ساق شتر را
بندند و صدقه و زکوة یکساله و مردی شریف که چون اسیر شد چند صد شتر فدیهٔ او
میدادند و نام مردی است و بالضم و تشدید قاف لنگ ستور عاقول معظم آب دریا
و موج آن و خم وادی و جوی و زمینی که راه روان نتوان یافت و گیاهی است و کار
پوشیده و مشتبه عواقیل جمع و دیر عاقول شهریست بنهروان و غیره و عاقوله نام کوهی در
توراة عَقیل نام پسر ابی طالب و بالضم و فتح قاف دهی است بخوزستان و نام مردی
و قبیله است عَقَنقَل وادی بزرگ و فراخ و ریگ توده بر هم نشسته و حوصله
سوسمار و شمشیر و قدح عُکل رخت بر هم نهادن و چیدن و باز داشتن و در بند کردن
و زود دریافتن و دردی روغن و جز چرک در چراغدان جمع شدن و راندن شتر
و لبتن سر دست شتر بیازدی ان و برای حفظ چیزی کفتن در کاری و پوشیده شدن
کار و انداختن و کوشش کردن در کاری و مردن و بالکسر و الضم لئیم اعکال جمع و
بالضم پدر قبیله عِکال رسنیکه بدان دست و بازوی شتر بندند و نام مردی
است عَلَل مرد لاغر و پیر و ریزه اندام و کلان سال و نحیف از هر چیز که بسیار
زیارت زنان و بزر فربه و کنه فربه و نحیف بدن و بیمار شدن و مبالغه کردن
در زدن و دوم بار خوردن آب عَلَل دوبار خوردن آب و دوم بار خوردن و
نهل بفتحین بار اول خوردن آب و دوباره خورانیدن و بالکسر و فتح لام بیماریها و
سبب ها جمع علت عَلیل بیمار عَمَل نام مردی و کار کردن و کار و پیوسته
درخشیدن و اعراب دادن عامل اسم را و بالفتح و کسر میم کارگذار و عمل دار عَمول
بسیار کار کننده عَندَل شتر بزرگ سر و دراز عنادل جمع عندلیب عُنصُل
پیاز دشتی که آن را پیاز زنرکی و پیاز موش گویند عَویل آواز بگریه عَول

جور کردن

جور کردن و میل نمودن از حق و کم و زیاده شدن ترازو و میل کردن آن و دشوار شدن کار و غالب
شدن بر کسی و متهم داشتن کسی را و افزون شدن و بالا رفتن و زیاده کردن و بر آوردن سهام فرائض میراث
در حساب و نقصان در مال میراث و بسیار عیال شدن و قوت و نفقه دادن عیال را و
آواز برداشتن بگریه و آنکه عیال کسی باشد و یاری بکسی جوید و قوت و نفقهٔ عیال و بفتحین آواز
بگریه و بالکسر و فتح واو اعتماد و تکیه بر کسی و یاری و استعانت عَوال قبیله است و موضعی
و عَوال مردی است عاهل پادشاه بزرگ و زنی که شوهر ندارد عِیال اولاد و زن
و آنانکه تکفل و تعهد حال ایشان و مؤنت ایشان باید نمود و نفقه باید داد عَیهَل ناقه
تیز رو عَیل خرامان رفتن اسپ و مرد و خرامان و درویش شدن و سیر کردن و گردیدن و بالفتح و
تشدید یا مرد خرامان و اسپ خوش خرام و بفتحین عرض کردن سخن خود بر کسی که نمی خواهد و میل
شنیدن ندارد عائل درویش عَیول درویشی و بالفتح و الضم سیر کردن و گردیدن

باب العین مع المیم

عام سال و بتشدید میم همه را فرا رسنده و مردم عام ضد
خاص عبام درماندگی گران و بالضم آب بسیار عَتَم درنگ و تاخیر کردن و باز داشتن
از کاری و باز داشته شدن و گذشتن پاره از شب و دوشیدن شیر شتر وقت نماز خفتن و
سوی کندن پر وقت نماز خفتن رفتن ه آوردن و فرستادن چیزی در آن وقت و بالضم
نام مردی است و نام اسپی است و بالضم و بضمتین زیتون دشتی عَتوم ناقه که در وقت
خفتن شیر دهد عاتم درنگ کننده عَثم کج بستن استخوان شکسته و کج بسته شدن
آن و سست دوختن توشه دان را و استخوان شکسته یا استخوان دست شکسته
درست نه بسته باشد عَجَم استخوان بیخ دم که آن را عجب و عصعص نیز
خوانند و بالضم نیز آمده و شتران خورد سال عجوم جمع و دندان فرو بردن بچوب و جز
آن بجهة دانستن سختی و سستی آن و گزیدن و چاویدن بجهت خوردن یا برای امتحان

وزیارت کردن کسی را وجنبانیدن شمشیر برای آزمودن ونقطه نهادن بر حرف و بالضم کنده زبان
وللان از حیوان وانسان جمع اعجم و بالضم و بفتحین مردم غیر عرب وبفتحین حبه ودانه خرما
وانگور و هر چیز عُجام دانه هر چیز و بالفتح وتشدید جیم شره و پرستو عُدام وبضمین وبفتحین
نیستی و درویشی و کم کردن ومنع کردن و بضم اول وکسر دال درویش ومحتاج عدیم
درویش و نیست و نادان و دیوانه عَذام نوعی از رطب که در مدینه میباشد عذم
خوردن و گزیدن اسپ وجز آن بسختی وفرومایه کردن ودشنام دادن زن شوهر را و
از خود دفع کردن و بالفتح وکسر ذال سخت گزنده وبفتحین وادی است بیمن وگیاهی است
عُذام کنگ که مردم را بیگزد و بالضم وتشدید ذال درختی است خاردار بیابانی عَرم
استخوان خائیدن ودرخت خائیدن ستور وبالفتح وکسر را رودخانه وسدی که پیش رود
خانه کرده باشند و باران سخت و کلاک موش نر وبفتحین گوشت وسیاهی وسفیدی
آمیخته باشد عُرام خائیدگی درخت واستخوان وشوخی وناز کودک وبسیاری لشکر
وانبوهی واستواری آن واستخوان ودرخت که گوشت و پوست آن جدا کرده باشند
عزم عزیمت وآهنگ کردن ودل نهادن بر چیزی وبرجاده راه رفتن وقسم دادن
کسی را واولوالعزم از پیغمبران آنانند که دل نهادند واستادند در امر خدای تعالی بدانچه
عهد کرده بودند وفیهم اختلاف والصحیح نوح ابراهیم موسی عیسی محمد عزائم
افسونها وآیات قرآن که بیماران برای شفا خوانند وفرائض خدا که واجب کرده
بر بندگان عَزام دشمن سخت عَزوم وعَوزم ناقه کلان سال
وزن عجوز عسم طمع داشتن ودرآمدن در میان جنگ وصف کارزار بیا
وکسب کردن وجهد نمودن وبفتحین خشک شدن بند دست وقدم وکج شدن آن
عَشَم نان خشک عصم ورزیدن وکسب کردن وبازداشتن وجنگ

ورزدن

ورزدن ونگاه داشتن و بالضم قلاده است وکوهی است و بالضم وبفتحین اثر حنا وخضاب وجز آن
وباقی مانده وبقیه هر چیز وبالکسر وفتح صاد گردن بندها جمع عصمة بالکسر وعصمتها جمع عصمة عصیم
خوی وچرک وبول که بر ران شتر خشک شود وبقیه هر چیز واثر حنا وخضاب وجز آن که باقی مانده
عِصام دوال مشک که بدان مشک را بردارند ورسن دلو ومطهره وعروة وکوزه وشربه
وظرف باریک دم ونام حاجب نعمان ابن منذر عاصم بازدارنده ونگاه دارنده ومو
ضعی است بلاد هذیل عصوم بسیار خوار عضم سرآماج وسر گندم پاک کن وقبضه
کمان وبالضم معزه شتر عضوم بسیار خوار مرادف عصوم عطم صوف جدا کرده واز
هم واکرده وبفتحین هلاک شدگان واحدش عطیم وعاطم عَظم استخوان یا استخوان بر او
گوشت باشد و بزرگ شدن و بالضم بزرگی وبیشتری چیزی وبدین معنی بفتح نیز آمده وبالکسر و
فتح ظا بزرگی خلاف صغر عظیم بزرگ عِظام استخوانها وبزرگان جمع عظم وعظیم
وبالفتح موضعی است بشام وبالضم وتشدید ظا وتخفیف آن بزرگ عُقم نازایندگی و
بالفتح وبالکسر نوعی از رنگ نگار و بالضم گلیم سرخ وهر جامه که سرخ باشد وبضمین جمع عقیم
عُقام بالضم والفتح نازاینده وجنگ سخت وروز سخت ومرد بدخو وبیماری دشوار وناقه جوان
واستوار عَقیم نازاینده از مرد وزن وبادو روز قیامت وجنگ سخت عکم
بار استوار بستن وبرگشت مرد نهان وبرگشتن از زیارت کسی وبرکسی برگشتن وحمله آوردن واز
دشنام کسی پس ایستادن ودفع به شدن شتر وپیه برداشتن آن واندرون پهلو وا
وانتظار بردن وبالکسر تنگ یا رو آنچه بدان بار بندند وبطها که زن در آن ذخیره
خود گذارد عکوم برگردنده وبالضم جمع عکم بالکسر عکیم نام مردی عِکام آنچه
بدان بار بندند عِکم آگاه شدن ودانستن ودرتن وبالفتح شکافتن لب بالا
ونشان کردن وبفتحین شکاف لب بالا یا یکطرف آن وکوه یا کوه دراز و

ونشان ورقم جامه که کار زر وجز آن بر جامه کنند وراست وانچه بر نیزه بندند وپیشوای
قوم ونشان ونام که مرد بدان معروف بود عالِم داننده وبفتح لام آفریدگان
بتمامی وانچه درمیان فلک الافلاک باشد عَلیم دانا وبه تصغیر نام مردی است
عُلام چرغ وباشه وبتشدید لام نیز آمده وبالفتح وتشدید لام بسیار دانا وعلا
نسب‌دان مردم و عُلّام بسیار دانا وعارف به نسب وحنا که بدان رنگ کنند وعلا
وعلامی بسیار دانا وتا ویا برای تانیث ونسبت نیست بلکه برای مبالغه است
ویا آنکه درین دو صیغه مبالغه شده بر حق تعالی اطلاق نکنند جهت شائبهٔ ایهام تانیث
ونسبت عَلقَم حنظل ودرخت تلخ مزه وهرچه تلخ باشد علجوم بالضم وزغ
نر وشتر استوار وآب بسیار وموج دریا وتاریکی شب وشتر گزنده وکهنه وآهو و
شترمرغ وگوسفند وبز کوهی وگاو دیر وبط نر ومرغ سفید عَلجَم دراز علکوم
عُلکوم شتر سخت واستوار عَلکَم نام مردیست عَمّ برادر پدر وگروهی از
مردم عمیم تمام ودراز وهمه را فراگیرنده وانبوه بسیار عمم بضمتین جمع
عمائم دستارها وخودها وهرچه بر سر پیچند جمع عمامه عَمَم بسیاری وانبوهی
وبزرگی جثه وخلقت در مردم وغیران وهرچیز تمام وشامل ومردم عام عَندَم
بقم وخون سیاوشان عَنَم درختی است در زمین حجاز که بارش سرخ رنگ باشد
وتشبیه میکنند بدان انگشت خضاب کرده را واطراف خرنوب شامی وریشهٔ چند
که تاک انگور بدان اویزان باشد وخار درخت خاردار است ونوعی است از
وزغ عَوم شنا کردن وکشتی ورفتار شتر وعُوم کرمهای سیاه که برآب
شنا کنند جمع عومه عَوّام موضعی است وبالفتح وتشدید واو اسپ خوش رفتار
که پنداری شنا میکند ونام پدر زبیر صحابی عُوَیم نام مردی است عَیم

ارزوی

آرزوی شیر کردن وتشنه شدن عِیام روز باب العین مع النون
عَبّادان جزیره ایست که با دو شعبه از دجلهٔ محیط است وبحر فارس میریزند ودر
آن جزیره ابدالی نیست عَبَن درشتی وسطبری تن وبضمتین مردم فربه وملیح وبضمتین
وتشدید نون کرکس وشتر بزرگ وسطبر عَتن بزندان بردن وبشدت وسختی آزردن قرض
دار وبضمتین مردم سخت عِثن نوعی از برگ درخت خرما که شتر چرد واصلاح کننده ورعایت
کننده شتران وپشم وبفتحتین بت کوچک ودود وخوشبو شدن جامه وبالفتح وکسر ثا طعام
فاسد وبیمزه بواسطه دود بان آمیختن عُثان غبار ودود وموضعی است ودود کردن آتش
بهرین معنی است عُثون عجین خمر وشراب ومخنث عَجن خمیر کردن وسرشتن هر
چیز ودرست زدن شتر بر زمین در رفتن وبر زمین تکیه کردن بوقت برخاستن از ضعف
وپیری وبفتحتین فربه شدن وآماس میان فرج ودبر ناقه وبالفتح وکسر جیم فربه وفربه شدن
شتر ومحکم گوشت عاجن ناقه که بچه در شکم او قرار نگیرد عِجان گردن ومقعد وزیر
زنخ ومیان خصیه وذکر وبالفتح وتشدید جیم گول ونادان عَدن اقامت کردن
درجای همیشه بودن وجنات عدن باغهای بهشت که مردم همیشه دران خواهند بود
وکندن سنگ وبریدن درخت به تبر وجز آن ولازم ومقیم بودن شتر برخوردن درخت
خاردار وبفتحتین جزیره ایست دریمن عادن شتر بریکجای باشنده از علف عَدان
کرانه جوی وساحل دریا ومدت هفت سال وموضعی است عَدنان یکی از
اجداد حضرت رسول صلعم که بفصاحت مشهور بوده عُدوان ستم وظلم کردن
برکسی وباز گردانیدن وبرجستن واز حد درگذشتن وترک کردن وبفتحین دویدن
وباز گردانیدن ودشمنی سخت ورقص از حد درگذشتن عِرفان شناختن عِرنین
اول هرچیز وبهترین قوم وبن بینی نزدیک ابرو یا بینی یا استخوان سخت بینی

عرین بیشه شیر درنده وبجای بودن کفتار وگرگ ومار ودرختان وگوشت وگرد
از تمیم وآواز فاخته وفنای خانه وشهر وخانه سوسمار عران چوب بینی شتر وبیماری
در آخر پای چارپا میشود وبدان مور ریزد وشگاف در دست وپا وسختی وصلابت کردن
سربند پای اسپ میباشد ودوری وخانهای مردم وچوب میان چرخه دولاب
وکارزار کردن وخوابگاه کفتار وشاخ وسمار ومرد عرنان کوهی است عرن
بوی چرخچه وبفتین چوب در بینی شتر کردن وبیماری است که در پای چارپای میشود وبو
ریزد وشگاف دست وپای چارپا وریش کردن وشگافتگی پاشنه ستور وبوی چرخچه و
دود ودرختی است که بدان پوست را دباغت کنند وگوشت پخته وبالفتح ذکر را اکسیکه لازم
باشد بقمار بازنا او را از شتران قمار بخورانند ونام اسپی است عرجون چوب خرما یا
چوبی که کج شده باشد وخشک گردیده وشاخهای او بریده باشند وگیاهی است عسن
درازی با خوبی موی وسفیدی رنگ وموضعی است وبالکسر مانند ونظیر وپیه وبهر حرکت
آمده وبالضم فربهی وبفتین گواریدن آب وعلف در شکم ستور وبالفتح ذکر بین چارپای
بانگ علف بند کننده عسقلان شهری است بساحل دریای شام وعسقلان الرأس
طرف بالای سر عشش گفتن چیزی برای وخواستن عطن پوست را در شوره
نهادن برای دباغت تا موی از وی بریزد وبفتین براسته شدن پوست وخوابگاه شتر
گرد حوض وآرامگاه گوسفند نزدیک آب ورحب العطن بسیار مال وفراخ بازو
وگشاده پا عطان سرگین ونمک که در پوست کنند تا گنده شود عطون سیراب
شدن ناقه واستراحت دادن ناقه را بعد از خوراندن آب وبار دیگر علف آب و
فروختن شتر عفن بالای کوه رفتن وتغیر دادن وبدمزه گردانیدن گوشت وغیر آن
وبفتین گنده شدن هوا وگوشت وجز آن عفان نام مردی است واگر ماخوذ

ازعفن

ازعفن است نون اصلی است منصرف واگر از عفه است ونون زائده است غیر منصرف
عقیان زر عقنون بحری است از بحار زیر عرش که در آن ملائکه بارانند وبالش آن
بزرگی بار است وناظرانند بعرش وتسبیح ایشان سبحان الله ربنا الاعلی عکان
گردن عکن نوردها وشکنهای شکم از فربهی جمع عکنه علن وعلون وعلانیه
آشکارا کردن علان آشکارا وپیدا کردن وقلعه ایست نزدیک صنعا علوان اول
کتاب علیین غرفهای بهشت وجمع علیه وکتاب اعمال نیکان عمران
نام پدر موسی ونام پدر مریم ونام پدر امام علی ابوطالب وتثنیه عمر است بالفتح وبالضم
وفتح میم عمر ابن خطاب وابوبکر یا عمر ابن عبد العزیز وعمر وعمران گوشت پاره او بخته بر
کام عمن مقیم شدن بجای وبضمتین باشندگان ومقیم گشتگان بجای عمان
نام شهری است بشام عنوان وعنیان دیباچه کتاب ونشان آن واول
چیزی وآنچه بدان دلیل گیرند بر چیزی وآنچه فهمیده ودریافته شود از چیزی عنوان پیش
آمدن وپیش رو ظاهر ظاهر شدن وبالفتح ستور پیش رود در رفتار عنن ظاهر شدن
چیزی پیش رو وپیش آمدن وبالضم قبیله ایست وموضعی است وبالفتح وسکون نون
حرفی است از حروف جر بمعنی از وطرف وجانب عنن بفتین پیش روی
وپیش آمدگی عنین آنکه قادر نباشد بر نگاه داشتن بار شکم وبالکسر وتشدید نون نا
مرد وآنکه قادر نباشد بر نزدیک کردن با زنان عنان دوال لگام وپیش روی وپیش
آمدگی ومعارضه ومقابله وشریک شدن در بیع ومعامله با کسی وطرف خانه وآنچه از آسمان
ظاهر شود در وقت نظر کردن بدان ورگ پشت وعنانان دو رگ وبالفتح ابر وابری که
آب نگاه دارد ووادی است وبالفتح وتشدید نون درنگ کننده در چیز عنفوان
اول هر چیز وعنفوان الشباب اول جوانی وعنفوان النبات اول گیاه

عون یار و پشتیبان جمع و مفرد آمده یاری کردن و یاری و بفتحتین میانه سال شدن
عوان جنگی که یکبار در آن کارزار کرده شود و زنی که او را شوهر باشد و میانه سال از گاو
و زن و هر چیزی عون جمع شهریست بساحل دریای یمن و زمینی که باران در آن باریده باشد
عهن پشم یا پشم رنگارنگ عهون جمع و بالفتح مقیم شدن بجای و برآمدن از جای و
برآمدن از جای و کوشش کردن در کاری و شتاب دادن مراد کسی و خشک شدن برگ درخت
خرما **عاهن** محتاج و مال نو و حاضر و مقیم و ثابت بیکجا و مردست و کاهد و شاخ
درخت که نزدیک تنه باشد و جارحه آدمی و رگ رحم ناقه عواهن جمع **عین**
چشم اعیان و اعین و عیون جمع و اهل شهر و اهل خانه و چشم رسانیدن بچیزی و چیزی به
چشم رساندن و یک کس از آدمی و شهریست به هذیل و موضعی است ببلاد هذیل و دهی از
شام و دهی است بیمن و روان شدن آب و چرمی که در میان زه کمان غلوله کنند و در آن غلوله
تیر اندازند و گروه و مال و حاضر از هر چیز و حرفی است مشهور و گزیده هر چیز و دایرهای باریک
که بر پوست باشد و دیدبان و جاسوس و دینار و زر و ذات و نفس هر چیز و حقیقت
و ذات قبله و پیشوا و ابر که از جانب قبله پیدا شود یا از جانب قبله عراق یا از طرف راست
قبله عراق نمایان شود و آفتاب و شعاع آن و مرغی است و چشمه آب و انگور و اکثر
قوم و جای ریختن آب کاریز و باران و نصف دانگ از هفت دینار و نظر کردن و مغاک
و جایهک زانو و برادر پدری و مادری و ذو العین قتاده صحابه حضرت صلعم و بالکسر
گاو وحشی و زنان که سیاهی و سفیدی چشم ایشان بکمال بود جمع عینا و بفتحتین خوب
چشم شدن **عیون** بسیار چشم زننده **عیان** دیدن بچشم و آهن آماج و آهنی
که در قلبه گاو و زراعت کنند برای شیار کردن زمین **باب العین مع الواو**
عتو تکبر و گردن کشی کردن و از حد در گذشتن و بغایت پیری رسیدن **عثو**
تباهی

تباهی و فساد کردن **عجو** شیر خورانیدن کودک را **عدو** دویدن و ستم کردن بر کسی و برگردیدن در
کاری و برجستن بر چیزی و در گذشتن از چیزی و ترک کردن و بالفتح و بضم دال و تشدید واو دشمن جمع و مفرد
آمده و در مذکر و مونث استعمال یافته و بالضم و تشدید واو ستم کردن و از حد در گذشتن **عرو** نزدیک کسی
آمدن جهت طلب چیزی **عزو** چیزی را به چیزی نسبت کردن **عسو** کلان سال شدن و سطبر
شدن گیاه و سخت شدن سیاهی شب و بمعنی سوم نیز آمده **عشو** دیدن آتش بشب از دور و قصد
آن نمودن و طعام شب خورانیدن کسی را و در وقت عشا چیزی خوردن و بالکسر قدح شیر که هنگام رفتن
گوسفند بصحرا یا بعد از آن آشامیده شود **عصو** بتن زخم به چیزی و جمع کردن گروهی را بر خیر و شر و بعصا
زدن **عضو** پاره پاره کردن و بالضم و الکسر گوشت بسیار با استخوان و جزو بدن که بفارسی آن را
اندام گویند **عطو** بدست گرفتن و غالب شدن و سر و هر دو دست برداشتن و بهر سه حرکت و بالفتح
و تشدید واو آهو که سوی درخت گردن دراز کند تا از و بچرد **عظو** غمگین کردن و هلاک کردن
و زهر نوشانیدن و از خیر باز گردانیدن و دشنام دادن و غیبت کردن **عفو** در گذشتن از گناه و اعراض
نمودن از تقصیر کسی و ترک عقوبت کردن و محو کردن نشان چیزی و بزرگ ترین و بهترین مال و نیکو
ترین و برگزیده ترین چیزی و افزونی و احسان و عطا و آب افزون و زمینی و شهری که در روی
اثر عمارت و زراعت نبود و خر کره و بدین معنی بهر سه حرکت آمده و مرد در گذرنده از گناه
کسی و خوردن شتر چراگاه را و موی شتر بسیار و دراز شدن چنانکه مقعد او را بپوشد
و در دانش زیاده شدن و پوشیدن گیاه زمینی و بریدن پشم و با ب در پیامدن چیزی
کراو را تیره کند و بالفتح و ضم فا و تشدید واو بسیار در گذرنده از گناه **عقو** جای تنگ
و بلند شدن علم و مکروه داشتن چیزی را و **علو** بلندی و بضمتین و تشدید واو
بلند شدن **عمو** گمراهی و خواری و فروتنی **عنو** اسیر گشتن و فروتنی نمودن و
ظاهر کردن زمین گیاه را و آمدن سگ و بوئیدن چیزی را و دشوار شدن کاری

ونازل شدن امری بکسی ونگاه داشتن شک آب را از جهت بسیاری وناحیهٔ اسناد یک
کس از گروهی که از قبائل مختلف جمع شده باشد عِهو خرکره وشتر

باب العین مع الهاء عَتَه بالفتح والضم وبفتین کم عقل شدن وحریص شدن بدانستن
چیزی وحریص شدن بازردن کسی وحکایت سخن کسی عتیه دل شده وبی عقل
هم چنین معتوه عَضَه وبفتین دروغ وبهتان وسحر آوردن وبالفتح وکسر ضاد درخت
کلان ودرخت خاردار ودروغ وبهتان وسحر عاضه ساحر وماریکه چون کسی را بگزد
دردم آنکس بمیرد عَلَه بفتین سرگشته ومدهوش شدن ودر ملامت افتاده وافتادن
در زحمت خمار وگرسنه شدن ودور رفتن در چیزی وآمدن ورفتن از زدی ترس ودیم
عمه سرگشته وحیران شدن وبفتین سرگشتگی وحیرانی در راه وندانستن حجت
ودلیل ودور بودن باب العین مع الیاء عاتی از حد درگذرنده وسرکش
ومتکبر عادی دشمن واز حد درگذرنده وبیداد کننده عاری برهنه
عاسی پیر کلان سال عاصی رگی که خون از و بازنایستد وگناه کار عافی
از سر گناه درگذرنده ودراز ریش عالی وعلی بلند عانی اسیر وخون روان
عبقری بساطهای گرانمایه وهر چیز که نفیس باشد وتحقیق آن در عبقر گذشت
عِتی از حد گذشتن وبغایت پیری رسیدن عدی دونده وگروهی
که برای کارزار آماده باشند ونام قبیله ایست ونام پسر حاتم طای که از
اصحاب حضرت رسول بود عَری برهنه وتهی عَشی آخر روز وبالکسر
وبالکسر طعام خفتن عصی نافرمانی کردن عمی بالضم کوران عی
بالکسر وتشدید یا درماندگی ودرمانده شدن بسخن خلاف بیان وراه نبردن به
چیزی وعاجز شدن از استحکام چیزی وبالفتح نام برادر عدنان

باب

باب الغین مع الالف غبراء زمین وکبک ماده وزمین بسیار درخت ونام اسپی
است ودرختی است که میوهٔ آن غُبیرا گویند غُبیراء بالضم شراب گاورس ومیوه ایست
که آن را سنجد گویند ودرخت آن را غبیرا وبعضی بعکس گفته اند غُثاء بتخفیف وتشدید تا گیاه
آب آورده وکف آب وهلاک شده وورق پوسیده درخت که با سیل آمیخته باشد غداء
طعام چاشت خلاف عشاء وبتشدید دال نام مردی است غِذاء خوردنی که بدان نشو
ونمای تن وقوام بدن است وبچهای گوسفند وبز وبدین معنی جمع غذی بروزن غنی
است غذا بول شتر نر غُرَباء ساوان غُرَماء قرض داران وقرض
خواهان غَرّاء سریش وکیسه چهار پا نداشته باشد غَرّا بر طلا کننده وبر چه چسپیده
باشد وسریش که از ماهی بر آورند وبچه گاو وبچه هر چیز ولاغر غزاء رفتن بجنگ کفار
غِشاء پرده وغلاف زین وشمشیر وجز آن غَضاء جمع غضاة درختی است صحرای
مانند درخت کنار غِطاء آنچه بدان پوشیده شود چیزی غَلاء گران شدن نرخ
کالا ومانی است کوتاه وآنکه تیر را دور اندازد وتیر یکه در رفتن بلند شود ودور رود غُمیصاء
یکی از دو ستاره شعری غَماء آنکه بیهوش گردد وسقف وجمع آمده آنچه اسپ را بپوشانند
تا عرق کند وبالکسر سقف خانه وجز آن که بالای خانه کنند غَناء فائده وسود وبی نیازی
وتمکنت وبالکسر سرود غِنی توانگری وبی نیازی غوغا ملخ ومردم بسیار آمیخته
ومردم فرومایه وهمچنین غاغه باب الغین مع الباء غاب بیشه جمع غابه
غِبّ عاقبت وپایان چیزی وبآب آمدن شتر یک روز وتشنه بودن یک روز ودر
هفته یکبار زیارت کسی کردن ویک روز تب آمدن ویک روز نیامدن وهر که یک روز آید
یک روز نیاید وبالفتح یک روز در میان آب خوردن چارپا وبالضم دریای موج زن
که آبش از ساحل بگذرد وبصحرا ریزد وزمین نشیب غبغب بیتی است

وکوبچه ایست بمنا وگوشت آویخته زیر زقن که آن را طوق گلو نیز گویند غُبَیب موضعی
است بمدینه و ناحیه ایست بیمامه غَرب دلو بزرگ و ظرفی که دران آب کنند و تیزی
تیغ و زبان و هر چیز و تیز رفتاری اسپ یا اول رفتار و اسپ تیز رفتار و جای غروب کردن
آفتاب و ماه و جز آن و رفتن و دور شدن و اول چیز و کناران و تیزی و رگیست در چشم که همیشه
آب ازان روان باشد و نایستد چون ناسور و اشک و جای روان شدن اشک و اشک
روان شدن از چشم و آبله که در چشم میشود و ورم که در گوشه چشم می باشد و بسیاری آب دهان
و تری آب دهان و درختیست در عرب و بزرگ و خار دار و روز آب خورانیدن و پیش
و پس آن و فراق و دوری و بالضم برآمدن از وطن و دور رفتن از جای خود و بفتحتین درختی
است که بفارسی پده گویند و شراب زراه(?) و نقره و جام نقره و قدح و بیماریست که گوسفند
و بز را میشود و آبی که از دلو چکد میان حوض و چاه و کبودی چشم اسپ و بوی آب و گل و سهم
غرب بطریق اضافه و بطریق صفت تیریکه اندازه آن معلوم نباشد و بضمتین غُرُب و نام
موضعیست و بالضم و تشدید رای مفتوح کوهیست بشام غُروب فرو شدن آفتاب و ماه
و جز آن و مجاری اشک و تیزیهای دندان و آب داری آن و بدین هر معنی جمع غرب است
غارب میان کوهان شتر و گردن شتر و میان دو دوش آن از گردن غوارب جمع
و غوارب الماء یعنی تیزیهای موجهای آب غُراب زاغ غربان بالکسر جمع و تیزی
تیر و یخ و برف و لقب مردیست و کوهیست و موضعیست بدمشق و نام اسپیست
و پس گردن و سر و طرف استخوان سرین اسپ و شتر و جز آن که بطرف استخوان پیوسته
و هر دو طرف را غرابان گویند و رجل الغراب چیزیست که بر پستان ماده بندند تا
شتربچه شیر نخورد و گیاهیست کثیر النفع که آن را بزبان بربر اطریلال گویند و برای
ازاله بهق و برص مجربست غَرِیب دور و بیگانه و بس فرو هر چه نادر باشد

غرابیب

غرابیب سخت سیاه غرابیب بالکسر نوعیست از انگور خوب غَصب بستم گرفتن چیزی را
و قهر کردن بر کسی و بسختی و شدت بر کردن موی و پشم از پوست غَضَب گاو و شیر و چیز
بسیار سرخ و سرخ غلیظ و سنگ سخت و بفتحین خشم گرفتن غَضوب بسیار خشمناک از زن
و مار برکشنده و زن و شتر ماده ترش روی و نام زنیست غُضاب خاشاک که در چشم
افتد و بیماریست و آبلها که برآید و بالکسر موضعیست غُلب باغهای بسیار درخت
که درختانش بیکدیگر پیوسته و در هم شده باشد و بالفتح و بفتحین سطبر گردن شدن و بالفتح
و کسر لام مرد چیره و سطبر گردن و بفتحین غالب شدن غَلّاب نام مردیست و نام زنیست
و برین تقدیر مبنی است بر کسر و بالفتح و تشدید لام مرد بسیار غلبه غالب چیره و زبردست
و نام مردیست و موضعیست بایین مصر غَیهَب غفلت و بی آگهی و فراموشی
و بی قصدی غَیهَب تاریکی شب و اسپ و جز آن که سخت سیاه باشد و مرد غافل و گران
و ناگوار و کند فهم و پوشش بسیار پشم غَیب ناپدید شدن و زمین پست و سنگ و گمان و
بیره و چربی و بفتحین و بالضم و تشدید یای مفتوح ناپدید شدگان جمع غائب

باب الغین مع التاء غادیه ابری که بامداد برآید یا باران بامداد غادیات
و غوادی جمع غائلة شر و بدی و گزند غارة تاراج و اسپان غارت کننده غارات
گروههای پراگنده و انبوه و در هم و در آمیخته از هر طائفه غانیة زنی که بحسن و جوانی
بی نیاز باشد از زر و زیور و زینت یا بی نیاز باشد بشوهر یا از مردان دیگر و زن جوان
عفیفه و مستوره که خواهش مرد نداشته باشد خواه شوهر دار و خواه بی شوهر غایة
نهایت چیزی و رایت و علم غابة بیشه و نام جایست بحجاز و زمین
نشیب غاشیة قیامت و آتش دوزخ و بیماری که در اندرون شود و چرمی که
بالای دسته شمشیر پوشانند و سلان و زیارت کنندگان و دوستان که پیش کسی آیند و

وآهنی که بالای چوب پس پالان می باشد وبیهوشی کننده و پوشاننده غالیة خوشبوئیست
معروف مرکب از مشک و شکر و عنبر و کافور و دهن البان غباوة بی فهم و کند ذهن شدن
غبطة آرزو بردن بحال کسی بی آنکه زوال او خواهند بخلاف حسد غبرة تیرگی
و بفتحتین گرد و غبار و زمین بسیار درخت غبیسة مسکه و پنیر بهم آمیختن غثاثة و
غثوثة لاغر شدن غدة گوشت پارهٔ مانند گره که در گوشت می باشد و هر
پارچه سخت که در عصب بهم رسد غدوة میان طلوع فجر و آفتاب غداة بالفتح
بامداد غِرّة غفلت و کار نا آزموده گی و بضم اول اول ماه و سید قوم و سفیدی
پیشانی اسپ بزرگتر از درمی و اول و بهتر از هر چیز و غلام و کنیزک غریزة
طبیعت و سرشت غرارة ناآزموده و ناتجربه کار شدن و فریب خوردن و بالکسر
جوال غرائر جمع غرغرة آمد و شد کردن آواز در گلو و جان در حلق و آب گردانیدن
در گلو و آوازیکه در گلو گرفته باشد و آواز دیگ در وقت جوشیدن و شکستن استخوان
بینی و سر شیشه و چینه دان و بالضم نیز آمده و حکایت آواز شبان غرامة تاوان
و تاوان زده شد و آنچه ادای آن لازم باشد غربة واضح است غرفة یکبار
آب برداشتن بدست و بالکسر نوعی از برداشتن آب بمشت و بالضم یک مشت آب
و بالاخانه برکنار بام که آن را بفارسی پرواره گویند غرفات بالضم و سکون را و ضم آن
جمع غربلة بغربال بیختن و بریدن و کشتن غزارة بسیاری و بسیار شدن
شیر و آب و میوه و جز آن غزالة آفتاب و آهو برهٔ ماده و غزالة الضحی اول چاشت
غزة شهریست در حد شام نزدیک فلسطین مدفن هاشم جد حضرت رسول
و مولد امام شافعی رض غسالة آبیکه بدان روی و دست شویند و آب مستعمل
و هر آبیکه بعد از شستن بجای افتد غشاوة پرده غصة اندوه گلوگیر

غضارة

غضارة گل چسپنده و نعمت و فراخی عیش و ارزانی و مرغ سنگ خوار و نام قبیله ایست
غضاضة و غضوضة تازگی و تازه شدن غفارة ابریکه بالای کوه ایستاده
باشد و پوست پارهٔ که در سوراخ گوش کمان کنند و سرزه در آن اندازند و سراغوچ که زنان زیر
مقنعه کنند بر جبهه و قایه چرک و روغن و جز آن غلظة و غلاظة سطبری و درشتی و غلظ
بالضم و الضم نیز آمده غلة درآمد هر چیز از حبوب و نقود و جز آن و اکثر استعمال آن در
حبوب است و بالضم تشنگی و سوزش درون و پیراهن زیر زره غلالة بالکسر پیراهنی
که زیر زره و جامه پوشند غلمة تیز شهوت شدن و بالفتح تیز شهوت و غلبه آن و بالکسر
کودکان نزدیک ببلوغ رسیده جمع غلام غلوة مقدار یک تیر انداز غلت سهو و
غلط کردن غلبة چیره و زبردست شدن غلغلة شتاب رفتن و موضعی
است و بضم هر دو غین شور و غوغا و بدین معنی فارسی است غمة اندوه و کار پوشیده
و ته دریا و تنگ هر چیز غمامة ابر سفید و بالکسر خریطهٔ پوزبند دهان شتر غموضة
پست افتادن زمین و پنهان شدن و سخن از فهم دور شدن غمرة سختی و انبوهی مردم و
و بسیار آب و بالکسر تشنگی غمارة انبوه شدن مردم و بسیار شدن آب غمزة بزاء
بچشم و ابرو اشارت کردن و سخت فشردن غنة آواز بینی غنیمة مالیکه از
کفار بزور بدست آرند و مرادف مغتنم غوایة گمراهی غیابة آنچه بپوشد چیزی را
و غائب شدن و تک چاه و وادی و غیابة الجب اطراف چاه که آدمی در آن پنهان شود غیبة
ناپدید شدن و بالکسر بدگوئی پس مردم و کار زشت یا بد و اکثر در بد استعمال کنند غیضة
بیشه و جنگل غیرة رشک بردن و بالکسر رشک و دیة باب الغین مع الثاء
غافث داروی است غبیثة مسکه و پنیر با هم آمیختن غثث لاغر و فاسد
تباه شدن چیزی و رفتن ریم و خون از جراحت و بدین معنی آمده غثیث غرث

گرسنه شدن و بفتحتین گرسنگی غراث گرسنگان غلث آمیختن و آتش بر پا مدن از آتش
زنه غلیث گندم و جو بهم آمیخته و هر چیز آمیخته غوث فریادرس و فریاد و قبیله از یمن
غواث فریاد و فریادرس غیاث فریادرسی و فریادرسنده غیث باران و بارنده
باران باب الغین مع الجیم غج فروخوردن ابر آب را غلج هموار رفتن و
رفتن اسب غمج فروخوردن آب غنج بالضم و بضمتین کرشمه و ناز و بفتحتین کرشمه و ناز
کردن و مرد پیر غوج دوتا شدن و خمیده شدن و فرس غوج اللبان یعنی اسپ فراخ
سینه باب الغین مع الدال غدد گرههای گوشت جمع غده و بفتحتین
مرگ و طاعون شتران غرد نوعی از سماروغ و بنایی که متوکل عباسی در
سر من رای ساخته و بفتحتین گردانیدن آواز در گلو و آواز طرب انگیز بلند کردن و نوعی از سما
روغ و هم چنین غراد بالفتح غرقد درختی است بزرگ که بعضی آن را عوسج بزرگ گویند
و سفیدی تخم مرغ بالای زرده و بقیع الغرقد گورستان مدینه که در آنجا درخت غرقد
بسیار است غمد نیام کارد و شمشیر غماد و غمود جمع و بالفتح در غلاف کردن
شمشیر و جز آن و پوشیدن عیب کسی و بلند شدن آب چاه و بسیار شاخ شدن درخت
عرفط چنانکه خارهای او ننماید و رفتن آب چاه و بفتحتین بسیار شدن آب چاه و کم شدن آب
آن غامد کشتی پر و چاه که آب آن بجوشد و بر جهد و پدر قبیله است غید کج شدن
گردن و میل کردن آن و نازک و نرم شدن آن باب الغین مع الذال
غذّ ریم کردن جراحت و روان شدن آن از زخم غاذ رگی است در چشم که
همیشه چرک از آن روان شود و نایستد غلیذ بمعنی غلیظ غاذن گلو و
جای برآمدن آواز باب الغین مع الراء غار شکاف کوه
که بجا نه مانند باشد و شکاف عمیق در کوه بسوی پستی و زمین پست و سوراخی

که جانور

جانور صحرائی در آن جا واکنند و لشکر و جمع کثیر از مردم و برگ درخت انگور و درون دهن و نام
مردی است و پیمانه ایست اهل نسق را و آن صد قفیز است و رشک و بدین معنی مرادف غیرت
است و درختیست بزرگ کثیر النفع که با زهر گزیدگی مار است و روغن آن بسیار نافع است
و غاران فرج و دهن و دو استخوان که چشم در آن میباشد غارق زمین پست و فرو رفته
از هر چیز غبر بقیه شیر در پستان و بقیه خون حیض و بقیه هر چیز و بالکسر کینه و پوست
برآوردن و فراهم آوردن جراحت و بعد از آن شکافتن و تباه شدن و بیماری که در
درون سم ستور شود و نام ابی است و داهیة الغبر بلای بزرگ که مانند آن یافت نشود و
آنکه اول عناد کند و بعد از آن برگردد از آن و اقرار کند بگفته دیگری و بالفتح دکبر جراحتی
که پوست برآرد و به شود و بعد از آن بشکافد و تباه شود و بالضم و فتح با نام مردی است
و نوعی از ماهی است و غبر الحوض و غبر اللیل بالضم و تشدید با بقیه آب در حوض و بقیه
شب و روندگان و آیندگان و باقی ماندگان جمع غابر غبور باقی ماندن
و مکث کردن و درگذشتن و آمدن غابر آینده و رونده و باقی مانده و نام مردی
است غبار گرد غثر مرد فرومایه غدر بی وفایی کردن و آب
چشم خوردن و بالضم بیوفا و بفتحتین جای درشت سنگناک که جانور در آنجا سوراخ
نتوان کرد و سوراخهای گذاره در زمین و تاریک شدن شب و آشامیدن آب باران
و سیر شدن گوسفند در چراگاه در اول رستن گیاه و بسیار شدن زمین سنگناک در جایی
و پس ماندن ناقه از شتر و رجل ثبت الغدر مردی که در جنگ و جدال و جز آن ثابت
و قائم باشد و بالضم و فتح دال نهری است بیمن غادر بی وفا غدّار
بسیار بی وفا غدیر پاره از آب که از سیل باز مانده و در جایی فراهم آمده باشد
و شمشیر و نام مردی است و وادی است بدیار مصر و بالکسر و تشدید دال بسیار بی وفا

غَشّ فرلفتن و دانه که مرغ در دهن بچه اندازد و شکاف زمین و جوی باریک در زمین و شکی
جامه دوزد و پوست و موضعی است ببار به و تیزی شمشیر و بالکسر مرد کار نا آزموده و ناتجربه کار و بالضم
مرغیست که در آب میباشد و چیزهای باطل جمع غار و سفید پیشانیها و بزرگان و شاهین
اغر غُرور فرلفتن و فریب و شکنهای جامه و جز آن جمع غر که مذکور شد و بالفتح فریبنده
و دنیا و شیطان و آنچه بدان غرغره کنند از ادویه غَریر خوی نیک و صالح و
جوان کار نا آزموده غَرَر خطر و گرد و شرطیکه در بیع و جز آن کنند و بالضم و فتح را جمع
غره و معنی آن گذشت غِرار کمی و نقصانی در هر چیز و کم شدن و نقصان و کمی کردن
در رکوع و سجود و کمی کردن در اسلام و روش و طرز و نمونه و اندکی از خواب و غیر آن و شتاب
و تیزی شمشیر و نیزه و تیر و جز آن و تیری که بدان تیرهای دیگر راست نمایند و مقدار و مدت چیزی
و کم شدن شیر و کاسد شدن بازار و خورش دادن مرغ بچه را و بالضم کوهی است بتهامه غرنیق
کلنگ آبی است و ماکیان دشتی و ماکیان حبش غَزیر بسیار از هر چیز و باران بسیار و چاه
و چشمهٔ بسیار آب و چشم بسیار اشک غَسق سختی و دشواری کردن بر قرض دار و جماع کردن
شتر بناقه بغیر شهوت و پوشیده و مشتبه و بفتحتین آنچه بار از چوب و خس در چشم افکند غضاد
گل چسپنده و بالضم نام کوهی است غَضور گل چسپنده و درختی است و نام آبی
است قبیلهٔ طی را و بفتحین و تشدید واو شیر درنده غضیر سبز و نازک از هر چیز غضار
پوست نیکو پیراسته و دباغت کرده و بیگاه رونده در طلب کارهای خود و حوائج خود
غضر برگشتن از چیزی و باز داشتن و منع کردن کسی و بریدن چیز را و بر کسی مهربان شدن
و از برای کسی پارهٔ از مال او بریدن و بفتحتین ارزان شدن بعد از تنگی و گرانی غضنفر
شیر درنده و مرد سطبر جثه و مرد درشت غَفر پوشیدن و آمرزیدن گناه و درآوردن
و پنهان کردن متاع در ظرف خود و تازه شدن جراحت و باز گردانیدن بیماری

و پوشیدن

و پوشیدن موی سفید بخضاب و بدین معنی بفتح فا نیز آمده و یکی از منازل ماه و آن سه کوکب است
خورد در میزان و چیزی است مانند جوال و موی زرد ساق و پیشانی زن و بفتح فا نیز آمده و بالضم
بزغالهٔ کوهی و قلعه ایست بیمن و بالکسر بچهٔ گاو و جالوزی است خورد و بفتحین گیاههای خورد
و موی گردن و قفا و موی هر دو طرف ریش و پرزه برآوردن جامه غافر پوشنده
و آمرزنده غفور بسیار بخشنده و غفر بضمتین جمع و نامی است از نامهای حق تعالی
غُفَیل نام مردی است و بالفتح و کسر فا خود آهنی که تمام سر را بپوشد و جمّ غفیر جمعی کثیر که
روی زمین را بپوشد یا جمعی که ماورای آن نتوان دید و جمّاء غفیر نیز گویند غِفار بالکسر
بر قبیله ایست از آن قبیله است ابوذر غفاری و بالضم موی زرد ساق و پیشانی و موی
گردن و قفا و موی هر دو جانب ریش و غَفّار بسیار بخشنده و نام حق تعالی غَمر
آب بسیار و فرو گرفتن و بالا شدن آب به بسیاری و انبوهی و کینه کردن و تشنه شدن بفتح میم نیز
آمده و جوانمرد و فراخ خوی و اسپ نیکو و دریای بسیار آب و جامهٔ تمام و جمع کننده مردم و نا
دان و کار نا آزموده و بهر سه حرکت نیز خوانده اند و اغمار جمع و غمر البر و غمر الخلق فراخ چادر
و فراخ خوی و جوانمرد بسیار خیر و بالضم زعفران و بالکسر کینه و تشنگی و بفتحین جمع گشتن و یکجا آمدن
مردم و مرد نا آزموده کار و بوی گوشت گندیده و چربی که بدست چسپد و کینه و چربی گرفتن دست
و کینه کردن و بالضم و فتح را سختیها جمع غمره و قدح کوچک غامر زمین خراب و
زمین که زیر آب مانده باشد خلاف عامر و کسیکه خود را در سختی و انبوهی افکند غمیر
گیاه سبز که در زیر گیاه خشک برآید غنجار لقب محمد بن احمد البخاری صاحب
تاریخ بخارا غُندَر و ضم دال فربه و سطبر و نازک و مبرم الحاح کننده و لقب مردی
است غَور قعر و تک هر چیزی و زمین پست و زمین تهامه و آب فرو رفته در
زمین و فرو رفتن آب و فرو شدن چشم بمغاک و بزمین غور شدن و فرو شدن آفتاب

وگرم شدن روز و منفعت رسانیدن و بالضم ناحیه ایست بملک عجم و بمیانه ایست اهل خوارزم را
که بدان زمین را بپیمایند و آن مقدار دوازده فرسنگ است غُوَیر نام آبی است قبیله بنی کلب را
و غار خورد غَیث منفعت رسانیدن و باران دادن و آب خورانیدن باران زمین را
و بمعنی جن و دیگر و مغارات است غَیور بسیار رشک برنده بر اهل خانه خود و جز آن
غِیار غیر یکدیگر شدن و مبادله کردن و علامت اهل کتاب جهت زنار و پارچه زرد
که بر جامه نزدیک بدوش دوزند و جز آن

باب الغین مع الزاء

غَرز
رکاب چرمین که بر پالان نهند و سوزن زدن و سوزن دوختن و کم شدن شیر ناقه و پای در رکاب
گذاشتن و اطاعت سلطان کردن بعد از عصیان و دُم فرو بردن ملخ در زمین برای تخم
و شاخی که در شاخهای درخت انگور بدوزند تا بآن پیوندد غروز جمع و بفتحین نوعی از
گیاه تمام که گیاه آن بگیاه اذخر میماند غُرَیز نام آبیست غَزّان موضعی است
غارزن ناقه کم شیر و ملخ که دم بر زمین فرو برد برای تخم دادن غُز گنج دهن و گروهی
از ترکان که در وقت سلطان سنجر در خراسان خروج کردند و سلطان را در بند داشتند و مدتی
در آنجا حکمرانی نمودند و فتنهٔ عظیم در آنجا رو داد غَمز بچشم و ابرو و مژگان اشاره کردن
و غمازی کسی کردن و عیب کسی آشکارا کردن و انگشت بچیزی فرو بردن و فشردن و
لنگیدن چارپا و پا کشیدن آن و دست بر پشت گوسفند نهادن تا لاغری و فربهی آن معلوم
شود و بفتحین مال زبون و مرد ضعیف غَمّاز عیب جوی و خبر مردم برنده
پیش کسی غَموز ناقه که بر کوهان آن دست نهند برای دانستن فربهی و لاغری
مرادف عروک و شکوک غَوز آهنگ و قصد و آهنگ کردن

باب الغین مع السین

غَبَس نام ناقه ایست و بفتحین خاکستر گون و
تیره رنگ غَبیس هرگز و همیشه غَرس درخت نشاندن و درخت
در زمین

در زمین نشانده شده اغراس و غراس جمع و بئر غرس جاهی است بمدینه و وادی الغرس وادی
وادی است نزدیک بفدک و بالکسر آب غلیظ مانند آب بینی که با بچه از رحم بیرون آید و پوست
نازک بر بچه شتر و جز آن وقت زائیدن باشد اغراس جمع و زاغ سیاه غَرَاس آنچه
بوقت خوردن دارو از خورندهٔ دارو بریزد و بالکسر وقت نهال نشاندن و نهال نشانده شده
غُرَیس میشی که او را خوانده شود برای دوشیدن بکلمه غرس غرس غَسّ ضعیف و لئیم
و ناکس و بالفتح در شهرها در آمدن و گذشتن و عیب کردن و کشتی در آب فرو بردن و دندان
راندن گربه و کلمهٔ غس گفتن او را غُنساس بیماری است که شتر را میشود غسیس
رطب تباه و زبون غِطریس و غِطرِیس مرد ستمکار و متکبر غَطس بآب
فرو رفتن و فرو بردن و بدهان آب خوردن از ظرف غَطوس مرد دلیر و قدم پیش
گذارنده در سختی و جنگ غَلَس تاریکی در آخر شب غَمس بآب فرو بردن و
فرو رفتن ستاره غَموس سوگند دروغ دانسته که سوگند خورنده را در گناه غوطه دهد و
باتش فرو برد و سوگندیکه بدان مال غیر و حق کسی ضایع شود و کار سخت و زخم گذاره و
و ناقه که بار شکم او تا وقت زادن پیدا نباشد غَمیس گیاه که زمین را بپوشد و رهگذر
کوچک و آب میان تره زار و بیشه پر درخت و گیاه و شب تاریک و چیزی که بر مردم ظاهر
و آشکارا نباشد و غُمَیس نام حوضی است

باب الغین مع الشین

غَبَش بفتحین
بقیه شب و تاریکی آخر شب غُرَیش میوه ایست غِشّ خیانت کردن و خیر
خواهی خالص و بی غرض نکردن و ظاهر کردن خلاف آنچه در دل باشد و رجل
مرد بزرگ ناف و بالکسر خیانت و عدم خیرخواهی و کینه و بد درونی و خبث باطنی و بالضم
منافق و خیانت کننده و بد خواه غَشَش تیرگی غِشاش شتاب و بالکسر
تاریکی و آخر آن و چیز اندک غَطَش تاریک شدن شب و آهسته و نرم رفتن از

بیماری و پیری و بفتحین ضعف بصر غمش تاریک شدن چشم از گرسنگی و تشنگی و
بعضی گفته اند که بعین مهمله ضعف بصر که ذاتی باشد و بفتحین معجمه ضعف بصر که عارض
شود   باب الغین مع الصاد   غبص بسیار شدن چرک چشم غصص
بفتحین در گلو در ماندن طعام و جز آن و بالضم و فتح صاد جمع غصه و معنی آن گذشت
غمص و بفتحین خورد و حقیر شمردن و سستی کردن در حق کسی و عیب کردن و شکر نعمت نکردن
و بفتحین روان شدن چرک از چشم غموص سوگند دروغ و نام قلعه ایست از هفت قلعه
خیبر که حضرت رسالت پناه از کفار گرفته و نام ستاره ایست و آن را شعرای غمیصا
که دیده نمیشود و شعری عبور ستاره ایست که دیده میشود غوص در آب فرو شدن
و ناگاه بر چیزی فرود آمدن غوّاص بدریا فرو شونده برای طلب مروارید غائص
بآب فرو رونده   باب الغین مع الضاد   غرض تنگ و پیش بند
شتر بستن و از شیر باز کردن بزغاله را پیش از وقت و پر کردن ظرف را از آب و کم کردن
از پری و نیمه کردن ظرف و تازه چیدن میوه و تازه بریدن و پیش بند و تنگ و پالان
شتر مرادف غرضه بالضم و بالکسر تازه شدن چیزی و بفتحین نشانه تیر و خواست و قصد و دل
تنگ و ملول شدن و ستوه آمدن و آرزومند شدن و ترسیدن غریض تازه و آب
باران و نوباوه و شکوفه هر چیز و هر چه سفید و تازه باشد غضّ چشم خوابانیدن
و فرو داشتن آواز و تحمل کردن و برداشتن مکروه و نقصان کردن و از قدر کسی کم کردن و هم
چنین غضاض جوانی و چیزی تازه و بچه گاو زائیده و شکوفه نازک غضیض
تازه و شکوفه نازک   غامض زمین پست و مغاک و مرد سست از
حمله کردن و کلام پوشیده و دراز فهم و گمنام و خوار غضاض میان بینی
غموض پست و مغاک شدن زمین و پوشیده و غیر واضح بودن سخن

غمض

غمض زمین پست و مغاک و غموض جمع و سیر کردن و رفتن در زمین و شمشیر در گوشت
پنهان شدن و بالضم غنودن غماض غنودن ای خوابیدن غیض کم شدن
آب و بزمین فرو رفتن و فرو بردن آب و کم شدن قیمت کالا و کم شدن بزرگان
و بچه ناتمام خلقت که از شکم افتد و بالکسر شگوفه   باب الغین مع الطاء
غبط دست بر دنبه و تهیگاه گوسفند نهادن که فربه است یا لاغر و بالکسر نیکوی حال
و شادی و آرزو بردن بحال کسی بی آنکه زوال آن خواهند از آن   غبیط زمین هموار
و نام وادی است و پالان شتر که بر روی هودج بندند غُبُط جمع   غطّ غوطه دادن
بآب و غریدن و آواز شتر   غطیط نعره کردن شتر و آواز خرخر کردن خفته و کشته شده
و خفه کرده   غطاط مرغ سنگ خوار یا نوعی است از آن که پشت و شکم او تیره رنگ
و اندرون بالهایش سیاه است و بالضم اول صبح یا بقیهٔ سیاهی شب و سحر   غلط
خطا کردن در سخن و حساب و جز آن و بعضی گفته اند غلط بطا خطا کردن در سخن و غلت
بتای دو نقطه خطا در حساب   غمط خوار داشتن کسی را و شکر صحت و عافیت
نکردن و خوار داشتن و شکر بجا نیاوردن نعمت را و کشتن چارپا را و آب بسیار بجرعه
خوردن و زمین پست مغاک   غوطه فرو شدن در چیزی و در آمدن چیز در چیز
و کندن و زمین پست و مغاک غُوط جمع   غائط زمین فراخ پست و مغاک
و بمجاز و کنایه سرگین را نیز گویند و اما اکثر در سرگین آدمی استعمال یافته
باب الغین مع الظاء   غلظ زمین درشت و ناهموار و بالکسر و فتح لام
سطبری و سطبر شدن   غلیظ و غلاظ سطبر و درشت   و غلاظ جمع   غنظ
اندوه سخت و غم دائم و بفتح نون نیز آمده و مشرف شدن بر مرگ و در محنت
انداختن کار کسی را و دشوار آمدن کار بر کسی و سخت اندوهگین کردن کسی را

غیظ بخشم آوردن و خشم یا خشم سخت یا تیزی خشم و اول ان و نام مردیست
باب الغین مع الفاء غاف درختی است که میوه تلخ دارد
غداف زاغ سیاه و کرکس بسیار پر و موی سیاه دراز و بال سیاه مرغ و نام مردی است غادف
کشتیبان غادوف چوبی که بهر طرف کشتی بندند و حرکت دهند تا کشتی روان شود و آن را
بال کشتی گویند غداف بسیار کردن در بخشش و بفتحین نعمت و ارزانی و فراخی غرف
درختی است که پوست را بدان پیرایند و بفتح را انزآمده و پوست پیراستن بدان درخت و بریدن
موی پیش نی و بریدن هر چه باشد و بمشت آب بر گرفتن و بفتحین بیمار شدن شتر از خوردن
درخت و گیاه تمام یا تمام سبز و تازه و بالضم و فتح را جمع غرفه و معنی آن گذشت غراف
غرفه و پیمانه ایست غرلیف نی و بیشه و درخت انبوه در هم از هر جنس غسف تاریکی
غضروف و غرضوف سر استخوانهای پهلو و سر استخوان شانه و آوردن بالای گوش
و هر استخوان نرم که خورده شود غضف شکستن چوب سست انداختن سگ گوش را
و شکستن آن و بفتح ضاد نیز آمده و بالضم مرغ سیاه سنگ خوار و بفتحین تاریک شدن شب
و سستی گوش و درختی است بهند بخرما ماند غاضف نیکوحال غطریف مهتر و
شریف و جوانمرد و مگس و بچه باز غطف فراخی چشم و درازی مژگان
غفف آنچه خشک شود از برگ درخت تر غلاف پوشش آینه و شمشیر و شیشه و جز آن
غلف غالیه کردن موی ریش و موی سر را و در غلاف کردن چیزی را و درختی است مانند
غرف و بالضم و بضمتین جمع غلاف و بفتحین ختنه نا کردن و فراخی عیش و فراخی سال
غیف گروه مرغان غیاف آنکه ریش او بسیار دراز و کلان باشد
باب الغین مع القاف غاق مرغی است آبی و کلاغ و بکسر قاف
حکایت آواز کلاغ غبوق شراب شبانگاه و آخر روز غدق

اب بسیار

اب بسیار غرق از سر گذشتن آب و مشهور بکسر راست و بکسر را مرداب از
سر گذشته غارق و غریق مردیکه آب از سر او گذشته باشد غرنیق و غرنوق
بضم غین و نون و بکسر غین و فتح نون مرغی است آبی سیاه دراز گردن و بعضی گفته اند
کلنگ یا شبیه بدان و جوان سفید رنگ نیکو و نازک اندام و نام بت و غرنوق موی پیچیده
و هم تافته را نیز گویند غرانیق جمع غسق تاریک شدن چشم و اشک ریختن و سخت سیاه
شدن شب و بفتح سین نیز آمده و چکیدن باران از سحاب و ریختن شیر از پستان و بفتحین تاریکی
اول شب و چیزی از خوردنی زبون چون ارزن و جز آن غاسق ماه و شب و
پروین و قضیب غساق و بتخفیف سین چیزی سرد گنده چون زرداب و جز آن
غشق زدن بر چیزی نرم چون گوشت و مانند آن غفق باواز کسی جستن و بسیار
کسی را باتازیانه زدن و هر ساعت با آب اندر آمدن شتر و پی یک دیگر سوار شدن
از بالا و برگشتن و هجوم کردن بر چیزی و باران که سخت بلند نبود غافق قلعه ایست
باندلس غقق جوشیدن دیگ و شنیدن آواز آن و آواز چرخ و آواز آب چون از جای
فراخ بجای تنگ روان شود و حکایت آواز کلاغ و بالکسر آواز دیگ وقت جوشیدن
غلق بالفتح دربستن و دور رفتن در زمین و کراهیت و بستگی در مرد و شتر پیر لاغر یا سرخ
و بضمتین دربسته و بفتحین چیزیکه بدان در را بندند و آن را مغلاق نیز گویند و بفارسی کلید و
سختی و هالک شدن گرو ستاننده گرو را و آن وقتی است که زر گرو بهنگام وعده ندهند
و ریش شدن پشت شتر چنانکه به شود و بالفتح و کسر لام سختی بسته و مشکل غلفق بروزن
جعفر جامه غوک و گیاهی است که برگ آن پهن است و در آب پیدا شود و عیش نرم
و کمان نرم و لیف خرما و برگ انگور که بر درخت می باشد غلاق موضعی است
و بتشدید لام نام مردی است غمق نم گرفتن بالای زمین و بکسر میم تر و

نم

دکیاه که از کثرت تری بوی ناک و تباه گردد غَنهق شتر دراز غَیهق شتر دراز و
نشاط و دیوانگی   باب الغین مع اللام   غَزِل نیزهٔ دراز و مرد نرم
اندام و سست خلقت غِربال پرویزن و مرد سخن چین و بمعنی دف نیز آمده
غَزال آهو بره که بحرکت افتاده و برفتار آمده باشد و آفتاب و شعاع آن و دم الغزال
گیاهی است که بدان رنگ سرخ کنند و کعب الغزال قسم شکری است سفید و غزل
ریسمان و رشتن غَزَل رشتن و ریسمان و بفتحتین حدیث زنان و حدیث عشق
کردن و سخنی که در وصف ایشان و عشق ایشان گفته آید و سست شدن و باز ایستادن
سگ از بیم آهو بره بعد از آنکه بر او دویده و بدان رسیده باشد و غَزِل مردی
که حدیث زنان و عشق ایشان کند غَشَل شستن و زدن کسی را چنانکه درد کند
و بسیار جماع کردن با زن و بسیار سوار شدن بر اسپ و بالکسر نری که بسیار جماع کند و موضعی است
و بالضم موضعی است و بالضم و بضمتین شسته شوی تمام بدن و سر شستن و بالکسر و الضم
آبی که بدان شسته شود و چیزی سر شستنی چون خطمی و گل زرد و جز آن غَسول
بتخفیف و تشدید سین آبی که بدان چیزی شسته و دست شو و سر شو چون خطمی و اذخر و
جز آن غسیل شسته شده غَطَل تمام دود گرفتن آسمان و بفتحتین تاریکی شب
جهان را پوشیدن غُفول بیخبر شدن و فراموش کردن از چیزی و گذاشتن و بالفتح
ناقهٔ بیخبر و مرد بسیار بیخبر غُفل آنکه امید خیر و بیم شر از و نباشد و شتر قطار که
نشان و علامت نصیب نداشته باشد و هر چیزی که علامت ندارد و زمینی که
در و اثر عمارت نباشد و ستور بیداغ و مرد بی تجربه و آنکه از شتر قمار نصیب نداشته
و تاوان نیز نداشته باشد و آنکه حسب ندارد و شعری که قائلش مجهول باشد و شاعر
مجهول و سرگین شتر و بفتحتین بیخبری و فراموشی از چیزی مرادف غفلت و فراخی عیش

غافل

غافل بیخبر و گول غِل کینه و کینه داشتن و بالفتح درآمدن و درآوردن و بالضم بندی
که بر گردن نهند و تشنگی و شدت آن و سوزش درون غلیل کینه و تشنگی و شدت آن و
سوزش درون و دانهٔ خرمای نرم کوفته بجهت ستور غَلَل تشنگی و سوزش غلول
خیانت کردن در غنیمت و بالفتح طعامی که در اندرون پر نا توان رود و گوارا شود غالّ
زمین پست درخت ناک و جای رستن درخت سلم و طلح و گیاهی است غَمل تباه کردن
چرم و پوست را خورش داده و پیچیده بجای نهان تا نرم شود و موی از آن بریزد و خرما و
میوهٔ نیم رس جای گذاشتن تا برسد و پوشیدن کسی را تا عرق کند و اصلاح کردن چیزی را و
بعضی انگور بر بعضی دیگر چیدن و بر هم بستن پارهٔ گیاه بر پارهٔ دیگر و موضعی است و بفتحین
تباهی زخم و تباه شدن آن از بستن عصابه غَول ناگاه گرفتن و ناگاه ربودن و هلاک
کردن و کشتن و درد سر و مستی و دوری بیابان و رنج و مشقت و زمین پست و درخت طلح
و خاک بسیار و موضعی است و بالضم هلاک و سختی و بلا و هر چه ناگاه فرو گیرد و هر چه بدان عقل
زائل شود و مار و مرگ و دیوی که خود را برنگها رنگ در نظرها نماید و دیوی که مردم را خورد و
شیطان و ساحر غوائل سختیها و بدیها و بلاها غَیل بالکسر بیشه و نیستان و درخت
و هر وادی که در آن آب باشد و بالفتح شیر که زن در هنگام جماع کردن بطفل بدهد و آن بغایت
مضر است و بازوی سطبر پرگوشت و کودک فربه و بزرگ و آب روان بر روی زمین که در
کشتها رود و خطی که بر چیزی کشند و نام آبی است که در پای کوه ابو قبیس روان است
و گاذران در آن رخت می شویند و هر وادی که در آن چشمها روان است و آنچه ظاهر
نزدیک دیده میشود و در واقع دور باشد و نام چند موضعی است و علم جامه و جامهٔ
فراخ   باب الغین مع المیم   غَتم بسیاری گرما که نفس را گیرد غتم پاره
از مال نیکو دادن بکسی و بالضم نان ریزه که خورده شود غذم هم از مال نیکو پاره

دادن وخوردن چیزی بدشواری وحرص وسختی وبعضی گیاهی است وبالضم وفتح ذال معجمه
گیاهی است دیگر غرام بدی ودائم وپیوسته وشیفتگی وحرص بر چیزی وهلاک وعذاب
غریم قرض دار وقرض خواه غرم تاوان وانچه ادای ان لازم باشد مرادف غرامت
غسیم تاریک شدن شب وبعضی سیاهی شب وآمیختگی ظلمت وبالضم وفتح سین پارها را ابر
غشم ستم وداوری است وبعضی همه جا قطران مالیدن شتر را وهیزم چیدن در شب غطم
وغطمطم بحر اعظم غلام کودک که خطش دمیده باشد وبعضی گفته اند از
وقت زادن تا رسیدن بجوانی غلمان واغلمه جمع وپیر وموی غلم تیز شهوت شدن
وغلِم تیز شهوت وغلیم تصغیر غلام غلّیم بسیار تیز شهوت غمّ اندوه
در روز وشب بسیار گرم نفس گیرانده وغمگین کردن وپوز خر را بغمامه بستن یعنی پوزبند
ودوپوشیدن وابرناک شدن هوا غموم جمع غم وستارهای خورد پوشیده غمم
فرو گرفتن موی پیشانی وقفا را غمیم علف تر درمیان گیاه خشک مانده ومخلوط شده
وشیر گرم غلیظ وماست شده وکراع الغمیم وادی است میان مکه ومدینه بعد دو مرحله
از مکه غمام ابر سفید ونام شمشیر جعفر طیار ونام سهم است وبالضم زکام غنم بدر
گروهی است از قبیله تغلب وبالضم غنیمت گرفتن وبالفتح وفتح نیز آمده وبعضی بز و
گوسفند غنام نام شتری است وغنّام نام صحابی است غنتم نام مردی است
غیم ابر وتشنگی وگرمی درون چشم وبیماری که شتر را میشود غیلم منبع آب چاه
ودختر بشهوت رسیده ووزغ وکشف ونیز موضعی است غیهم تاریکی

باب الغین مع النون غبن فریفتن وزیان رسانیدن ونقصان آوردن
وخرید وفروخت وجزان وفراموشی وبعضی نقصان در رای وعقل وضعیف شدن
در رای وفراموش کردن وغافل کردن غبین ضعیف رای غابن است

درکار

درکار غشیان بربهم زدگی وشوریدگی دل غدن نعمت ونرمی وخواب وتقدیم
وسستی غدان مرغی است وخرچنگ وعقاب یا مرغی است مانند عقاب وغدن مرد
ضعیف غسن خائیدن وبالضم ناتوان غسن جمع غسان پوستینه طفلان پوشند
وبالضم تردل وبالفتح وتشدید سین تیزی جوانی وپدر قبیله ایست از یمن که ملوک غسان از اولاد
اویند ونام زنی است ونام آبی است غسقان زرداب رفتن از جراحت غسلین
غسلین آبی که بعد از شستن چیزی واستعمال نمودن بجای افتد مرادف غساله وعرق وزرد
آبی که از تن اهل نار روان شود مرادف غساق وسخت گرم ودرختی است در دوزخ غشن
زدن بعصا وشمشیر غصن شاخ درخت خورد باشد یا بزرگ وغصنه شاخ خورد اغصان
وغصون جمع وبالفتح بریدن وگرفتن چیزی را واز حاجت بازداشتن کسی را غضن
بازداشتن ودربند کردن وبالفتح وبعضی آژنگ وچین پوست وشکن زره وجامه غطفان
گروهی است از قبیله قیس غلیان جوشیدن غلمان غلامان غمن پوست بزرا
در چیزی نهادن تا موی آن بریزد ومیوه نارسیده بجای گذاشتن تا برسد وتمام معنی غمل که
گذشت غمدان نام قصری است در یمن که برنگ سرخ وسفید وسبز وزرد وغیره
نقش کرده اند ودر میان ان قصری دیگر بنا نهاده اند که هفت سقف دارد ومیان هر دو سقف
چهل ستون است غلیسنا تیزی جوانی غین ابر وتشنگی وتیرگی وحرف معلوم وبالکسر زمین
بسیار گیاه غیلان نام شاعری است که اورا ذوالرمه گویند وبالکسر جمع غول وام غیلان
درختی است خاردار صحرای مانند درخت کنار وان را مغیلان نیز گویند ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

باب الغین مع الواو غدو بامداد کردن وبامدادها جمع غدوة نقیض
رواح غرو شگفت داشتن وبرش چسپانیدن چیزی وسرش بجای نهادن
غزو اراده وقصد کردن وبجنگ وتاراج کسی رفتن غسق تاریک شدن شب

غطو و غطوّ تاریک شدن شب و بلند شدن آب و پوشیدن چیزرا غفو
زمین پشتهٔ بلند و بالفتح و بضمین و تشدید واو خواب کردن و شنا کردن غلو گذشتن از
چیزی بقدر تیر پرتاب و بالفتح و بضمین دست بلند کردن القدر که توان بلند کرد
باب الغین مع الیاء غازی غزا کننده غالی گران و از حد درگذرنده
غاوی گمراه غبی کودن و نازیرک غثی شوریدن دل غثالی رنگیست و
نبیذ خرما و چیزیکه منسوب بغرب باشد غشی بی هوش شدن و بیهوش گردانیدن و پوشیدن
و بتازیانه زدن و جماع کردن بازن و نزدیک آمدن غلی جوشیدن دیگ و جز آن غنی مال
دار و بی نیاز و گروهیست از قبیلهٔ غطفان غوالی جمع غالیه و معنی آن گذشت
غواشی پردها جمع غاشیه و معنی آن گذشت غوی گمراه غیّ گمراه شدن
و گمراهی و نومیدی و وادیست در جهنم باب الفاء مع الالف فتا
جوان شدن و جوانمرد شدن فتی جوان و جوانمرد و صاحب کرم فتوی و فتیا
انچه بدان حکم کند فقیه در مسئله فتاء سنت و زائل شدن و شکستن و آتش فرو
شدن و لا تفتؤ یعنی مدام و همیشه قال الله تعالی تفتؤ تذکر یوسف و در این آیه
لا محذوف است ای لا تفتؤ فثاء فرونشاندن خشم و شکستن تندی و تشنگی
گرما و شکستن خصم را بسخن و دمیدن برافتادن برکسی و جوشیدن دیگ و کف کردن آن
فجاء ناگاه گرفتن کسی را و هجوم کردن برکسی فجا بروزن فتی دوری درمیان دو
ران و میان دو زانو و میان دو ساق و میان دو پای شتر فجوی شکاف و زمین
فراخ و کلان که زه ازان دور باشد فحشاء کار بد و زنا فحوی و فحوی
معنی سخن و مضمون آن فحی بفتحتین دیگ افزار چون پیاز و سیر و گشنیز و زیره
و مانند آن و بکسر نیز آمده فداء انچه بدان اسیر خودرا خلاص کنند و آن سربها
گویند

گویند و خلاص کردن و خریدن خودرا بمال و هم چنین فدی و بالفتح انبار غله و پارهٔ خوردنی
از قسم جو و خرما و حجم چیزی فراء پوستینها جمع فروة و بالفتح گورخر فراء و فراء بالکسر جمع
و کل الصید فی جوف الفراء یعنی همه شکار در میان گورخر است و این مثل در انچه چیزی
مشتمل بر چیزهای دیگر باشد و بالفتح و تشدید را پوستین دوز و لقب نحویست مشهور و لقب
محی السنه صاحب مصابیح و شرح السنه فرء بفتحتین گورخر و جزیره ایست فرادی
تنهایان و جدا گانگان جمع فرد فری بفتحتین دروغ در بافتن و متحیر شدن و مدهوش
گشتن فساء بادی که از کسی جدا گردد و آواز ان بر نیاید و بفارسی آن را تس گویند
و بالفتح و بی همزه شهریست بفارس از انجاست ابو علی سیناء نحوی فسوی معرب با
فشاء توالد و تناسل مواشی و بسیاری آن فضاء فراخ بودن مکان و درهمیان نکردن
درم و ساحت خانه و زمین فراخ و موضعیست بمدینه و بالکسر آبیکه بر زمین روان باشد
و بروزن فتی ساحت سرا و چیزی آمیخته فضلی زیاده تر تانیث افضل فضلاء
فاضلان فقوء بالفتح کور کردن چشم و چشم کندن و پوستی که با بچه برون آید از رحم
فناء سیری شدن و نیست شدن و بالکسر پیش خانه که فراخ و گشاده باشد و گرداگرد خانه
و بالفتح و بی همزه سکنکور که اورا عنب الثعلب خوانند و کوهیست به نجد فوضی
گروه برابر و یکسان که رئیس سردار آن نباشد و مردم پراگنده و درهم و آمیخته باهم و
کاری که درمیان گروهی مشترک باشد فیء بازگشتن و پارهٔ از مرغان و خراج و
غنیمت و بعضی گفته اند آنست که بجنگ از کفار گرفته شود و فیء آنست که بی جنگ بدست
آید و سایهٔ وقت زوال و گفته اند فیء سایهٔ نیمروز و ظلّ سایهٔ پیش از نیم روز
افیاء و فیوء جمع باب الفاء مع الباء فاراب ناحیه ایست
فاریاب و فریاب فیریاب و فراب اسم دهیست

فراقب موضعی است فرانب موش و بچهٔ موش که از یربوع حاصل شده
باشد و یربوع موشی است بزرگ جثه باب الفاء مع التاء فاقة
درویشی و حاجت فاتحة اول چیزی و سورهٔ حمد فائدة انچه از دانش
و مال گرفته و داده شود فاضلة عطا و زن صاحب فضل فواضل جمع
فاحشة کار زشت و زن زناکار و گناه سخت و زشت فاختة کبوتر
فاقرة حادثه و اول کار فاصلة آخر و تمامی آیه و مهرهٔ بزرگ میان دو
مهرهٔ خورد در رشته کشیده و سه حرف متحرک پیش از حرف ساکن چون ضربت که انرا
فاصلهٔ صغری گویند یا چهار حرف متحرک پیش از ساکن و ان فاصله کبری گویند و
نقطهٔ که فرق کند میان کفر و ایمان او و ثواب او هفتصد مرتبه زیاده است بر صدقه
دیگر فارة موش و نافهٔ مشک فاطمة زنی که بچه را از شیر باز دارد و نام
دختر حضرت رسول فاغیة شکوفهٔ حنا یا آنکه شاخ حنا در زمین واژگون
کارند و شکوفهٔ که از ان بهم رسد و بغایت خوشبو بود انرا فاغیه گویند فئة گروه
فتوة جوانمردی فتیة جوانان جمع فتی و فتیة زن جوان فت
ریزه ریزه کردن نان فتاة زن جوان فترة سستی و زمان میان دو
پیغمبر و ماهی است که چون ان را بپای بمالند سستی در اعضا بهم رسد فتنة
آزمایش و حیرت و گمراهی و کفر و رسوای و عذاب و گداختن زر و نقره و
گمراه کردن و دیوانه شدن و مال و اولاد و مختلف شدن مردم در راههای
خود فجاة ناگاه فجاجة خامی فجوة شکاف دو کوه و جز آن
و زمین فراخ و ساحت خانه فجیعة درد سخت و مصیبت فخامة

بطری

بطری و بلندی و بزرگی فدایة انچه اسیر را بدان بخرند فدامة و فدومة
درشت و جفاکار شدن و درشتی و جفا فراسة سوار کار شدن و سواری کردن و
دانستن و بالکسر دانای و شناخت بنشان و نظر فروسة و فروسیة سواری
و اسپ شناسی فرسة بادیکه در گردن و پشت نشیند و پشت را خم کند فریسة
شکار که شیر آن را گردن شکسته باشد فرصة بادیکه پشت را کوژه و خمیده کند
و بالضم نوبت چیزی و نوبت آب و بهرهٔ از ان و علتی که خمیدگی پشت از ان بهم
رسد و پروای کار و بالکسر خرقه که زن حائض خود را بدان پاک کند فریصة
گوشت شانهٔ ستور و آدم و رگ گلو فرجة شکاف و شگاف و بالفتح گشودن
فریضة فرمودهٔ خدای تعالی از نماز و روزه فرضة دهانه جوی و جای
درآمدن کشتی از آب دریا و دهان رود است و سوراخ که سر چوب دزد دران می
باشد فرحة شادی و خرمی فراقة مشک پر و گروهی از مردم و فرق
زیاده از ان و تفرقه و جدای فرایة دروغ و افتراء فروة بالفتح پوست
سر و پوستین و نام مردی و علف خشک فرادة بهر سه حرکت واکردن دندان
چارپا تا سال او معلوم شود و فی المثل عُنَیْنَه فُرارُهٗ یعنی شخص او و منظر او بی نیاز
کند از وا کردن دندان فراهة زیرک شدن و استاده شدن و نیک رفتن
اسپ و نام شهری است از انجا است ابونصر فراهی صاحب نصاب الصبیان
فراغة پرداخته شدن از کاری و بالضم آب منی فرات بالضم آب خوش و
رود خانه ایست نزدیک کوفه فراشة پروانه و گل خشک شده بعد از رفتن
آب از زمین فرازة پاره از چیز جدا کردن و بالضم نوبت و فرصت و
راه میان تهی رنگ فسحة بالضم فراخی فصاحة گشاده سخن و

وتر زبان شدن فصیله همه وخویشان نزدیک فضیحة رسوای فضه
نقره فضیله افزونی وزیادتی وهنر وبلندی فضلة انچه زیاده مانده باشد
فضالة زیاده مانده ونام غلام حضرت رسول صلعم فطرة آفرینش ودین واسلام
وصدقه وزکاة روز فطر فطنة زیرکی وحذاقت فطانة زیرک شدن
وهم چنین فطونة وفطانیة فظاعة قباحت فظاظة درشتی وغلظت
فقاهة دانش مند شدن ودریافت ودانستن فقرة استخوان مهرهٔ پشت
وزیوری که بصورت فقرهٔ پشت سازند وپاره از نثر بمنزله مصراع بیت
فکاهة خوشطبع شدن وبالضم خوش طبعی فکرة اندیشه فکّة سستی
ناتوانی ونادان شدن وستارگان گرد آمده ودائره شده پس سماک رامح
فلاة بیابان خالی از آب وگیاه وصحرای فراخ فلذة پارهٔ جگر فلسفة
حکیم ودانشمند شدن فلکة چرخهٔ ریسمان وپاره زمین گرد وریگ تپه گرد و
چوبک گرد ومیان سوراخ که در میان دوک چرخ میکنند وچوب گرد که سر
چوب خیمه را بدان میگذارند فلاحة برزگری وکشاورزی فلتة
کار بی اندیشه وناگاهی فوت وفوات معلوم است فوّهة روناس
که آن را رودنگ نیز گویند فوارة انچه در دیگ جوش کند وفوّاره لبهٔ
جوش زنند فیلة وفلولة وفیلولة خطا شدن رای وضعیف شدن
آن باب الفاء مع الثاء فثّ درخت حنظل وگیاهی است که از
دانهٔ آن در قحط سال نان پزند فحث تفحص کردن وبکسر حاء هزارخانهٔ
شکنبه فرث سرگین در شکنبه فروث جمع ودل برهم زدن زنان آبستن
وشکافتن جوال حرما وپراکنده شدن انچه در وی است وزدن آدمی را چنانکه
جگرش

جگرش پاره شود باب الفاء مع الجیم فالوذج معرب پالوده اما
فصیح نیست بلکه فالوذق وفالوذ آمده فاثج ناقه باردار فربه ونا فربه که
باردار نباشد فثج کم کردن وشکستن آب گرم را باب سرد فجّ راه گشاده
میان دو کوه فجاج جمع وبالکسر خام وناپخته وهندوانه که آن را بطیخ شامی میگویند
فحج میان هر دو پا گشاده داشتن در رفتار وجدا ودور بودن زه کمان از قبضه
فرج عورت واندام مخصوص ورخنه وشکاف وجای ترس وبیم ومیان هر دو پای اسپ وشهری
است بموصل ووا شدن اندوه ووا شدن عورت وجزآن وبالضم شهری است بفارس
وبالکسر آنکه راز پنهان ندارد وبفتحتین کمانی که از چله جدا ودور باشد وآنکه راز پنهان ندارد
وبفتحتین گشایش وهمیشه گشاده عورت بودن وبهم نرسیدن وبهم پیوسته نشدن الیتین آدمی
بواسطهٔ کلانی آنها وبالضم وفتح را گشادها جمع فرجه فروج کمانی که هر دو خانهٔ او
گشاده باشد وبالضم جمع فرج وفرّوج پیراهن کوچک وقبای که از پس سرشکافته باشند
وچوزهٔ ماکیان وبالضم نیز آمده فاسج کمانی که هر دو خانه اش گشاده باشد وناقهٔ که
بواسطهٔ شهوت الیتین او کشاده باشند ونیز او را دشمن ومکروه دارد فسانج نوعی از
نشانهای شتر وموضعی است ببلاد طی فشج پایها از هم دور نهادن در رفتن
فلج نام موضعی است وپیروزی ورستگاری یافتن وقسمت کردن ودو نیم کردن
وزمین شکافتن بجهت زراعت وخراج وجزیه مقرر کردن وبالکسر پیمانهٔ است
معروف ونیمهٔ چیزی وبدین معنی بفتح نیز آمده وبالضم فیروزی ورستگاری وبفتحتین
جوی خورد وگشادگی دندانهای پیش وگشادگی ودوری در میان دو قدم فالج شتر
جیم دو کوهانه وتیری که بنشانه رسد واسترخاء وسستی نیمهٔ بدن آدمی بواسطهٔ
خلط بلغمی که بدان از حرکت باز ماند فلّوج کاتب ونام موضعی است فنج

معرب فنک و بضمّین باها گشاده داشتن فنتج نوعی از رقص اهل عجم بعضی بیچه بعضی
گرفته و رقص کنند فوتنج معرب پودنه فوج گروه مردم و جران و دمیده
مشک و سرد شدن روز فهتاج شربت فیهج شراب و پیمانه شراب و آنچه
بدان شراب صاف کنند فیج معرب پیک بمعنی شاطر و گروه مردم و زمین پست و نشیب
باب الفاء مع الحاء فتح گشادن و گشایش و نصرت و آب روان از چشمه
جران و مفتوح کردن دار الحرب و میوه ایست شبیه بحبة الخضرا و اول باران که در بهار
بارد و حکم کردن میان دو کس و بضمّین در فراخ گشاده و شیشه فراخ سر و شیشه که غلاف
و پنبه که در سرش گذارند نداشته باشد فاتح گشاینده و قضا کننده فتّاح بسیار گشاینده
و حکم کننده و نامی است از نامهای حق تعالی و نام مرغی است فتوح اول باران و ناقه
که سوراخ پستانش فراخ باشد و بالضم گشایش جمع فتح فحیح آواز افعی که از دهان وی آید
و کشیش آواز که از پوست وی آید فحفاح نام جوی است در بهشت فدح
گران بار کردن وام کسی را فادح گران بار و دشوار قدح معلوم است فسح
و فسیح گشاده و فراخ فشح گشادن میان دو پا و عدول کردن از چیزی
فشاح گفتار فصح گشاده سخن و درست زبان شدن و آشکارا و واضح
سخن گفتن و بالکسر عید ترسایان فصیح معلوم است فضح آشکارا کردن عیب
و بدی کسی و بفتحین سفیدی نه بغایت و سفیدی چشم که سرخی داشته باشد و تیرگی که برنگ
غبار باشد فضاح رسوای فضائح رسوائیها فضیح رسوا و آنکه مال خود را خوب
نگاه ندارد فطح پهن کردن و بعصا زدن و انداختن زن بچه را و تراشیدن و پهن
ساختن چوب را و بفتحین پهنای سر و بینی و آبستن شدن نخل فطوح ناقه
بزرگ شکم فقاح جمع فقحه و فقحه حلقه دبر و مقعد و بالضم و تشدید قاف گل و شکوفه

از غ

از غنچه و شکوفه هر چیز فقح چشم باز کردن بچه سگ و شکوفه دار شدن گیاه و بر حلقه مقعد زدن فلح
بالفتح شکافتن و مکر کردن و زیاده کردن در قیمت تا کسی بدان بها نخرد و شکاف فلوح جمع و بفتحین
رستگاری و پیروزی مرادف فلاح و شکاف در لب زیرین فلاح رستگاری و پیروزی و بقا
و ماندن در خیر و نیکی و طعام سحری و نام مردی است و فلّاح کشاورز و برزگر فنح آب نادیدن
اسپ ابر اکثر از سیری فوح دمیدن و منتشر شدن بوی مشک و بوی هر چیز خوش و
بعضی گفته اند هر بوی که باشد خوش یا بد و جوش زدن دیگ و دمیدن خون و جوش زدن
زخم از خون فیح دمیدن بوی خوش و ارزانی فصل بهار و ارزانی و فراخی در بلاد و بفتحین
فراخ شدن فیاح غارت و بالفتح و تشدید یا دریای فراخ باب الفاء مع الخاء
فتخ سست کردن انگشتان پای بوقت نشستن و بفتحین سستی و نرمی اندامها و پهن و نرم
شدن کف دست و قدم فخ دام شکار فخاخ و فخوخ جمع و موضعی است بمکه و سستی
در هر دو پا و بدین معنی فخیخ بفتحین نیز آمده و دمیدن بوی و آواز مرد خوابنده و بدین
است فخیخ و فخفخ مرادف فحیح که گذشت فدخ شکستن سر را فرسخ مقدار
سه میل معرب فرسنگ و میل چهار هزار قدم اشتر راهوار فرفخ پرپهن و معنی آن
در اصل عریض الجناح است یعنی عریض پر فرخ جوزه مرغ و بچه حیوان و شاخ نوبر
آمده از گیاه افراخ و فروخ جمع و کشتی که آماده بر آمدن از تخم باشد و نزدیک است که خوشه
خوشه شود و مرد خوار و رانده شده و مقدّم سر و نام مردی و بفتحین ترس و بیم و زایل
فسخ سست و ناتوان شدن و ندانستن و تباهی و فسخ کردن در رای و ویران
کردن و باز گردانیدن بیع و نکاح و برگردانیدن عزم و پراگنده کردن و مفصل دست
از جای خود دور شدن و انداختن جامه و جز آن و فراموش کردن قرآن و مرد ضعیف
عقل و ضعیف بدن و آنکه بحاجت و بطلب خود نرسد و اصلاح کار خود نکند و

وبفتح تباه وفاسد شدن فشخ ستم کردن وزدن سررا بدست خوش فصح زبان
زبان کردن در بیع فضخ سرشکستن وشکستن چیزی میان خالی وچشم کندن وجستن وبرآمدن
آب ازدلو وجزآن فضیخ شراب غورهٔ خرما وشیرهٔ انگور وشرابیکه آب برو غالب و
زیاده باشد فضوخ شرابی که سست کند خورندهٔ آن را فنخ غالب شدن وقهر کردن
وخوار داشتن فوخ وفیخ باد برون آمدن از آدمی وستور بیبانگ ودمیدن
بوی مرادف فوح وبلند شدن باد وقتی که آواز داشته باشد یا آنکه آواز نداشته باشد

باب الفاء مع الدال

فأد نان درخاکستر گرم کردن وگوشت را در آتش
بریان کردن ورسیدن درد وجزآن بدل وبددل کردن خوف وترس کسی را و
بفتح درد کردن دل ونالیدن ازآن فؤاد دل وافئدة جمع بروزن امثلة و
فواد دل نادرست فدید آواز یا آواز سخت و یا آواز دویدن گوسفند
و بز فدّاد سخت آواز کننده ودرشت در کلام ومتکبر وصاحب صد شتر تا هزار
فُدفُد آواز ودرشت درسخن وبفتح هردو فا صحرا وزمین سخت ودرشت
وزمین هموار فرد تنها وفرادی جمع فرید یگانه ودر بزرگ وجوهر
جوهر نفیس ویگانه باشد وفرائد جمع فارد یگانه وجدا وآهوی ماده که از گله
جدا شده باشد وشکر سفید ونیکو وکوهی است بنجد فِرصاد توت یا توت
سرخ فِرصَد دانهٔ مویز یا دانهٔ انگور فرقد بچه گاو ویکی از دو
ستاره که نزدیک قطب اند وبدان راه را شناسند وهردو را فرقدان گویند
وموضعی است به بخارا فِرِند شمشیر وجوهر وزینت آن وآن را افرند نیز گویند
وجانوریست معروف معرب پرند ودانهٔ انار وبکسر فا ولون توابل وابزار که در دیگ کنند
فُرهُد درشت وشتاب زده وبچهٔ شیر درنده وکودک فربه وزیبا وبفتح فا [illegible]

فرهود

فرهود بمعنی فرهد وبچهٔ بزکوهی ونام پدر گروهی است که خلیل بن احمد عروضی از آن
گروه است فرهاد معروف است فرهاد جرد دهی است بمرو فساد تباهی وتباه شدن
وتباه شدن وگرفتن مال بظلم وتعدی وکشیدن فصد رگ زدن وعطا برای کسی جاری
ودران کردن واقطاع نمودن فصید فصد کرده شده وخون در روده بریان کردن وآن را
در جاهلیت برای مهمان داشتندی فصّاد رگ زن فقد کم کردن وهم فِقدان
وگیاهی است وبعضی گفته اند دانهٔ گیاهی است که آن را بیخ انگشت گویند وشرابی که از مویز یا از
عسل سازند فاقد زنی که پسر یا شوهر کم کرده باشد ونایابندهٔ چیزی فِند کوه بزرگ و
پارهٔ از کوه بلند دراز وبالفتح تیز آمده وکوهی است میان حرمین شریفین ونام مردی است ولقب
شاعری است وزمین که باران بدان نرسیده باشد وشاخ درخت وگروه وجمع وفراهم
آمده وگونه ونوع وبفتح دروغ وخطا وسستی در رای وگفتار ونقصان عقل از پیری یا از
بیماری فود یکجانب سر وبسیاری از موی سر نزدیک بگوش وجوال ویکطرف بار که آن را
لنگ بار خوانند وآمیختن ومردن فهد یوز وفهود جمع ومانند شدن به یوز در خواب
کردن ودراز کشیدن وبفتح خواب کردن وتغافل کردن از چیزی وبکسر ثانی وبفتح
اول شبیه بفهد در خواب وسستی فید خرامیدن ومردن ورفتن مال وثابت وبجا ماندن
مال برای کسی وجنبیدن وسائیدن وزعفران سوده وموی دراز که بر پوز اسب
برآید وقلعه ایست براه مکه که فید نام آن را بنا کرده فیّاد مرد خرامنده وبوم نر

باب الفاء مع الذال

فانید نوعی است از حلوا وبعضی گفته اند شکری
است سفید وسطبر فالوذ فالوذق معرب فالوده وفالوذج بجیم درست نیست
ودر کلام عرب نامه فخذ ران وبرران زدن وچیزی بران رسیدن
وقبیلهٔ خورد از خویشان وبرادران و عرب قبیلهٔ بزرگ را شعب گویند بعد از آن

فهد در زبان [illegible]

قبیله بعد از ان عماره بعد از ان بطن بعد از ان فخذ فذّ تنها و یگانه افذاذ و فذوذ جمع
و تیر اول از تیرهای قمار عرب و چیزهای پراکنده و بمعنی سخت راندن فلذ بخشیدن چیزی
بی مهلت و تاخیر و بی وعده و بسیار کردن عطا یا دادن پاره از آن و بالکسر جگر شتر افلاذ
جمع و بالکسر و فتح لام پارهای جگر و گوشت و پارهای طلا و نقره و جز آن جمع فلزه بالکسر
فولاذ معرب پولاد و هکذا فالوذ باب الفاء مع الراء فأر زمین کنده
و موش و احدش فأره و بادی که در بازوی ستور گرد آید و ستور را لنگ کند و بوی
خوش که از شتر آید چون گل خوشبوی خورده باشد و آن را فارة الابل گویند و نافه مشک
بعضی گفته اند صواب آنست که بدین دو معنی بالف باشد و فأر گوشت که در میان
پیوند اعضا باشد و بدان اعضا را التیام بود فتور نرم شدن بعد از سختی و ساکن
شدن بعد از تیزی و سستی آوردن در کاری و نرم شدن و سست شدن مفاصل فتق
فرجه میان انگشت سبابه و ابهام و بالفتح نام زنی است و فرو نشستن گرمی آب و بالضم
سفره ایرک خرما که بران آرد بپزند و بضمتین سستی و ناتوانی و گوشت میان مفاصل که بدان
اعضا را پیوند یافته و مقدار معلوم از خوردنی فتار بمعنی فتور و بالضم ابتداء
نشاه فاتر سست و آب نیم گرم و چشم که نظرش تیز نباشد فاثور طشت و جز
آن از رخام یا نقره یا طلا و ظرفی که دران شراب و جز آن کنند و قرص آفتاب و موضعی است
و جماعتی که بر حدف ستند پی دشمن برای خبر کردن و جاسوس و منزلی است فجر آب
روان کردن و سفیده صبح و آن سرخی آفتاب است در سیاهی شب و برانگیخته شدن بر معاصی
و زنا و بضمتین جوانمردی و کرم و بخشش و احسان و مال و بسیاری آن و بضمتین جمع فاجر فجور
میل کردن از حق و میل کردن از دین و جز آن و از بیماری بر شدن و کند شدن بینائی و دروغ گفتن و بی
زمانی و تباهی کردن و ضائع کردن نماز و برانگیخته شدن بر معاصی و زنا کردن و بالفتح مرد بیکار

فاجر

فاجر کار بد کننده و مالدار و ساحر فجار فجور و زن فاجره و بالکسر روزی از روزها که میان قریش
و قبیله قیس حرب افتاده بود و فجار بدکاران فخر و بضمتین نازیدن به چیزی و هم چنین افتخار
و بضمتین ننگ داشتن فخور بالضم نازیدن و بالفتح نازنده و ناقه بزرگ پستان و کم شیر و نیکو
درخت خرمای بزرگ تنه و بسطر برگ و اسپ بزرگ و دراز قضیب فاخر گران مایه و نیکو از
هر چیز و غوره خرمای کلان و بیدانه فخیر فخر کننده با کسی و زبون و مغلوب شده در فخر و
فخیر بسیار نازنده فخار بالفتح نازیدن و فخار سفال و سبو فادر بز کوهی کلان
کلان سال و آسوده بر کوه و بز کوهی جوان و درست خلقت و ناقه که جدا شده باشد از
شتران فدر بالضم و بضمتین جمع فدور بازایستادن گشن از کشنی کردن فدر باز
ایستادن نر از جماع و بضمتین بز کوهی جوان و فدر نالان و چوب که زود شکند و بضمتین
و تشدید را نقره و کودک فربه نزدیک به بلوغ رسیده فرار گریختن و ترسیدن و بالضم بچه میش
و بز و بچه گاو دشتی و بهر سه حرکت وا کردن دندان چارپایان تا سال او معلوم شود و باز
کاویدن و تفتیش کردن از کاری و گریزنده و گریزندگان جمع و مفرد آمده فرّار و فرور
بالفتح بمعنی فرار که مذکور شد و نیز فرو بردن دهان و موضع گرفتن رگ و شناختن اسپ و نیز
فروزن گریزنده از شوهر فرفور و فرافر نام مرغی است فرفار مرد سبک
و بسیار گو و آنکه همه چیز را بشکند فرز لقب مردی از بنی تمیم و بالفتح پوشیدن و کهنه شدن
جامه و شکافتن و عصا زدن بر پشت کسی و سینه یا پشت کسی بر آمدن و اصل چیزی و رنگ سفید
از ده تا چهل و از سه تا ده و نام مردی است و مانند غده چیزی است که بر تن آدمی پیدا
شود و بضمتین کوژ پشت شدن و بالکسر و فتح را شکافتها فاذر راه فراخ و مورچه سیاه که در او
سرخی باشد فسر بالفتح پیدا کردن معنی سخن و وا کردن چیز پوشیده مرادف تفسیر و نظر

کردن طبیب بول بیمار را فشار هذیان و این فارسی فطر شکافتن و آفریدن
و آفریدن و آغاز کردن کاری و پیدا کردن چیزی که مانند آن نبوده باشد و روزه گشودن
روزه دار و بالکسر انگور که سرش نمایان شود و روزه گشادن و روزه گشاینده و روزه
گشایندگان مفرد و جمع آمده و بالضم و بضمتین سماروغ سفید که کشنده است و هر چیز را از زمانه
شیر وقت دوشیدن و برآمدن دندان شتر و شیر دوشیدن با انگشت سبابه و ابهام یا با طرف
انگشتان و آرد خمیر ناشده پختن فطور بالفتح آنچه بدان افطار کنند فطیر آرد
نارسیده و ناخاسته ضد خمیر و چیزیکه شتاب کرده شود از رسیدن بدان و سختی و بلا و بالضم
و فتح طا نام مردی است و نام سگی است فطار بالضم شمشیریکه در آن شکاف و رخنه
باشد و نه برد فغر گشادن دهان و گشاده شدن آن و گلی که شکفته باشد فقر بالفتح
و بالضم احتیاج و درویشی و بالفتح بریدن بینی شتر چنانکه باستخوان برسد تا رام شود و کندن
زمین و سوراخ کردن مهره برای رشته کشیدن و بالضم جانب و فقر جمع و فقر
استخوانهای مهره پشت جمع فقره بالکسر و بالفتح و کرفاف درویش که احتیاج دارد
شکسته باشد فقیر درویش که قوت یکروزه و کفاف عیال
داشته باشد و مسکین آنکه هیچ نداشته باشد یا فقیر آنکه فی الجمله محتاج باشد و مسکین
آنکه بسیار محتاج باشد یا فقیر آنست که زمن باشد و پیشه نداشته باشد و مسکین
پیشه ور باشد اما چیزی بهم نرساند که کفاف او شود و مرد پشت شکسته و ابراه
کاریز و جوی گرداگرد نهال فقار استخوانهای مهره پشت از گردن تا کمرگاه
بیت از قصیده و نام کوهی است و ذو الفقار شمشیر عاص بن منبه که روز بدر کشته
شد و آن شمشیر بحضرت رسول صلعم رسید و از حضرت بامیر علی منتقل شد فکی اندیشه

الفغر بالغین و الفتح دهن گشادن

و اندیشه

و اندیشه کردن فکیر بسیار اندیشه فور جوشیدن دیگ و چشمه و جز آن و دمیدن و منتشر شدن بوی
مشک و موضعی است بیمامه و بالضم برآمدن و شهریست برکنار دریای مغرب پور و بالضم نام مردی است
و آهو برها جمع فائر فهر سنگ که بدان جوز و غیر آن سایند و سنگ که مشت دست را
پر اگند و پدر قبیله ایست از قریش و بالفتح و بضمتین جماع کردن با زنی بی انزال و با دیگری
انزال کردن و آن در شرع منهی است و بالضم مدرسه جهودان که روز عید در آن جمع شوند یا
نام روزیست که در آن طعام و شراب خورند و جشن کنند معرب بهر و آن عبرانی است
فهیر نوعی از طعام با آرد و شیر باب الفاء مع الزاء فخز بجای مهمله
تکبر کردن فخز تکبر کردن و زیاده شدن و احسان کردن فراز زمین هموار
از زمین نشیب و جدا کردن چیزی از چیزی و بالکسر راه در زمین بلند و توده ریگ فارز
زبان فصیح و کلام روشن و واضح فزر سیل کردن و تنها شدن و ترسیدن آهو و کسی را
از جای خود کندن و مرد سبک و بچه گاو دشتی و بالضم محله ایست به نیشاپور فزن ترسیدن
و روان شدن خون از جراحت فلز جواهر کانی که گداخته گردد یا جواهر مطلق
و آن سفید و مرد درشت و بخیل و ریمه و جز آن بر دیگ پیچیده که شمشیر بدان آزمایند
فوز رستن و فیروزی یافتن و رسیدن و رسیدن بخوبی و هلاک شدن فیروز نام
صحابیست که اسود عنسی را که دعوی نبوت در یمن کرده بود بکشت و او را فیروز
دیلمی گویند و فیروزآباد شهریست بفارس که مولد صاحب قاموس است و مواضع دیگر نیز
باب الفاء مع السین فأس تبر فؤوس جمع و شکافتن و تبر زدن و
آهن دراز قائم که در دهنه لگام می باشد و طرف قفای سر که بگردن پیوسته است
و شهریست عظیم بمغرب و فاس گویند فجس تکبر کردن و قهر کردن فخس
بدهان و زبان گرفتن و لیسیدن آب و جز آن فلس بالضم عنکبوت

فَدَفَس وادیها که اقسام گیاه دران روید و بستانی که انچه درهم بنباغ باشد دران موجود
بود از انگور و خرما و جزان و نام روضه ایست بیمامه و نام بسی مواضع است و بضم قاف دوال
انچه برای مهمان آماده سازند و در وقت فرود آمدن پیش او کشند فَرادیس جمع فِرَاس
اسپ نر یا ماده افراس و فروس جمع و بالکسر گیاهی است و بالضم مردم ملک فارس و بالفتح
افکندن شیر درنده شکاری را و فروکوفتن و شکستن استخوان گردن و کشتن و همیشه خوردن
فرس گیاه را و چراندن و نگاه داشتن اسپ فَریس چیزی که از چوب سازند و کشته
شده و نام مردی است فارس سوار اسپ و خداوند اسپ فوارس جمع و ملک
معروف فَرَاس خرمای است سیاه و شیر درنده و ابو فراس کنیت فرزدق
و کنیت ربیعه بن کعب صحابی حضرت رسول فرایس جمع فریسه و معنی ان گذشت
فِرناس سطر گردن و رئیس دهقانان و شیر درنده و مردم سخت دلیر و هم چنین فرانس
فِرطاس عریض و پهن فَرَطَس دهی ببغداد فَیس ضعف عقل و ضعف بدن
فَسفاس نادان بسیار و گیاهی است بسیار بدبو و ثمر کند فَطَس حب درخت
آس و پوست پاک نکرده و مهره افسون که بدان کسی را بگیرند و رام کنند و پهن کردن
بینی و گفتن سخن کسی را برو و بفتحین پهن بینی شدن فِطّیس مطرقه بزرگ
اهنگران یعنی پتک که آهن را بان کوبند فَطُوس مردن فَقُوس بالضم
مردن و شکستن بیضه مرغ و برآوردن انچه در آنست و تباه کردن و کشتن حیوان و
بموی کسی را بزبر کشیدن و بالفتح و تشدید قاف هندوانه فَقعس نام پدر قبیله است
از بنی اسد و نام مردیست فَلحَس حریص و سگ و خرس پیر و نام مردی است
شیبانی که بحرص و طمع مشهور بود فِلحاس زشت و سمج فَلس پشیز یعنی
درم زبون فلوس جمع فلّاس پشیز فروش فَنَس فقر و درویشی فانوس

سخن چین

سخن چین و فانوس شمع را ازین جهت گویند که روشنی برون میدهد فِنطاس حوضی که
در کشتی باشد و آب درست شوی و مستعمل دران جمع شود و ظرفی که از تختها چوب سازند
و آب خوردن دران بردارند و قدحی که آب خوردن بدان قسمت کنند فِنطیس مرد پهن
بینی و ناکس از طرف ولادت سخره و قضیب فِهرِس نوشته که دران نوشتهای ابواب
و فصول جمع کنند معرب فهرست

باب الفاء مع الشین

فَتش جستجو کردن
و کاویدن فَجش شکاف و زخم کردن و فراخ کردن چیزی فُحش بالضم از حد گذشتن
بدی و سخن زشت گفتن و در جواب از اندازه گذشتن فاحش بسیار بخیل و بسیار غالب و هر
که از حد گذرد و مرد زشت سخن و زشت کار فحّاش بسیار زشت سخن و زشت کار فخش
ضایع کردن کاری فَدش ریش کردن سر فَرش بساط گستردن و کشت که برگ او
پهن و گسترده شود و فضای فراخ و شتران خورد و موضعی که دران گیاه بسیار بود و ریزها خورد
از درخت و هیزم و گیاه و کاه و گوسفند و انچه برای ذبح کردن بکار آید و گستردن و پراگندن و
فراخ شدن کاری را داند که فراخ شدن و هموار شدن سم ستور و دروغ گفتن و وادی
ایست فَراش پروانه مفرد و جمع آمده و گل خشک شده بر زمین بعد از رفتن و حبابهای که آب
نبیذ و قطرهای عرق و دو رگست سبز زیر زبان و دو آهن پاره است که بدان دهنه را به
لگام پیوند کنند و بالکسر گستردنی از قالی و حصیر و جزان و زن و گستردن و کار فراخ کردن
بر کسی و آشیانه مرغ و جای بودن زبان در تگ دهان و فرّاش فرش اندازنده فَرِیش
ستوران بعد از نتاج دادن به هفت شب و آن بهترین وقت بار کردن است بر آن
و ناقه که نو زاده باشد فَشّ برون شدن باد از مشک و بشتاب سر کشیدن شیر از
ناقه و آروغ دادن و سخن چینی کردن و پیروی دزدی کردن و سفله و نادان و باد
درختی است و پلاس سطبر و تنگ ریسمان و جای جمع شدن آب و بالضم نام مردی

فَشوش ناقه پراگنده پستان و پلاس سطبر و مرد یکه بچیز باطل نازد فَقَش شکستن تخم مرغ
بدست خود فَیش سوار شدن خر نر بر ماده و ناز کردن و تکبر کردن و دیدن کسی
آنچه پیش او نباشد و سر قضیب   باب الفاء مع الصاد   فحص کاویدن از چیزی
و تفتیش کردن و تر گردانیدن باران خاک را و شکافتن دندان پیش کودک جنبیدن و آشیانه
مرغ سنگ خوار در زمین و موضعی که در آنجا سکنت کنند فرص بریدن و شکافتن و دریدن
و رسیدن زخم بزرگ گلو فرایص شریک آب و رگهای گردن فریصه واحد گوشت میان پهلو
و گوشت شانه که همیشه می لرزد فرائص جمع فِراص سخت و درشت سرخ و نام مردی
و فرآص نام پدر قبیله ایست از باهله فَص نگین و بکسر و ضم نیز آمده فصوص جمع و پیوند
استخوان و مفصل و قطع کار و حدقه چشم و دانه درخت مقل فصّاص نگین ساز و نام
مردیست فصیص تر شدن و روان شدن تری زخم و جدا کردن چیزی از چیزی
و بیرون کشیدن و آواز کردن ملخ و گریستن کودک بگریه ضعیف و ختنه پاک که گویا او را روغن
داده اند فقص شکستن تخم مرغ فقیص آهنی که در آلات زراعت کردن کنند
فقّوص خربزه خام فَیص رفتن و زائل شدن   باب الفاء مع الضاد
فضخ شکستن چیزی تر مانند خیار و خربزه فرض تعیین کردن و وقت چیزی مشخص کردن
و مرسوم کردن و عطا دادن و اندازه کردن و بریدن و فرموده واجب کرده حق تعالی و نوعی
از خرما و سوراخ گوشه کمان و جز آن و پر و چوبی از چوبهای خانه و جامه و عطای مرسوم و
مقرر و جای آتش زدن از آتش زنه و تیر فار فارض پیر شدن گاو و جز آن فارض
گاو پیر و هر چه کلان و بزرگ جثه باشد فِراض جمع و رض و آتش زنه و دهانه جوی و دانگی
از الداس فریض تیر دکان سوفار کرده فرائض فرموده های خدای تعالی از نماز و روزه
و زکاة و علم قسمت میراث فضّ شکستن چیزی چنانکه از هم جدا شود و شکستن مهر نامه و

فضاض

فضاض شکسته و ریزه و همچنین فُضَض و فضّاض سیم گر فضیض آب خوش روان و شکوفه
که اول ظاهر شود و هر چیز متفرق و پراگنده فضفاض پیراهن فراخ فَیض رود نیل و نهر بصره و
فاش شدن خبر و آشکارا شدن راز و بسیار شدن چیزی و لبالب رفتن رود و بسیار شدن آب چنانکه
از اطراف بریزد و مردن و برآمدن جان و اسپ تیز رو و چیزی بسیار فیّاض جوی پر آب و جوانمرد
بسیار بخشش و اسب بسیار چنانکه از اطراف بریزد فُیوض جمع فیض و بسیار شدن آب چنانکه
روان شود و مردن و برآمدن جان   باب الفاء مع الطاء   فرط تقصیر کردن
در کاری و ضایع کردن و فوت کردن آن و زیاده کردن و غالب شدن در سخن بر کسی و مردن فرزندان کسی
کوچکی و پیش فرستادن رسول بسوی کسی و آبستن شدن نخل تا آنکه نزدیک رسد زمان شکوفه آن و پیشدستی
کردن و پیش رفتن بآب بر گروهی برای اصلاح حوض و دلو و نگاه داشت آن و شتاب کردن بر کسی و
در گذشتن در کاری و زمان و وقت و آمدن پیش کسی بعد از مدتی و آن مدت زیاده بر پانزده روز
و کم تر از سه روز نباشد و زیاده و غلبه و کوه خورد یا سر پشته ریگ و نشان راست که با آن راه توان
رفت و بعضی کسیکه برای آب پیش رود یا اسباب آب خور از دلو و رسن و پاک کردن چاه مقرر
جمع آمده و آنکه برابهای دیگر پیش و مقدم باشد تا هر که پیش تر آید او را باشد و هر کاری و نوایب
که پیش فرستاده شود و هر طفل که پیش از بلوغ بمیرد و بضمتین ستم کردن و از حد در گذرانیدن و کاریکه
او را از حد گذرانیده شود و کار گذاشته و مانند و پشته و بلندی و اسب تیز رو و در گذرنده از اسپان دیگر
فارط پیش رونده بآب فُرّاط جمع و ستاره از دو ستاره که پیش بنات النعش
واقع اند و هر دو را فارطان گویند و فراط القطا پیش روندگان مرغ سنگ خوار سوی وادی و آب
فرّوط پیش آمدن و سبقت نمودن در کار فِراط پیشدستی کردن و پیشتر سخن کردن و آنکه
هر که پیش آید از قبیله او را باشد فسطاط شهرستان مصر کهنه که عمرو عاص او را بنا کرده بود
و خیمه و خرگاه بزرگ و سراپرده و جماعت انبوه از اهل شهر فسیط آنچه از ناخن بگیرند و بیندازند

فلط مدهوش و حیران شدن از شمشیر و بفتحتین ناگاه فلاط ناگاه یکبی رسیدن و ناگاه یکبی سخن خوب گ

باب الفاء مع الظاء. فظ بدخو و سخت دل و درشت سخن و آب شکنبه که بفشرند در
بیابان بواسطهٔ نیافتن آب بخورند و فشردن شکنبه و کشیدن آب از آن فظظ بفتحتین بدخو شدن
و درشت سخن شدن و هم چنین فظاظ فظیظ آب منی مرد یا زن فوظ و فیظ مردن و
برآمدن جان و دادن جان

باب الفاء مع العین فجع دردمند کردن و مصیبت
زده کردن و بردن چیزی که پیش او عزیز و کریم باشد و نیت کردن فاجع مصیبت
زده و کلاغ سیاه که آن را غراب البین گویند فدع کجی پیوند دست و پای چنانکه
کف دست و قدم برگردد و رفتار و برپشت قدم و میان قدم فرع بلندی و بالای هر چیز و
مهتر و شریف قوم و مال و منفعت آماده و موی تمام و شاخ درخت و کمان که از شاخ درخت
سازند و کمان که از شاخ شکافته نباشد و عصا بر سر زدن و برتر شدن از قوم خود به بزرگی و
جمال و لگام زدن اسپ را تا باز ایستد و باز داشتن و مجرای آب بسوی شعب کوه و بالضم نام آبی است و
موضعی است نزدیک بعرفات و جانب مدینه مشرفه و مردم که موی سر بسیار داشته باشند جمع افرع
ضد اصلع و بفتحتین اول نتیجهٔ ناقه و گوسفند که عرب برای بتان خود میکشتند فرع بفتحتین
جمع و نام موضعی است میان بصره و کوفه و بسیار موی شدن و تمام موی شدن سر و پیش و بی
معنی بسکون را نیز آمده مفرد فرعه و چرمیکه از سنگ زیاره کنند فزع و بفتحتین ترسیدن
و فریاد رسیدن و فریاد خواستن و پناه جستن و بفتحتین ترس و بیم فصع فشاردن رطب
و بدر آوردن از پوست و مالیدن چیزی با انگشت تا نرم شود و وا گردد و عطا کردن چیزی و وا
گردانیدن کودک پوست سر قضیب چنانکه حشفه بیرون آید و دستار از سر وا کردن و
ظاهر کردن چارپا بار شکم را و باز نهان کردن فظیع چیز شنیع و قبیح که در قبح از اندازه
بگذرد و آب خوش و گوارا فظع عظیم پنداشتن کاری را چنانکه طاقت برداشتن آن

باشد

[illegible]

باشد و پر شدن ظرف و تنگ آمدن از کاری فقع سماروغ سفید و نرم و سخت دویدن و بالفتح
و نزدی و تیز دادن و سخت زرد شدن و خالص و بالیده شدن و بجد بلوغ رسیدن کودک و مردن
از گرما و بالضم چیزهای بسیار سفید جمع افقع فقوع سخت زرد شدن و زرد خالص شدن فاقع
بسیار زرد فقاع مرد سرخ رنگ و هم چنین فقیع و فقاع شرابی که از جو و غیر آن سازند
و بخورند و گیاهی چون خشک شود و سخت گردد و مانند شاخهای چارپایان شود و فقاع
نعت خبیث فقاقیع حبابهای آب فکع سر پیش انداختن از اندوه و غضب
و رفتن بجای فلع شکافتن و بریدن و شکاف قدم و جز آن و بکسر هم آمده فلوع جمع
افلوع شمشیر برنده فنع فزون شدن و بسیار شدن مال و خیر و کرم و افزونی و تیزی
بوی مشک و ذکر خیر و بکسر نون مال بسیار و افزون شونده و کذا افنع فوع دمیدن
بوی خوش فیع ابتدای کار

باب الفاء مع الغین فتغ مالیدن چنانکه
چنانکه شگفته شود فثغ سر شکستن فدغ شکافتن چیزی یا شکافتن چیز کاواک
و گوارا کردن طعام و بفتحتین پیچیدگی قدم فرغ ریختن آب راه و بالکسر پرداختن از کاری
و هدر و ضایع و بفتح نیز آمده و بفتحتین ریخته شدن آب و جای برآمدن آب از دهن دلو و دو
ستارهٔ روشن که منازل قمر است فراغ پرداختن از کاری و بالکسر دهن دلو و ظرفی
که در آن دوشاب بسته و اسپ فراخ کام و یکی تنگ و حوض فراخ بزرگ که از چرم سازند و
ناقهٔ بسیار شیر و کمانی که تیرش تیز رود و کاسه بزرگ که نتوان برداشت و پیکان پهن
فراوغ پرداختن از کاری و دهنهای دلو جمع فرغ فریغ اسپ فراخ کام و
زخم فراخ و زمین هموار فشغ از بالا فرو گرفتن و بتازیانه بزیر آوردن کسی را و بالا
شدن و پوشیدن چیز را فشاغ پاره از چرم که مشک را بدان دوزند و گیاهی است که بر
درخت پیچد و درخت را خشک گرداند و بدین معنی بتشدید شین نیز آمده و بالکسر کاهل و سستی.

باب الفاء مع الفاء فوف شانه گا و بالضم سفیدی که بر ناخن پیدا آید
و پوست سرخ دانه خرما و هر پوست که باشد و سفیدی مغز دانه خرما و نوعی از برد
یمن و پوستیکه بر سویدای دل باشد و چیز اندک فیف زمین هموار و صحرای که در
ان آب نباشد و زمینی که دران بادهای مختلف وزد باب الفاء مع القاف
فتق شکافتن و شکافتن نافه مشک و پراکنده و مختلف شدن گروهی و نزاع و جنگ در
افتادن میان مردم و شان و صبح و بفتح تا نیز آمده و موضعی که دران باران نباریده
باشد و بگرداگردان باریده باشد و باد فتق که در خصیه پیدا شود و بفتحتین کشاده شدن اندام
زن و فراخی و ارزانی شدن سال فاتق شکافنده فتیق مرد تیز زبان و شتری
که از فربهی کشاده و فراخ شده باشد و صبح روشن و پیکان دو شاخ فرزدق نان تنک
که در میان تنور فرو افتد و نان ریزها و پاره از آرد خمیر کرده و لقب همام ابن غالب
شاعر مشهور فرق جدا کردن و کشادن و راه میان موی سر که آن را فرق سر نیز گویند
و پیمانه ایست اهل مدینه را و آن مقدار سه صاع است یا مقدار شانزده رطل و بفتح را
نیز آمده و بالکسر رمه گوسفند و آهو و گاو و جز آن و کوه و پشته و موجه و گله گی و شکاف میان
چیز شکافته و پاره چیز و بالضم جدائی و قرآن و بفتحتین ترسیدن و صبح یا سفیده صبح و در میان
سوج بر آمدن و دوری میان دو چیز و میان دو سم شتر و بر آمدگی و بلندی یک ران اسب
بر ران دیگر و جدای و دوری دندانهای پیشین ز یکدیگر و جدا شدن تاج خروس از یکدیگر
و دور بودن موهای ناصیه و موهای ریش از یک دیگر و بالفتح و کسر را خورد و پراکنده که از
زمین را بپوشد و ترسنده و بالکسر و فتح را گروههای مردم جمع فرقه فریق گروه
بیشتر از فرقه و صحرای است و بالضم و فتح را صحرائیست نزدیک تهامه فارق
جدا کننده و شتر ماده و ماده خورد زن که درد زه پیدا کرده باشد و ابر جدا شده از

ازابرها

ازابرها فاروق فرق کننده میان دو چیز و لقب حضرت عمر زیرا که فرق میکرد میان
حق و باطل و یا آنکه ظاهر کرده بود اسلام مکه در حال ضعف اسلام پس فرق کرد میان کفر و اسلام
تریاق فاروق تریاقی است بهترین تریاقها و نیکوترین معاجین و مرکبات زیرا که فرق
میکند میان صحت و مرض فواق معلوم است فرُوق رسیدن و برجستن ناقه و ماده خر
از درد زه و نام موضعی و لقب لهری است به قسطنطنیه فرانق شیر درنده و جانور
ایست که پیش پیش شیر فریاد میکند و می ترساند وان را سیاه گوش گویند معرب پروانک و
پروانه و آنکه راه بر لشکر باشد و آنکه نامه بر سلطان را راه نماید فسق برون آمدن
تره از زبان و رطب از پوست و ترک امر حق کردن و برون آمدن از راه راست و کار
بد کردن و هم چنین فسوق و بالضم و فتح سین مرد پیوسته فسق و هم چنین فسّیق
فستق پسته فشق شکستن و نوعی از خوردن در سختی و بسیار شدن دنیای کس و بفتحتین
نشاط و فرخی و حرص و خوشدلی و پراکنده شدن و گریختن و دویدن و دوری میان دو
شاخ و دوری میان اول نای گلو و آخر آن فلق شکافتن و بالکسر شکاف دهان و شکاف
هر چیز و بفتح نیز آمده فلوق جمع و سختی و بلا و کار شگفت و چوبی که او را شکافند برای کار
و هر پاره آن را فلق گویند و بفتحتین صبح و سپیده دم که آن را عمود صبح گویند و
و آفریدگان و دوزخ یا چاهی است در دوزخ و زمین پست میان دو پشته زمین
و فضای کشاده میان دو ریگ توده و کنده چوبین زندانیان که سوراخ بسیار دارد
و بقدر ساق و مردم را انقطار در آن ساق پای اندازند و بند کنند و آنچه از شیر ته
کاسه بماند و شکاف کوه و شیری که از ترشی بریده شود و دهی است بیمن و بالکسر و
فتح لام دهی است به نیشاپور فالق شکافنده و بر آورنده چیزی از چیزی و
آفریننده و نام موضعی است و نخلی که شکوفه آن شکافته شود و بار او ظاهر

شود و فالق الحب برارنده برگ از دانه و فالق الاصباح شکافنده سفیدهٔ صبح از
سیاهی فُلاق شیر بپر شده و همچنین فلوق و بالکسر غلیظ شدن و ترش شدن شیر
چنانکه بریده شود و بالضم و الکسر تخم مرغ که شکافته می شود و بچه ازان بر می آید فلیق
کار شگفت و دهی است بطائف و رگی است در گردن و در بازو و مغاکی است پیش حلقوم
شتر و فُلَیق نوعی است از شفتالو و دانه شکافته فُندُق میوه ایست معروف
و کاروانسرا که بر سر راه باشد و نام موضعی است فنداق بالضم صحیفه حساب
فنیق شتر نر نیکو که بران سوار نشوند و آزار نرسانند و عزیز دارند فنبق بضمتین
شتر ماده فربه وزن به نعمت پرورده فُوق سوفار تیر و سفیدی ناخن و راه اول
کار از انجا آمده باشند و حرفی است و نوعی از کلام و اندام زن و جانب زبان و جای زه از تیر
و فوق الذکر قضیب بالفتح بالا و زبر ضد تحت و فزون آمدن و بلند شدن بر دیگران
فُواق بالضم برآمدن باد از سینه و برآمدن روح یا نزدیک شدن به برامدن و جمع شدن
شیر در پستان ناقه و بادیکه از سینه برآید و حالتی که در وقت نزع شخص را پیدا میشود
و مقدار زمان میان دو دوشیدن که ساعتی می گذارند شتر بچه را تا شیر فرود آید یا زمان
میان دست رساندن به پستان و گشادن ازان و بفتح نیز آمده فهق پر شدن
ظرف چنانکه از سر بیرون ریزد و بفتح ها نیز آمده و رسیدن چیزی بفهقه یعنی بالنحو
کردن فهیق گشاده و فراخ از هر چیز و شتر مادهٔ نیکو و برگزیده فائق افزون
و زیاده بر کسی و برگزیده از هر چیز و موضع پیوند سر و گردن فیلق لشکر فیالق جمع
و مرد بزرگ فَیق آواز ماکیان و بالکسر کوه قاف که گرد دنیا محیط است و مرد
دراز و موضعی است و شیر که میان دو دوشیدن در پستان جمع شود و بفتح یا نیز آمده
جمع فیقه بالکسر باب الفاء مع الکاف فتک بهر سه حرکت

ناگاه

ناگاه کشتن و مرتکب کار عظیم و غدر کردن و دلیر شدن و همچنین فتوک و فرصت یافتن و کشتن یا زخم
زدن کسی را و الحاح کردن در کاری فاتک دلیر و صاحب جرات فُتّاک جمع فلک دهی
است به خیبر فَدَک موضعی است فرک مالیدن جامه و خوشه و دشمن داشتن زن
شوی را و شوی زن را یا مطلق دشمن داشتن و همچنین فروک بالضم و بالکسر دشمنی یا دشمنی زن با شوی
و دشمنی شوی با زن و بفتح نیز آمده و نام دهی است باصفهان و فَرَک موضعی است و بالفتح و کسر را
چیزی که پوست او مالیده و پاک کرده شده فارک و فروک زنی که شوی را دشمن دارد
فریک دانهٔ خوردنی که آن را مالیده و پاک کرده باشند و بروغن و جز آن آمیخته
باشند فَکّ جدا کردن دو چیز بهم در شده از یکدیگر و خلاص کردن اسیر را و آزاد کردن بنده
را و دارو در دهان کردن کودک را و همچنین فکوک و یکی از دو طرف زنخ بالایین
فک اعلی و زیرین را فک اسفل گویند و پیر فرتوت شدن و دسته وا کردن ازانچه
در و باشد فاکّ پیر فرتوت و نادان فِکاک بالفتح و الکسر آنچه گرو را بدان بیرون
آورند و خلاص شدن اسیر از بند فکک گشاده شدن پیوند دوش از ضعف
و سستی و گشتن و شکسته شدن طرف زنخ و آماسیده شدن قدم فُلک بالضم کشتی
و کشتیها مفرد و جمع آمده و بفتحین آسمان افلاک فلک بضمتین جمع و چرخهٔ ریسمان و معظم
و گرد از هر چیز و موج بحر و آبی که باد او را بحرکت آرد و ریگ تودهٔ گرد و پارهٔ زمین گرد بلند
برآمده واحد فلکه بالفتح فتوک ستیزه کردن و مقیم بودن بجای و در آمدن در کاری
و دروغ گفتن فنک بالفتح شگفت و بفتح نون نیز آمده و تعدی و ستیزه و غلبه
و دروغ و بالکسر در خانه و پارهٔ از شب و بالضم نیز آمده و پیوسته خوردن طعامی و مکروه
داشتن آن و بفتحین جانوری است که بفارسی آن را دله گویند و از پوست آن پو
ستین سازند و آن پوستین نیکوترین پوستینها است و موافق بجمیع مزاجها ی

معتدل و دهی است بسمرقند و قلعه ایست باب الفاء مع اللام فَأْل شگون
نیک و گاهی در شگون نیک استعمال کنند فالَ دهی است بفارس و شهریست بخوزستان
و گفته اند که آن فاله است فِئال نوعی از بازی است و آن چیزی است که در خاک پنهان
کنند و بعد از آن خاک را قسمت کنند تا آنکه آن در حصه یک کس آن چیز یافته شود فَتل
تافتن و برگردانیدن و بفتحتین دوری میان آرنج و پهلوی شتر فَتیل چیزی تافته شده
و رسن باریک از لیف خرما و رشته دانه خرما و چرک میان انگشتان فُحَیل بالضم و بفتحین ترب
و بالفتح و بفتحین ست شدن و سطبر شدن فَحل نر و نر میان ماده ها رها کردن و ستاره
سهیل و نام مردی است و حصیر که از ریشه درخت خرما بافند فحول بالضم جمع و موضعی است
در شام و بالکسر و الفتح نام چند موضعی است و فحل و فحیل نر اصیل و نجیب فِحال جمع
و بالضم و تشدید حا درخت خرمای نر که بر بندند فُرعُل بچه کفتار فَسل مرد ناکس
بی مروت فسول و افسال جمع و شاخهای درخت انگور که برای نهال باشد و از شیر باز
داشتن کودک و بالکسر نهالان فسیل نهال فِسکِل مرد کاهل و ناکس و اسب دهم
از اسپان عرب فَشَل ناتوان و سست شدن و مرد ترسنده و بد دل و بالکسر هودج
و چیزی که زن در زیر خود اندازد در هودج و بفتحین بد دل و ترسنده شدن فَصل
یک موسم از چهار موسم سال و یک بخش از سخن و جز آن فصول جمع و جدا کردن و جدا شدن
و پرده و حجاب میان دو چیز و پیوند دو استخوان از بدن و محل پیوند اعضا و سخن راست
و ظاهر و حکم درست و فاصل میان حق و باطل و از شیر باز کردن کودک و باز داشتن و بریدن
و تغییری که در قافیه بیت واقع شود و فصل الخطاب کلامی که فصیح و روشن باشد و فرق
کننده بود میان حق و باطل و کلمه اما بعد و کلام معجز نظام البینة علی المدّعی والیمی
والیمین علی من انکر فِصال از شیر باز داشتن کودک و جمع فصیل فاصل جدا کننده

میان دو چیز

میان دو چیز فَصیل دیوار بیرون حصار یا بیرون سور شهر و شتر بچه از شیر باز کرده و از مادر جدا شده
فُضول بر آمدن از شهر و جمع فصل فَضل افزونی و همچنین فضیلت و افزون شدن و بخشش و غلبه
کردن بر کسی بفضیلت و بضمین زن یا مرد که جامه زبون و بی آستین بپوشند برای کار کردن
فاضل معلوم است فضائل معلوم است فُضول زیادتیها و افزونیها و جمع فضل و فضولی و
آنکه بما لا یعنی مشغول شود و زیاده سری کند فِضال غلبه جستن در فضل بر کسی و جدال کردن
در آن و فُضّال مرد بسیار فضل فَعل کردن و بالکسر کار و کردار و جنبش آدمی و فرج شرمگاه
و فرج هر ماده که باشد فَعال کار نیک و سخاوت و مروت یا کار یکه باشد نیک یا بد
و بالکسر کارها و کردارها جمع فعل و با همه کار کردن و دسته تبر و تیشه و فعّال بسیار کار کننده
و عقل فعال یعنی عقل عاشر و نامی است از نامهای حق تعالی فَلّ رخنه روی کار
و دندانه دم شمشیر فلول جمع و هزیمت کردن لشکر را و شکستن و قومی که از جنگ منهزم شده
باشد مفرد و جمع آمده و بالکسر زمین خشک که در و گیاه نباشد و باران نبارد فَلیل درخت انبوه
و دندان نیش شتر که رخنه شده باشد فُل بتخفیف لام مخفف فلان فِلفِل معروف
پلپل بکردار آلت که عیال طعام می کنند و خدمت کار زیرک فوفل بالضم والفتح
معروف و درخت آن مانند درخت نارجیل است فُول باقلا دانه ایست مانند
نخود فوّال باقلا فروش فواصل اواخر آیات قران بمنزله قوافی در شعر
فواضل بخششهای بزرگ عطاهای نیکو فیل پیل و خسیس و گران فیول و افیال جمع
و بالضم و الکسر سست رای فیّال پیل بان و صاحب فیل فائل رگ ران و گوشت
کناره سرین فَیصَل حاکم و حکم که فصل کند میان حق و باطل و بدین معنی حاکم را فیصل
گویند باب الفاء مع المیم فَأْم سیراب شدن و پر کردن شتر دهان را
از گیاه فِئام گروه مردم و گلیم و چادر که بر هودج کشند و عامه بیاء خوانند نه بهمزه

فوم بضمّتین جمع فخم بجاء مهمله خاموش شدن چنانکه جواب نتوان دادن و آب باکنه
کاروان نباشد و بالفتح و بضمّتین انگشت بکردی زغال فحمه واحد و اول شب یا سیاهی شب
فاحم سخت سیاه و کوسفند آواز کننده فخیم انگشت و سخت سیاه فخوم بالضم سیاه رنگ
شدن و کریستن کودک چنانکه کبود شود و بدین دو معنی است فحام بالضم و روان شدن
آب چاه فخیم بزرگ قدر و هر چیز بزرگ فدم در ماندگی و عاجزی در سخن و گرانی
سستی زبان و کم فهمی و نادان و درشت و جفا کننده و چیز سرخ سبز رنگ یا آنکه سرخی او بسیار
نباشد فدام جمع و بر دهن فدام گذاشتن و دهن کوزه بفدام بستن فِدّام دهن بند
مجوس که بر دهان خود می بستند وقت آب خوردن و آنچه برای صاف کردن آب
و شراب بر دهن کوزه و ظرف گذارند و بالکسر دستار فُرزُم کندهٔ موزه دوز
فُرطوم بینی موزه فصم شکستن چیزی چنانکه جدا نشود و شکستن و بریدن
و ویران شدن خانه فطام جدای و بریدگی کودک از شیر فطیم کودک از شیر
باز شده و باز داشته از عادت فطم بضمّتین جمع فاطم ناقهٔ که شیر بچهٔ یکساله از وی
باز کنند فطم باز کردن کودک را از شیر و بریدن کوه و جز آن و باز داشتن از عادت
فعم آگنده و پر کردن ظرف از آب و مانند آن و پر کردن بینی از بوی خوش و درختی
است با گلهاست فغم بستن و کشادن بوی خوش سوراخ بینی را و بوسه دادن زن را
و سیر خوردن بزغاله و بضمّتین مقیم شدن بجای و لازم شدن بدان و حریص شدن بچیزی
فقم بالفتح و الضم زنخ یا یک طرف زنخ و بفتحتین آنچه بجنبش زبان از میان دندان
برون آید و بضمّتین پر شدن و دندانهای پیش بالائین برون آمدن و بسیار خوشحال
شدن و مال بسیار شدن و کم شدن و بضمّتین دهان و بالفتح و کسر قاف مرد دانا که در سخن بر
خصمان غالب شود فَم بتخفیف و تشدید میم دهان فُوم سیر و نخود و گندم و نان

و هم دانه

بعد از آنکه ازان نان پزند و کره پیاز و سیر و لقمه بزرگ فهم دانستن و دریافتن و بفتح
تا نیز آمده و پدر قبیله است و بالفتح ها زود و نیک دریابنده فَیم مرد سخت فیوم جمع
فَیّوم شهری است در مصر فَیلم مرد بزرگ و مرد بددل و چاه فراخ فراخ و شانه و
و نطیع و لبیاری از لشکر باب الفاء مع النون فاران نام کوهی است
که در تورات مذکور است فُتون آزمودن و بفتحتین افکندن و شگفت آوردن از
چیزی فتن سوختن و آزمودن و شکستن از چیزی و گونه و حال و بالکسر و فتح تا جمع فتنه
و معنی آن گذشت فِتان غلاف از چرم و پوست که در پای میکنند و فتّان دزد
و شیطان و فتنه انگیز و زرگر و پیشه ور فتین نقره با آتش در آورده و سبو فاتن شیطان
و کم راه کننده فِتیان جوانان و جوانمردان و بضمّتین دو جوان و شب و روز
فلان بضمّتین ریگی است سرخ و قصر بزرگ و بلند فَدَین دهی است فَدّان
و بتخفیف دال گاو یا دو گاو که باهم بندند برای قلبه راندن و کاشتن و آلهٔ قلبه
رانی که بر گاو بندند برای قلبه رانی فدادین به تخفیف دال جمع و معنی آن در فداد
گذشت فَرفیون داروی است معروف فُرن جای نان پختن که در
زمین کنند و آن غیر تنور است و نانی که دران پزند فرنی گویند و نیز فرنی بمعنی مرد
درشت و غلیظ و سگ فربه آمده فَران نام آبی است و فرسان شهر وسیع در مغرب
زمین فُرَین دهی است شام و فِرّین موضعی است فِرزان معرب فرزین
فرازنه و فرازین جمع فرقدان دو ستاره است نزدیک قطب فرقان
قرآن و هر چه بدان فرق کنند میان حق و باطل و سحر و صبح و تورات و شکافته شدن
دریا و یوم الفرقان روز بدر فِرسِن سم شتر فُرانِسن شیر
فِرجون پشت خار ستور فراسیون گندنای کوهی فِرعون

بکرد رقاشو

زننک ولقب ولید بن مصعب ولقب هر که پادشاه مصر شود و هر که سرکش و متمرد باشد
فشن دهی است بمصر فاشان دهی است بمرو فطن بهر سه حرکت و بفتحتین
و بضمتین زیرک شدن و زیرک خلاصه بجمیع حرکات زیرک فطون جمع فقدان
گم کردن فلان و فلانه بالضم کنایه از آدمی و بالف و لام کنایه از بهایم وگاه
یکی را فل و دو را فلان و جمع را فلون فن حال وگونه و نوع از چیزی و رانده
فنن بفتحین شاخ درختان افنان جمع افانین جمع الجمع فوران جوشیدن فیضان
بفتحین مردن و ریخته شدن اب از بسیاری و فاش شدن خبر فیحن شراب
از راز یانه باب الفاء مع الواو فاو زدن و شکافتن سر بزخم شمشیر
و شکافتن هر چیز و شکاف میان دو کوه فجو دور بودن زه از کمان فرو و پوستین
پوشیدن و پوستین فسو گوز دادن و لقب گروهی فشو بالفتح و بضمتین
و تشدید واو فاش و آشکار شدن خبر و منتشر شدن بوی چیزی فصو مکان فراخ
شدن و در میان نکردن درم فطو سخت راندن فغو شکوفه حنا و بکذا فاغیه
فقو پس کسی رفتن و موضعی است فلو از شیر باز کردن کودک و کره اسپ و بشمشیر زدن
و سا فرشدن و عاقل شدن بعد از نادانی و بکسر و بضمتین و تشدید واو خر کره و کره
اسپ که از شیر باز کرده باشند یا آنکه یکساله شده باشد فهو سهو کردن ❊
باب الفاء مع الهاء فاره مرد زیرک فره سخت شاد شدن و
نهریست معروف نزدیک سجستان اما اصح آنست که آن فراه است بر وزن صحا
و بفتح و کسر را مرد سخت شاد فرهین و فارهین جمع فقه دریافتن و دانستن چیزی
و علم دین و شریعت و بفتح و کسر قاف دانشمند و همچنین فقیه فکه بفتحین
خوش طبع و ظریف شدن و سخت شاد شدن فاکه و فکه بالفتح و کسر کاف

شادان

شادان و خوش طبع و ظریف فواکه میوها جمع فاکهه فوه و فاه و فیه
دهان افواه جمع و فوه رودرنگ یعنی روناس باب الفاء مع الیاء
فری دروغ گفته شده و از خود ساخته شده و بالفتح و تخفیف یا شکافتن ❊
چیزی و دروغ گفتن باب القاف مع الالف قباء
جامه دولای معروف و بغیر همزه کبابی است و خم کردن چیزی و قباء موضعی است
نزدیک مدینه و بی همزه نیز آمده و چند موضعی است دیگر قبعطی بالضم حلوایی است
معروف و آن را قبیط و قباط نیز گویند قبعثری شتر بزرگ و شتر بچه لاغر و جانوری
است در دریا و چیزی سخت بزرگ خلقت و نام شاعری است معروف بفصاحت
قتلی کشتگان جمع قتیل قثا خیار باریک و دراز که خم شود و قثد خیار کوچک که آن را
بادرنگ گویند قذی بذال معجمه خاشاک که در چشم و شراب و غیر آن افتد و خون و آب
غلیظ که در زخم شتر ماده و زهدان از زادن و پس از زادن افتد و بالکسر باریک قرابی
خویشی و نزدیکی و خویش و نزدیک شدن قری مهمانی کردن و بالضم دهها جمع قریه
قراء مهمانی کردن و بالضم و تشدید را قرآن خوانان جمع قاری و عبادت کننده
و پارسا و بدین معنی مفرد است و قراء خوشخوان قرء وزیدن باد بوقت
خود و قرار گرفتن آب منی در رحم ناقه و باز گشتن و نزدیک شدن و پس شدن و بر
گردیدن و عبادت کردن و آبستن شدن ناقه و جمع کردن و فراهم آوردن فرزند در
حامله و پری حیض و وقت پاکی زن و حیض و طهر میان دو حیض و بدین دو معنی بضم
نیز آمده و وقت و قافیه اقراء و قروء جمع و بعضی گفته قرء که بمعنی حیض است
جمع اقراء است و بمعنی طهر جمع آن قروء است قصاری پایان و نهایت چیزی
قضاء خوردن و کنده شدن و بوی گرفتن مشک و افتادن و سرخ شدن چشم و

تباه شدن آن و بالفتح و مدّ همزه و بغیر همزه حکم کردن و گذاردن و واجب و تمام کردن
و آفریدن و بیان کردن و عبارتی که وقتش گذشته باشد و بتشدید ضاد زره محکم ؛
قضایا حکمها و خبرها جمع قضیه قفا پس گردن قِلاء و قِلی دشمن داشتن کسی را قمو
بالفتح فربه شدن ستور و خوار شدن قمراء شعاع ماه و مرغی است و شب ماه تاب
قیٔ معلوم است باب القاف مع الباء قأب طعام و آب خوردن و
آشامیدن و یا تمام خوردن و آشامیدن قاب مابین قبضهٔ کمان و خانهٔ کمان و مقدار
چیزی و هکذا قیب بالکسر قبوب و زیاد و غوغا کردن در خصومت و جنگ و
پژمرده شدن گوشت و پوست خرما و خشک شدن ریش و جراحت قبقب شکم
و بالکسر صدفی است دریایی قبیب شنیدن آواز دندان برهم زدن پژدرنده و شتر نر
و آواز کردن دندان شیر که برهم زند و هم چنین قبیب خشک شدن گیاه و بریدن و نر و کش از دوم
و شتر و بارها که درون جیب پیراهن و سوراخی که در آن محور دولاب میگردد و با سوراخ
میان بکرهٔ دلو می باشد و رئیس پادشاه و خلیفه و مابین دو الیه و سرین و شیخ قوم و بالضم
زنان باریک میان جمع قبّاء قبب باریک میان و قبب جمع قبه قباب بالضم
قلعه ایست بمدینه و شمشیر تیز بران و بینی بزرگ و فربه و بالکسر موضعی است بسمرقند و محله
ایست به نیشاپور و موضعی است در ره گذر حاجیان بصره و دهی است مابین مصر
و بعقوبا و نوع ماهی است و جمع قبه و قبّاب پژدرنده و موضعی است بآذربیجان
قبقاب دروغ گوی و شتر مست آواز کننده و اندام فراخ زن و نعلین چوبی
و مهره ایست که بدان جامها مهره کنند و بسیار گو و آواز دندان بز و هم چنین است
قبقبه قِتب روده و آلات و ساز و ساخت کاو آب کش اقتاب
جمع و بعضی گفته اند که اقتاب آنچه از پیه و جز آن گرد روده و شکم پیچیده است

ورودها

ورودها را قتب گویند و بالفتح خوراندن روده و پیه بریان و بالضم پالان یا پالان خرد بقدر
کوهان شتر و بکوبن تا تیز آید و بالفتح و کسر تا تنگ خو و زود غضب قحاب بالضم سرفهٔ اسپ
و اشتر و مردم قحب کلان سال و عجوزه و سرفه کردن و آنکه او را سرفه گیرد قُراب نزدیک و نزدیک
شدن و موضعی است و بالفتح درآوردن شمشیر در غلاف و ساختن غلاف برای شمشیر و بالضم و بضمتین
کمر و بضمتین نالیدن از درد کمر و پیر شب برای فرود آمدن فردا بکنار آب و بالکسر و فتح را شکمها
جمع قربه قِراب با یک دیگر نزدیک شدن و نیام شمشیر یا ظرفی که شمشیر با نیام در آن کنند و برد شتن
با برای جماع و بالفتح نزدیک قارب کشتی خورد که پهلوی کشتی بزرگ دارند برای آوردن ستور
و اکثر شب طلب آب کنند و قارب الضحی نام طماعی است معروف که بطمع نوشته عمر بر سنگی دید
که زیر این سنگ زر است چندان سر بر سنگ زد که بمرد پس بدین لقب مشهور گشت قرهب
نزدیک و ماهی نمک زده مادام که تر باشد و قُریب نام مردی است و لقب پدر اصمعی و
لقب رئیس خوارج قِرطعب چیز بسیار یا کم قرنب جمع بسیار و بضمتین سختی و درشتی و
سخت شدن قارب سوداگر حریص قشب چیزی درشت و سخت خرمای خشک که بو
در دهان ریزیده شود و روان شدن آب قسوب سخت شدن قسیب رفتار آب و
آواز آن قشب آمیختن و زهر دادن و مکروه رسانیدن و تباه کردن و آلودن بچیزی و کسب
نیکنامی و بدنامی کردن و دروغ گفتن و سرزنش کردن و جلا دادن شمشیر و زائل کردن هوش
و بالکسر نفس و نام مردیست و گیاهی است و مردی حیز و زنگ شمشیر و جز آن و بدین لفظ نیز آمده
قشیب شمشیر تیز و زدوده و زنگ رسیده و نو و کهنه و قصری است بیمن قصب بریدن
و باز داشتن شتر از آب پیش از سیراب شدن و بالضم پشت و روده اقصاب جمع و بفتحتین
نی و هر گیاهی که میان خالی و گره دار باشد و ماشوره و هر چیزی که مانند نی کاواک باشد
چون استخوان و آنچه از نقره و برنج میان کاواک سازند و استخوان انگشت و گلو و مخرج

نفس و رگهای نفس و مجرای آب چشمه و مجری اشک و جامه نازک از کتان و مروارید آب دار و زبرجد و جوهر
آب مرصع بیاقوت و بیخهای گره گره و انبوبهای جواهر و فی الحدیث بشر خدیجة ببیت فی الجنة
من قصب **قُصّاب** بالضم جمع قصابه یعنی نای و بیخ نی و بالفتح نای زن و برنده گوشت
و روده و همچنین قاصب و قاصب بمعنی رعد و آواز کننده نیز آمده **قضب** بتازیانه
و چوب زدن و بریدن و هر درختی که بلند و بسیار شاخ باشد و شاخهای که بریده شود برای ساختن
تیر و کمان و درختی است که از آن کمان سازند و گیاهی است **قضیب** شاخ درخت و ناقه
رام ناشده و ابرو شمشیر نازک و شمشیر تیز و تازیانه و کمانی که از شاخ درخت سازند و دوالیست
به یمین و یمامه و نام مردی است **قاضب** شمشیر تیز جمع قواضب **قطب** درهم کشیدن روی
و چین افکندن میان دو ابرو و ترش شدن و بریدن و جمع کردن و آمیختن شراب با آب و در
غضب آوردن و پر کردن ظرف و یک گوشه جوال در گوشه دیگر کردن و پیچیدن آن و جمع
گروهی و میان دو گروه کدورت افکندن و بهرسه حرکت میخ که آسیا بر آن میگردد و بالضم ستاره
ایست که قبله مسجد بران بنا کنند و سید قوم و سپهسالار که مدار کار بر او باشد و مدار و
اصل هر چیز **قطوب** روی ترش کردن و درهم کشیدن و بالفتح ترش رو و شیر درنده **قطاب**
آمیخته و گریبان جامه **قطرب** بالضم دزد و موش و گرگ موی ریخته و جاهل و بددل و سفیه
و مصروع و نوعی است از مالیخولیا و سگان خورد و جنیان خورد و مرغی است و جانوریست
که تمام روز در حرکت میباشد و لقب دانشمند و بعضی گفته اند که آن کرمی است سیاه که
بر روی آب در حرکت می باشد و لقب دانشمندیست نحوی شاگرد سیبویه که همیشه در
علم می بود **قعب** کاسه چوبین بزرگ یا قدحی که یک کس را سیراب کند **قلب**
دل و خرد و خالص هر چیزی و میانه لشکر و منزلیست از منازل قمر و آن ستاره ایست
بزرگ که بر قلب عقرب واقع شده و برگردانیدن و باژگونه کردن جامه و جز آن و
و بر دل

و بر دل زدن و چیزی بدل رسیدن و مغز درخت خرما برون کشیدن و ویران شدن و سرخ شدن غوره
غوره خرما و بالضم دست برنجن و دستینه و مار سفید و مغز درخت خرما یا نیکوترین برگ آن
ابر بمعنی بالفتح و الکسر نیز آمده و **قُلَّب** مرد حیله گردانا بگردانیدن کارها و بفتحین برگشتگی لب
قلیب چاه یا چاه کهنه گرد ناکرفته لبنک و جز آن **قالب** گرداننده و واژگون کننده
و غوره خرمای سرخ گشته و بزی که رنگ او خلاف رنگ مادر باشد و بفتح لام کالبد کفش و
خشت و نقره و جز آن و بکسر لام نیز آمده **قُلاب** کوهی است و درد دل و بیماری کشنده
شتر علی الفور **قتب** غلاف قضیب چارپایان یا چارپایی که سم دارد چون اسب و خر و جز آن
و مارهای بزرگ **قنیب** ابر و جماعه مردم **قوب** زمین کندن و شکافتن مرغ بیضه
خود را و بالضم جوزه **قهب** بالفتح سفید مائل به تیرگی و کوه بزرگ و شتر کلان سال
باب القاف مع التاء **قافله** کاروان و از سفر باز گردنده **قابله** زن شسته
از زنی که بچه زایاند و زنی که بچه را پرورش کند و شب نجسته و شب آینده **قافیه** پس سر
و در پی آینده و کلمه آخر که شعر بی آن درست نباشد **قاطبه** همه **قاعدة** بنیاد
قاذورة بدخلق و پلیدی و قاذورات جمع **قارعة** حادثه زمانه و کوبنده چیزی
و قیامت **قانت** فرمان برنده و دعا خواننده در نماز و خاموش **قارورة** شیشه
و هر چه دران شراب و غیر آن قرار گیرد و حدقه چشم و بول مریض که پیش طبیب برند
قائلة زمان قیلوله **قُبله** بوسه و بالکسر کعبه و جهتی که بدان جهت رو کنند در نماز
و بالفتح چوبک گرد میان سوراخ که در چرخ کنند چرخ **قُبَّرة** و قنبرة مرغ چکاو
که آن را پرستو گویند و عوام آن را ابابیل گویند **قبضة** یک کف دست و بالضم دسته
چیزی و بدست گرفته شده و مقدار یک مشت از چیزی **قبّة** بنای گرد برآورده چون
گنبد و هر چه شبیه گنبد سازند قباب جمع و قبة الاسلام بصره و قبة الشاة بالکسر هزار
خانه

بزار خانه شکنبه قبیته بند شمشیر و کارد و سوراخ بینی خوک قباله ضامن شدن و بار
قبول یعنی بار صبا آمدن و بالکسر داغ کردن قترة بفتحتین غبار و نیز سیاهی قتات
دروغ گو و سخن چین قتة سبت بریدن و سخن چینی کردن و دروغ گفتن و خوشبو ساختن
روغن بریحان قحبه فاسد درون از درد و زن بدکار قدرة توانا شدن و بالکسر دیگ
قدوة پیشوا قرحة بالضم ریش و جراحت قریحة اول آبی که از چاه برآید و اول هر
چیز و طبیعت آدمی و گزین مال قرابة خویشی و نزدیکی و نزدیک شدن و بالکسر نیک
قرب بروزن عنب جمع قریة ده و شهر قرعة چوب پاره و جز آن که بدان فال گیرند
و بالفتح کدوی تر قرطه گوشوار قرقسه حیوان خواندن قرقرة آواز
کردن شکم و بلند خندیدن و آواز گرداندن قرمطة خورد و نزدیک بهم نوشتن سطور
کتابت و نزدیک بهم نهادن گام در رفتن قراضه ریزه زر و سیم قراءة خواندن
قساة روشنی چشم قسوة و قساوة سخت دل شدن و سیاه دل شدن قسوة
شیر درنده قسمة بخشش و بفتح قاف و کسر سین و فتحتین حسن قسامة حسن و صلح
میان کفار و مسلمانان قسامات جمع و جماعه که بر چیزی قسم خورند و ان بگیرند تا گواه آرند
و نیز چون در قریه کسی کشته و اهل گویند قریه که قاتل او را ما معلوم نیست چند کس را
از اهل قریه سوگند دهند قشلاة و قلاة هر دو بالکسر نقش سکه چون ان را صاف
کنند و بفارسی مرغ قصاعة خورد و ریزه برآمدن کودک که کلان نشود قصبة
شهر و ده و نی و استخوان و هر چیزی که مجوف باشد مانند گوشواره و غیره که از طلا یا نقره زنند
قصارة شستن جامه قضامة خشک شدن و لاغر شدن قضية حکم
گذاردن و خبر و حکم قضاعة بدر گردی از زمین و سگ آبی قطیعة رمه
گوسفند و گاو و غیر آن قطیفه جامه مخمل معروف قعقعة آواز کردن

سلاح

سلاح و کاغذ و پوست خشک قعدة نوعی از نشستن و مقداری از مکان که نشینند و
در آن مقدار نشیند و بفتح نیز آمده و آخرین فرزند و بالضم مرکبی که شبانان بر آن سوار شود در
هر کاری و خرکه بر آن سوار شوند و زین و پالان و بضم قاف و فتح عین بسیار نشینند و
قلة چوبی خورد که کودکان بآن بازی کنند بچوب دراز و قلة سبوی بزرگ و قلتین
دو سبوی آب و آن مقدار آب کثیر است پیش امام شافعی و بالای سر هر چیز و کوهان
شتر و سر کوه و قبضه تیغ و بالکسر کمی خلاف کثرت و لرزه و بالفتح به شدن و برخاستن
بعد از بیماری و ریش و برخاستن از فقر قلعة ابر پاره و خانه که از سنگ ساخته باشند
قلنسوة کلاه قلقلة آواز کردن و جنبانیدن قلفة سر ذکر ختنه ناکرده و بالفتح
ختنه ناکرده شدن قمة سر هر چیز و گروه قمامة خار و خاشاک که از خانه روفته
شود و گروه آدمی قمقمة ظرفیست معروف قنوت بالضم فرمانبرداری
کردن و دعا خواندن و استادن در نماز و خاموش شدن در آن قنطرة پل بستن
پل و تمام کردن و پل بزرگ و بنای بلند قناة کاریز و نیزه و استخوان مهره پشت
قنية سرمایه قناعة راضی شدن بچیز اندک قتینه بروزن سکینه ظرفی
که در آن شراب کنند قنانه نهریست بروستای عراق عرب قنة سر کوه
و بالای چیزی و بالکسر تار ریسمان و داروییست که آن را بفارسی بیرزد گویند قوة زور و
نیرو و یکتا از ریسمان قوت خوردنی قومه یکبار استادن و یکبار برخاستن
قومسة وتخفیف راز نبیل خرما و کنایه از زن قوارة پارچه گرد که از گریبان
پیراهن و غیر آن برون آرند و هر چه گرد بریده شود از پارچه و غیر آن یا خاص است
بپوست و چیزی که بریده شود از اطراف چیزی و چیزی که از اطراف آن بریده شود و

وموضعی است ببجره و مدینه قاهره شهر قدیم بدیار مصر قیلوله و قائله
خواب کردن چاشتگاه قینه بالفتح کنیزک قیعه بیابان هموار جا
هایی که گیاه و درخت دران نروید جمع قاع باب القاف مع الجیم قبج
بالفتح کبک قبجة واحد قنوّج شهری است معروف بهند که سلطان محمود
غازی ان را فتح نمود قولنج بالضم وفتح لام بیماری است که در روده بهم
و بفتح وضم قاف نیز آمده باب القاف مع الحاء قبح بالضم والفتح زشتی
و زشت شدن ضد حسن قبیح زشت و کرانه استخوان بازو با آرنج پیوسته و
یا پیوند ساق و ران قباح زشت بودن و کناره آرنج و پیوند ساق و ران و بالضم
و تشدید با حرس قحّ ساده و بی آمیزش و خالص و بیخ و بدی و درشت و جفا
کار از مردم و خران و خربزه خام قِدح تیر ناتمام تراشیده و پیکان و پر نکرده
و تیر قمار وان دوازده تیر است که عرب بدان بازی کنند و انها فذ توأم
رقیب حلس نافس مسبل معلی منیح سفیح وغد ان دو دیگر
هیچ. قداح بالکسر جمع و بالفتح شوربا بکفگیر برداشتن و آتش زدن و طعنه کردن
در نسب کسی و خوردن کرم دندان و چوب را و آب تباه شده را از چشمه برون کردن
و چوب تیر را شکافتن تا پیکان دران کنند و فرو رفتن چشم و بعلف بستن اسب را
بعد از ان که خوید داده باشند مرادف تضمیر و خوره که در درخت و دندان افتد
و شکاف چوب مراد قادح و قادح بمعنی طعنه زننده نیز آمده و بفتحتین کاسه
بزرگ و خورد یا کاسه که دو کس را سیراب کند اقداح جمع قدیح شوربا یا انچه
در ته دیگ مانده و بمقتان را بقاشق برداشته شود قدوح چاهی که بدبو

ازوی

ازوی آب گرفته شود قداح سنگ و آهن آتش زنه و قدّاح کاسه فروش و
تیر تراش و اطراف گیاه تازه قراح ریش کردن و خسته کردن و ریشها برون آمدن
و ریشی که بفساد منجر شود و گریختن که شتر بچها را بکشد و بالضم نام وادی است و اول هر
چیز و سه شب در هر ماه و زخم رساندن و پوشیدن زره که بدن را مجروح کند یا آنکه
بالفتح جراحت سلاح باشد و بالضم درد آن و بفتحتین ریش برآمدن و برآمدن آبله گرد
قراوح بالضم قرحه و پیدا شدن حمل ناقه را و تمام دندان شدن ستور چون
اسب و شتر و مانند آن قریح ریش و جز خالص قراح خالص از هر چیز و آبی صاف
و خالص و زمینی که آب و درخت نداشته باشد یا زمینی که از برای زراعت و نهال
نشاندن باشد و بالضم دهی است و شمشیر قطیف قزح تخم پیاز و دیگ افزار و
سرگین مار و بالفتح توابل در دیگ کردن و بلند شدن شعر و جز آن و بول انداختن
سگ و بول سگ و بالضم و فتح را نام کوهی است بمزدلفه و فرشته ایست موکل
ابر و نام پادشاهی است از پادشاهان عجم و قوس قزح کمان رنگین که در هوا ظاهر
شود وان را کمان رستم و کمان شیطان گویند و آن را قوس قزح جهت آن گویند که
قزح ماخوذ است از قزحه بالضم راه زرد و سرخ و سبز یا آنکه بلند است ماخوذ از قزح است
بمعنی ارتفاع یا آنکه بلند است بلکه موکل ابر یا منسوب است بپادشاهی از پاد
شاه عجم قزاح بیماری است که بگوسفندان رسد قلح چرکین و بالفتح
حز کلان سال و بفتحتین زردی دندان و زرد شدن ان مرادف قلاح بالفتح
قمح بالفتح گندم و پست خشک خوردن چنانکه دوای خشک خورند قموح
سر برآوردن شتر بعد از آب خوردن و گذاشتن آب را قماح دو ماه سرمای

سخت قنخ خم دادن چیزی را مانند چوگان و چزان و کلید راست کردن برای در
و سیراب شدن شتر و سر برداشتن از آب بجهت سیرابی و باز داشتن بر خوردن آب
قنّاح کلید دراز و کج قوح چرک و ریم شدن در زخم و خانه را جاروب کردن
و موضعی است نزدیک قیح بالفتح زرد آب و ریم شدن در زخم
باب القاف مع الخاء قلخ بانگ کردن گشن و زدن چیزی خشک بر چیزی
و کندن درخت قلیخ مرد و خر کلان و نر مست و ... میان خالی قلاخ مو
ضعیست بیمن و نام شاعری است قوخ تباه شدن اندرون بواسطه
بیماری باب القاف مع الدال قتد چوب پالان و نا
لیدن شتر و خوردن درخت قتاد قتاد درخت سخت و خارداری است
قثد خوردن خیار و بفتحتین بادرنگ و بعضی گفته اند چیزی است شبیه بخیار
یا نوعی از آن و بالکسر شتر بزرگ کوهان قد بدراز شکافتن و دراز بریدن و از
بیخ بریدن و کوتاه کردن سخن و بالا و قامت و تقطیع و اعتدال و پوست
بزغاله که از آن ظرف سازند و بالکسر جمع و بالکسر دوال از چرم غیر مدبوغ بدرزا بند
و تازیانه و ظرفی که از پوست سازند و راه و جماعه مردم که هر یک بهوای خود
خود باشد و بالضم ماهی است در دریای شور و قد حرفی است برای تحقیق و
تقلیل و بمعنی بس نیز آمده قدید گوشت خشک کرده و گوشتی که بدراز
بریده باشد و جامه کهنه و بالضم و فتح دال نام آبی است قداد دردی است که در
شکم بهم رسد و بفتح خارپشت و موش کلان قدد راه های مختلف و جماعه
مردم جمع قده قرد بوزینه که آن را کپی نیز گویند و بالفتح گرد کردن و
دکر کرده

و کتیب کردن و کردن روغن در مشک چیز کوتاه و بفتحتین خاموش شدن از روی عجز
و جعد شدن موی و برهم چسپیدن پشم و نمد شدن و پشم برهم چسپیده و نمد شده و
پشم زبون و شاخ خرما که برگ آن دور کرده باشند و خورد شدن دندان و فاسد شدن
مزه مصطکی و مانند آن و بالفتح موکه را برهم نشسته و یک جا شده و موضعی است
قراد کنه و سرپستان و بر قضیب قصد آهنگ کردن و راستی راه و راه راست
رفتن و شکستن چوب و میانه رفتن و میانه بودن در هر چیزی و صله دادن شاعر را
برای قصیده و مردی که نه فربه باشد و نه لاغر و بالضم و بالکسر و فتح پاره‌ها از چیز شکسته جمع
قصدة و قصد چیز شکسته قصید شکسته و مغز سطبر و پوست خشک و پاره از شعر زیاده
از سه بیت واحدش قصیده قاصد آهنگ کننده و نزدیک و میانه و آسان قعود
نشستن از برخاستن و جلوس نشستن از خوابیدن و بالفتح شتر جوان که تخت در بار
برداری و سواری آمده باشد قعید هم نشین و ملخ که پر آن راست نکرده باشد و جنتی
که پس پشت آدمی در آید ضد نطیح قاعد نشسته و زنی که از حیض و زائیدن
باز مانده باشد و نخلی که دست بوی نرسد قفد نوعی از دستار بستن و بفتحین
بر انگشتان پای رفتن و بر سم ستور رفتن و سبل کردن سم ستور و دست ستور بجای
راست قلد تافتن رسن و چزان و بالکسر یک روز نوبه آب در چهار روز
قلید رسن تافته و همچنین مقلود قلائد شتران قلاده در گردن کرده از
پوست درخت و چزان برای قربانی و چیزها که در گردن شتر کنند برای قربانی
قند شکر قناد شکر ریز و حلوای قود از پیش کشیدن ستور و چزان و
بالضم اسپان و بفتحین قاتل را کشتن بقصاص و درازی کردن و پشت قودد

مصطکی [illegible]

اسب رام شده بکشند قوائد زنان بر از زاد بازمانده و دستورها و بنیادها جمع قاعده
قائد عصاکش و لشکرکش و از پیش کشنده ستور و جز آن چنانچه از پس رانند و بینی کوه و
زمین پشته دراز و کوه که بروی زمین باشد و چوبی که بر گاو زراعت بندند و ستاره اول از
بنات النعش قهد سپید و تیره رنگ نوعی از میش و آنکه شاخ ندارد و بچه گاو و گوسفند
و بالکسر پیر کلان سال و بفتح موضعی است قید بند و مرادف قاد و بالفتح بند
قیود و اقیاد جمع و نام اسپی است و دوال که رهای پالان بهم فراز گیرد و دوال شمشیر
و قید الفرس داغی که بر گردن شتر نهند و قید الاوابد اسپی که وحش را بدوید و بدن در
یابد و قید الاسنان گوشت بیخ دندان کران را لثه گویند باب القاف مع الذال
قباذ بالضم پدر انوشروان قذذ پرهای تیر جمع قذه قذ تیر را پر کردن
قنفذ خارپشت و پس گوشت شتر و جای که گیاه دران بسیار و انبوه روید
و توده ریگ و درخت که در میان ریگ باشد باب القاف مع الراء
قار قیر و شتران و با گله بزرگ از آن و درختی است تلخ و دهی است بمدینه منوره
قبر گور قبور جمع و در گور کردن و قبره با مخفف با مرغی است و در فارسی
چکاوک قتر بالضم و بضمتین کرانه و کازه صیاد و بالکسر نوعی از پیکان که
برای تیر هدف سازند یا نی که بدان هدف زنند و بالفتح بوی بریانی بر آمدن
و تنگ عیشی و نفقه بر عیال تنگ کردن و بفتحتین گرد و غبار و احدش قتره
و قتیر متکبر قتور تنگ عیشی و نفقه بر عیال تنگ کردن و بالفتح
بخیل و تنگ کننده بر عیال قتار بوی بریانی و بوی عود و بوی
دیگ قتیر سرهای میخ زره و پیری یا اول پیری قدر اندازه

چیزی

چیزی و اندازه کردن و در دیگ چیزی پختن و تنگ کردن و توانا شدن و بزرگ داشتن
و قسمت چیزی و قسمت روزی و توانگری و بی نیازی و طاقت و بالکسر دیگ و
بفتحتین قضا و قدر و حکم و نهایت و اندازه چیزی و طاقت و بسکون دال نیز آمده
و اندازه کرده خدای تعالی بر بنده و مرادف تقدیر و کوتاهی کردن و بالضم و قدر
توانایی ها جمع قدرة قدیر و قادر توانا و آنچه پخته شود در دیگ و جز و
نام حق تعالی قدار بالضم میانه قد و مرد پزنده و شترکش و طباخ و
خوان سالار و نام مردی که ناقه صالح را پی کرده بود و مار بزرگ قذر بفتحتین
پلیدی و قذر پلید قذور زنی که از پلیدیها دور باشد و ناقه که از شتران
بر کنار بنشیند قرور خنک شدن چشم و بالفتح آب سرد قریر آنکه
چشم او خنک شده باشد از جهت شادی قرس سردی یا سردی فصل سرما و بالفتح
بوره و جز آن که دران سوار شوند و آب سرد ریختن و سکون و نور و جای قرار آرام
قراقور کشتی دراز و بزرگ قسر بستم بر کاری داشتن و گروهی قاسر
بزور بر کاری دارنده قشر پوست درخت و حیوان و جز آن و پرده
چیزی خلقی باشد یا عارضی هرچه پوشیدنی باشد و بالضم و بالکسر ماهی است مقدار
یک سیر و بالفتح کوهی است و شوم داشتن کسی را و پوست باز کردن از درخت و حیوان
و جز آن و قشر میوه و جز آن که بسیار پوست باشد قشیر قبیله ایست از هوازن
قاشور سال قحط که از غایت قحط هر چیز را پوست برکند و شوم و بدفال و
و اسپ دهم که از پس همه اسپان دود و آن را قاشور و فسکل نیز گویند قشور
داروی است که بر روی مالند تا روی صاف شود و بالضم پوستها جمع قشر و

قشور زنی که او را حیض نباید قاشر پوست بازکننده و نام فحلی است از شتران
که در عرب لوم می شد است قشا عصای درشت و مرد دراز ریش قصر
کوشک یعنی خانه بزرگ که از سنگ و جز آن سازند و کوتاهی و باز داشتن و شبانگاه
کردن و پرده فروهشتن و کوتاه کردن و کوتاه شدن و استادن بجای و از آن در گذشتن
و بسند کردن به چیزی و جامه شستن و گازری کردن و آمیزش تاریکی بروشنای و کوتاه
گذاردن نماز و کم کردن موی و مقصور کردن کلمه خلاف مد و بفتین بنهای درخت
خرما و جز آن و بازماندهای آن و بن گردنهای مردم و شتران جمع قصره و خشک که در بیخ کردن هم
برسد و خشک شدن گردن و درد کردن آن و قِصَر کوتاهی خلاف طول قصیره کوتاه
و اسپی که از عزیزی پیش خود بسته دارند و بچرا نگذارند و قصیر النسب آنکه بپدر ریش معروف بود در
شناختن او احتیاج بذکر جد نباشد و قُصَیر نهری است بکنار دریای یمن از طرف
زمین مصر و دهی است بدمشق و جزیره ایست کوچک که مقام ابدال است
قصور عاجز و فرو ماندن از کاری و شبانگاه شدن و فرونشستن و ساکن شدن درد
و غضب و بار سیدن بچیزی و گذاشتن آن جمع قصر قصار پایه و غایت چیزی و بالفتح پاره
آهن و چوب و بالکسر داغ بیخ گردن و کوتاهی موی و جز آن و جمع قصر و قصار گازر قاصر
کوتاهی کننده و آب سرد قطر باران قطار جمع قطره و احد و چکیدن آب و جز آن و چکا
نیدن و بریک نسق و بقطار رفتن شتران و موضعی است میان واسط و بصره و دهی است
میان شیراز و کرمان و بالکسر مس گداخته یا نوعی از آن و نوعی از جامهای برود و بالضم
کرانه اقطار جمع و چوب عود و جز آن که از وی بخور سازند و باصطلاح ریاضیین
خطی که از مرکز دائره گذرد و بفتین وزن و حساب کردن و پیمودن یک تنگ بار

از غله

از غله و خرما و بار او وزن نکردن و بدان حساب کرفتن و نهریست میان قطیف و
عمان قطور آنچه در بینی و گوش و جز آن چکانند و بالضم رفتن و شتافتن و بجهت
سخت انداختن کسی را و جامه دوختن و کرفتن چیزی و روان شدن و چکیدن آب و جز آن
قطار شتران قطار شده و بریک نسق رونده قطمیر نام سگ اصحاب
الکهف و پوست تنک خرما یا نقطه سفید که بر پشت دانه خرما بود و خرما از آن روید
یا شکاف دانه خرما یا رشته که در میان شکاف بود مرادف قطار قعر تک چیزی
و از بیخ کاویدن چیزی و بقعر و عمق چیزی رسیدن و آشامیدن آنچه در کاسه بود و خوردن شکنه
ازته و بریدن نخل از بیخ و انداختن کسی و نا تمام انداختن بز بچه را و کاسه قعیر
دور تک قعور دور تک و قعور چاه عمیق قفر زمین خالی از آب و گیاه و نان
بی نان خورش و از پی کسی رفتن و گرسنه شدن و شکم خالی ماندن و بچه گاوی که از مادر
جدا کنند برای زراعت کردن و بفتین گم کردن مال و بی نان خورش طعام و بالفتح و کسر قا
موی و کرگ و بیابانها بی آب و گیاه قفاد پیت نیاسنجه شکر و جز آن و نان بی نان
خورش قفیر طعام بی نان خورش و زنبیل و ظرف بزرگ که خرما در آن کنند و آبی
است بر راه شاه قفور غلاف شکوفه نخل و گیاهی است قمطر پر روز
سخت و همچنین اقماطر بالضم قِمَطر شتر فربه و مرد کوتاه و صندوقی که در آن کتاب
نگاه دارند و ظرفی که در آن شکر و مانند آن کنند و قمطره بتازی آنرا قمر
بالفتح غالب شدن در قمار بر کسی و زن کردن و بالضم چیزهای روشن و سفید جمع اقمر
و جمع قمری نیز آمده چون روم و رومی و موضعی است از طرف ملک زنگیان و
جبال قمر کوهی است چند از آن موضع بطرف جنوب که منبع آب نیل است

[illegible] علی راسه [illegible]

و بعضی خیره شدن چشم از دیدن برف و سفیدی و سیر شدن شتر از گیاه و آب و بیدار شدن

در مهتاب و نخوابیدن بعد از آن و بنو قمر گروهی است و سوختن شک که از تابش مهتاب

بان رسد و ماه بعد از سه شب تا آخر و تا سه شب هلال گویند قمیص هم بازی و

حریف قُمَیر تصغیر است قِمار نرد کردن با هم بگرو و باختن چیزی بگرو و بالفتح

موضعی است از بلاد هند که عود قماری بدان منسوب است قَنبَر مولای حضرت

علی ابن ابیطالب قِنبیر گیاهی است قُنتُر کوتاه و بتای مثلثه نیز آمده

قِنطِیر بلا و سختی و مرغی است خاکستر رنگ قِنطار یک پوست گاو پر از

زر و گفته اند که آن مقدار هزار دینار است و از معاذ ابن جبل منقول است که قنطار

هزار و دویست اوقیه است و اوقیه هفت و نیم مثقال و بعضی گفته اند یکصد و بیست رطل

یا صد رطل از طلا و نقره و مقدار چهل اوقیه از طلا یا هزار و دویست دینار یا هفتاد هزار

دینار یا هشتاد هزار درم قَور بر سرهای پای رفتن تا کسی آواز پای نشنود و

فریب دادن شکار را و پارچه گرد از میان چیزی بریدن و ختنه کردن زن را و رسن

تمام باب القاف مع الراء [illegible]

نیکو و دانه پنبه و پنبه نو قَهر چیره و غالب شدن قهّار بسیار غالب و چیره

و نامی است از نامهای حق تعالی قَیر و قار قیر و بعضی گفته اند زفت

قَیتور مجهول النسب قیّار قیرساز و قیرفروش و نام مردی است و نام شتر

شاعری است با اسب او و نام دیهی است قَبن کوتاه و بخیل قَحن بر جستن

و بی آرام شدن و بعصا زدن و انداختن کسی را قحوف افتادن و تیر انداختن چنانکه

که پیش دست افتد قُحاز بالضم بیماری که سفند و سرفه شتر قَرَبز گربز

قِرِمِز رنگی است سرخ که از کرمی که در بیشه ملک ارمن می باشد فرزده و

جوش شده

وجوشانده می سازند قَرن گرفتن خاک با انگشتان و بریدن و پشته خاک و زمین درشت

و بالضم روغن دان و حجام قَزّ ابریشم و برجستن و دل تنگ گرفته شدن و نفرت

کردن از چیزی و بالضم دوری از چرک و آلودگی و پرهیز حرکت مردی که از آلودگی

دوری کند قزان مار بزرگ و مارهای کوتاه و قزّاز ابریشم فروش و قُزاز

دوری کننده از معائب و معاصی قَزَن بفتین مرد زیرک و دور از عیوب

قَعن پر کردن چیزی را از آب و جز آن و آنچه بدان آنچه در ظرف باشد قَفن بر جستن

مرادف قفوز و مردن قَفیز پیمانه است مقدار دوازده صاع و از زمین مقدار

یکصد و چهل و چهار گز شرعی قُفّاز دستانه که در آن پنبه کنند و زنان در دست کنند

یا زیوری است که برای دست و پا سازند و ایضا دستوانه در هم دیگر رفته که بازیگری

بران می نشیند قلز بالفتح نوعی از آتش مسی است و زدن و انداختن و شماری کردن

و بر جستن و لنگ شدن و مرد سبک و ناتوان و کاویدن زمین بعصا قَمن

جمع کردن و گرفتن چیزی با اطراف انگشتان و بعضی چیز زبون بی قیمت و

مردنا کسی خِرقین خم کوچک قَوز ریگ توده بلند و ریگ پشته

گرد و ضورد قَهز برجستن و جامه ایست از صوف سرخ و بدین معنی بکسر

نیز آمده قَهَندَز نام چهار موضعی است معرب کهنه دز

[illegible]

باب القاف مع السین

قُبرس جزیره ایست بزرگ

و نوعی است از نیکوترین مسها قَبس آتش گرفتن و دانش از کسی

استفاده کردن و بالکسر اصل و بیخ چیزی و بعضی پاره آتش از آتش بسیار گرفته شود

و زور و کشتی گرفتن و آبستن شدن کش و قَبس نری که زود کشن و آبستن کند

ماده را مرادف قبیس قابس شهری است بمغرب قابوس مرد نیکو روی
و پاکیزه روی و پاکیزه لون و نام پادشاهی است معرب کاوس و ابو قابوس کنیت
نعمان ابن منذر قبیس نام مردی است و ابو قبیس نام کوهی است و این کوه را
امین نیز گویند زیرا که حجر الاسود در آن بامانت گذاشته بودند و نام آهنگری که در
نخست در آن کوه خانه کرد و نام قلعه است از حلب قدس بضمتین پاک و پاک شدن
و نام کوهی است عظیم به نجد و بیت المقدس و نام شهر قدس خلیل و نام جبرئیل و روح القدس
نیز گویند و قدس اول و قدس ابیض نام دو کوه است و بفتحتین رطل و طاس و شهری است نزدیک
حمص و بضمتین و بالضم کاسهٔ بزرگ قدیس مروارید قداس نام مردی است و مهره
که بقدر مروارید از نقره سازند و سنگی که در جای ریختن آب از حوض نصب کنند و بدین معنی
بالفتح و تشدید دال نیز آمده و سنگی که در حوض شتران اندازند تا آب میان ایشان به قسمت رسد
قادس شهری است بهرات و کشتی بزرگ و جزیره ایست باندلس قدوس مرد
پیش آینده بر کسی بشمشیر و قدوس بسیار پاک و مبارک و نامی است از نامهای حق تعالی و بفتح نیز
آمده قربوس پیش کوههٔ زین و کوههٔ پسین نیز گویند و هر دو کوههٔ زین را
قربوسان گویند و سکون را نیامده الا بضرورت شعر و فارسیان بسکون را استعمال کنند
قرس سرمای سخت و چیزی سرد و سخت سرد شدن سرما و فسردن و سخت شدن سرما
و فسردن آب و بالکسر پشتهای خورد و بفتحتین افسرده شده و بسته شده و فسردن و سخت شدن سرما
قارس و قریس سرمای سخت و چیزی کهنه و افسرده و بسته شده قرطاس
و مشهور کسر است کاغذ و قراطیس جمع و بالکسر شتر گندم گون و دختر سفید رنگ
و دراز قامت و روی هر چیز و ناقهٔ جوان و برد مصری قرطس دهی است
مصر

بمصر و کاغذ و بدین معنی بالکسر نیز آمده قرناس بینی کوه قس جستن چیزی و در
پی آن شدن و سخن چینی کردن و تنها چرا کردن ستور و بالفتح صاحب شتران که از شتران خود
جدا نشود و رئیس و مهتر ترسایان در علم و هم چنین قسیس و نام شهری است بزمین مصر که در آن
جامهٔ خوب می‌شود و بالضم نام مردی است موحد و بلیغ که در زمان جاهلیت بود و در اوقات این
قاعده میگفتند قسوس ناقه که تنها چرا کند قساس معدن آهن است بارمینیه
که از آن شمشیر درست می‌کنند و نام کوهی است قسطاس ترازو یا راست ترین
ترازو و یا ترازوی عدل و این در اصل رومی است و بصاد نیز آمده قعس شراب
بوی ناک و بفتحتین بر آمدن سینه و در آمدن پشت ضد حدب قفس مردن و بستن دست
و پای آهو و سوی کسی بر کرفتن و کشیدن چیزی از کسی و گرفتن کسی را از روی غضب مرادف قفوس و
بالضم طایفه ایست از کرمان و بفتحتین بلند شدن ریشی قلس رسن سطبر کشتی که از لیف خرما
و برگ آن و جز آن سازند و آنچه از گلو بر آید از طعام به یک دفعه پری دهن یا کمتر و آنچه ببد و بار
و سه بار آید آن را قی گویند و رقص با سرود و سرود نیکو و بسیار آشامیدن نبیذ و غشیان
بر بهم زدگی دل و انداختن جوی آب را و جام شراب را از غایت پری قلاس
دریای موج زن و مالامال قلیس کلیل و بالکسر و تشدید لام کلیسای که ابرهه در یمن ساخته
بود و حکم کرد که هر سال مردم بدانجا بیایند آخر مردی که عرب بود در آنجا نجاست کرد چون
ابرهه خبردار شد بانتقام آن لشکری آراسته با فیل محمود نام و فیلان دیگر متوجه ویران کردن
کعبه شد حق تعالی به برکت قرب ولادت حضرت رسول و حرمت کعبه لشکری از مرغان
فرستاد تا دمار از روزگارش بر آورد چنانچه در قرآن مجید مذکور است و آن سال را عام الفیل
گویند و در آن سال تولد حضرت رسالت پناه صلعم شد قمس غوطه خوردن در آب

و غوطه دادن و اضطراب کردن بچه در شکم و قُمَّس مرد شریف قَمّاس غوّاص قاموس
دریا و جای ژرف از دریا و آب بسیار از دریا و نام کتابی است معروف در لغت از محمد ابن
یعقوب فیروزآبادی قَموس بالفتح چاهی که از کثرت آب دلوها را در آن پنهان شوند
قِنِس اصل و بالکسر بالای سر و بعضی قِ اندک و گیاهی است خوشبو کثیر النفع که بفارسی آن را
راسن گویند قومس سردار و آب بسیار از دریا و بالضم و فتح میم ناحیه‌ای است بزرگ
نزدیک خراسان و ملک است باندلس قُونَس سر خود آهن و استخوان برآمده میان دو گوش
اسپ و جاده راه قوس بالضم صومعهٔ ترسایان و خانهٔ صیاد و راندن سگ و وا
دلیت و بالفتح کمان و گز که بدان ساحت کنند و آنچه از خرما در ته ظرف خرما بماند و نام
برجی است و سبقت کردن و اندازه کردن چیزی بچیزی و قاب قوسین مقدار دو کمان
عربی یا مقدار دو گز و بعضی خمیدگی پشت و خمیده شدن پشت و بالفتح و کسر واو
ریگ تودهٔ بلند و زمانهٔ دشوار مرادف اقوس قَهبَلِس بر وزن جحمرش قضیب مرد
یا بزرگ و سطبر و شش خوردن وزن ضخیم و سفید که کدورت بران ظاهر باشد
قیس بالکسر مقدار و اندازه و همچنین قیاس و بالفتح اندازه گرفتن چیزی و اندازه کردن
چیزی به چیزی و پدر قبیله‌ای است از بنی مضر که آن قیس غَیلان و نام مجنون عامری
عاشق لیلی و شهری است به مصر که بنام بانی آن موسوم شده و جزیره‌ای است به بحر عمان
معرب کیش قِیاس اندازه گرفتن مثل چیزی و جمع قوس نیز آمده

باب القاف مع الشین

قَرش کسب کردن و گرد آوردن و پیوند
دادن چیزی بچیزی قُرَیش تصغیر قرش و آن جانوری است دریایی که جمیع
جانورهای دریا از آن می ترسند و شتر سوار و قبیله‌ای است معروف و پدر آن قبیله نضر
ابن کنانه

ابن کنانه است از اجداد حضرت رسول و نام مردی است که صاحب قافلهٔ عرب بود
قَشّ فربه شدن بعد از لاغری و نیکو شدن آدمی و ستور و فربه و نیکو یافتن
ستور و آدمی را بعد از لاغری و خوردن از اینجا و از آنجا و پیچیدن و خوردن آنچه بر آن
دست یافته شود از طعام بر خوان و جمع کردن چیزی و بشتاب دوشیدن ناقه را و بدست
حک کردن چیز را چنانکه تراشیده شود و رفتن رفتار لاغران و ناتوانان و خرمای زبون
و دلو بزرگ قَشیش چیزی چیده شده از زمین که آن را لقاط گویند قَعش جمع
کردن و ویران کردن خانه و جز آن و گردانیدن سر چوب سوی خود و جای سواری مانند
هودج قعوش جمع قَفش کفش و گرفتن و جمع کردن و افتادن و زدن بعصا
و شمشیر و بشتاب دوشیدن و بشتاب انداختن آنچه در پستان باشد و بسیار جمع
کردن و بعضی دزدان قَلّاش کوچک گرفته و تنگ دل شده و قلاش کلمهٔ
فارسی است قَمش جمع کردن و آنچه بر روی زمین باشد از چیزهای ریزه ریزه و
خورد شده قُماش متاع و رخت خانه و چیزهای ریزه ریزه و خورد شده و
مردم سفله و ناکس و چیزهای زبون قوش بالضم مرد ریزه اندام و خورد جثه لاغر
کوچک و در ترکی نوعی جانور شکاری آمده

باب القاف مع الصاد

قَبص بالفتح بسر انگشتان گرفتن چیزی را و باز داشتن از آب خوردن پیش از
سیراب شدن و برچیدن زیر ابط و بند در شلوار کردن و کشیدن آن را و بالکسر عدد بسیار
از مردم و اصل و جمع شدنگاه و ریگ بسیار و بفتحتین آمدن و بعضی درد شکم و درد جگر
و درد گرفتن از خوردن خرما به ناهار و بهم آمده و بسته شدن رحم ناقه و شتر مانند و
بزرگ تارک سر و بزرگ شدن تارک سر و بالفتح و کسر با شادمان و آنکه از خوردن خرما درد

کرد قحص بشتاب گذشتن وجاروب کردن خانه وبپای زدن کسی را ودویدن قرص
گزیدن کیک وگرفتن آدمی گوشت کسی را بر انگشت وبریدن وگرفتن وقرص کردن از خمیر وبالضم
نان گرده ودهی است بعمان قارص کرمی است مانند پشه وشیری که زبان گزد یا
شیر ترش که بران شیر نیا رید وشند تا ترشی او برود قرنیص نوعی از نان خورش قص
بر پی کسی رفتن وخبر دادن وبمردن رسانیدن کسی را بخون وبمردن رسیدن وبریدن
موی وپشم وبریدن پر مرغ وپیدا شدن آبستنی گوسفند واسپ وسینه یا سر سینه یا میان
سینه یا استخوان آن قصاص بالکسر جمع وآنچه از پشم بزد گوسفند بریده شود قصص
بفتحتین مرادف قص بجمیع معانی که مذکور شد وجمع قصه قصاص کشنده را بعوض
مقتول کشتن وآنچه داده باشند باز ستاندن وبالضم موی پیشانی وکوهی است وبالفتح
درختی است که مگس شهد آن را بخورد واز آن شهد حاصل شود بهر سه حرکت نهایت رستن
گاه موی از پیشانی یا از قفا وسر پیوند هر دو سرین و قصّاص قصه خوانان قاصّ
قصه خوانان وبر پی کسی آینده وخبر دهنده قعص بالفتح مردن بر جای خود بی حرکت
وجنبش از انجا قعاص بالضم بیماری گوسفند که در حال بکشد قفص در قفص
کردن دو دست وپا بستن آهو را ونزدیک شدن پاره چیزی بپاره دیگر وبلند شدن وبلند
برآمدن وبالضم کوهی است بکرمان ودهی است ببغداد وبفتحتین آنچه مرغ وحشی در آن
کنند وظرفی است که در آن گندم کرده بر خر زنند ونشاط وسبکی وحرارت گلو وترشی
معده از خوردن آب بر خرما قفاص بز کوهی وبیماری است که در حیوانات
بهم رسد وقوایم آنها خشک می سازد قلوص بالضم بر جستن چیزی وبرآمدن
سایه وبرآمدن آب در چاه وبالفتح شتر ماده جوان که بران سوار توان شد وشترماده

درازپا

درازپا ودست وبچه ماده شتر مرغ قمص برداشتن اسپ وخران هردو
دست خود را یکبار وگذاشتن یکبار وبرجستن اسپ وخران وحرکت دادن
وبرجهانیدن دریا کشتی را بموج وبفتحتین پشتهای کوچک مگسهای کوچک که بالای
آب ایستاده می باشند وملخی که از بیضه برآمده باشد قماص حرکت دادن
موج دریا کشتی را وبرداشتن اسپ وخران هر دو دست وبر زمین گذاشتن وچون
این علامت شود آن را قماص گویند وبالکسر جهیدن کسی واضطراب وبی آرامی قموص
چارپا که زیر سوار بجهد وهر دو دست بردارد وتیز دونده وآنکه مضطرب وبی آرام شود
وکوهی است بخیبر وبران قلعه ایست وان قلعه را نیز قموص گویند قمیص چارپا
که زیر سوار بجهد وشیمه وغلاف دل وپیراهن پنبه وغیر پنبه قنص اصل وبیخ وبالفتح
شکار کردن وبفتحتین شکار وبنو قنص پسران معد ابن عدنان قنیص شکار و
قانص شکار کننده قوانص چینه دانهای مرغان جمع قانصه قوص بالضم
قصبه ایست بصعید مصر که در دیار مصر بعد از شهر فسطاط از آن فراخ تر وبزرگ تر
شهری نیست ودهی است دیگر قیص افتادن دندان از بیخ وحرکت وجنبش شکم
باب القاف مع الضاد قبض گرفتن به پنجه وگرفتن خلاف بسط و
بشتاب رفتن مرغ وبشتاب راندن وبرانیدن وبفتحتین آنچه از مال واموال مردم
گرفته شود و قُبَّض حیوانی است مانند کشف قابض تیزرو وتیز رانند
ومرغ پرنده قبیض تیزرو قرض وام دادن وپاداش دادن وبریدن
وشعر گفتن ومردن یا نزدیک شدن بمردن وسیر کردن بیمین دیار وسیر کردن
از جای وهر چه پیش فرستاده آید از نیکی وبدی وبکسر نیز آمده وآنچه داده شود

(فصل القاف مع الطاء)

شود برای ادای قرض قس لیص شعر و تشخوار شتر که از گلو برآرد قض سنگ ریزه ناک
شدن طعام و سنگ ریزه در کار واگی دندان ماندن و بکارت زایل کردن و سوراخ کردن
مروارید قضنض سنگ ریزه خورد و خاکی که بر فرش افتاده باشد و بکسر ضاد و طعام
سنگ ریزه ناک قضیض سنگ ریزه بزرگ قضاض سنگهای که بعضی ازان
بر بعضی ازان بر بعضی چیده شود قعض جنبانیدن چوب را و چوب
خم داده قوض ویران کردن بنا قیض شگافتن و شگافته شدن و مانند و عوض
و پوست خشک برون بیضه یا آنچه از بیضه برآید از بچه و آب ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۲
قبط بالفتح جمع کردن و فراهم آوردن و بالکسر اهل مصر که آبا و اجدادشان در مصر بوده اند
بخلاف سبط که از اولاد یعقوب در انجا نشو و نما یافتند قحط خشک سال و سخت زدن
وایستادن باران و بالضم گیاهی است قحوط باز ایستادن باران قرط گوشوار
قرطه واحد و شعله آتش و گیاهی است و نام مردی است و نام شمشیری است و بالکسر قسمتی
از گندنا که آن را کراث مانند قراط گوشوارها جمع قرط و چراغ و شعله چراغ قرطاط نمد
زین و جل شتر که پالان بر زیر او نهند قسط بیداد و جور کردن و پراگنده و جدا کرده و بالکسر
داد و عدل عادل و حصه و نصیب و پاره از چیزی و اندازه و روزی و ترازو و بالضم چوبی
است که برای بیماریها نافع است و آن دو قسم است هندی و عربی و بعضی خشکی که در گردن
بهم میرسد و راستی پای و استخوان های ساق چارپا و راست شدن آن و آن عیب است
و پیمانه ایست بمقدار نصف صاع که گاهی بدان وضو کنند و آن شش یک فرق باشد بعضی
و فرق نیز پیمانه ایست. و منه الحدیث انّ النساء من اسفه السفهاء الا صاحبة
القسط والسراج یعنی زنان بسیار ناقص عقل اند مگر آنکه آب وضو و چراغ در دست گیرد
برای

برای خدمت شوهر قسوط جور کردن و از حق برگشتن و پراگنده و جدا کردن قاسط
قشط پوست کندن و آشکارا کردن و زدن بعصا قشاط آشکارا کردن و پوستی که از چیزی دور کرده شود قطط موی کوتاه و جعد و بریدن یا بریدن چیزی سخت یا به پهنا بریدن
و از اینجاست قط قلم و فی الحدیث کان علی اذا اعتلی قدّ و اذا اعترض قطّ و گران شدن
نرخ و بالکسر نصیب و بهره و قباله و کتاب و محاسبه و نامه قطوط جمع و گربه نر قطاط جمع و
قطّ و بتخفیف هرگز و همیشه و این کلمه خاص بزمان گذشته است و بالفتح و تخفیف طا
بمعنی پس نیز آمده و از اینجاست فقط قطوط قط زدن قلم قطط موی کوتاه
و پیچیده و جعد و پیچیده شدن موی قاطط مویهای دراز و بلند قعط سخت
و تنگ گرفتن بر قرض دار و تنگ گرفتن و استوار بستن دندان و انداختن و سخت بانگ
کردن و سخت راندن مرکب یا و آشکارا کردن و راندن و هر کردن و بستن و خوار و مهان شدن
قعاط سخت راننده چارپا قفط شهری است بصعید مصر که وقف کرده شده است
بعلویان از زمان حضرت علی قلاط اولاد جن و شیاطین و همچنین قلط و بالکسر قلعه است
میان قزوین و خلخال قمط دست و پا را اسیر بستن و دست و پا گوسفند بستن برای
کشتن و دست و پا طفل بستن و در گهواره کردن و کشتی و جماع کردن و گرفتن و چیدن
و قطران مالیدن شتر و بالکسر رسنی که دست و پای گوسفند بان بندند قماط ریسمانی که دست
و پای اسیر و گوسفند بان بندند و خرقه که دست و پای کودک بان بندند و در گهواره نهند
و خواب نهند قمیط سال درست و تمام قنوط ناامید شدن قنط بمعنی ناامید
شدن و بکسر نون نیز و همچنین قانط قنیط نوعی است از گیاه که در کتب منجز مغلظ قوط
رمه گوسفند یا بمقدار صد تا ازان و بالضم دهی است به بلخ و نام مردی است محدث

بهار گردو بار بردن و نام ... و بعضی و دارای گرانی ...

قواطشبان رمه گوسفند قیراط نیم دانگ اصل آن قرّاط شد دنار و دینار که جمع آن قراریط
است شد دنانیر و صاحب قاموس گوید قیراط و قراط بالکسر بحسب شهرها در وزن مختلف
میگردد بمکه ربع و سدس دینار و در عراق نصف عشر دینار است   باب القاف مع الظاء
قرظ برگ درخت سلم که بدان پوست دباغت کنند یا ثمریست که آن را بیفشرند و شیره آن
آن را بگیرند و آن را اقاقیا گویند و ادیم قرظی و کبش قرظی یعنی چرم یمنی و قوج یمنی قارظ
چیننده قرظ و قرّاظ فروشنده آن قیظ گرمی تابستان و میان آن از طلوع ثریا
تا طلوع سهیل و سخت گرم شدن روز و مقیم شدن بجای   باب القاف مع العین
قاع زمین هموار قیعان و اقواع جمع قیعة واحد و بعضی گفته اند
که قیعه نیز جمع قاع است   قبوع بالضم سر درکشیدن خارپشت و سر در گریبان
کشیدن و در زمین رفتن و دیر نمودن و بینی فش زدن خوک و غیره و تیره شدن روی از ملالت و
جدا شدن از یاران قبع بینی فش زدن خوک و جز آن و بانگ جزی و آواز فیه و سر فرو کردن در
سجود و بالضم آبلها که بر بدن بر آید قباع بینی فش زدن و بالضم بینی فش نی و مرد نادان و پیمانه
بزرگ و لقب مردیکه پیمانه را وضع کرد و قباع خوک بددل قمع بفتحین کرمهای سرخ که چوب
خورند قتوع بالضم خوار شدن قتع بالضم آبلها که بر تن بر آید قدع عنان
زدن اسپ را و باز داشتن کسی را از کسی و بفتحین ضعیف شدن چشم و کم سخن و شرمگین شدن
زن و بدچشم شدن اسپ و نزدیک شدن سال قدوع اسپی که حاجت آید
او را بعنان زدن تا باز ایستد و مرد ذلیل قذع فحش گفتن و بد گفتن و دشنام داد
و بفتحین فحش و پلیدی و دشنام قرع کدو یا کدوی تر و فال زدن بقرعه

و غالب

و غالب شدن بقرعه و کوفتن در و زدن عصا بر سر و تمام خوردن آنچه در کاسه باشد چنانکه لب کاسه بر
بیشتر خورد و کشتی کردن ستور و بفتحین ریختن موی سر بعلتی و قبول کردن مشورت را و باز
ایستادن از آنچه فرمایند و خالی شدن درگاه از مردم و حشم قراع گشنی کردن فحل و
و بیکدیگر قرع زدن و شمشیر زدن قریع حریف و مانند و برگزیده و مهتر و شتر نر و شتر کره
آبله برآمده قزوع سبک شدن و بشتاب رفتن آهو در گریختن قزع بفتحین پارهای
ابر تنک قزعة واحد و شتران خورد و ستردن سر کودک را قشع پوستهای خشک و خانه که از
پوست سازند و دور کردن باد ابر را و پراکنده کردن قصاع کاسهای بزرگ قصع بالفتح
فرو خوردن مردم جرعهٔ آب را و شتر نشخوار را و نیکو و نرم خائیدن شتر نشخوار را و بمیانه دو
ناخن شپش کشتن و تشنگی نشاندن آب و خوار و حقیر داشتن و بر سر بکف دست زدن
و ریزه و خورد ماندن کودک که نبالد و بزرگ نشود قصیع کودکی که ریزه و خورد باشد
و کلان نشود قطع بریدن و خفه کردن حلق را و بالضم بپایان نفس زدگی افتادن
برکیی و دسه و تاسه که از فربهی باشد و بالکسر تاریکی آخر شب و گلیم خورد که بر پالان شتر اندازند
برای سواری و پیکان خورد کوتاه که در ترکش نهند و قطع پارها جمع قطعه قاطع برنده
و شتر ترش و بریده قطاع انگور و خرما بریدن و جز آن و بالفتح استاده شدن و بریده
شدن آب و رفتن مرغ از سردسیر بگرمسیر یا عکس آن و قُطّاع برندگان و قطاع الطر
الطریق راه زنان قطیع رمه گوسفند و گاو و تازیانه و آنکه از ضعف یا از فربهی نه
تواند برخاست قطوع بالضم گذشتن از جوی و بریده شدن و استادن آبها و بیرون
شدن آب چاه و رفتن مرغان وحشی از سردسیر بگرمسیر یا عکس آن و هم چنین قطاع بالفتح
قعقاع بالکسر آواز سلاح و رفتن در زمین مرادف قعقعه و بالفتح نام مردی

وراه از یمامه بکوفه وراه دشوار و خرمای خشک و شب لرزه قَفَع درکشیده شدن دست و پای و
جز آن و بالضم آنان که انگشتان او برگشته باشند جمع اقفع قَلَع توشه دان شبان و
ونام معدنی که از وی ارزیز خالص خیزد و قلعی منسوب بدان و برکندن و از منصب کسی را
انداختن و بالکسر بادبان کشتی و بفتحتین سست پای شدن در کشتی و پارهای بزرگ از ابر جمع
قلعه و بکسر لام سست پای و بی آرام قِلاع بادبانهای کشتی و قلعها و بالضم گل تراشیده و
خاک درز واشده که بسا روغ در زیر آن در زیر آن برآمده باشد و نوعی از بیماری ستور
و علتی است که در دهن پیدا شود و دهن از آن می جوشد و اکثر طفلان را عارض میشود
و قُلّاع سرهنگ و عمل دار و عوان قمع بعمو زدن و شکستن و قهر کردن و خوار
گردانیدن و بعمو دزدن پشم و پنبه را و بالکسر دنباله خرما و دنباله هر میوه که بر میوه پیوسته
است و بفتحتین سر کوهان شتر و دانه که مانند آبله بر پلک چشم برمی آید و سطبریکه در رگ
زانوی اسپ می باشد و مگس کبود بزرگ و ظرف سر تنگ که در آن روغن کنند و غلاف
قُنوع خواستن و خواری و نیاز نمودن در سوال و بسند کردن و رضا نمودن و میل
کردن ستور بچراگاه و خوابگاه و بالفتح بسیار قانع و راضی قانع بسند کننده بچیزی
و خوار و الحاح کننده در سوال قِناع پرده و پوشش که بر بالای مقنعه باشد و طبق
از برگ خرما و بعضی گفته اند قناع مرادف مقنعه است قنع باز کردن و بطرفی میل کردن
و بالکسر طبقی از برگ خرما قوع برجستن نر بر ماده و هکذا قیاع بالکسر

باب القاف مع الفاء قاف حرف معروف و کوه قاف و قاف الرقبه
پوست کردن بز و موی آویخته گردن بز قَحف کاسه سر و قدح چوبین
و بالفتح کاسه سر زدن و آب خوردن بکاسه چوبین و خوردن و نوشیدن آنچه در کاسه
باشد

باشد قُحاف بالضم سیلی که همه چیز را ببرد و هکذا قعاف و جحاف قاحف باران
سخت قَذف سنگ انداختن و قی کردن و دشنام دادن بزنا و ببدی نسبت کردن
کسی را و بفتحتین بیابان فراخ دور و اندازنده مردم و منزل دور و بالضم و فتح
ذال کنگرها جمع قذفه قِذاف تیزی رفتار قِرف پوست چیزی و قرف الخبز
نان سوخته در ته تنور مانده و بالفتح از پوست دباغت کرده شتر و گاو که در آن قلیه
توابل پخته بگذارند و پوست باز کردن و تهمت کردن و عیب کردن و کسب بدی کردن و
سر جراحت و ریش تازه کردن قِراف آمیزش کردن بگناه و جز آن و جماع کردن
قرطف چیزی در پیچیده و جامه مخمل که آن را قطیفه گویند قرقف شراب نام
کتاب ترسایان درستا قنوم قِشف آنکه متغیر شده و رنگ رو برگردیده باشد از
درویشی یا از آفتاب و بفتحتین سوختن روی از آفتاب متغیر شدن روی از درویشی و
تنگی معاش قصف شکستن کشتی از باد و شکستن هر چیزی و دستک زدن و بازی
کردن و سخت غریدن ابر و رعد و بفتحتین پوسیده و زود شکستن درخت قاصف
شکننده و باد سخت و رعد سخت آواز قصیف غریدن رعد و آنچه بریزد از درخت
و بانگ شتر و مرد زود شکن قضف تنگی و باریکی قضیف نحیف و لاغر
قطف بریدن خوشه انگور و چیدن میوه و خراشیدن و آهسته براه رفتن و بالکسر
میوه و بعضی گیاهی است که برگهای او پهن می باشد و آن را اسفاناخ رومی و سرمق
گویند قطوف بالضم خراشیدگیها و میوها جمع قطف و بالفتح ستور تنگ گام
آهسته رو قطیف موضعی است بحرین قِطاف وقت درودن و چیدن انگور قطائف
چادرهای پیچیده جمع قطیفه و جامهای مخمل و لوزینه و نان نورینه ورشته که از خمیر سازند و آن

رشته قطائف گویند و عرب آن را کنافه گویند و قطائف نه گویند قُعاف سیل که همه چیز را
ببرد قاعف باران درشت قعف از بن برکندن درخت را و خوردن آنچه در کاسه
باشد مرادف قحف قَفّ تره و سبزی خشک شده و زمین بلند قِفاف جمع قُفوف
بالضم خشک شدن جامه شسته و غلف و برخاستن موی بر اندام از ترس و جز آن و سیم درهم
دزدیدن میان انگشتان قَفّاف سیم دزد قفیف گیاه خشک قَلْف بریدن
قلفه یعنی غلاف سر ذکر و خراشیدن درخت و گل سرخم برداشتن و پیوند کردن تختهای
کشتی و در قیر گرفتن درزهای آن قلیف غلاف خرما قنف بفتحتین خوردی گوش
و درشتی آن و سفیدی کردن اسپ قنیف گروه مردم و ابر بسیار آب و پارهٔ از
شب قُناف کلان بینی و انبوه و دراز ریش و سر قضیب که ضخیم باشد قواصف
مردم بسیار و انبوه که از کثرت انبوهی گویا بعضی مر بعضی را می شکنند قوف بالای
گوش و قوف الرقبه موی آویخته گردن بز و بالفتح پی شناختن و پی بردن قائف

باب القاف مع القاف قاق مرد بسیار دراز قُرْبَق دکان بقال معرب کلبه
قُرطق پوششی است معروف معرب کرته قرق آواز ماکیان و بالکسر بیخ و اصل
زبون و عادت و خوردان از مردم و بازی است و آن چنان است که بیست و چهار
خط بکشند و در آن سنگ ریزها گذارند و طفلان بباززند و قَرِق جای هموار و بفتحتین
سیر کردن در زمین هموار و در بیابان قلق بی آرامی و اضطراب قوق نام پادشا
هی است از پادشاهان روم که دینار قوقیه منسوب باوست و آواز کردن ماکیان
وقت مست شدن و طلب کردن خروس و بالضم مرد بسیار دراز و مرغی است
آبی دراز گردن و اندام زن قیق نادان و سبک عقل و کوه قاف و بالفتح آواز
ماکیان

ماکیان باب القاف مع اللام قَبل زمان پیش از زمان چیزی نقیض بعد و بالضم و
بضمتین پیش چیزی و اندام پیش نقیض دبر و اول چیزی و پائین کوه و بضمتین گروهها جمع قبیل و بفتحتین
بلندی زمین که پیش باشد و در آمدگی هر دو پای و برون آمدگی پاشنه و بی اندیشه و استحضار سخن
گفتن و سیر کردن سر شاخ کاو و کوسفند بطرف روی و برابر کردن و روی واکردن و احول
چشم شدن و آش میده شراب را چنان که از سر او فرو ریزد و چوبکهای گرد میان سوراخ که در دوک
کنند و مهره که برگردن اسپ کنند بجهة چشم زخم و جهة افسون و عیان و پیش روی و بدین معنی
بکسر قاف نیز آمده و قِبَل نزد و جانب و طاقت قبیل بدرفتار و گروه مردم زیاده از
سه گروه چون روم و زنج و عرب قُبُل جمع و رشته که در حین تافتن او دست بطرف سینه
آورده شود و دانا بکار و شناسنده قوم و برابر و زنی که بچهٔ عورت حامله بر میگیرد
در وقت ولادت قبائل گروهها جمع قبیله و پارهای کله سر و آن چهار استخوان باشد
قبال دوالی که بر طول نعلین دوزند و آن دو تا باشند و شراک دوالی که بر عرض دوزند قابل
پذیرنده و سال آینده و سزاوار و پسندیده و ضامن قتل کشتن و نیکو دانستن چیزی را و آمیختن
آمیختن شراب و بالکسر دشمن و مانند اقتال جمع قتیل کشته شده قتال جنگ و کشش و کارزار
نمودن و بالفتح تن و جسد قحول خشک شدن قحل پیر سال خورده و بالفتح و کسر حاء و سکون
آن پیر پوست بر استخوان خشک شده و بفتحتین خشک اندام شدن و بدحال شدن قحال
بیماری گوسفند قذال پس سر از دو طرف سر و بنا گوش اسپ قذل جور کردن و در پس سر
زدن قذعمل شتر جسیم و فربه قرمل درخت بی خار و بکسر قاف و سیم شتر کره
بختی قرامل شتران دو کوهان و سوی بند زنان قزل لنگ زشت قِصَل
موضعی است و فرومایه قفل معروف و بالفتح آنچه خشک شود از درخت و بفتحتین

بازگشتن از سفر واز جای قفیل درخت خشک گیاهی است قفول از سفر بازگشتن وخشک شدن
قفال قفرگر ونام عالمی است قلیل اندک وکوتاه ولاغر قل کمی وبالکسر لرزه ودانه خرما
که تنها بروید وزبون وضعیف باشد قلال بالضم اندک وبالکسر سبوها وبلندی هر چیز هر دو جمع
قله ونیز قلال چوبهای استاده کرده شده برای تاک انگور وبرای سایه کردن چیزی قلقل بفتح
هر دو قاف اسپ ومرد سبک وبکسر هر دو قاف گیاهی که تخم سیاه دارد واز غایت سختی کوفته
نمیشود قلقال بانگ کردن وجنبانیدن وهکذا قلقله وبالفتح جنبش قمل شپش وبفتحتین
شپش شدن وشکم کلان شدن و قمل کهنه دلمها وبدین معنی جمع قمله است قنقل
پیمانهٔ بزرگ ونام تاج کسری قندیل معروف قنادیل جمع وبالفتح کلان سر ودراز
وهکذا اقندل قوافل اسپان باریک میان وگروهها از سفر بازگردنده جمع قافله وقومی
قوول گویا قول گفتن وگفته وبالضم وتشدید واو گویندگان جمع قائل وقوال
گویندگان قائل گوینده وقیلوله کننده قیال کوهی است بلند قیفال رگی است
رو که برای بیماری چشم فصد کنند قیل بالفتح نام مردی است وخواب وقیلوله کننده ونیم
روز شراب خوردن وملک وپادشاه بلغت یمن اقیال جمع وقیل وقال گفتار نیک وبد
وخوب وزشت باب القاف مع المیم قتام غبار قاتم سیاه
مرادف اقتم قتوم بلند شدن غبار قثم پاره از مال یکی دادن وبالضم وفتح
ثا بسیار عطا وجامع نیکویها وخیرات ونام پسر حضرت عباس ویکی از نامهای کفتار
قثام ماده کفتار وکنیز وغنیمت بسیار قحم پیر فرتوت وبالضم جای هلاک وسال
سخت وقحط وتنگ وقحم الطریق دشواریهای راه ونوردیدن بیابان ونزدیک شدن
به چیزی قحوم ناگاه خویشتن را در کاری افکندن بی اندیشه ودرآمدن در

چیزی

چیزی قدوم بالضم از سفر بازآمدن واز جایی درآمدن وبالفتح تیشه وبسیار اقدام کننده
ونام موضعی است وقلعه ایست به یمن ودهی است بحلب وکوهی است بمدینه قدام ابنی
است وبالضم دیرینه وکهنه وپادشاه وسردار وسقدم بر مردم از روی شرف وبفتح نیز آمده وقدم
پیش روی چیزی وبازآیندگان از سفر واز جای قادم از سفر آینده وقادم الانسان
سر آدمی. قدم پیش آمدن وبضمتین پیش رفتن وبالکسر وفتح دال دیرینه وکهنه شدن
وکهنگی وبفتحتین پای وپیش پای واثر وسابقهٔ کار وعمل از خیر وشر وگروهی از اشرار و
اخیار که حق تعالی بدوزخ وبهشت پیش فرستد ومنه الحدیث حتی یضع رب العزة فیها
قدمه وقدم صدق نشانهٔ نیک وسابقهٔ خیر وبالفتح وکسر دال بسیار اقدام کننده بر کاری
وقدم کرده‌ای است به یمن وموضعی است قدیم کهنه ودیرینه وبالکسر
تشدید دال نکوره پادشاه وسردار وپیشوای مردم از روی شرف قرطم
وقرطم تخم عصفر قرام پردهٔ رنگین ومنقش از صوف یا پرده تنگ
یا پردهٔ سرخ قرم شتر نر یا شتری که هنوز کشتی نکرده باشد ومهتر وبالضم
درختی است مثل خیار زار بروی سطح وسفیدی که در میان دریا روید وبفتحتین
سخت آرزومند گوشت شدن قزم بفتحتین فرومایه وفرومایگان مفرد وجمع آمده
قزام فرومایگان قسم بخش کردن واندازه کردن ونوبت میان زنان نگاه
داشتن وبالکسر بهره وبخش چیزی وبفتحتین سوگند قسام خوبی وهکذا قسمه وقسام
بخش کننده قسیم خوبرو وجمیل وهم بخش کسی وضد چیزی وقسمت کننده قصم
بالفتح شکستن وبفتحتین شکستگی دندان وقصیم زود شکسته وقصم آنکه هر چیز ببیند
پاره پاره کند قضم خوردن ستور علف وجو را وخائیدن وخوردن چیزی

وخورده وریزه که بکرانهای دندان کفایت شود وشکستگی قضیم پوست سفید که دران چیزی
نوشته شود وعلف وجو ستور قطم گزیدن وچشیدن وبفتحتین تیزی شهوت وآرزوی
گوشت وبالضم وکسر طا آرزومند گوشت وآرزومند جماع قطام نام زنی است
قعم کجی بینی قلم ناخن گرفتن وبفتحتین خامه تراشیدن وتیر قمار وکارد وخنجر وشمشیر و
هرچه بدان چیزی ببرند قلام جمع قلم وقُلّام نوعی از شوره گیاه قلزم شهریست میان مصر
ومکه نزدیک طور سینا قُمْ یعنی بپا خیز وقَمّ جاروب کردن خانه قمام
خاک روبه قمامه واحد ودار القمامه جائیکه خاشاک وسرگین اندازند قمیم تره خشک قمقام
دریا ومهتر وعدد بسیار وگنه ریزه ونوعی از شپش قماقم مهتر جزدار قنم بوی
روغن وچربه گرفتن دست وبوی گرفتن سنگ تباه وفاسد شدن چار مغز قوم
گروه مردان وگاهی زنان را بتبعیت وتغلیب مردان داخل کنند اقوام جمع واقاوم
جمع الجمع قوام راستی وبالای مردم مرادف قامت وبالکسر نظام چیزی ومدار واصل چیزی
که بدان قائم باشد آن چیز وبالضم بیماری که در قوائم ستور پیدا شود قیم جمع قیمت و
قیّم نگاه دارنده وبرپای دارنده چیزی ونامی است از نامهای حق تعالی قیّوم
وقیّام بسیار نگاه دارنده وبرپای دارنده وهر دو نام خداست

باب القاف مع النون قاسان شهریست معروف که بقم مذکور
وبشین معجمه نیز آمده وشهریست بما وراء النهر وناحیه ایست باصفهان قانون
اصل هر چیزی قوانین جمع واین کلمه در اصل رومی است بمعنی سطر قبون نیز
قبّان وبتخفیف هم ترازوی بزرگ یک کفه وحمار قبان جانوریست خورد
وصاحب صراح گوید ملخ سبز قتین کم خوراک اندک طعام زن باشد
یا مرد

یا مرد وگنه قرنان باهم سرو همدست در شجاعت وکشتی ومرد کارزار وبالفتح شاخ وگیسو
وکوه خورد تنها وجدا وتک اسپ وروزگار زمانه ومدت سی سال یا هشتاد یا صد وبیست
سال ویا صد سال واین درست تراست چه حضرت رسول صلعم طفلی را گفت عش قرنا
وان طفل صد سال بزیست ویکطرف هودج ونکوی سر وکناره آفتاب که نخست از افق
ظاهر شود وستاره یکطرف چاه که بران چوب دولاب گسترند وهر دو ستاره را قرنان گویند
وموضعیست نزدیک طائف که میقات اهل نجد است وآن را قرن المنازل گویند وبستن
دو ستور را باهم وسم پای اسپ برجای دست افتادن در رفتن وپیوستن چیزی بچیزی
وبفتحتین کیش تیر از چرم وشمشیر وتیر با پیکان ورسنیکه دو شتر را باهم بندند وقبیله ایست از
یمن از انجاست اویس قرنی وپیوسته ابرو شدن قرین یار وهمدم وهم پیوند
قِران مقارن شدن چیزی بچیزی وبهم آوردن حج وعمره وبهم آمدن دو ستاره در برجی
بیک درجه ودو خرما را بهم خوردن ویک جفت تیر برابر وتیرها که تراشیده یک کس باشند
ورسنیکه دو ستور بهم بسته باشند قرون جمع قرن وبالفتح ناقه که شتر گرد آورد
در پستان میان هر دو شیردن وستور خوی کننده وسم پای برجای دست نهند
در رفتن وشتر که زانوها بهم نهد چون بخسپد وناقه که دو پستان پیش ودو پستان پس بهم نزدیک
دارنده ودو خرما بهم خورنده قرائن پیوسته شدها بچیزی جمع قرینه قارون
ابن عم موسی قرطبان دیوث قارن مرد با شمشیر وتیر وآنکه حج وعمره باهم گذارد
ونام پرکاوه آهنگر قرآن خواندن وجمع کردن وکلام الهی که بر پیغمبر ما
وارد آمد وبفارسی نبی گویند قربان چیزی که در راه خدا تصدق کنند

وبدان تقرّب جویند بخدای تعالی و هم‌نشین و خاصهٔ ملک و بالفتح نیز آمده و بالکسر نزدیک
شدن و نیز کنایه از جماع باشد و بالفتح قدحی که نزدیک به پر شدن باشد قِضبان شاخها
جمع قضیب قِطران داروی سیاه که بر شتر می‌مالند و گویند آن روغن درخت
عرعر است قُطون اقامت کردن بجای قاطن مقیم قُطّان جمع قطین
مقیم و جاکران قُطن و بضمتین پنبه و پنبه‌زار و بفتحتین میان دو ران مرغ و استخوان
میان هر دو سرین و بیخ دم و کوهی است قُعَین گروهی از بنی اسد قفن گوسفند را
از قفا ذبح کردن و قَفَن موضع قفا قَفّان قپان قُلُون جمع قُلّه قلتبان
دیوث و بی‌حمیت و بی‌غیرت و قرطبان نیز آمده قُمقُمان دریای عظیم و عدد
بسیار قمین سزاوار قِنوان خوشهای خرمای تازه جمع قنو است و دو خوشهٔ خرما و بدین
معنی تثنیهٔ قنو است قِنّ بندهٔ که پدر و مادر او بنده باشند جمع و مفرد آمده و در عرف
فقها بنده که در رقیت کامل باشد ضد مدبر و مکاتب و قنّ القمیص آستین پیراهن
قنان کوهی است در بنی اسد و بالضم بوی بغل و آستین پیراهن قِنقِن نوعی است
از موش دشتی و راه‌نمای و آب‌شناس در صحرا قَهرمان قائم بکارهای کسی و
خزینه‌دار و وکیل و نگاه دارنده آنچه در تحت تصرف وی است قَین بنده و قین
ایست بمعنی آهنگر و آهنگری نیکو کردن چیزی و فراهم آوردن شکاف ظرف قِیان
کنیزکان سرودگو جمع قینه قِیعان زمین‌های هموار جمع قاع قَیروان نام
شهریست به مغرب معرب کاروان باب القاف مع الواو قَبو ضم
کردن حرف را قَتو خدمت کردن قَدو خوشبو و بامزه شدن گوشت

قنو

قنو و بزرگ شدن پوست خصیه قدح چوبین و کاسه که سگ در آن آب خورد و بن درخت
کدان کاواک کنند و دردی نبیذ در ریزند و چوبی که عصار بدان چیزها را فشرد و روغن گیرد ؛
قَلو شتر چست رفتار و بالفتح گندم و گوشت و مانند آن بر تابه بریان کردن و پیش رفتن
و بازی کردن بقله و قُله چوبکی است که آن را بچوب دیگر همی اندازند و آن چوب را
مقلا گویند و بعضی هر دو چوب را قله گویند قِنو خوشهٔ خرما باب القاف مع الهاء
قاه فرمان برداری و اطاعت قَمه باب فرو رفتن و بر آمدن و سر برداشتن شتر
از آب خوردن قامه شتر سر در هوا دارنده و قُمّه جمع قُوه شیر مزه گردانیده
باب القاف مع الیاء قَدی خوشبو کردن طعام و گوشت قذی برون
انداختن خاشاک قِسِیّ کمانها جمع قوس قاسی سخت دل قساسی شمشیر
منسوب بقساس و آن معدنی است از معادن آهن قاصی به نهایت رسنده ؛
قاضی گذارندهٔ وام و جز آن و توانا و حاکم و زور رسند قَفیّ چیزی پسندیده از طعام
که برای مهمان نگاه دارند و مهمان عزیز قَلی بر تابه بریان کردن چیزی را و نیز قلیا که
از آن صابون پزند قالی سرخ قیروطی موم در روغن ۱۳ ۱۲ ۱۲ ۱۲ ۱۳۱۳
باب الکاف مع الالف کذا همچنین کوتی مرغ حبارا که نر باشد و آغاز
خواب و ابتدای خواب کِری کرایه دادن و کرایه کسی جامه پوشیدن ماضی او کسی
مضارع یکی از ارباب علم تعلیم کفا جزا دادن و مانند بهم یکر شدن کفاء بر روی در
افکندن و باز گردانیدن کلا گیاه خوردن و پاسبانی نمودن و بتازیانه زدن و لی
افتادن وام و بسیار شدن گیاه در زمین و گردانیدن نگاه در چیزی و بپایان رسیدن و
بفتح گیاه و با گیاه شدن زمین و کلّا حرف ردع و زجر بمعنی نه چنین است

سکلیه شکم است خطاکم

کلاء پاسبانی کردن و کلاء جای بستن کشتی که آن را خور گویند و کنار رود و جوی آب و مو
ضعی است در بصره که کشتی گاه است کلوء بروزن قبول مرد سخت چشم که خواب غالب
نشود بر چشم او کالی نسیه صد نقد کلی گردها جمع کلیه کمشتری سیوه امرود کیمیا
صنعت زرسازی

باب الکاف مع الباء

کئیب بروزن قریب محزون
و شکسته از غم و بدحالی کبت بروی افکندن و غلوله کردن ریسمان کبکب نام کوهی
کباب رنگ پشته انبوه و برهم نشسته و بالفتح گوشت بدرازا بریده برای کباب کرده
کتاب نوشته و نامه کتب بالضم و بضمتین جمع و حکم و اندازه و فرض کرده و وجب
گردانیدن و تقدیر کردن و نوشتن و آزاد کردن بنده بمال و برین وجه که بروی نوشته شود
که درین مدت این زر بدفعات رساند و کتّاب نویسندگان و تیر خورد سر گرد که نو
آموزندگان اندازند و بدان کودکان تیر اندازی آموزند و مکتب و دبیرستان کتاتیب
جمع و بدین معنی بتخفیف تا نیز آمده کتائب لشکرها جمع کتیبه کاتب نویسنده
و دانا و منشی کتب بالفتح فراهم آوردن و حکم کردن و گرد کردن و بشتن و درز
و دانستن و آماده کردن و دانایان جمع کاتب کثب بالفتح گرد کردن و بفتحین نزدیک
کثیب توده ریگ گرد آمده و بلند شده کِذب دروغ گفتن و دروغ و بالفتح
واجب شدن و درنگ کردن کِذّاب دروغ گفتن و بالفتح و تشدید ذال بسیار
دروغ گو کذوب بسیار دروغ گو کذب جمع کرنب بنون تره ایست
کرب اندوه که نفس باز گیرد و رسن دلو و بی آرام کردن اندوه کسی را و نزدیک شدن
آفتاب بغروب و آتش بمردن و بار گران بر نهادن و رسن تافتن و تنگ کردن بند
بر بندی و شوریدن خاک برای کاشتن و بی آرام و اندهگین شدن و بیخهای شاخ

درخت

درخت خرما مفرد و جمع آمده کسب ورزیدن و گرد آوردن و طلب روزی و جزان کرده
و بالضم کنجاره روغن کساب نام سگی است کعب شتالنگ که آن را قاب پای
گویند و پاره روغن و گره بندهای نی کعوب جمع و نام دو پدر قبیله که یکی را کعب ابن
کلاب و دیگری را کعب ابن ربیعه گویند کاعب نار پستان و همچنین کعاب جمع و
کعوب نار پستان شدن دختر و شتالنگها جمع کعب کلب بالفتح دوال بر سگ دوختن و
تنگ و یک دانه جو و بند شمشیر و قلاب آهنین که مسافر توشه دان از وی آویزند بر بالا
و ستاره ایست که آن را کلب الجبار و دوال دو طرف توشه دان و گروهی از قضاعه و
کلب الفرس خط میان پشت اسپ که آن را حظار پشت گویند و بفتحین سخت شدن سرما
و دیوانه شدن سگ و جزان و سختی سرما و دیوانگی ستور و بدی و حرص بجنگ و بالفتح و کسر لام
سگ و جزان که دیوانه باشد کلاب سگان و نام قبیله پدر از هوازن و بالضم نام آب است
و بالضم و تشدید لام آهنی که بر پاشنه موزه کنند برای راندن اسپ و آن مهماز گویند و بالفتح
سگبان کلوب انبور آهنگران و هکذا کلّاب کلالیب جمع کلیب بتصغیر و نام
است کنب ثوخ گرفتن دست و آبله که در دست پیدا شود از کار و گیاهی است
معروف که از آن رسن سازند کِناب خوشه خرما کوب کوزه بی دسته و لوله اکواب
جمع کوکب ستاره بزرگ روشن و هر چیز بزرگ و گل مرغزار و درخشندگی آهن و کودکی که
نزدیک ببلوغ رسیده باشد و آب بسیار کواسب جوارح و اعضا که بان چیزی
کسب کنند کواکب ستارها بزرگ و کوهی است معروف کهب سرخ خالص
رنگ شدن شتر

باب الکاف مع التاء

کبیته کم آمدن سال
کبکبه بضم هر دو کاف کردن اسپان و بفتح هر دو کاف نگون سار کردن و بر روی

افکندن کَبابَة داروی است که آن را کباب چینی گویند و در طعام کنند برای خوشبوی
کآبة بدحال و پریشان حال شدن کِبْرِیت گوگرد و زر خالص و نقره خالص کتیبة
لشکر و قلعه ایست از قلعهای خیبر کَثافة و کثاثة سطبر شدن و فراهم شدن کثرة
بسیار شدن کِذبة پیه و گوشت که در فربهی زیادت از آن تعریف کنند کرّاسة و بیز
به تخفیف را جزوی از کتاب و پاره از کلام است کرامة طبقی که بر سر چاه نهند و سرپوشی
که بدان سر خم بپوشند و نوازش و بزرگواری کرامات جمع کربة اندوه و شقت
کُرة گوی و بالفتح و تشدید را نوبت و دولت و رجعت کُزْبَرة گشنیز
کِسوة جامه پوشیدن و برگ و پوشاک کِسْرَة نان پاره کَسالة کاهل
کِظامة حلقه سر چوب ترازو که رشتها در وی کنند و جایی که بجایی دیگر راه داشته
باشد و نی که در سر تیر پیچیده باشند کاظمة موضعی است در بادیه بدو فرسخی بصره
کَعَت کوتاه کُعَیت بلبل کِفایة بس شدن و بود کردن کفالة ضامن
ضامن شدن کفّارة پوشنده گناهان و چیزهایی که برای جبر گناه دهند
کافّة همه و بازدارنده کِفّة دام و گوشت بن دندان و پله ترازو و خط
گرد مانند دایره که بر دست نقش کنند و هر چیز مستدیر و مغاکی که در آن آب جمع
شود و بالضم چیز دراز و حاشیه پیراهن کِفات جمع کردن گاه و جمع کردن گاهها و بدین معنی
جمع کفت است کَلالة مانده شدن و کند شدن و بی پدر و بی مادر و بی فرزند شدن
و کسی که بمیرد و پدر و پسر نگذارد کلاثة بوزن و معنی حراست کُلفة رنج و مصیبت
و رنگ سرخ کلمة سخن و قصیده و قصه و تنها دیدن و باصطلاح نحویین لفظی است
مفرد که معنی داشته باشد و باصطلاح منطقیین کلمه فعل را گویند کَلّة حالت و کیفیت

پرده باریک

پرده باریک که بدان از پشه خود را نگاه داشته شود و پشم سرخ که بر هودج کنند و بالفتح خنجر
کند و بالضم تاخیر کردن و بهمه زبان مؤنث کل کُلیة گرده و ابر زیرترین ابرها و حابن
خانه کمان و رسته و پوستکی در زیر رسته خیک آب کشی باشد و بتشدید لام و یا ناجگ کِمیَّة
چندی کُمیت اسپ سرخ و شراب و نام شاعری است کَماة سماروغ کنیسة
کلیسای ترسایان کُناسة آنچه بجاروب روفته باشد کُنیة نامی که در اول آن
اب یا ام یا ابن باشد چو ابوبکر و ام کلثوم و ابن حاجب کُنّة منکوحه
پسر و بالضم صفه که در پیش خانه باشد یا بر بالای در سرا باشد کنایة سخن پوشیده و پوشیده
سخن گفتن کنانة کیش تیر و قبیله است کوبة نرد و طنبور خورد کُورة کوشه
و شهر و جای آتش کوفة ریگ سرخ و شهری است معروف کوکبة درخشنده که دیرگاه
و شکوفه و ستاره کُوَّة سوراخ دیوار خواه الطرف رسیده باشد یا نه و بعضی گفته‌اند
دریچه خانه کُهولة دو موی شدن کِهانة خبر غیب گفتن و فال زدن کیاسة
زیرکی و زیرک شدن کیفیت چگونگی کینونة بودن مرادف کون
باب الکاف مع الثاء کَباث میوه اراک که نیک پخته باشد و نارسیده
نارسیده باشد آن را بریر گویند کَبِث بد بوی و فاسد شده گوشت کَثّ
مرد بسیار ریش و پر و انبوه و بالضم گروه بایه کَرْث درد شواری و غم و اندوه
انداختن کسی را کَراث درختی است بزرگ در جبال طائف و تره است
که آن را مارچوبه و هلیون خوانند و در قلیه کنند و بالضم و تشدید راء گندنا
کُشوث گیاهی است بی بیخ که بر درخت می پیچد باب الکاف مع الجیم
کاکَنج گیاهی است که آن را عروسک در پرده گویند و صاحب قاموس گوید

فی القاموس [illegible]

صمغ درختی است که بکوهستان هرات روید کَجّ بازی کردن به کُجّه وکُجّه چیزی است
که طفلان از پارهای کرباس مدور سازند وبان بازی کنند کَوَج شهری است و
دهی است بدینور وکُوَسَج معرب کره کُستیج رشته سطبر که اهل کتاب بالای
جامه وزیر زنار می بندند معرب کشتی کلج جوانمرد دلیر کوسج معرب کوسه
وبالضم پز آکنده وماهی است که بینی او باره می ماند وناقص دندان وستور کند رو

باب الکاف مع الحاء کح عنان باز کشیدن ستور را تا از رفتن باز ایستد
وشمشیر زدن وباز گردانیدن کسی را از کاری وحاجتی وبالضم نوعی از قروت سیاه که از کشک
وقت فشردن روان شود وآن زبون ترین قروتها است کتح خوردن وبیرون
وخاک انداختن باد بر کسی وجامه بر کشیدن باد بر کسی کح بالضم خالص کادح
کارکننده وکوشش کننده کدح ورزیدن وکاری کردن برای خود خیر باشد یا شر
وکوشش نمودن ورنج کشیدن وروی وجز آن خراشیدن وتباه کردن آن یا بر روی خود
کاری کردن که زشت ومعیوب نماید وبرای عیال خود کسب کردن کسح خانه
روفتن وروفتن باد زمین را چنانکه خاک از آن برداشته شود وعاجزی وبعضی زمن
ولنگ شدن ودست وپای از کار ماندن کساح بیماری است که شتر را میشود ؛
کسیح عاجز وبرجای مانده کشح از کمر تا استخوان پهلو وفارسیان را تهیگاه
گویند ودشمنی پنهان داشتن وپراکنده کردن گروهی را ودرآوردن چارپا دم را
در میان دو پای وخانه روفتن وجماع کردن با زن واز آب پر کردن وبعضی درد
پهلو کِشاح داغ پهلو کاشح دشمنی که دشمنی در دل نگاه دارد وظاهر نکند
کشوح نام شمشیری است از هفت شمشیر که بلقیس برای حضرت سلیمان فرستاده بود ؛

کفح

کفح روبروی شمشیر زدن وبوسه دادن وبعصا زدن وکشیدن عنان چارپا وپرده از
چیزی دور کردن وخجل شدن وبیدل شدن کفیح کفو وشوهر زن وهم خوابه وهمانه ناگاه
رسید کلوح بالضم روی ترش کردن کالح ترش روی کُلاح روی ترش کرده
وسال قحط وروزگار سخت کمح لگام کشیدن ستور را باب الکاف مع الخاء
کامخ چیزی است ترش مزه که آن را بفارسی آبکامه گویند معرب کامه وصاحب کنز
گویدان را ریچار گویند کمخ پوست برون کردن وتکبر نمودن کماخ کبر وعظمت وبالفتح
شهری است بروم کوخ خانه نی که روزن نداشته باشد اکواخ جمع ۱۲۱۲ ۱۲ ۱۲

باب الکاف مع الدال کؤد عقبهٔ دشوار کبد رسیدن چیزی بجگر
وبر جگر زدن وبه انگشت درد شدن وچیزی را بدندان شکستن وبفتح کاف وکسر با وسکون آن
جگر اکباد جمع وکبد السماء میانه آسمان وکبد القوس قبضه آن وبعضی سختی کباد
درد جگر کتد بعضی نام ستاره است ومیان کتف وپشت وبدین معنی بکسر تا نیز
آمده کد رنج وسختی کار واشارت کردن بانگشت ورنج وتعب دادن کدید
زمین کوفته کدود چاه دشوار آب ومرد رنج کش کداد بالضم نام فحلی است
کرد کردن واین لفظ در اصل فارسی است وراندن وبالضم نام گروهی است
معروف اکراد جمع کدید آنچه در کرانهای جله بماند از خرما کرادید جمع کساد
ناروای متاع وجز آن کاسد وکسید متاع وبازار بی رواج کلک جای درشت
وپر سنگ کمد بالفتح اندوه نهانی وبعضی اندوهگین شدن وکمید اندوهگین
وهکذا اکمید کماد گرم کردن عضو بپارچه گرم یا بحبوب یا بسبوس گرم وهکذا
تکمید کنود بالضم ناسپاسی کردن وبالفتح زمین که از وی چیزی نروید ومرد ناسپاس

وکاذیغت کَنَد بریدن کَنَفَد نوعی از ماهی کُوُد نزدیک آمدن کاری شدن و بازداشتن
کَنید برانشیدن و قی کردن و درمان کردن و بانگ کردن کلاغ و دویدن ان و حائض
شدن زن و کارزار نمودن باب الکاف مع الباء کِبَر بزرگی و بزرگ شدن و هکذا
کبریا و کِبَر کلان سال شدن و کلان سالی و لبلبی میوه ایست معروف که ازان آچار
سازند و کُبَر جمع کبری کُبار بالضم بزرگ شدن و بالکسر بزرگان جمع کبیر و بالضم بزرگ
و بالضم و تشدید با بسیار بزرگ کِبّة کوهان کِبّ بالضم چیره شدن بر کسی بر بسیاری جری
و بالضم والکسر بسیار و بفتحین پیه درخت خرما کثیر و کاث بسیار و هکذا کثار کَدَر ماتیرگی
و تیره شدن و درختی است خوشبو که بهندی کیوره گویند و شرب ان نافع جذام و جدری
و عصبه و دیگر امراض سوداوی است وان شراب را شراب کدر گویند انوری گوید بیت
با حرقتش آتش چو شراب کدر آمده و کَدِر تیره کَرّ بازگشتن و بازگردانیدن و
رسن که بر درخت بپا و بزنند و بدان بالا روند و رسن پالان و رسن بادبان کرور جمع
دلّے که زمین ریگستان بخود کشیده باشد و بالضم نیز آمده و بالضم پیمانه ایست وان دوازده
وسق ایست و هر وسقی شصت صاع و هفت هزار و صد رطل نیز گفته اند کرور س
واگردیدن و جمع کرو نیز آمده کَریر آواز گلوی خفه کرده و آواز کردن آن
کرّار بازگرداننده و بازگردنده و بتکرار حمله برنده و لقب حضرت علی ابن
ابیطالب کسر شکستن و پر فرو آوردن مرغ وقت فرود آمدن و بالکسر شقه فرزین
ضیمه و استخوان که بران گوشت کم باشد و استخوان بازو از جانب آرنج و بفتح نیز آمده
و حرکت زیر دادن و حرکت زیر و شکستگی و کِسَر پارها جمع کسره کسور زمین بلند
و پست و بالضم جمع کسر کُسار هیزم ریزه کَسیر شکسته کاسر شکننده

وعقاب

و عقاب گِشش دندان سفید کردن شتر و تبسم کردن آدمی کِظو چوبک گوشه کمان و چنبر
کردن کَفَر ناگرویدن و ناسپاسی کردن و بالفتح پوشیدن و کوزه بزرگ کفور نا
سپاسی کردن و هکذا کفران و بالفتح بسیار ناسپاس و ناگرونده کافور غلاف غوره
خرما و طلعی که اول بر درخت خرما باشد و داروی است سفید و خوشبو معروف و نام چشمه
ایست در بهشت کافر پوشنده و ناگرونده و ناسپاس و آنکه ببالای جامه پوشیده
باشد و دریای بزرگ و بزرگ رود تاریک و جوی بزرگ و شب تاریک کفار جمع
کُمر بالفتح غلبه کردن بر کسی به بزرگی سر قضیب کُندر بضم کاف و دال داروی
است معروف و ان شیره درختی است و مرد کوتاه قد درشت و خر بزرگ کَوثَر
کشتی وافزونی و پیچ دستار و پیچیدن ان و شتر و کاه بسیار و بعضی گفته اند مقدار صد
پنجاه و نعوذ بالله من الحور بعد الکور یعنی پناه می بریم بخدا از نقصان بعد از زیادتی و از
کمی بعد از بسیاری و بالضم کوره آهن گر و خانه زنبور و پالانها با ساز و ساختگی آن
واحد کوره کوثر مرد بسیار خیر و گرد و غبار و مرد بخشنده و جوی است در بهشت
و حوض کوثر برون بهشت در موقف که منبع آن کوثر کهر برآمدن روز و بانگ
برزدن و قهر کردن کیر دم آهنگران که آن را نیز منفخ گویند و نام کوهی است
باب الکاف مع الزاء کُزّ خرچین کرزه جمع و نام مردی است و
بالضم و تشدید را ناکس بخیل و مرد استاد و حاذق و بازی که بسته باشد تا کریز کند
یعنی پرها بریزد و چرخ و بازی که بسال دوم در آمده باشد کُزاز بالضم خشک
شدن گردن از سختی سرما و شیشه یا کوزه سرتنگ و هر دو معنی بتشدید را نیز آمده

وبالکر گوسفند بزرگ که حرجین شبانان بردارد و بالضم و تشدید راء نیز آمده کرُّ تنگ کرده
و سنگ کرفتن کار برکسی و خشک شدن از سرما و مرد تند خو و زحمت و گرفته و کزّ الیدین
بخیل و بالضم مرد تندخوی کنز گنج کنوز جمع کناز اوان خرما و بالکسر دختر آگنده
گوشت کوز کوزه گران واکواز جمع و نام مردی است و بالفتح گرد کردن دلو وکشیدن
آب بکوزه باب الکاف مع السین کاس خوک و این عربی فصیح نیست
بلکه فارسی است و کأس بهمزه شراب و جام شراب و بمعنی مطلق جام نیز آمده کبس
کبس بخاک انباشتن چاه و جوی و سر بگریبان کشیدن کابوس انجه بر مردم
خفته گیرد و این مقدمه صرع است کباس بالضم بزرگ سر کداس بالفتح به
شتاب رفتن ستور گران بار و بالضم خرمن کُداس عطسهٔ ستور و عطسه دادن
آن کادس فالی که بعطیه دادن گیرند و آهو که از کوه فرود آید و آن را شوم
دانند کرس سرگین برهم نشسته و اصل هر چیز کرباس جامه که از ریسمان
سفید بافند کرابیسی منسوب بدان کریاس بیای حطی نقطه بالاخانه و درخانه
کردوس گله بزرگ از اسپان و استخوانهای مفاصل که دوگانه باشد چون دو
کتف و زانوها و گروه لشکر و استخوان فقرهٔ میان هر دو شانه کرفس بضم کاف
و فا و سکون را اینه و کرفس تره ایست مانند اجوائن بهندی اجمود
گویند و از خواصش اینست که گژدم گزیده چون بخورد در حال بمیرد کسیس
نبید خرما و گوشت که بر سنگ نهاده خشک کنند و بگویند از جهت زاد سفر
کلس صاروج کناس خوابگاه آهو و پنهان شدن او در آن و
کنّاس
اینجا نسخه با خاکره

کرادیس جمع کردوس ... غیاث اللغات

وکنّاس خاک روب کندس ریشهای گیاهی است اندرونش زرد و برونش سیاه
است قی آرنده و شکم راننده و زایل کننده بهق است و چون بسایند و در بینی کنند
عطسه آورد و چشم را روشن کند و شین معجمه نیز آمده اما بسین فصیح تر است کنس بالفتح
خانه روفتن و بالضم و تشدید نون سبعهٔ سیاره و بعضی گفته خمسهٔ متحیره کنائس معبد
ترسایان جمع کنیسه کوس سرزیر کردن و بر سه پای رفتن ستور و بالضم طبل معرب کوس
کهمس کوتاه و پدر قبیلهٔ از عرب کیس زیرک و زیرک شدن و بالکسر کیسه و کیّس زیرک

کاوش
وشوشه

باب الکاف مع الشین کبش گوسفند نر و مهتر و صاحب لشکر کباش جمع
کدش خراشیدن و رنج کشیدن در طلب روزی بجهت عیال و عطا یافتن از کسی
و سخت راندن ستور کرش شکنبهٔ ستور نشخوار زننده چون معدهٔ آدمی را و فرزندان
خورد و عیال مرد کشیش آواز پوست افعی چنانکه فحیح آواز نفس او و اول
آواز شتر کمش مرد سبک و کافی کندش بضم کاف و دال مرغ عقعق و داروی
است که آن را کندر گویند کنش تافتن پارچها و نرم کردن سوال درشت
باب الکاف مع الصاد کریص پنیر و صاحب قاموس گوید پنیری که
با بعضی سبزیها خورند نه مطلق پنیر چنانچه جوهری گمان برده کصیص لرزه
و پیچیدن بر خود باب الکاف مع الضاد کراض آب فحل که ماده از
رحم برون اندازد و چیزها و لوزهای رحم کرضه واحد باب الکاف مع الطاء
کشط پوست کندن و جل از پشت ستور بر گرفتن و برهنه کردن و پرده برداشتن
باب الکاف مع الظاء کظ رنجانیدن و در اندوه انداختن و تخمه پیدا
کردن کظاظ از حد گذرانیدن دشمنی و عداوت با یکدیگر و رجل کظ لغظ مردم

سخت دشوار کهظ دشوار آمدن کار بر کسی باب الکاف مع العین کتیع لئیم
وسال و جزآن که تمام باشد کتع بچه روباه و مرد لئیم و کتعان جمع کتوع روان شدن
ستور و قیماع کرفتن از شر و جعرات کوع آب باران ایستاده و باریک ساق شدن و بدبان
آب خوردن کروع آب بدهان خوردن از جوی و جزآن کراع پاچه گوسفند و گاو و
جزآن و طرف چیزی و بینی کوه و گروه پیاده و لفظیست که بان پیمان گرد آورند کوسوع
استخوان پیوند سر دست از طرف خنصر کران را زند اسفل گویند کسع سفیدی گرداگرد پاشنه
اسپ و آن موهای او یزان باشد گرد سر دست و پای اسپ و حز باشد بالای سم و آب سرد
زدن پستان ناقه تا شیر باز گرداند و بفتحتین گروهی است از زمین کلع شکافتن و چرک
و شک و ظرف که چرک بسته باشد کمع هم خوابه و همچنین کمیع کنوع کرفتن و
منقبض شدن و نزدیک آمدن کار و میل غروب کردن ستاره و نرمی و فروتنی کردن کنع یعنی
بر گرفتن انگشتان کوع استخوان بند دست بطرف انگشت ابهام که آن زند
گویند و همچنین کاع و بر ساق دست رفتن سگ در ریگ از گرما کیع ترسیدن از چیزی

باب الکاف مع الفاء کاف حرف معروف و بتشدید فا باز دارنده و تنه
دندان سوده شده از پیری کتف آهسته رفتن و دو کرانه پالان بر یک دیگر بستن و
دو دست در پس بستن و بلند شدن سر شانه و لنگ از راه رفتن و بالکسر شانه و کتف بنز
آمد در دو شانه کتاف ریسمانی که بدان دست را در پی بندند کثیف ستبر
کرسف پنبه ولیقه دوات کسف بریدن پی شتر و پی کردن آن و پاره کردن
جامه و پوشیدن ستاره و جز آن و بالکسر پاره و پارهای چیزی جمع و منفرد آمده و بالکسر جمع
کسفه پاره چیزی کسوف گرفتن آفتاب و ماه و بدحال شدن و ترش روی
شدن

شدن و بخیل شدن و در عرف کسوف در آفتاب گویند و خسوف در ماه کاسف پوشنده و بدحال
گرفتن روی کشف بالفتح گشاده و برهنه کردن و بفتحتین موهای گرد پیشانی مانند دائره و پیچیده شدن
ام اسپ کاشف پیدا کننده و برهنه کننده کشوف ناقه آبستن کشاف آبستن شدن
ناقه و کشاف بسیار پیدا کننده و نام تفسیری است معروف کف پنجه دست و باز ایستادن
و باز ایستاده کردن کسی را و هر باره دوختن جامه را بر یک دیگر و نابینا شدن و خرقه و لغت و
ساقط کردن حرف هفتم از کلمه وقتی که ساکن باشد چون نون فاعلاتن و مفاعیلن و کف الذئب
و کف الاسد و کف مریم نام گیاههاست و بیان کف الخضیب گذشت کفوف تمام بود
و کوتاه شدن دندان شتر از پیری کفاف مانند و اندازه چیزی و روزی و روز گذار و
هر چه کفایت شود و مستغنی سازد از طلب و بالکسر و ار گرفتن هر چیزی کلف حریص و شیفته شدن
بچیزی و بفتحتین گونه روی یعنی رنگ میان سیاهی و سرخی که بر روی ظاهر شود و سیاهی روی
ماه کنف واز گرفتن چیزی را و نگاه داشتن و یاری کردن و برگردیدن و برای شتر حظیره
ساختن از شاخ و درخت و بالکسر ظرفی است که شبان در آن ادوات و آلات نگاه دارند و بفتحتین
کرانه و جانب و پناه و بال مرغ اکناف جمع کنیف نهان خانه و پوشیده و بیرو جای خلا
و طهارت و حظیره شتر که از درخت و شاخ سازند و بالضم و فتح نون ظرف کوچک که در آن
چیزی نگاه دارند تصغیر کنف و بالکسر لقب ابن مسعود رض که فاروق او را بدان ملقب
کرد و فی الحدیث کنیف ملیء علما کهف غار و پناه کهوف جمع کیف چگونه

باب الکاف مع الکاف کرک بفتحتین دهی است متصل بکوه لبنان و قلعه
الست بنواحی بلقا و کرک چیز سرخ کزمازک تخم درخت گز که آن را حب
الاصل گویند کشک ماء الشعیر کعک نان تنک معرب کاک

باب الکاف مع اللام کَبَل بند سطبر و بند کردن و محبوس داشتن و بفتحین پوستین
کوتاه کَحّال انکه در علاج چشم حاذق باشد کَحَل بالفتح سال قحط و سختی سال قحط رسیدن
بکسی و سرمه در چشم کشیدن و بالضم سرمه و مال بسیار و بفتحین سیاه رنگ و سرمه گون شدن چشم
کِی بال چک علاج کَسَل کاهلی کَفیل ضامن و قبول کننده کاری بر خود کِفل بالکسر
بهره و حصه چیزی و انکه بر ستور نتواند نشست و گلیم که گرد کوهان شتر بپیچند تا کمر در دو بران
توان سوار و بالفتح پیوسته روزه داشتن و ضامن شدن و بفتحین سرین کافِل ضامن و کافل
الصوم دائم الصوم کَلّ گرانی و بار گران و عیال مرد کلول جمع و یتیم و انکه نه اورا پدر باشد
و نه فرزند و مانده شدن و خیره شدن چشم و کند شدن زبان و بالضم همه و جمیع کَلال ماندگی
و خیرگی چشم کُلول کند شدن شمشیر و کند شدن زبان و خیره شدن چشم کَلیل چیز کند از زبان
و شمشیر و چشم و جز آن کَمال تمام و تمام شدن کامل چیز تمام و نام اسپی است کَهل مرد
میانه سال و کهله زن میانه سال کاهل است و میان دو کتف ستور و پدر قبیله است
از بنی اسد کَیل پیمودن و پیمانه کَیّال پیماینده و لقب مرد احمق که همیشه خاک را می
پیمود کیتو آخر صف در کارزار باب الکاف مع المیم کَتم پنهان داشتن
و راز پوشیدن و بفتحین گیاهی است که بدان خضاب کنند کَتوم کمان سوفار نا کرده
و ناقه که وقت بر نشستن بانگ نکند کَثَم باز داشتن از کاری و بفتحین فراخ شکم و سیر شکم
شدن کَدام گزیدن کَرْم بکرم غلبه نمودن بر کسی و درخت انگور و قلاده
و بفتحین جوانمردی و عزیزی و بزرگوار و گرانمایه شدن و بخشنده شدن کسایم بخشنده
و جوانمرد و از گناه درگذرنده کِرام کریم و بالکسر جمع کریم و لقب ابو عبدالله که در
وقت سلطان محمود مذهب اختراع عقد و از هر مذهبی چیزی اخذ کرد و طایفه کرامیه

بدان منسوب

بدان منسوب اند و بالفتح و تشدید را بسیار کریم کَزْم بدندان شکستن و بفتحین کوتاهی و سطبری
لب اسپ و خرد و کوتاهی بینی و انگشتان کَزَم بالفتح ناقه که دندانش نمانده باشد از پیری
کَسم بدست مالیدن و پاک کردن چیزی خشک را کَشم بالفتح بینی از بن بریدن و بفتحین
نقصان کَظم خشم فرو خوردن کَظیم خشم فرو خورنده و خشم فرو خورده شده کَظوم بالضم
خاموش بودن و از نشخوار باز ایستادن شتر کاظم خشم فرو خورنده و لقب امام موسی بن
جعفر است کَعم پوز بستن شتر و سر ظرف بستن و بوسه دادن کِعام پوز بند شتر کَلم
خسته کردن و کَلِم سخنها جمع کلمه کِلام و کِلّام سخن گفتن و سخن کُلوم و کِلام جمع
کُلثوم پر گوشت روی و رخسار کَلیم هم سخن و جراحت کرده شده کَم چند و بسیار
و بالضم شما و کُمّ آستین اکمام جمع و بالکسر غلاف شکوفه و بالفتح مقدار چیزی و آستین
کردن جامه را و دهن شتر بستن تا نگزد و سر خم اپوشیدن کِمام انچه دهان شتر بدان
بندند تا نگزد کِمکام گرد اندام کَوم بر جستن اسپ بر ماده یان و بالضم گله از
شتر کَهام تیغ کند و زبان کند و اسپ کند کَهیم کلان سال و همچنین کهام ۱۲۱۲
باب الکاف مع النون کَبن در پیچیدن لب دلو و دوم باره بخیه کردن
و دوختن لب دلو و در پیچیدن آن و باز گشتن از چیزی و ناپدید کردن چیزی و فرو بستن
کُباب بیماری شتر و بالفتح و تشدید با شتر بیمار گشتن چسپیدن اثر سبزی گیاه بر
پوز شتر و بفتحین چرک دود کرفتج خانه کَتان معروف و جامه آن معتدل
است در حرارت و برودت و بالضم گرمی است کِدن نهالین که زن
در هودج زیر خود نهد کدون جمع و دو چوبین کِران بربط و بعضی
گفته اند چنگ و موضعی است ببادیه و بالضم شهریست نزدیک دارالجرد

یا نزدیک سراف و کرّان محله ایست باصفهان و شهریست نزدیک تبت و قلعه
ایست بمغرب کَرَوان قریه ایست بطوس و کلیک و صاحب صراح گوید رعی
است کرّان را حبار گویند و بفارسی شوا دخوانند کراوین جمع کَفن رستن صوف
وجزان و بفتحتین جامهٔ مرده کفران بالضم ناسپاسی کمون بالضم پنهان شدن
و بالفتح ناقه که آبستنی خود پنهان دارد و بتشدید میم زیره کامن پنهان کمین
پنهان شونده در کارزار وجزان کِنّ پوشش اکنان واکنّه جمع و بالفتح پوشیدن
و پنهان داشتن چیزرا کانون آتش دان و دو ماه از ماههای رومی
کودن اسپ پالانی که بار برو نهند و نا زیرک از آدمی کوفان پناه و شهر
کوفه کَون بودن و هست شدن و هکذا کینونه کاهن فال گوی کهان
و کهنه جمع و نام دو قبیله است کَیان بدرفتاری کردن و نام شخصی است
و بالکسر جمع کائن و سمع الکیان نام کتابیست در علم طبیعی و معنی ان شنیدن
احوال موجودات است کائن موجود باشنده باب الکاف مع الواو
کَبو آب از کوزه ریختن و سرد کردن و راندن و راندن اسپ و روفتن
خار و خاشاک و برف وجزان و در خاکستر پوشیدن آتش کِنو بکنایه
سخن گفتن و کنیت کردن کسی را باب الکاف مع الهاء کَره
رنج و سختی و نا ملائمی و ناخوشی کَمَه کور مادرزاد شدن کُنه پایان
چیزی و وقت کار باب الکاف مع الیاء کاذی درختیست
خوشبو که ان را کل [illegible] گویند چنانکه در کذر گذشت کی کی کلنگ
کنادلی فرشته مقرب و تخفیف ان صحیح است کرسی تخت کوچک

کر بفارسی

کر بفارسی ان را سندل گویند کرابیسی کرباس فروش کستالی نام شخصی است
قاری نحوی مشهور که اکثر کساء می پوشید کافی بس شونده و ضمان کننده
کمی دلاور و دلیر کاوی داغ کننده کیّ داغ و داغ کردن و گزیدن
و تیز نگریستن باب اللام مع الالف لِباء بر وزن
عنب فله و ان شیریست که بعد از زادن بچه حیوان دوشند لظی دوزخ و
آتش زبانه زننده لِقاء دیدن و رسیدن و کارزار کردن لؤلؤ بضم دو
لام مروارید بزرگ و مرواریدهای بزرگ جنس است لؤلؤة مفرد و ابولؤلؤ
غلام مغیره شعبه که قاتل حضرت عمر است لِواء علم الویه جمع الویات جمع
الجمع لوبیا دانه ایست خورد نزدیک بباقلا که ان را سیاه چشک گویند لاوی
سختی و نام پسر یعقوب علیه السلام

باب اللام مع الباء

لبلاب گیاهیست معروف که بر درخت می پیچد و ان را عشق پیچان گویند
لُباب بالضم خالص هر چیزی لبّ عاقل شدن و تنهٔ درخت و خالص هر
چیزی و مغز بادام وجزان لبوب جمع و عقل و دل الباب جمع و بالفتح برابر شدن
و زدن شمشیر بر موضعی از گردن که مقتل است و بالکسر مردی که ملازم کاری باشد
لبیب عاقل لَبَب حال و دوال زیر شکم اسپ که یکسرش به تنگ بسته باشند و
دیگرش بسینه ببندند و موضعی که بند بران نهند در یک تنگ بسیاری از رنگ
لتب و لتوب استوار و پای برجای بودن و چسپیدن لاتب پابرجای و
لجب بالفتح بانگ فریاد و راه فراخ و هکذا الاجب لزوب ثابت شدن
و استادن و چسپیدن بچیزی لازب لازم و ثابت و چیزی چسپنده لسب

زدن وگزیدن و فراهم آوردن و چسپیدن بچیزی ولیسیدن عسل لصب استوارشدن شمشیر
در نیام چنانکه نتوان کشید و چسپیدن پوست بر استخوان از لاغری و بالکسر تنگی جای کوه و آن
چیزی بکسی ندهد لعب بالفتح رفتن آب از دهن و لعب بازی کردن لاعب
بازی کننده لعاب بالضم آب دهن و آب غلیظ که از دارو خیسانیده برآید
مثل لعاب بذر قطونا و لعاب النحل عسل و لعاب الشمس مانند تارها که در شدت گرما
پیدا میشود لغوب بالضم و غین معجمه مانده شدن و رنجور شدن لغب بالفتح به
فسادآوردن و تباهی افکندن میان قوم و پرهای زرد ریزهٔ مرغ و کذا اللغاب
لقب نامی که دلالت بر مدح و ذم کند و بفارسی آن را بارنامه گویند لوب
سنگستان لوبه واحد و کذا اللاب و لابه لهب تشنه شدن و زبانه آتش و غبار
بالا رفته و بالکسر کوه و دره تنگ در میان دو کوه باشد لهاب و لهیب زبانه
زدن آتش و افروختن آتش باب اللام مع التاء لبابه
خرد سند شدن لبیبه نام جامه است و زن عاقله لبة گلو ره
گردن که کشتن گاه است لبنه خشت و شتر و گوسفند شیردار لبده
موی یا پشم جمع شده و موی پشت و شانهٔ شیر درنده لابه و لوبه سنگ
ستان لت تر کردن پشت و مانند آن و استوار بستن بچیزی و چسپانیدن
لثة گوشت گرداگرد دندان لجاجة بالفتح ستیزه کردن لجلجة لقمه
در دهن گردانیدن و شوریده سخن گفتن و سخن در دهان گردانیدن چنانچه
ظاهر نشود لجة بالضم میان دریا و دورترین موضع دریا و دریای ژرف
و بالفتح آواز و غوغا لحظة بالفتح یکبار نگاه کردن بگوشهٔ چشم لحیه

لت انبار ولت انبان بمعنی [illegible]

لحیة موی و لحیة التیس نام گیاهی است لحمه بالضم والفتح طعمهٔ باز از شکار او و پود
جامه که بتار می بافند و خویشی لخلخه خوش بوی چند که در یکجا کنند و ببویند لذة
مزه و شراب لذاذة خوش مزه یافتن لذ و جبة چیزی چند که لصوصیة
دزدی کردن لطافة باریک و تنک شدن و نازک و کوچک لطیفة نیکوی
و چیز نیک لاعیه بعین مهمله درختی است از قسم نه قوم که شیر بوزنده و قتال دارد
لعبة یکبار بازی کردن و بالکسر یکنوع بازی کردن و بالضم و فتح عین بازیچه
زرد و شطرنج لعنة و بالضم آنکه او را مردم لعنت کنند و لعنة آنکه مردم را لعنت
کند لغت اصوات و کلمات که مردم از اغراض خود بدان تعبیر کنند لغات و لغون
جمع لاغیه سخن باطل و زن بیهوده گوی لافظة دریا و بز ماده و آسیا
و خروس لفاظه بالضم آنچه از دهن انداخته شود لفت گردانیدن و پیچانیدن
و بالکسر نگاه کردن و میل کردن و شلغم و نیمهٔ چیزی لقة مرد بسیار گوی و حاضر جواب
لقلقة سخت آواز کردن مرغ لقلق که بفارسی آن را لکلک گویند لقوه
علتی است که روی آدمی را کج میکند و معلول بعلت لقوه گردانیدن و ماده شتری که
زود آبستن شود و عقاب ماده لقحه شتر ماده دوش لقطة بالضم چیزی انداخته
شده که برچیده شود تا ضایع نگردد تا وقت که صاحبش پیدا شود لقیطة طفلی که از
راه بردارند و بپرورند لقاطه بالضم چیز زبون و بی قیمت لمحة درخشیدن برق
و یکبار اندک دیدن چیزی را لمزة عیب کننده لمعة روشنی و بالضم گروه از لیا
آدمیان و سفیدی که بر سر باشد و پارهٔ از گیاه که خشک شده و سفید شده باشد و
پارهٔ از عضو که خشک ماند در وضو و غسل لمة چیزی اندک و دیوانگی و زمانه و

وبالکسر بوی که از بناگوش گذشته باشد لامه زره لوت نپرسیده چیزی سخن گفتن
وبگردانیدن وبازداشتن لوعة سوختن دوستی کسی را لواطة غلام بازی کردن
وازراه پس رفتن زن بامرد لومة ملامت کردن لوامة سخت ملامت
کننده لواحة سخت سیاه گرداننده وسیاه کننده لوقة روغن تازه ؛
لوزه گوشت پاره ایست که دردرون دهن برسر حلقوم که مجرای طعام
می باشد لیث لت لیت بازگردانید وبازداشتن وبالکسر یکسر روی و
هر طرفی را لیتان گویند ونقصان کردن ولیت بمعنی کاش لیقه ولفافه ایکه
برچیزی پیچد لتیقة صوف ومانندآن که در دوات کنند وچیزی سیاه که در کحل کشند
وبفتح لام در دوات کردن وهکذا الیق باب اللام مع الثاء لبث و
ولباث درنگ کردن لابث درنگ کننده لوث دستار پیچیدن وآلوده کردن
وتوانا وقوی شدن وپناه گرفتن وگردگشتن وبفتحین سستی لهث بالفتح تشنه
شدن وهکذا الهاث وزبان برون آوردن سگ از تشنگی ومانده گی لیث شیر درنده
وعنکبوت که مگس را میگرد وبالکسر گیاه انبوه باب اللام مع الجیم
لجاج ستیزه کردن لج آواز کردن وکشتی میانجه درآمدن وستیزه کردن وبالضم
اب بسیار وژرف ترین موضع دریا وشمشیر لجلاج آنکه زبانش در سخن ماند و
سخن درست نگوید وشطرنجی مشهور که بود ودرعلم شطرنج مثل زنند واز اعاظم ندمای
خلفاء بنی عباس بود وعامه ان را الیلاج گویند لحج بالفتح استوار شدن شمشیر
درنیام ودرچیزی لبسته شدن وچسپیدن وکارد وجز آن درغلاف کردن وجای
تنگ وهرچه تنگ باشد لزج چسپیدن وبالفتح وکسر زا چیز چسپنده چون بریشم وجز آن

لمج

لعج خلیدن چیزی در دل وسوزانیدن وبدر آوردن لمج بکنج دهان خوردن لماج چیزی
اندک که خورده شود لهج شیفتگی کردن وحریص شدن وبرغلانیدن ۳۲۲۱۳
باب اللام مع الحاء لتح کرسنگی لطح یک کف دست برپشت زدن کسی را
نرم نرم وبرزمین زدن چیزرا لفح سوختن گرما وآتش وسموم وبشمشیر زدن لقاح ؛
نوعی از بوئیدنی چون بادنجان که زرد شود لقح بفتحین آبستن شدن وهکذا القاح ؛
لاقح آبستن وآنچه نخل را بدان گشنی دهند لقوح بالفتح شتر ماده که از زادن او
دو ماه یا سه ماه بگذرد وبعد ازان او را لبون گویند لقاح جمع لواقح آبستنان
جمع لاقح وآبستن کنندگان وبدین معنی جمع لقح است لمح نگریستن ودیدن به نظر
سبک لوح بالضم هوا میان زمین وآسمان وبالفتح شانه آدمی وجز آن وهرچه پهن
باشد از استخوان وچوب وتخته ودویدن ورنگ وگونه گردانیدن سفر مردم را وتشنه
شدن ودرخشیدن برق وپیدا شدن ستاره وجز آن لیاح سفید وگاو دشتی
باب اللام مع الخاء لطخ آلودن ودر بدی انداختن وببدی متهم کردن
لطوخ داروی که بچیزی مالند باب اللام الدال لبد بالضم بسیار از
مال وجز آن ومردم انبوه وآنکه بسفر نرود واز جای خود دور نشود وآخرین کرگس از کر
گسهای لقمان عاد وبالکسر نمد وموی انبوه دو دوش وبفتحین چشم وحلق وسینه
گرفتن شتر از بسیاری خوردن گیاه لبید جوال خورد ونام شاعریست معروف
لحد شکافتن کرانه گور وشکافتن یک کرانه گور وبالضم نیز آمده لدد سخت
خصومت شدن وموضعی است بشام لدّ جدال وخصومت کردن وبالضم
جدال کنندگان لدود جدل کننده وهکذا الدّ لدید کرانه وادی وکرانه

وکرانه کردن و داروی که درکرانه دهان ریزند و بدین معنی هست لدود بالفتح لسد شیر
مکیدن بچه و لیسیدن عسل و بفتح سین نیز آمده لغد بالضم و غین معجمه گوشت کرانه گردن
و بالفتح براه راست آوردن ستور و جزآن لکد بفتحتین چرک چسپیدن بجای لهید
ستور مانده شده لهد گرانی بار و دفع کردن و لاغر کردن چارپا و گران شدن بار
چیزی و سوختن بخواری باب اللام مع الذال لحذ خواستن چیزی
بعد از آن که یکبار داده باشند و لیسیدن یک ظرف و خورد کردن ستور گیاه را
لذیذ خوش مزه لواذ بیکدیگر پناه گرفتن لوذ پناه گرفتن و کرانه وادی
الواذ جمع لیاذ پناه گرفتن باب اللام مع الزاء لبز لگد زدن
شتر لجز چسپیدن و لغزیدن لخز مرد بخیل و تنگ خوی لز سخت کردن
و برچسپانیدن لغز بالضم و فتح غین معجمه چیستان و سوراخ موش کلان
دشتی لکز بالفتح لگد زدن بر سینه لمز عیب کردن و اشارت بچشم کردن
و زدن و سوختن لمازان عیب کننده و بچشم اشارت کننده لهز در
آمیختن و در میان قوم شدن و آمیختن سفیدی موی با سیاهی و شت
و نیزه بر سینه زدن و لب بر زدن شتر بچه و بره پستان مادر را بوقت مکیدن
لوز بادام لوزة واحد باب اللام مع السین لبس پوشیدن
جامه و بالفتح پوشانیدن کار بر کسی و آمیختن تاریک با روشنائی و بالکسر جامه و
پوشش لباس جامه و پوشش و لباس الرجل زن و لباس المرأة مرد و لباس
التقوی شرم و جامه درشت و سطبر لبوس زره و پوشش لحس لیسیدن
لدیس ناقه آگنده گوشت لس خوردن ستور علف را لساس علف
نورسته

نورسته لطس کوفتن و سخت بپای سپردن لعس سیاه لبان که لب ایشان از غایت
سرخی بسیاهی زند جمع الْعَس و بفتحتین سرخی لب که بسیاهی زند لقس عیب کردن
و بفتحتین شوریدن و تباه شدن و لقیس مردم را لقب نهنده و افسوس کننده و بدی اندازنده زنده
اندازنده میان مردم لاقس عیب کننده لمس سودن و جماع کردن لماس بالضم
حاجت لوس چشیدن لواس چشیدنی لووس چشیده لهس لیسیدن
لیس فعل ماضی است یعنی نیست لیاس دیوث و بی غیرت ۲۲۱۲
باب اللام مع الصاد لحاص سختی و بلا و اندر او یختن بر چیزی لحیص
تنگ لخیص بفتحتین گوشت گرفتن چشم و پستان بسیار گوشت که شیر از وی بدشواری
برون آید و بکسر خا نیز آمده لص دزد لصوص جمع لصص بفتحتین دندانها و شانها
بهم نزدیک شدن باب اللام مع الضاد لضلاض رهبر زیرک
باب اللام مع الطاء لط حائل لطاط جمع و چسپیدن بر چیزی
و لازم بودن بکاری و منکر شدن حق کسی را و پرده فرو هشتن و دم میان ران در
آوردن شتر لطط افتادن دندان و خورده شدن و مانده شدن بیخهای
دندان لعط چیزی را با چیزی برابر کردن لغط بانگ و خروش لغاط کوهی است
لقط از زمین برگرفتن و دانه چیدن و سخن چیدن و بفتحتین برداشته و برچیده
و لقط المعدن ریزهای زر که یافته و لقط السنبل خوشه چیده لقیط بچه
افکنده و جزآن که بردارند او را لوط برچیدن و بگل در رفتن و اندودن حوض
را و عمل قوم لوط کردن و ردا که بر دوش کنند و بالضم نام پیغامبری است
لیط چسپیدن و بالکسر پوست نی واحد لیطه باب اللام مع الظاء

لوص وجع الاذن [illegible]

لحظ بگوشهٔ چشم نگریستن لحاظ گوشهٔ چشم لفظ برون افگندن از دهان

و سخن گفتن لمظ زبان گرد دهان در آوردن بعد از طعام و آب لیسیدن

لماظ چیز اندک باب اللام مع العین لذع سوختن آتش کسی را

و سوزش دادن کسی را لسع گزیدن مار و گژدم لطع لیسیدن و به پیش پای

زدن پس کسی و بفتحین سفیدی درون لبها و آن بیشتر در مردم سیاه بود و ریختن

دندان مردم چنانچه بُنها ماند لعاع گیاه نازک در اول رستن لعلع کوهی

است و شراب لفاع چادر لقع چشم زدن لکع چرک چسپیده بر اندام

و گزیدن مار و گژدم و برزدن بچه پستان مادر را بوقت مکیدن و بالضم و فتح

کاف لئیم و خوار و بنده لفظ و هکذا القاع لمع روشن شدن و درخشیدن

لوع سوزش عشق لیع ترسیدن و بددل شدن ۲۲۲۲۲

باب اللام مع الغین لثغ حرف را را لام و سین را تا گفتن

لدغ گزیدن مار و گژدم و طعنه زدن لدیغ مارگزیده لادغ

گزنده و نام مرضی است باب اللام مع الفاء لجف میانه

وادی و مغاکی که بر کرانه چاه باشد لحاف فراگند یعنی جامه که از

فراگنده باشد لخاف سنگهای سفید تنگ لخف سکهٔ تنگ

وزدن سخت لصف خیار و کبر و نوعی از خرما لطف بالضم نرمی

و نازکی و کار و کردار و هدیه و مهربانی کردن و یاری کردن و نگهبانی و حمایت

کردن و بفتحین هدیه و احسان و نیکوی لطیف نهایت نیکوکار و یاری

کننده و نهایت نازک لطائف نیکوئیها و چیزهای نیکو جمع لطیفه

لف

لفّ در پیچیدن و بالکسر درخت پیچیده بر درخت دیگر الفاف جمع و مجتمع و فراهم

آمده و عاجز در کلام و درنگ کننده در سخن و سنگ گران و جای انبوه بسیار

مردم و آهسته لفیف گروه مردم پراگنده از هر جای و چیز پیچیده و در هم و

کلمه که دو حرف از آن حرف علة باشد لفاف جامه بیرونی که بر مرده پیچند

لقف سبک گرفتن چیز را و چیز سبک و بفتحین افتادن دیوار و فرو ریزیدن

حوض و فراخ شدن کرانهای آن لهف دریغ خوردن و اندوهگین شدن

لهیف بیچاره و دریغ خورنده لیف بالکسر پوست درخت خرما

لیفه واحد باب اللام مع القاف لبق و لبیق مرد زیرک

و هشیار و چرب سخن لثق بفتحین و بثای مثلثه تری و تر شدن ∴

لحاق بالفتح در رسیدن و در یافتن لحوق بهم شدن دو چیز با بیشتر و

بدنبال چیزی پیوستن لحق بفتحین آنچه با بن خود ملحق شود و آنچه در خرما که

از اول در رسد و آنچه بدهان بر دارند و آنچه بدنباله چیزی پیوسته باشد

لاحق بدنبال کسی رسنده و نام اسپ معاویه بن ابی سفیان لزوق

بالضم بر چسپیدن و هم چنین لصوق و لسوق لصق بفتحین بر چسپیدن

شش بر تهیگاه از تشنگی و هکذا لسق بفتحین لعق لیسیدن و لعق الاصبع

کنایه است از مردن لعوق دارو و چیز آن که لیسیده شود لفق

بالفتح فراهم آوردن درز جامه بدوختن و بالکسر کنارهٔ درز لقّ بر چشم

زدن لقلق بفتح هر دو لام زبان و مرغ لکلک لقلاق مرغ

لکلک و آواز آن لمق پاک کردن و چشم مالیدن لماق چیز اندک ۲۲

لَواحق پیوستها بدنبال چیزی لَواق چراندک لَهَق سفید شدن و بفتحتین سفید
لحاق سفید و گاو سفید لَیق بالفتح برچسبیدن سیاهی بر دوات و برچسبانیدن
و نیکو کردن و اصلاح دادن سیاهی و جز آن باب اللام مع الکاف
لبک بالفتح آمیختن و کار آمیخته و در هم بست آمیختن با انگبین و جز آن لحک
بالفتح در آوردن چیزی در چیزی و چسبیدن بهم لَت زدن و کوفتن چیزی است سخ
که بآن پوست را رنگ کنند و بالکسر نخاله و ثفل لک باشد که بآن دسته چیزی و مانند آن
بچیزی وصل کنند لَوک خائیدن باب اللام مع اللام لَعَلّ
امید و شاید لیل شب و بچه مرغی است که آن را کروان گویند ۱۳ ۱۲ ۱۳۱۲
باب اللام مع المیم لاجرم ناچار لأم تیر را پر نهادن و
بهم آوردن جراحت و زره ها لامه مفرد و بالف نیز خوانده و بالضم ناکس و بخیل بودن
و بالکسر صلح و اتفاق میان دو کس و با بدل همزه نیز آمده لئیم بخیل و ناکس
لؤام بالضم و مد همزه پرهای راست کرده تیر لَتم بر سینه زدن
لثم بوسه دادن و دهان بند بر دهان نهادن و کوفتن شتر سنگ را
بسم و شکستن و خون آلوده کردن سنگ سم شتر را لاثم بوسه
دهنده و آنکه دهان بند دارد لثم بالضم جمع لِثام دهان بند
لجام معرب لگام و آنچه زنان بوقت حیض بندند لحم گوشت
و لحمه پاره از آن لحام و لحوم و لحمان بالضم جمع و گوشت خوراندن
و گوشت از استخوان کردن و آرزومند گوشت شدن و پیوند
آبگینه و چینی و جز آن کردن و کشتن و لحیم یعنی بکرجا آرزومند گوشت

لاحم

لاحم گوشت خوراننده و خداوند گوشت لحّام گوشت فروش لحیم کشته
شده و گوشت ناک لَخم گروهی است از یمن و بالضم نوعی است از ماهی لَدم
آواز سنگ و جز آن که بر زمین افتد و پاره زدن جامه و موزه را دوزیدن و کوماج
را بدست زدن تا پهن شود و اضطراب کردن و دست بر سینه زدن در نوحه
لِدام پاره زدن جامه و موزه را لَدیم جامه پاره زده لادم پاره زننده
لدم بفتحتین جمع لادم و محرمان و خویشان لَزم بفتحتین لازم بودن بچیزی
و شگفت نمودن چیزی کسی را لزوم بالضم ملازم بودن بچیزی لزام بالفتح
و کسر میم زنی که لازم باشد یکی لطم طپانچه زدن لِطام بیک دیگر
طپانچه زدن لطیم بالفتح اسب سفید روی و آنکه یکطرف روی او سفید باشد
و آنکه پدر و مادر او مرده باشد و شتر بچه که سهیل دیده باشد و اسپ نیم از نده
لُغام کف دهان شتر و بالکسر روی بند لَغم بالفتح خبر دادن کسی را که بچیزی
که یقین او نباشد لَقم دهانه راه را بستن و بفتحتین میانه راه لَکم بالفتح
مشت زدن لُکام بالضم نام کوهی است در شام که اولیاء الله در آنجا جمع
میشوند لِم حرف نفی و بالکسر و فتح میم یعنی چرا و بالفتح و تشدید جمع آوردن
و نیکو کردن و اصلاح نمودن و عرب گوید لَمَّ اللهُ شعثه یعنی جمع کند
حق تعالی پراگندگی او را و خوردن بخش خود و بخش یاران و خویشان خود و
گناه صغیره کردن لَمَم زلت و نزدیک بگناه و گناه صغیره و نوعی از
جنون لَوم بالفتح نکوهیدن و سرزنش کردن لَهم فرو بردن و
خوردن و همچنین التهام و تلهم لهیم سختی لهوم و لهام لشکر بزرگ

لهاء نام استخوانهای زیر نرمهٔ گوش جمع لهزمه لائم ملامت کننده مع النون

لَبَن شیر خورانیدن وزدن بعصا وانداختن وبالکسر خشتهای خام لبنه واحد وبفتحتین شیر البان جمع ودور کردن گردن از بالش وشیردار شدن میش وناقه وبالفتح وکسر با خشتها لبنه واحد چون کلمه وکلم لُبنان کوهی است معروف لبین پرورده شده لابن شیرخورانند وخداوند شیر لَبان سینه یا میان سینه وبالضم کندر وبالکسر شیردادن وعرب گوید هو اخوه بلبان امه ولا یقال بلبن امه وظاهراً رضیع لبان که مشهور شده بدین معنی است لبون بالفتح شیردار لبن بالضم والکسر جمع وابن اللبون وبنت اللبون بچهٔ دوساله که بسه ساله درآمده باشد

لجون بالضم گران رفتن ناقه وبالفتح ناقهٔ گران رفتار لجین بالضم وفتح جیم نقره وبالفتح وکسر جیم برگ از شاخ افتاده لحن بالفتح وحاء مهمله خطا کردن در اعراب وآواز گردانیدن وآواز الحان ولحون جمع وخوشخواندن قرآن وجز آن ومیل کردن وخطا کردن در سخن وگفتن چیزی وغیر آن اراده کردن وبفتحتین زیرک وزیرک شدن لَخَن بفتحتین گنده شدن مشک لدن بالفتح وضم دال نیزهٔ نرم وهر چه نرم باشد وبمعنی نزد مرادف عند لزن بالفتح سختی عیش وتنگی وبفتحین گرد آمدن قوم بر سر چاه بجهت آب وانبوهی کردن در هر کاری لِسان زبان وسخن ولغت قومی وزبانه ترازو والسنه جمع ولسان الصدق ثنای نیک وراست ولسان العصافیر درخت امر که بفارسی آن را زبان گنجشک گویند ولسان الثور ولسان الحمل هر دو نام گیاهی است ولسان القوم کلمه چین وسخن گذار لسن بالکسر لغت وزبان زمرهٔ قومی وبالفتح بزبان.

بزبان گرفتن کسی را وبالضم زبان آوران جمع الْسُن ولبفتحین زبان آوری وفصاحت وبکسر سین زبان آور وفصیح لَعن دور کردن وراندن واز نیکی ورحمت دور کردن ونفرین کردن لعین نفرین کرده شده واز رحمت رانده شده مفرد وجمع آمده ومسخ کرده شده وگرگ درنده وصورتی که در پالیزها ومزارع برپا کنند بجهت وحوش وطیور لِعان یکدیگر را لعنت کردن ونفرین نمودن ودر شرع آنست که در قرآن وکتب مذکور است لقن فهمیدن ودر یافتن وگرفتن سخن کسی را وبالفتح وکسر قاف زود درسنده ودریابنده لکن بالف ملفوظ بعد از لام وکسر کاف وبتخفیف وتشدید نون حرفی است برای تدارک چیزی آرند بفارسی اما ولیکن لن حرف نفی که بر مستقبل داخل وبمعنی آن هرگز لون گونه ورنگ ونوعی از خرمای زبون لین نرمی وضد خشونت ولیّن ولین نرم وتنه درخت خرما لیان بالفتح تن آسانی وفراغت وبالکسر نرمی کردن وباهم ولیّان پیچیده باب اللام مع الواو

لحو بالفتح وسکون حاء پوست از چوب باز کردن وزشت گردانیدن ودور کردن چیزی از چیزی لغو بیهوده گفتن وبانگ کردن سگ وسخن باطل ولو کند که بقصد دل نباشد وشتر بچه که از غایت خوردی لائق خون بها نباشد لغوه علتی است لهو بازی کردن وبرگشتن از چیزی وجماع کردن وزن وفرزند وچیزی که از عمل خیر باز دارد ولهو الحدیث

لقمان ابن عاد ولقمان ابن باعور

افسانها وحکایتها وسرود وغنا ومانند آن   باب اللام مع الهاء

لاه خدای تعالی کنه در پرده رفتن   باب اللام مع الیاء

لآلی مرواریدهای بزرگ لجّی بالضم وتشدید جیم ویا دریای ژرف پر آب

لحیانی مرد بزرگ ریش لوذعی مرد لغات زیرک لاهی غافل شونده

لولی ولولیان بیشرم وبیحیا غیاث

وبازی کننده لیّ گردانیدن وتافتن وپیچانیدن چیزی وگردانیدن

زبان در گواهی وغیران ومدافعه کردن در وام ودم جنبانیدن ودر ستان تابیدن

وروی واپس کرده نگه کردن   باب المیم مع الالف

ماوی جای برگشتن والباقی فی مجلده ثانیه

(فائده)
گنج بادآورد که مشهور است
گنجی است از هشت گنج خسرو پرویز
وجه تسمیه آنکه قیصر روم از خوف ... خزانه
کشتی از مال و زر پر کرده بجزیره می فرستاد باد آن کشتیها را
بملک پرویز آورد لهذا آن مال را گنج بادآورد گویند
غیاث اللغات

بسم الله الرحمن الرحیم

قبلم توم نه دل قبلم توم نه دل   تا روی قیامت هر توم نالد دل

فدای شیوت بادم جبین پرچه گل   دل چه تا سه ی تو دایم هدو چل

ماتم وسینه ی سنگ زردم چون خزان   دایم پیچ هدو چون هاران گزان

گدسته ی ما رخاص تاتی دوتنی   ارنه هرو زینه ی روی سر باطن

غمتامنی دردم چون درده هاران   دائم هرو سون چون گسسته هاران

جهان تو هرت مرکه ن   قه تره قه تره زوج نه روی جرگمن

کاتنج هر روی بیک سیلاری   هر دو بادم نه گشت چیند جا زنگ جاری

زمنیام وسای گلگوی تا زوه   جنی حتر ن جا اندازوه

نکرد طور و دیده مردی زنیده زنگ   هر سانی صد جا رسیده و سنگ

پیشیو ملعل ایمان هر ده نان   روی تا صد جا رنی تو مرده نان

فدای شیوت بادم با وفا نینی   ار وفات نینی ما فرغت نینی

قبلم تو خرا و گشته پیغمبران   اگر مبلت ها من وینه دلبران

باوس بنیشو وەتا پیشو چاڵ   باوبکیشو هەنان کاڵ

بێ چیشێ بێ میلیەت کردن و دیشە   کاهێ تیو پچ پێ هن آلهی بلیشە

باڕو والسلام تیبلە وراوم   بلیشن بزن جرگی کبابم

تفسير بعض الكلمات القرانية على وفق التفسيرين الجليلين الخازن
والمدارك على مولفيهما رحمة الله والبركات و بالله التوفيق وعليه التكلان

سورة البقرة بسم الله الرحمن الرحيم

الم قيل ان حروف الهجاء فى اوائل السور من المتشابه الذى استاثر الله
بعلمه وهى سر الله فى القران فنحن نؤمن بظاهرها ونكل العلم فيها الى الله
يخطف ابصارهم اى يختلسها والخطف استلاب الشى بسرعة
كصيب اى كاصحاب الصيب وهو المطر وكل ما نزل من السماء الى
الارض فهو صيب يسومونكم اى يكلفونكم ويذيقونكم المن هو
الترنجبين السلوى طائر يشبه السمانى وقيل هو السمانى بعينه
حطة اى حط عنا خطايانا امروا بالاستغفار وقال ابن عباس
قولوا لا اله الا الله لانها تحط الذنوب والخطايا رجزا عذابا و لا
تعثوا ولا تفسدوا فى الارض والعيث اشد الفساد باءو رجعوا
ولا يقال باء الا بشر الصابئين قوم يعبدون الكواكب
خاسئين مبعدين و مطرودين الفارض المسنة التى لم تلد
البكر الفتية التى لم تلد عوان نصف فاقع اشد الحمرة
لا شية فيها لا لون فيها غير لونها فادارءتم فاختلفتم واختصمتم
الروح القدس جبريل يحرفونه يبدلونه ويغيرونه بمزحزحه
بمبعده والزحزحة التبعيد والانحاء نبذه طرحه ونقضه مثابة

مرجعا من تاب يتوب اذا رجع حنيفا اى مائلا عن كل الاديان الى دين الحق
اسباط اولاد يعقوب وهم اثنى عشر واحدهم سبط وكانوا انبياء وقيل
السبط هو ولد الولد وهو الحافد ومنه قيل للحسن والحسين سبطا رسول الله صلعم
والاسباط فى بنى اسرائيل كالقبائل فى العرب صبغة الله دين الله و
انما سماه صبغة لان اثر الدين يظهر على المتدين كما ان اثر الصبغ يظهر على
الثوب فلنولينك فلنحولنك ولنصرفنك الممترين الشاكين
من موص جنفا ميلا عن الحق فى الوصية الرفث الجماع الاهلة جمع
هلال سمى به لرفع الناس اصواتهم عند رويته ثقفتموهم وجدتموهم و
الثقف الوجود على وجه الاخذ والغلبة افيضوا اى لتكن افاضتكم من
حيث افاض الناس والافاضة الدفع ايام معدودات ايام التشريق
الد الخصام شديد الجدال فى الباطل يؤلون يحلفون والالية اليمين
اليمين تربص اربعة اشهر التربص التثبت والانتظار فلا تعضلوهن
فلا تمنعوهن العضل المنع والتضييق اكننتم اضمرتم المقتر ضيق الحال
والصلوة الوسطى فيها اختلافات وهى صلوة العصر قانتين
طائعين فيه سكينة طمانينة افرغ اصبب ولا يؤده
لا يثقله ولا يجهده ولا يشق عليه بالعروة الوثقى بالعقد المواثق
عروة الكوز اذنه مصباح لا انفصام لها لا انقطاع لها فبهت
تحير ودهش لم يتسنه لم يتغيره السنون التى اتت عليه كيف
ننشزها

ننشزها كيف نحركها ونرفع بعضها الى البعض للتركيب ننشرها بالراء
حجازى وبصرى نحييها اربعة من الطير طاوسا وديكا وغرابا
وحمامة او نسرا بدل الحمامة فصرهن اليك املهن كمثل صفوان هو الحجر الا
ملس الصلب وابل المطر الشديد العظيم القطر فتركه صلدا اجرد
نقيا من التراب الذى كان عليه ربوة مكان مرتفع فطل فمطر ضعيف
ضعيف القطر فاصابها اعصار ريح يرتفع الى السماء وتستدير
كانها عمود ولا تيمموا ولا تقصدوا فنعما هى اى فنعمت الخصلة
هى وقيل فنعم التى هى احصروا فى سبيل الله احصرهم الجهاد فمنعهم
من التصرف الحافا الحاحا يتخبطه الشيطان يصرعه واصل
الخبط الضرب والوطء وهو ضرب على غير استواء يقال ناقة خبوط
للتى تضرب الارض بقوائمها وتطأ الناس باخفافها ومنه قولهم
يخبط خبط عشواء للرجل الذى يتصرف فى الامور بغير اهتداء وتمييز
يمحق الله الربوا يذهب ببركته ويهلك المال الذى يدخل فيه
ويربى الصدقات يزيدها ويثمرها ويبارك فيها فى الدنيا ويضاعف
اجرها فى الاخرة فنظرة فامهال وتاخير الى ميسرة الى زمان اليسار
ولا يأب كاتب لا يمتنع احد من الكتاب وليملل الذى عليه
الحق يقر على نفسه بلسانه ولا تسأموا ولا تملوا ولا تضجروا
اقسط اعدل فرهان مقبوضة اى فارتهنوا من مديونه

اصراً عهداً ثقيلا

في قلوبهم زيغ ميل عن الحق وقيل الزيغ الشك وبئس المهاد اى الفراش
والمعنى بئس ما مهد لهم في النار القناطير جمع قنطار وهو المال الكثير
قيل ملء مسك ثور او مائة الف دينار المقنطرة المضاعفة وقيل
المسكوكة المنقوشة المسومة المعلمة اى العلامة او الراعية حبطت
اعمالهم ضاعت وبطلت تولج تدخل امدا بعيدا مكانا بعيدا
والامد الاجل والغاية محررا اى جعلت الحمل الذى في بطني نذرا محررا اى
عتيقا خالصا للعبادة وخدمة الكنيسة وحصورا هو الذى لا يقرب
النساء مع القدرة حصرا لنفسه اى منعا لها من الشهوات اذ يلقون اقلامهم
ازلامهم وهي قداحهم التي طرحوها في النهر مقترعين وهي اقلامهم التي يكتبون
التوراة بها اختاروها للقرعة تبركا بها وجيها اى شريفا رفيعا ذا جاه
الحواريون بياض الثياب وقيل قصارين ثم نبتهل اى نتضرع وقيل
نلتعن يلوون السنتهم بالكتاب يفتلونها بالقراءة عن الصحيح الى المحرف
واللى الفتل وهو الصرف ربانيين منسوب الى الرب بزيادة الالف
والنون وهو الشديد التمسك بدين الله وطاعته للذى ببكة اى مكة
لم تصدون الصد المنع شفا حفرة من النار على طرف حفرة شفا
شفا البئر اينما ثقفوا حيثما وجدوا وصودفوا اناء الليل ساعاته
فيها صر برد شديد لا يألونكم خبالا لا يقصرون في فسادكم

يقال

يقال الا في الامر يألو اذا قصر فيه والخبال الفساد ودوا ما عنتم اى
يودون عنتكم وهو ما يشق عليكم من الضرر والشر والهلاك والعنت المشقة
تبوئ المؤمنين اى تنزل المؤمنين للقتال من فورهم هو من فار
القدر اذا غلت فاستعير للسرعة مسومين اى معلمين انفسهم او
خيلهم بعلامة يعرف بها في الحرب ليقطع طرفا من الذين كفروا
ليهلك طائفة منهم بالقتل والاسر وهو ما كان يوم بدر من قتل سبعين واسر
سبعين من رؤساء قريش خائبين غير ظافرين نداولها نصرفها
وليمحص الله الذين آمنوا التمحيص التطهير والتصفية ربيون
علماء فقهاء الرعب الخوف اذ تحسونهم اذ تقتلون الكفار
قتلا ذريعا اى سريعا ومعنى تحسونهم تستأصلون الكفار بالقتل ولا تلوون
على احد ولا تلتفتون وهو عبارة عن غاية انهزامهم وخوف عدوهم
ولو كنت فظا اى جافيا غليظ القلب قاسي القلب قليل الاحتمال
لانفضوا من حولك لتفرقوا من عندك قل فادرءوا فادفعوا
انما نملي لهم الاملاء الامهال يجتبي يصطفي ويختار فمن
زحزح بعد والزحزحة الابعاد لتبلون اى لتختبرن
ورابطوا واقيموا في الثغور رابطين خيلكم فيها مترصدين مستعدين
للغزو

سورة النساء

وبث منها ونشر من آدم وحواء رقيبا حافظا او عالما حوبا

كبيرا ذنبا عظيما ألا تعولوا ان لا تميلوا ولا تجوروا هنيئا مريئا
طيبا سائغا ولا تأكلوها اسرافا وبدارا اى لا تأكلوا اموال اليتامى
مسرفين ومبادرين والخطاب لاولياء اليتامى الكلالة اكثر الصحابة
ان الكلالة من لا ولد له ولا والد ولا تعضلوهن ولا تمنعوهن
محصنين متزوجين وقيل متعففين طولا فضلا وسعة لمن
خشى العنت الزنا والمعنى ذلك لمن خاف ان تحمله شدة الشبق و
الغلمة وشدة الشهوة على الزنا والجار ذى القربى والجار الجنب اى
واحسنوا الى جار ذى القربى وهو الذى قرب جاره منك والجار الجنب هو الذى
بعد جواره عنك وقيل الجار ذو القربى هو القريب والجار الجنب هو الاجنبى
الذى بينك وبينه قرابة والصاحب بالجنب قال ابن عباس هو
الرفيق فى السفر وقيل هى المرأة تكون معك الى جنبك وقيل هو الذى يصحبك
رجاء نفعك مختالا المختال المتكبر الذى لا يقوم بحقوق الناس
ويأنف عن قرابته وجيرانه فلا يلتفت اليهم فخورا الفخور هو الذى يفتخر
على الناس ويعدد مناقبه تكبرا وتطاولا على من دونه وقيل هو الذى يفتخر على عباد الله
بما اعطاه الله من نعمه ولا يشكره راعنا اى ويقولون راعنا يريدون بذلك
نسبته الى الرعونة وقيل معناه ارعنا سمعك اى اصرف سمعك الى كلامنا وانصت
الى قولنا وشبه هذا لا يخاطب به الانبياء ليا بالسنتهم فتلا بها وتحريفا
ولا يظلمون فتيلا اى قدر فتيل وهو ما يحدث بفتل الاصابع من الوسخ

يفخر

نضجت جلودهم احترقت فيما شجر بينهم فيما اختلف بينهم واختلط ومنه
الشجر لتداخل اغصانه فى انفسهم حرجا ضيقا خذوا حذركم الحذر
احتراز من مخوف والمعنى احذروا واحترزوا من عدوكم ليبطئن ليتاخرن
وليتثاقلن عن الجهاد وهو عبد الله ابن ابى ابن سلول المنافق وكان رأس المنافقين
مشيدة مرفعة بيت طائفة منهم غير الذى تقول التبييت كل امر
يفعل بالليل يقال هذا امر مبيت اذا دبر بليل اذاعوا به اى افشوا اذاعة الخبر
واشاعوه بين الناس يستنبطونه يستخرجونه واشد تنكيلا تعذيبا
واذا حييتم يعنى اذا سلم المسلم عليكم والله اركسهم يعنى نكسهم فى كفرهم
وارتدادهم وردهم الى الكفار حصرت صدورهم الحصر الضيق والانقباض
والقوا اليكم السلم اى الانقياد والاستسلام ومن يهاجر فى سبيل الله
يجد فى الارض مراغما كثيرا وسعة قال الزجاج معنى مراغما مهاجرا المعنى يجد
فى الارض مهاجرا يعنى ان المهاجر لقومه والمراغم لهم بمنزلة واحدة وان اختلف اللفظان
وهو ماخوذ من الرغام وهو التراب يقال رغم انفه اذا التصق بالتراب
وذلك لان الانف عضو شريف والتراب ذليل حقير فجعلوا قولهم رغم انفه كناية
عن حصول الذل له ويقال راغمت فلانا بمعنى هجرته وعاديته ولم ابال به رغم انفه و
يقوى ذلك قول بعض اهل اللغة هو الخروج من بلاد العدو برغم انفه وقال ابن عباس
يجد متحولا يتحول اليه من ارض الى ارض وقال مجاهد يجد متزحزحا عما يكره وقيل
يجد سعة فى الارض التى يهاجر اليها وليأخذوا حذرهم يعنى ان الله تعالى

جعل الحذر وهو التحرز والتيقظ آلة يستعملها الغازى فى دفع العدو فلذلك جعله ماخوذاً
مع الاسلحة و لا تهنوا فى ابتغاء القوم ولا تضعفوا ولا تتوانوا فى طلب
القوم خوانا اثيما مبالغة فى الخيانة اذ يبيتون يضمرون ويزورون فى
اذهانهم واصل التبييت تدبير الفعل بالليل ومن يشاقق الرسول يخالف الرسول
الا شيطانا مريدا المريد والمارد هو المتمرد العاتى الخارج عن الطاعة ومنه الامرد
لا منينهم لالقين فى قلوبهم الامانى الباطلة من طول الاعمار وبلوغ الآمال
فليبتكن اذان الانعام البتك القطع والتبتيك للتكثير والتكرير اى
لاحملنهم على ان يقطعوا آذان الانعام وكانوا يشقون آذان الناقة اذا
ولدت خمسة البطن وجاء الخامس ذكراً وحرموا على انفسهم الانتفاع بها
ولآمرنهم فليغيرن خلق الله بفقء عين الحامى واعفائه عن الركوب
او بالخصاء وهو مباح فى البهائم محظور فى بنى آدم او بالوشم او بنفى الانساب
واستلحاقها او بتغيير الشيب بالسواد او بتحليل الحرام وتحريم الحلال او بالتخنث
او بتبديل فطرة الله التى هى دين الاسلام عنها محيصا معدلا ومفرا
ولا يظلمون نقيرا قدر النقرة التى فى ظهر النواة وان تلووا لسنتكم
ان يلووا السنتكم الى غير الحق قال ابن عباس يلوى لسانه بغير الحق ولا
يقيم الشهادة على وجهها او تعرضوا يعنى او يعرض الشاهد عن الشهادة فيكتمها
ولا يقيمها حتى يخوضوا اى يشرعوا والخوض الشروع الم نستحوذ
عليكم الاستحواذ هو الاستيلاء والغلبة يقال استحوذ فلان على فلان

اى غلب

اى غلب عليه مذبذبين متحيرين ومترددين بين الكفر والايمان و
قولهم قلوبنا غلف جمع اغلف اى محجوبة لا يتوصل اليها شئ من الذكر
والوعظ لن يستنكف المسيح لن يانف ولن يتعظم والاستنكاف
الاستكبار شعائر الله جمع شعيرة وهى اسم ما اشعر اى جعل شعارا
وعلما للنسك به من مواقف الحج ومرامى الجمار والمطاف والمسعى والافعال
التى هى علامات الحاج يعرف بها من الاحرام والطواف والسعى والحلق ولا
القلائد جمع قلادة وهى التى تشد فى عنق البعير وغيره ولا آمين
اى القاصدين واذا حللتم خرجتم ولا يجرمنكم شنآن اى
لا يحملنكم بغض قوم وعداوتهم وما اهل لغير الله به اى رفع الصوت
به لغير الله وهو قولهم باسم اللات والعزى والمنخنقة التى خنقوها
حتى ماتت والموقوذة يعنى المقتولة بالخشب وكانت العرب فى
الجاهلية يضربون الشاة بالعصا حتى تموت وياكلونها فحرم الله ذلك والمتردية
التى تردت من جبل او فى بئر فماتت والنطيحة المنطوحة وهى نطحها اخرى
فماتت بالنطح الا ما ذكيتم يعنى الا ما ادركتموه وقد بقيت فيه حياة مستقرة
وما ذبح على النصب كانت لهم حجارة منصوبة حول البيت يذبحون
عليها يعظمونها بذلك ويتقربون اليها تسمى الانصاب واحدها نصب او
جمع واحدها نصاب وان تستقسموا بالازلام وهى القداح المعلمة
واحدها زلم وزلم كان احدهم اذا اراد سفرا او غزوا او تجارة او نكاحاً

سورة المائدة

او عن ذلك بعد الى قداح ثلثة على واحد منها مكتوب امرني ربي وعلى
الآخر نهاني ربي وعلى الثالث غفل فان خرج الآمر مضى لحاجته وان
خرج الناهي امسك وان خرج الغفل اعاده فمعنى الاستقسام بالازلام طلب
معرفة ما قسم له مما لم يقسم له بالازلام في مخمصة مجاعة غير متجانف
لاثم غير مائل الى الاثم او منحرف اليه مكلبين يعني معلمين والمكلب
هو الذي يغري الكلاب على الصيد وقيل هو المعلم الجوارح وميثاقه الذي
واثقكم عاهدكم اثني عشر نقيبا النقيب الضمين او الشهيد على
قومه او الامين الكفيل او الباحث عن القوم وعن احوالهم وعزرتموهم
اي عظمتموهم او نصرتموهم فاغرينا بينهم فاوقعنا والقينا على
على فترة من الرسل اي جاءكم على حين فتور من ارسال الرسل وانقطاع
من الوحي وكان بين عيسى ومحمد عم ستمائة سنة او خمسمائة وستون سنة
يتيهون في الارض يسيرون فيها متحيرين اني اريد ان تبوء
ان تحمل او ترجع فطوعت له نفسه فوسعته ويسرته يبحث
في الارض يحفر في الارض اكالون للسحت وهو كل ما لا يحل كسبه
يحب المقسطين اي العادلين والربانيون والاحبار اي الزهاد
والعلماء وقفينا معنى قفيت الشيء بالشيء جعلته في اثره ومهيمنا
وشاهدا مثوبة عند الله اي جزاء امة مقتصدة
اي عادلة والاقتصاد الاعتدال فلا تأس فلا تتأسف

قسيسين

قسيسين ورهبانا القس والقسيس اسم رئيس النصارى والجمع
قسيسون وقال قطرب القس والقسيس العالم بلغة الروم وهذا مما وقع
الوفاق به بين اللغتين يعني العربية والرومية والرهبان جمع راهب وقيل
الرهبان واحد وجمعه رهابين وهم سكان الصوامع ما جعل الله من
بحيرة ولا سائبة ولا وصيلة ولا حام البحيرة من البحر وهو الشق
يقال بحر ناقته اذا شق اذنها فهي فعيلة بمعنى مفعولة والسائبة المسيبة اي
المخلاة والوصيلة الشاة وكانت العرب اذا ولدت لهم ذكرا وانثى قالوا
وصلت اخاها والحام هو الفحل من الابل يحمي ظهره فلا يركب ولا ينتفع به
قال ابن عباس في بيان هذه الاوصاف البحيرة هي الناقة اذا ولدت خمسة ابطن
آخرها ذكر لم يركبوها ولم يجزوا وبرها ولم يمنعوها الماء والكلاء فان كان ذكرا
نحروه واكله الرجال والنساء وان كانت انثى شقوا اذنها وتركوها وحرموا على
النساء منافعها وكانت منافعها للرجال خاصة فاذا ماتت حلت للرجال
والنساء وكان يقول الرجل اذا قدمت من سفري او برئت من مرضي فناقتي
سائبة وجعلها كالبحيرة في تحريم الانتفاع بها وقد كان الرجل اذا اعتق عبدا
قال هو سائبة فلا عقل بينهما ولا ميراث وكانت الشاة اذا ولدت سبعة
ابطن فان كان السابع ذكرا اكله الرجال وان كان انثى ارسلت في الغنم وكذا
ان كان ذكرا وانثى قالوا وصلت اخاها فالوصيلة بمعنى الواصلة واذا انتجت
من صلب الفحل عشرة ابطن قالوا قد حمي ظهره فلا يركب ولا يحمل عليه ولا يمنع

من ما ء ولا امر عمى ومعنى ما جعل الله اى ما شرع ذلك ولا امر به فيقسمان
بالله فيحلفان به فان عثر فان اطلع وظهر والعثور الهجوم على امر
يهجم عليه غيره

سورة الانعام

وللبسنا عليهم ولخلطنا واشكلنا عليهم وجعلنا على قلوبهم اكنة اغطية جمع
كنان وهو الغطاء مثل عنان واعنة وفى اذانهم وقرا صمما وثقلا
الا اساطير الاولين الاكاذيب والواحد الاسطار اسطوره وينأون
ويبعدون على ما فرطنا قصرنا فاذا هم مبلسون آيسون
ومتحيرون وعنده مفاتح الغيب لا يعلمها الا هو عن عبد الله
ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال مفاتح الغيب خمس لا يعلمها الا الله تعالى
لا يعلم احد ما يكون فى غد الا الله ولا يعلم احد ما يكون فى الارحام
الا الله ولا تعلم نفس ماذا تكسب غدا ولا تدرى نفس باى ارض
تموت ولا يدرى احد متى يأتى المطر وفى رواية اخرى
لا يعلم احد ما تغيض الارحام الا الله ولا يعلم ما فى غد الا الله
ولا يعلم متى يجيئ المطر الا الله ولا تدرى نفس باى ارض تموت
الا الله ولا يعلم متى الساعة اخرجه البخارى من كل كرب
الكرب الغم الشديد ياخذ بالنفس كالذى استهوته الشياطين
كالذى ذهبت به الشياطين فالقته فى هوية من الارض واصله من الهوى
وهو النزول من اعلى الى اسفل فلما جن عليه الليل فلما اظلم وغطى

فلما افل

فلما افل غاب بازغا طالعا منتشر الضوء فى خوضهم اى
باطلهم ام القرى مكة فى غمرات الموت شدائده و
سكراته وتركتم ما خولناكم ملكناكم واعطيناكم فالق
الاصباح الشاق عمود الصبح عن ظلمة الليل والفلق الشق والشمس
والقمر حسبانا اى جعلهما على حسبان لان حساب الاوقات يعلم بدورهما
وسيرهما والحسبان بالضم مصدر حسب كما ان الحسبان بالكسر مصدر حسب
حبا متراكبا يعنى نخرج من ذلك الاخضر سنابل فيها الحب يركب بعضها
فوق بعض مثل سنابل القمح والشعير والارز والذرة وسائر الحبوب من طلعها
قنوان الطلع ما يبدو ويخرج من ثمرة النخل كالكيزان يكون فيه العذق فاذا
شق كيزانه عنه سمى عذقا وهو القنو وجمعه قنوان مثل صنو وصنوان اذا
اثمر وينعه يعنى نضجه وادراكه وخرقوا له اى اختلقوا وكذبوا
يقال اختلق واخترق على فلان اذا كذب عليه وهو اللطيف اى
العالم بدقائق الامور ومشكلاتها فى طغيانهم يعمهون يترددون
ويتحيرون زخرف القول باطل القول والزخرف الباطل ولتصغى
اليه ولتميل والصغو فى اللغة الميل وليقترفوا ما هم مقترفون
وليكتسبوا من الاعمال الخبيثة ما هم مكتسبون ان هم الا يخرصون
اى يكذبون وان الشياطين ليوحون ليوسوسون صغار
ذل وهوان كانما يصعد الى السماء كانه كلف ان يصعد الى السماء

هذه انعام وحرث حجر اي حرام واصله المنع وكانوا يحبسون اشياء
من انعامهم وحرثهم لآلهتهم معروشات مسموكات وغير معروشات
متروكات على وجه الارض لم تعرش يقال عرشت الكرم اذا جعلت له
دعائم وسمكا تعطف عليه القضبان يوم حصاده يوم جذاذه
ثمانية ازواج يعني وانشأ من الانعام ثمانية ازواج يعني ثمانية اصناف
والزوج في اللغة الفرد اذا كان معه آخر من جنسه لا ينفك عنه فيطلق لفظ
الزوج على الواحد كما يطلق على الاثنين فيقال للذكر زوج وللانثى زوج
ومن الضان اثنين يعني الذكر والانثى والضأن ذوات الصوف
من الغنم والواحد ضائن والانثى ضائنة والجمع ضوائن ومن المعز اثنين
اثنين يعني الذكر والانثى والمعز ذوات الشعر من الغنم قل آلذكرين
حرم ام الانثيين استفهام انكار اي قل يا محمد لهؤلاء الجهلة الذكرين
من الضان والمعز حرم عليكم ام الانثيين منهما فان كان حرم الذكرين من
الغنم فكل ذكورها حرام وان كان حرم الانثيين منهما فكل اناثها حرام اما
اشتملت عليه ارحام الانثيين يعني ام حرم ما اشتملت عليه ارحام
الانثيين من الضان والمعز فانها لا تشتمل الا على ذكر او انثى ومن الابل
اثنين ومن البقر اثنين وهذه اربعة ازواج اخر بقية الثمانية قل
آلذكرين حرم ام الانثيين وتفسير هذه الآية نحو ما تقدم او دما
مسفوحا سائلا مصبوبا او الحوايا وهي المباعر في قول ابن عباس
واكثر

واكثر المفسرين واحدتها حاوية وحوية وقيل الحوايا المباعر والمصارين وهي الدوار
التي تكون في بطن الشاة من املاق من خوف الفقر عن دراستهم اي
عن قراءتهم بما كانوا يصدفون باعراضهم سورة الاعراف
المص قال ابن عباس انا الله اعلم وافضل مذؤما معيبا والذأم اشد
العيب مدحورا مطرودا مبعودا وطفقا اقبلا وجعلا
يخصفان يرقعان ويلزقان اذا اداركوا اصله تداركوا اي
تلاحقوا واجتمعوا يطلبه حثيثا سريعا حتى اذا اقلت حملت
ورفعت الا نكدا عسرا بمشقة وكلفة قال الملأ اي الاشراف
والسادة الرجفة الصيحة التي زلزلت لها الارض من الغابرين
من الباقين في العذاب في دارهم جاثمين ميتين فكيف آسى
احزن قالوا ارجه واخاه يعني اخر امرهما ولا تعجل فيه فاذا
هي تلقف تبتلع متبر مهلك من التبار خر موسى صعقا
اي سقط مغشيا عليه فانبجست فانفجرت يوم سبتهم
شرعا ظاهرة على وجه الماء فخلف من بعدهم خلف يعني
خلف سوء يقال منه خلف صدق بفتح اللام وخلف سوء بسكونها
فاكثر ما يقال في المدح بفتح اللام وفي الذم بسكونها واذ نتقنا الجبل
اذ قلعناه كمثل الكلب ان تحمل عليه اي تزجره وتطرده
يلهث او تتركه يلهث يقال لهث الكلب يلهث اذا ادلع

لانه من العطش وشدة الحر وعند الاعياء والتعب ولقد ذرأنا
خلقنا يلحدون في اسمائه والالحاد في اللغة الميل عن القصد
والعدول عن الاستقامة وأملي لهم اي امهلهم كأنك حفي
عنها اي عالم بها واما ينزغنك واما يحتنك يخس بان
الشيطان
يحملك بوسوسة سورة الانفال يسئلونك
عن الانفال النفل الغنيمة وتودون ان غير ذات الشوكة
تكون لكم وتتمنون ان العير التي ليس فيها قتال ولا شوكة تكون لكم والشوكة
الشدة والقوة وقيل السلاح كل بنان هي الاصابع يا ايها الذين
آمنوا اذا لقيتم الذين كفروا زحفا والزحف الجيش الذي
يرى لكثرته كانه يزحف اي يدب دبيبا من زحف الصبي اذا
دب على استه قليلا قليلا الا متحرفا مائلا او متحيزا او منضما
وصائرا الى جماعة من المؤمنين ليثبتوك او يقتلوك اي يحبسوك
او يوثقوك وما كان صلاتهم الا مكاء وتصدية والمكاء
عند البيت
في اللغة الصفير يقال مكا الطير اذا صفر والمكاء اسم طير ابيض يكون بالحجاز
له صفير قال ابن عباس كانت قريش يطوفون بالبيت وهم عراة
يصفرون ويصفقون وقال مجاهد كان نفر من بني عبد الدار يعارضون النبي
في الطواف ويستهزؤن به ويدخلون اصابعهم في افواههم ويصفرون فا
فالمكاء جعل الاصابع في الشدق والتصدية الصفير فيركبه جميعا
جانب الفم
يعني ج

يعني يجمع بالعدوة الدنيا بشفير الوادي الادنى الى المدينة والدنيا تأنيث
الادنى وهم اي المشركون بالعدوة القصوى يعني بشفير الوادي الاقصى
من المدينة مما يلي مكة والقصوى تأنيث الاقصى والركب اي العير
بو جمع راكب من ديارهم بطرا فخرا واشرا وقيل البطر الطغيان فلما
تراءت الفئتان فلما تلاقت الفئتان اي الفريقان نكص الشيطان اي رجع
فاما تثقفنهم فاما تجدن هؤلاء الذين نقضوا العهد وتظفرن بهم في الحرب
فشرد بهم ففرق بهم واصل التشريد في اللغة التفريق ومن رباط الخيل
اقتناؤها وربطها للغزو في سبيل الله حتى يثخن في الارض الاثخان
كثرة القتل والمبالغة فيه من الثخانة وهي الغلظ والكثافة يعني حتى يذل
الكفر باشاعة القتل في اهله ويعز الاسلام بالاستيلاء والقهر

(سورة التوبة)

لا يرقبوا فيكم الا ولا ذمة لا يراعوا فيكم حلفا ولا قرابة ولا عهدا
وليجة البطانة واموال اقترفتموها اكتسبتموها ويوم
حنين وادٍ بين مكة والطائف بما رحبت اي برحبها وسعتها
ثم انزل الله سكينته والسكينة الطمانينة والامنة يوم يحمى عليها
اي على الكنوز فتدخل النار فيوقد عليها حتى تبيض من شدة الحر فتكوى
بها جباههم يعني بالكنوز جباه كانزيها انما النسيء النسئ هو
تأخير حرمة الشهر الى شهر آخر وذلك كانوا اصحاب حروب وغارات فاذا

جاء الشهر الحرام وهم محاربون شق عليهم ترك المحاربة فيحلونه ويحرمون
مكانه شهراً آخر   فثبطهم اى فكسلهم وضعف رغبتهم
والتثبيط التوقيف   الا خبالاً الا فساداً وشراً   ولا اوضعوا خلالكم
يعنى ولاسرعوا فيكم وساروا بينكم بالقاء النميمة والاحاديث الكاذبة
وتزهق انفسهم وتخرج انفسهم واصل الزهق الخروج بصعوبة
يجمحون اى يسرعون   ومنهم اى من المشركين من يلمزك فى الصدقات
يعيبك فى قسمة الصدقات   من يحادد الله ورسوله من يخالف
ورسوله واصل المحادة فى اللغة المخالفة والمجانبة والمعاداة   وخضتم كا
لذى خاضوا   الخوض الدخول فى الباطل   والموتفكات اى المنقلبات
وهى مدائن قوم لوط   وما نقموا وما انكروا وما عابوا   ويتربص
وينتظر   ارصاداً واعداداً   على شفا جرف   الشفا هو الشفير وشفا
كل شئ حرفه والجرف المكان الذى اكل الماء تحته فهو الى السقوط قريب
وقال ابو عبيدة الجرف هو الهوة وما يجرفه السيل من الاودية فينحفر بالماء
فيبقى واهياً   هار اى هائر وهو الساقط   وانهار به يعنى سقط
بالبانى   لا يزال بنيانهم الذى بنوا ريبة   شكاً ونفاقاً
السائحون الصائمون   ان ابراهيم لاواه هو المتاوه شفقاً
وفرقاً ومعناه انه لفرط رحمته ورقته كان يتعطف على ابيه الكافر
فى ساعة العسرة فى غزوة تبوك   وعلى الثلاثة الذين
خلفوا

خلفوا اى وتاب على الثلاثة وهم كعب بن مالك ومرارة بن
الربيع وهلال بن امية الذين خلفوا عن غزوة تبوك   لا يصيبهم
ظمأ عطش   ولا نصب تعب   ولا مخمصة مجاعة
عزيز عليه ما عنتم اى شديد عليه عنتكم يعنى مكروهكم

سورة يونس عليه السلام

الر قال ابن
عباس والضحاك معناه انا الله ارى   حتى اذا اخذت الارض
زخرفها زينتها ونضارتها   وازينت وتزينت   كان لم تغن
بالامس يعنى كان لم تكن تلك الاشجار والنبات والزروع نابتة و
قائمة على ظهر الارض واصله من غنى فلان بالمكان اذا اقام به
ولا يرهق وجوههم ولا يغشى وجوه اهل الجنة غبرة فيها سواد
فزيلنا بينهم ففرقنا   افمن يهدى الى الحق احق ان يتبع
امن لا يهدى الا ان يهدى يعنى ان الله هو الذى يهدى الى
الحق فهو احق بالاتباع لا هذه الاصنام التى لا تهدى   ويستنبئونك
اى يستخبرونك   قل اى وربى نعم والله   وما يعزب عن ربك
وما يبعد وما يغيب   ربنا اطمس على اموالهم   الطمس ازالة
الاثر بالمحو اى اهلكها وازل اثارها   ولقد بوأنا بنى اسرائيل مبوأ
صدق يعنى واسكناهم مكان صدق وانزلناهم منزل صدق

سورة هود عليه السلام

الا انهم يثنون

صدورهم يثنون ما في صدورهم من ثنيت الثوب اذا طويته
ويتلوه ويتبعه واخبتوا الى ربهم والاخبات في اللغة
هو الخشوع والخضوع وطمانينة القلب ولفظ الاخبات يتعدى ب
بالى وباللام فاذا قلت اخبت فلان الى كذا فمعناه اطمان اليه
واذا قلت اخبت له فمعناه خشع وخضع له مجريها اجراؤها
ومرسيها ارساؤها اى وقوفها ونادى نوح ابنه اسمه كنعان
وقيل يام في معزل من عزله اذا نحاه والعزل يا ارض ابلعي
اشربي ويا سماء اقلعي امسكي اعتراك بعض آلهتنا
بسوء اصابك بخبل وجنون واوجس منهم خيفة ووقع
في قلبه خوف والوجس هو رعب القلب عن ابراهيم الروع
الفزع وضاق بهم ذرعا تميزا اى وضاق بمكانهم صدره
وجاءه قومه يهرعون اليه يسرعون اليه من سجيل سنگ گل
منضود متتابع مسومة معلمة للعذاب وبئس الورد
المورود يعني وبئس المدخل المدخول فيه وبئس الرفد المرفود
وبئس العون المعان غير تتبيب يعني غير تخسير لهم فيها زفير
هو اول نهيق الحمار وشهيق هو آخره وزلفا من الليل ساعات
ساعة الليل

سورة يوسف عليه السلام

يلتقطه الالتقاط اخذ الشيء من الطريق يرتع نتنعم في اكل الفواكه

لنستبق

نستبق نتسابق في العدو والرمي بل سولت لكم زينت او
سهلت لكم فارسلوا واردهم الوارد هو الذي يتقدم الرفقة
الى الماء فيهيئ الارشية والدلاء بخس ناقص وقالت
هيت لك هلم واقبل وقدت قميصه وشقته من خلف والفيا
سيدها وصادفا ووجدا زوجها قطفير قد شغفها حبا يعني
شغفها حبه يعني خرق حبه شغاف قلبها حتى وصل الى الفؤاد والشغاف حجاب
القلب او جلدة رقيقة يقال لها لسان القلب أصب اليهن امل اليهن
اضغاث احلام يعني اخلاط مشتبهة واحدها ضغث واصله الحزمة من
المختلطة من انواع الحشيش والاحلام جمع حلم وهي رؤيا التي يراها الانسان
في منامه وادكر بعد امة يعني انه تذكر قول يوسف اذكرني عند ربك
بعد امة يعني بعد حين وهو سبع سنين دأبا الداب العادة يغاث
الناس يجاب مستغيثهم او من الغيث اى يمطرون يقال غيثت البلاد
اذا مطرت حصحص الحق ظهر وتبين استخلصه لنفسي اجعله
خالصا لنفسي يتبوء اى كل مكان اراد ان يتخذه منزلا ونمير اهلنا
يقال مار اهله يميرهم ميرا اذا حمل لهم الطعام وجلبه من بلد آخر اليهم وجعل
السقاية مشربة يسقى بها وانا به زعيم كفيل وكذلك كدنا
من الكيد فهو كظيم مملوء من الغيظ تالله تفتؤ لا تزال تذكر
يوسف حتى تكون حرضا دنفا او قريبا من الموت والحرض الذي

فذ جسمه وعقله انما اشكو بثي البث اشد الحزن الذي لا يصبر عليه صاحبه
ولا تيأسوا ولا تقنطوا لقد آثرك الله علينا اختارك وفضلك
علينا لولا ان تفندون اصل التفنيد من الفند وهو ضعف الرأي
قال ابن الانباري افند الرجل اذا خرف وفند اذا جهل آوى اليه
ضم اليه وجاء بكم من البدو من البادية واصل البدو هو البسيط
من الارض يبدو الشخص فيه من بعد ان نزغ الشيطان افسد

سورة الرعد

المر انا الله اعلم وارى وجعل فيها رواسي جبالا ثوابت
وفي الارض قطع متجاورات متقاربات بعضها من بعض صنوان
جمع صنو وهي النخلات يجتمعن من اصل واحد ومنه قول النبي صلى الله عليه
وسلم في عمه عباس ابن عبد المطلب عم الرجل صنو ابيه يعني انهما من اصل واحد
وغير صنوان هي النخلة المنفردة باصلها فالصنوان المجتمع وغير
الصنوان المتفرق من قبلهم المثلات يعني قد مضت في الامم المكذبة
العقوبات بسبب تكذيبهم رسلهم والمثلة بفتح الميم وضم الثاء المثلثة نقمة
تنزل في الانسان فيجعل مثلا ليرتدع به غيره وما تغيض الارحام
وما تنقص وسارب بالنهار اي ذاهب بالنهار في سربه
ظاهرا والسرب بفتح السين وسكون الراء الطريق له معقبات جماعات

من الملائكة

من الملائكة تتعقب في حفظه شديد المحال شديد الاخذ بالعقوبة
زبدا رابيا مرتفعا عاليا ابتغاء حلية طلب زينة فيذهب
جفاء متلاشيا والجفاء الرمي وجفوت الرجل صرعته وبئس المهاد
الفراش طوبى لهم فرح لهم وخير وقرة عين لهم ولو ان قرآنا
سيرت به الجبال عن مقارها واذهبت عن وجه الارض فامليت
للذين كفروا امهلتهم واطلت لهم المدة ولا واق ولا ناصر
ولا حافظ

سورة ابراهيم عليه السلام

عنيد مجانب للحق اجتثت استوصلت وقطعت لا
بيع فيه ولا خلال ولا خلة وهي المودة تهوي اليهم تنزع
اليهم مهطعين مسرعين مقنعي رؤسهم الاقناع رفع الرأس
الى فوق مقرنين في الاصفاد مشدودين بعضهم الى بعض
في القيود والاغلال

سورة الحجر

الا من
استرق السمع ليسترق السمع من الملائكة وارسلنا الرياح
لواقح من قولهم لقحت الناقة والقحها الفحل اذا القى اليها الماء فحملته
فكذلك الرياح كالفحل للسحاب من صلصال من الطين اليابس الذي
اذا نقرته سمعت له صلصلة يعني صوتا من حمأ مسنون اي طين
اسود مسنون اي متغير ليعمهون يتحيرون للمتوسمين للمتفرسين
المتأملين اصحاب الحجر هم ثمود والحجر واديهم وهو ما بين المدينة

والشام فاصفح الصفح الجميل اى فاعرض عنهم يا محمد واعف عنهم
عفوا حسنا سبعا من المثانى اى سبع ايات وهى الفاتحة او
سبع سور وهى الطوال واختلف فى السابعة فقيل الانفال وبراءة لانهما فى
حكم سورة بدليل عدم البسملة بينهما والمثانى من التثنية وهى التكرير لان
الفاتحة مما يتكرر فى الصلوة او من الثناء لاشتمالها على ما هو ثناء على الله كما انزلنا
على المقتسمين هم اهل الكتاب الذين جعلوا القران عضين اجزاء
جمع عضة واصلها عضوة من عضى الشاة اذا جعلها اعضاء حيث قالوا
بعنادهم بعضه حق موافق للتوراة والانجيل وبعضه باطل مخالف لهما
فاصدع بما تؤمر فاجهر واظهر انا كفيناك المستهزئين الجمهور
على انها نزلت فى خمسة نفر كانوا يبالغون فى ايذاء رسول الله صلعم والا
ستهزاء به فاهلكهم الله وهم الوليد ابن المغيرة مر بنبال فتعلق بثوبه
سهم فاصاب عرقا فى عقبه فقطعه فمات والعاص بن وائل دخل
فى اخمصه شوكة فانتفخت رجله فمات والاسود بن عبد المطلب عمى
والاسود ابن عبد اليغوث جعل ينطح رأسه بالشجرة ويضرب وجهه
بالشوك حتى مات والحرث بن قيس امتخط قيحا ومات

سورة النحل

فيها دفء
وهو ما يدفأ به من لباس معمول من صوف او وبر او شعر والدفء ضد البرد
ولكم فيها جمال حين تريحون تردونها من مراعيها الى مراحها
بالعشى

بالعشى وحين تسرحون ترسلونها بالغداة الى مسارحها فيه
تسيمون ترعون سوائمكم يتفيؤ ظلاله يميل ويدور من
جانب الى جانب وهم داخرون صاغرون وله
الدين واصبا ثابتا دائما فاليه تجأرون تتضرعون
وتستغيثون والجؤار رفع الصوت بالدعاء والاستغاثة
ايمسكه على هون ايمسك ما بشر به على هون ام يدسه
فى التراب ام يخفى ذلك الذى بشر به فى التراب والدس اخفاء
الشئ فى الشئ سائغا سهل المرور فى الحلق ارذل العمر
اخسه واحقره وهو خمس وسبعون سنة او ثمانون او تسعون
برادى رزقهم بمعطى رزقهم وهو كل على مولاه اى ثقيل
على من يلى امره وسرابيل تقيكم بأسكم يعنى الدروع والجواشن
الا كلمح البصر ولمح البصر هو انطباق جفن العين وفتحه انكاثا
جمع نكث وهو ما ينكث فتله ايمانكم دخلا بينكم دغلا وخيانة وخديعة
هى اربى من امة هى ازيد عددا واوفر مالا من امة لسان الذى
يلحدون اليه يميلون اليه دغلا واسعا

سورة الاسراء

المسجد الحرام الكعبة
المسجد الاقصى بيت المقدس فجاسوا خلال الديار ترددوا
للغارة والقتال اكثر نفيرا اكثر عددا وليتبروا ما علوا

تتبيراً وليهلكوا ما غلبوا من بلاد بني اسرائيل اهلاكاً الزمناه طائره في
عنقه عمله امرنا مترفيها اي متنعميها مذموماً مدحوراً
مطروداً مباعداً وما كان عطاء ربك محظوراً اي
ممنوعاً عن عباده ملوماً محسوراً اي منقطعاً لا شئ عندك
وزنوا بالقسطاس اي الميزان وقيل القبان ولا تمش
في الارض مرحاً اي بطراً وكبراً وخيلاء انك لن تخرق
الارض اي لن تقطعها ورفاتاً اي تراباً وقيل الرفات الاجزاء
المتفتتة فسينغضون اليك رؤسهم فسيحركونها نحوك والشجرة
الملعونة شجرة الزقوم لأحتنكن لاستاصلنهم باغوائهم ✗
واستفزز من استطعت

لطیفة في الاستثناء المکرر لا بد من ذکرها لامتحان الاذهان اذا قال قائل
لفلان علي عشرة دراهم الا تسعة الا ثمانية الا سبعة الا ستة الا خمسة
الا اربعة الا ثلثة الا اثنين الا واحدا ولو قال علي عشرة الا اثنين الا
ثلثة الا اربعة الا خمسة الا ستة الا سبعة الا ثمانية الا تسعة)
فاللازم في الاول خمسة وفي الثاني واحد ووجه تخريجه ان تسعة منفي م
فيلزم واحد الا ثمانية مثبت فيلزم تسعة الا سبعة منفي فيلزم اثنان الا
ستة مثبت فيلزم ثمانية الا خمسة منفي فيلزم ثلثة الا اربعة مثبت فيلزم
سبعة الا ثلثة منفي فيلزم اربعة الا اثنين مثبت فيلزم ستة الا واحدا منفي
فيلزم خمسة لانه اذا حذفت واحدا من الستة يبقى خمسة وقس عليه المثال
الثاني شرح / درحاشیه انموذج در بحث [illegible] مستثنی بالا

تا این سال که ۱۳۷۵ قمری و ۱۳۳۵ خورشیدی است
تاریخ میلادی میشود (۱۹۵۶) و فارسی قدیم میشود ۱۳۲۵

قال الشیخ ابو الحسن الشاذلی رضی الله تعالی عنه اذا عارض کشفک الکتاب والسنة فتمسک بالکتاب والسنة ودع الکشف وقل لنفسک ان الله تعالی قد ضمن لی العصمة فی الکتاب والسنة ولم یضمنها لی فی جانب الکشف ولا الالهام ولا المشاهدة مع انهم اجمعوا علی انه لا ینبغی العمل بالکشف ولا الالهام ولا المشاهدة الا بعد عرضه علی الکتاب والسنة طبقات الشعرانی

فوت شیخ ابو الحسن شاذلی رح

۶۵۶

فوت حضرت سید شمس الدین محمد حنفی ۸۴۷

(حدیث) قدر الله المقادیر قبل خلق السموات والارض بخمسین الف سنة مسلم من حدیث ابن عمرو در المنثور للامام جلال الدین السیوطی

لطیفه

زنی گفتا بشوهر این لطیفه * که از تاجداران خلیفه
من و تو چون زدنیا در گذشتیم * یقین میدان که از هم رستیم
تو از بسیار گفتن شکرباری * که محبوبی چو من هم جفت داری
من از بسیار صبر و مدارا * که با تو عمر خود دادم قرارا
جزا از شکر و صابر گیرد آنجا * چه فرموده خدای لامکانی

الکاتب عبد الرحمن

عاد که امت حضرت هود بودند بباد هلاک شدند و ثمود که طائفهٔ حضرت صالح بودند برجفه یعنی زلزله و صیحه هلاک شدند و طائفه لوط به زیروزبر و سنگباران هلاک کردیدند و طائفه نوح بغرق طوفان و طائفه فرعونیان بغرق نیل اصحاب الفیل بطیراً ابابیل

به بیماری چنین گفتا طبیبی ✣ که از از عمر نابرده نصیبی
دو روز دیگرت ماند بقارا ✣ سیم روزت بود دار الفنارا
طبیب آن شب بمرد و زیست غمناک ✣ پس آن چند سالی دیگر رفت درخاک

کتابته عبد الرحمن

لطیفه
زنی

دولت فاطمیه در مصر و مغرب

سعدت پاشا

بروزنگار ...

تاریخ بنای مسجد دار الاحسان سنندج این است

حق درین ملک در کعبهٔ اقبال گشود

۱۲۲۷

۱۲۲۷

علی دارای نام و خانوادگی محمودی فرزند عین علی

و سکینه شماره ۲۹۱ ترازوله متولد

چهارم تیر سال هزار و سیصد و سه ۱۳۰۳

در قریه نام بردار استان سنندج

تاریخ روز نوشته